

Güvenlik Stratejileri Dergisi

ATATÜRK STRATEJİK ARAŞTIRMALAR
VE LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ATATÜRK STRATEGIC STUDIES
AND GRADUATE INSTITUTE

Cilt / Volume: 21

Sayı / Issue: 50

Nisan /April 2025

BASKI / PRINTED BY

MSÜ Basım ve Yayınevi Müdürlüğü / TNDU Printing and Publishing Office

YAZIŞMA VE HABERLEŞME ADRESİ / CORRESPONDENCE AND COMMUNICATION

Millî Savunma Üniversitesi
Atatürk Stratejik Araştırmalar
ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Yenilevent / İSTANBUL
TÜRKİYE

Web : gsd.msu.edu.tr/
dergipark.org.tr/tr/pub/guvenlikstrtj
E-posta: makale@msu.edu.tr

Cilt/Volume: 21 • Sayı/Issue: 50 • ISSN 1305-4740 • E-ISSN 2822-6984
Uluslararası Hakemli Dergi / International Peer-Reviewed Journal

Atatürk Stratejik Araştırmalar
ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
adına Sahibi ve Sorumlusu

Owner on behalf of
Atatürk Strategic Studies
and Graduate Institute

Prof. Dr. Hamit Haluk SELİM (MSÜ, ATASAREN, İstanbul, Türkiye)

Editör / Editor

Prof. Dr. Gültekin YILDIZ (MSÜ, ATASAREN, İstanbul, Türkiye)

Editör Yardımcıları / Assistant Editors

Doç. Dr. Barış ATEŞ (MSÜ, ATASAREN, İstanbul, Türkiye)

Öğr. Gör. Esra Ecem ŞAHİN (MSÜ, ATASAREN, İstanbul, Türkiye)

Arş. Gör. Dr. Özgenur AKTAN (MSÜ, ATASAREN, İstanbul, Türkiye)

İngilizce Dil Editörü / English Language Editor

Öğr. Gör. Dr. Dilek KARABACAK (MSÜ, Fatih HATEN, İstanbul, Türkiye)

İstatistik Editörü/Statistics Editor

Arş. Gör. Sibel DİNÇ (MSÜ, ATASAREN, İstanbul, Türkiye)

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Zeynep SELÇUK (MSÜ, ATASAREN, İstanbul, Türkiye)

Prof. Dr. Adam Leong Kok Way LEONG (National Defence University, Malaysia)

Doç. Dr. Barış ATEŞ (MSÜ, ATASAREN, İstanbul, Türkiye)

Doç. Dr. Güngör ŞAHİN (MSÜ, ATASAREN, İstanbul, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet BÜYÜKAKSOY (MSÜ, ATASAREN, İstanbul, Türkiye)

TARANDIĞIMIZ VERİTABANLARI / DATABASES INDEXING OUR JOURNAL

EBSCO Publishing - Academic Complete Search

DOAJ

Central and Eastern European Online Library (CEEOL)

ULAKBİM-CABİM TR Dizin

Atatürk Stratejik Araştırmalar ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü yayını olan Güvenlik Stratejileri Dergisi, yılda üç kez Nisan, Ağustos ve Aralık aylarında yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir. Makalelerdeki düşünce, görüş, varsayım, sav veya tezler eser sahiplerine aittir; Milli Savunma Üniversitesi ve Atatürk Stratejik Araştırmalar ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü sorumlu tutulamaz.

Güvenlik Stratejileri Dergisi is an international peer-reviewed journal and published tri-annually in April, August, and December. The opinions, thoughts, postulations, or proposals within the articles are but reflections of the authors and do not, in any way, represent those of Turkish National Defence University or of Atatürk Strategic Studies and Graduate Institute.

DANIşMA KURULU / ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Faruk YALVAÇ (Atılım Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Mustafa KİBAROĞLU (MEF Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Lindy HEINECKEN (Stellenbosch University, South Africa)
Prof. Dr. Carlo MASALA (University of the Bundeswehr Munich, Germany)
Prof. Dr. Young Ho KİM (National Defence University, South Korea)
Prof. Dr. Yunus YOLDAŞ (Milli Savunma Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Burak Samih GÜLBOY (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)
Assoc. Prof. Stephen GRENIER (John Hopkins University, USA)
Assoc. Prof. Adem BAŞPINAR (Kırkırelı Üniversitesi, Türkiye)
Assoc. Prof. Hakkı Hakan ERKİNER (Marmara Üniversitesi, Türkiye)
Asst. Prof. Dorota DOMALEWSKA (War Studies University, Poland)

İÇİNDEKİLER / TABLE OF CONTENTS

Araştırma Makaleleri / Research Articles

Devlet Dışı Silahlı Aktörlerin Söylemsel İnşası: Amerikan Basınında YPG Örneği The Discursive Construction of Non-State Armed Actors: The Case of YPG in the American Press Mustafa Onur TETİK	1
--	---

Stratejik Kuvvet Aktarımı ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kuvvet Aktarım Yeteneklerinin İncelenmesi Strategic Force Projection and Analysis of the Force Projection Capabilities of the Turkish Armed Forces Mehmet OKKAN	25
--	----

Şehir Jeopolitiği ve İstanbul'un Kritik Altyapılarının Korunması: Katılımcı Kent Güvenliği Yaklaşımı Urban Geopolitics and the Protection of Istanbul's Critical Infrastructures: A Participatory Urban Security Approach İsmail KARAMAN - Mehmet Cem OĞULTÜRK	49
---	----

ABD Askeri Sağlık Sistemi Reformunun İncelenmesi ve Uluslararası Güvenlik Çerçevesinde Türkiye Açısından Değerlendirilmesi Analyzing the US Military Health System Reform and its Evaluation from the Perspective of Türkiye within Frame of International Security Oğuzhan ÖZMEN - Pelin ÖZMEN - Uğur Tarık ÖZKUT	73
---	----

Derleme Makale / Review Article

Askerî Sosyal Hizmette Travma ve Krize Müdahale: Kuramsal ve Uygulama Perspektifinden Bir Yaklaşım Intervention in Trauma and Crisis in Military Social Work: An Approach from the Theoretical and Practical Perspectives Filiz ER	103
---	-----

Kitap İncelemesi / Book Review

Public Health as a Security Strategy: A Critique of Three Seminal Books on Nuclear Threats amid Escalating Global Crises Verda TUNALIGİL	131
---	-----

Yazım Kuralları	141
Submission Guidelines	145

Devlet Dışı Silahlı Aktörlerin Söylemsel İnşası: Amerikan Basınında YPG Örneği

The Discursive Construction of Non-State Armed Actors: The Case of YPG in the American Press

Mustafa Onur
TETİK*

* Doç. Dr., Hitit Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Uluslararası İlişkiler Bölümü,
Çorum, Türkiye
ORCID: 0000-0003-2318-8504
e-posta: mustafatetik19@hotmail.
com

Geliş Tarihi / Submitted:
29.09.2024

Kabul Tarihi / Accepted:
25.01.2025

Öz

Devletler uluslararası sistem içerisinde muhtelif hedeflerine ulaşmak için silahlı devlet dışı aktörleri vekil olarak kullanmaktadırlar. Ancak bu örgütlerle girilen angajman devletlerle girilen ilişkiler gibi uluslararası normların sağladığı meşruiyet zeminine sahip olmayabilmektedir. Bu noktada devletlerin bu dış politika eylemlerini kendi toplumlarının muhayyilesinde ve uluslararası kamuyu nezdinde kabul edilebilir kılmak için bu örgütleri de söylemleri içerisinde meşru özne olarak inşa etmeleri gerekebilir. Bu makale, ABD'nin Suriye'de desteklediği ve bir vekil güç olarak kullandığı PYD/YPG'nin Amerika basınındaki hegemonik söylemler içerisinde nasıl meşru biz özne olarak inşa edildiğini *New York Times (NYT)* gazetesinin 2014-2023 yılları arasındaki konu ile ilgili çevrimiçi arşivini inceleyerek ortaya koymaktadır. Bu gerçekleştirilirken Ruth Wodak'ın söylem-tarihsel yaklaşımından hareketle metinler içerisindeki özneleştirme faaliyetinde istifade edilen söylemsel stratejiler ve dilsel araçlar tespit edilmiş ve bu çerçeveden metinler söylem analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen söylemsel verilere göre *New York Times (NYT)*, PYD/YPG'ye çoğunlukla "Kürtler" olarak atfı yaparak temsili bir meşruiyet sağlamıştır. Bunun yanı sıra, ülkesel işaretleme, meşru bir silahlı güç olarak tanımlama, idari kapasite, maduniyet, ahlakilik ve ilkesellik atfetme gibi stratejiler kullanarak müttefiki Türkiye'nin terör örgütü olarak tanımladığı bu yapı ile ABD'nin ilişkisi kurmasını uluslararası normların hilafına da olsa meşru bir zemine taşımıştır. Bu çalışma genellikle ulus-devletler ve onların kimlikleri için başvurulan tekniklerin devlet dışı aktörlere de nasıl uygulanabileceğinin bir örneğini vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Devlet Dışı Silahlı Aktör, Terörizm, PYD/YPG, Söylemsel İnşa, Amerikan Basını

Abstract

States employ non-state armed actors as proxies to achieve various goals within the international system. However, engagements with such organizations may lack the legitimacy provided by international norms that typically govern relations between states. At this point, states may need to construct these organizations as legitimate actors within their discourses to make these foreign policies acceptable for the imagination of their own societies and international public opinion. This article examines how the PYD/YPG, supported by the US as a proxy force in Syria, has been constructed as a legitimate subject within the hegemonic discourse of the American press by analyzing the New York Times online archive related to the topic between 2014 and 2023. During this process, the discursive strategies and linguistic tools used to carry out this subject formation have been identified within the texts via Ruth Wodak's discourse-historical approach, and the texts have been subjected to discourse analysis based on this framework. According to the discursive data obtained, the NYT mainly refers to the PYD/YPG as "the Kurds," thereby providing representational legitimacy. Besides, by employing strategies such as territorial marking, defining it as a legitimate armed force, attributing administrative capacity, subalternity, morality, and principledness, the NYT legitimized the US's relationship with this organization, which is designated as a terrorist organization by its ally Türkiye, against the international norms. This study provides an example of how techniques usually applied to nation-states and their identities can also be applied to non-state actors.

Keywords: Non-state Armed Actor, Terrorism, PYD/YPG, Discursive Construction, American Press

Extended Summary

States within the international system sometimes utilize non-state armed actors as proxies to achieve their goals. However, unlike relationships among states, engaging with these groups may lack the legitimacy provided by international law or norms. Therefore, to justify these foreign policy actions for their societies and the international public, states often need to construct these organizations as legitimate entities through discourse. This article analyzes how the PYD/YPG, which has been supported by the United States (US) in Syria as a proxy force, was constructed as a legitimate actor within the hegemonic discourse of the American press, particularly in the New York Times (NYT) between 2014 and 2023.

The article employs discourse analysis to examine how the NYT discursively framed and legitimized the PYD/YPG, focusing on the discursive strategies and linguistic tools used in online news. The study explored the NYT's archive and detected approximately 500 articles related to the PYD/YPG. Various discursive strategies and linguistic tools to construct the PYD/YPG as a legitimate actor/subject are detected within these texts. The strategies are as follows: identity representation, territorial marking, armed force legitimation, administrative capacity attribution, subalternity construction, morality-principle ascribing, and international subject formation.

According to the findings, the NYT often referred to the PYD/YPG as “the Kurds,” providing it with identity-based representational legitimacy. This labeling aligned the PYD/YPG with a broader ethnic identity, masking its factional nature and positioning it as a legitimate entity despite Turkey's designation of the PYD/YPG as a terrorist organization. The NYT often referred to the regions controlled by the PYD/YPG using Kurdish place names such as “Rojava” and presented the places controlled by the group as “Kurdish cities” or “Kurdish regions.” These terminological choices granted the PYD/YPG a form of territorial legitimacy.

The article argues that using “self-administration,” “autonomous region,” and similar governance-related terms helped position the PYD/YPG as a legitimate actor with both military and administrative capacity. The group was portrayed as being capable of managing the areas under its control effectively, creating a narrative that it was not just a military entity but also a governing one. This discursive portrayal aligned the PYD/YPG with state-like responsibilities, further enhancing its legitimacy in the eyes of international and American audiences.

In addition to territorial and ethnic legitimacy, the NYT also framed the PYD/YPG as a legitimate military actor. It used terms such as “border force,” “ground force,” or “counter-terrorism forces” to describe the PYD/YPG. This language shifted the PYD/YPG away from being perceived as a non-state militia or terrorist group and toward being viewed as a legitimate military subject on par with national military forces. Furthermore, the NYT constructed a narrative that portrayed the PYD/YPG as a capable and trustworthy partner for the US in the fight against ISIS.

The article also highlights the NYT's use of moral and ethical discourses to legitimize the PYD/YPG. One of the key strategies was framing the PYD/YPG as a defender of not only Kurdish rights but also broader human rights, particularly focusing on its role in women's liberation. The NYT often depicted the PYD/YPG as a defender of not just the Kurds but also of minorities such as Christians, portraying the group as a protector of vulnerable communities. This narrative played a crucial role in shaping the perception of the PYD/YPG as a progressive, secular force aligned with Western liberal values. The article demonstrates

that such framing enhanced the PYD/YPG's appeal to Western audiences, portraying it not only as a militant group but also as a force for social change, democracy, and women's empowerment.

In conclusion, this article provides a detailed analysis of how the PYD/YPG was discursively constructed as a legitimate actor in the American press, particularly in the New York Times. Through discourse analysis, the study identifies the various strategies and linguistic tools used by the NYT to portray the PYD/YPG as a representative of the Kurdish people, a capable military force, an administrative power, and a moral actor aligned with Western democratic values. This discursive formation of a non-state armed actor enabled the US to engage with the group without ideational obstacles since this group is constructed as a legitimate-national-moral actor within the hegemonic discourses, as shown in this article through the case of NYT. These hegemonic discourses justified the US's actions in Syria in the American public's social cognition despite its violation of international norms and inimical character to its NATO ally, Türkiye. The article sheds light on how non-state armed actors can be constructed as legitimate international actors through media discourse, providing a moral and ethical justification for their support and engagement by foreign powers like the US.

Giriş

ABD Başkanı Ronald Reagan, ilerleyen dönemde bir kısım üyeleri Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile de savaşacak olan ve Sovyet işgaline direnen Afgan Mücahitlerinin liderleri ile oval ofiste eşit bir aktör gibi poz vermiş ve bu “radikal İslamcı” militan grubu “özgürlük savaşçısı” ve “Amerika'nın kurucu babalarının ahlaki dengi” olarak nitelemişti. ABD'nin sahip olduğunu iddia ettiği değerler ile bir ilişkisi olmayan ve devlet sıfatını da taşımayan bir örgütlenmenin bu şekilde yüceltici ifadeler ile söylemler içerisine yerleştirilmesi bir vekil güce yapılan övgünün ötesinde anlamlar taşımaktaydı. ABD kendi milli menfaatleri gereği iş birliğine gittiği bu örgütü kendi toplumunun muhayyilesinde ve uluslararası kamuoyunda meşru bir silahlı devlet dışı aktör olarak inşa etmek istemekteydi. Ulus-devlet vasfı olmayan örgütlerle ilişki kurulurken hegemonik söylemler içerisinde bu örgütlerin uluslararası ilişkilerin meşru birer öznesi olarak kurgulanması gerçekleştirilen angajman ve ilişkilere kabul edilebilirlik vasatını sağlamaktadır. Afgan Mücahitleri örneğindeki söylemsel inşa faaliyetine, örgütlerin amaç ve nitelikleri kıyaslandığında tam olarak uyuşmasa da ABD'nin Suriye İç Savaşı sırasında PYD (*Partiya Yekîtiya Demokrat/Demokratik Birlik Partisi*)/YPG (*Yekîneyên Parastina Gel/Halk Koruma Birlikleri*) terör örgütü ile kurduğu ilişki esnasında da şahit olunmuştur. Bu makale, PKK'nın Suriye kolu olan PYD/YPG'nin hegemonik söylemler içerisinde nasıl inşa edildiğini “*New York Times (NYT)*” gazetesinde çıkan yazıların söylem analizi üzerinden incelemektedir.

İlgili literatür incelendiğinde bu makalede hedeflenen çalışmaya yakın olarak, Recep Tayyip Teke¹ tarafından Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde yazılan yüksek lisans tezine rastlamaktayız. Teke çalışmasında bu makalede olduğu gibi söylem analizi tekniğini kullanmamakla beraber BBC ve *Voice of America*'nın PYD/YPG'yi nasıl meşrulaştırdığını göstermiştir. Oğuzhan Yanarışık² da YPG'nin kadın kolu olan YPJ'nin (*Yekîneyên Parastina Jin/Kadın Koruma Birlikleri*) ana akım Batı medyası tarafından meşrulaştırılmasını “medya çerçevelemesi (*media framing*)” yaklaşımı üzerinden incelemiştir. Turgay Yerlikaya

1 Recep Tayyip Teke, The Kurds of Northern Syria in Western Media: THE BBC AND VOA Coverage (2014-2018), *Yüksek Lisans Tezi*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 2020.

2 Oğuzhan Yanarışık, “Terörizm ve Medya Çerçevelemesi Üzerine Bir Analiz: YPJ Örneği”, *Liberal Düşünce Dergisi*, 2021, 26:102, s. 241-256.

tarafından derlenen “Terörün Medyatikleştirilmesi: PKK Örneği” kitabında ise Zeynep Bayramoğlu³ çerçeveleme kuramı bağlamında *The Wall Street Journal* ve *The Guardian* gazetelerinden rastlantısal olarak seçtiği 60 haber ile YPG’nin Batı basınında DAESH karşıtlığı üzerinden meşrulaştırıldığını ortaya koymuştur. Aynı eserde İbrahim Efe ve Osman Ülker⁴ yine çerçeveleme kuramı açısından İngiliz basınından 11 ana akım kuruluşun yayınlarında Ayn al-Arab olayları esnasında YPG’nin temsilini incelemişler ve YPG’nin nasıl meşru bir aktör olarak aktarıldığını göstermişlerdir. Turgay Demir ve Muharrem Doğan⁵ da YPJ’nin Amerikan ve Rus basınında nasıl temsil edildiğini *Voice of America* ve *Sputnik* kuruluşlarının yayınları üzerinden çerçeveleme kuramı ile karşılaştırmaları olarak analiz etmişlerdir.

Bu makale halihazırdaki literatürden farklı ve ona katkı olarak söylem analizi vasıtasıyla aktörün/öznenin sadece meşrulaştırılmasına değil inşasına/kurulmasına (*discursive constitution of the subject*) odaklanacak ve aynı zamanda kullanılan söylem stratejilerini ortaya koyarak bu örgütün toplumsal muhayyilede kurgulanırken sadece “savaşma kapasitesine” değil aynı zamanda “yönetim kapasitesi” gibi farklı veçhelerine yapılan vurguları da gösterecektir. Bu tarz, daha bütüncül bir yaklaşımla ve söylem analizi ile olaya yaklaşmak PYD/YPG için ABD tarafından öngörülen muhtemel devlet ve millet inşasının zeminini ortaya koymak açısından daha kapsayıcı bir analiz sunacaktır. Söylem, hegemonya ve kimlik mefhumlarının ilişkisi açıklandıktan sonra haberlerin nasıl hegemonik söylemin bir cüzü olduğu ortaya konacak ve kullanılan söylem stratejileri izah edilerek makalede uygulanacak usul ile vuzuha kavuşturulacaktır. Daha sonra mezkûr söylemlerin hangi bağlamda değerlendirilmesi gerektiğini göstermek adına ABD-PYD/YPG ilişkisinin kısa bir tarihsel arka planı verilerek *NYT*’deki hegemonik söylemlerin, metinler içerisinde tespit edilen stratejiler ve dilsel araçlar vasıtasıyla analizine geçilecektir. Makale, söylem analizi tekniğinin meta-teorik pozisyonu ile uyumlu olarak ABD’nin PYD/YPG ile “neden” ilişkisi kurduğuna değil ilişkiyi “nasıl” kurabildiğine sosyal bilişsel yapıların biçimlenmesine katkıda bulunan haber söylemleri üzerinden cevap arayacaktır.

1. Söylem, Hegemonya ve Kimlik

“Söylem” ve “söylem analizi” son yıllarda sosyal bilim çalışmaları içerisinde sıkça rastlanan kavramlar haline gelmiştir. Farklı tanımlama biçimleri olmakla beraber sosyal bilimlerdeki kullanılan anlamıyla söylem; tek bir inşa sistematiğine dahil, birbirine tamamlayıcı ve paralel olan ifade biçimlerinin bütünüdür denilebilir.⁶ Ancak salt ifade biçimleri toplamı olarak tanımlandığında bugün sosyal bilimlerin ilgisini cezbeden taraf gözden kaçırılmış olur. Bu mefhumu esas ilgi alanımıza sokan şey bir söylemin ilgili alan veya coğrafyada “hegemonik” hale gelmesidir. Bu tamamlayıcı ifadelerin hegemonik olabilmesi için söylemlerin ilgili kavram, olay veya özneler hakkında düzenli, uyumlu ve sürekli bir şekilde üretilmesi gerekmektedir.

Bir söylem hegemonik pozisyona geldiğinde, ilişkili toplum içerisinde neyin meşru, ahlaki, mantıklı ve hatta “gerçek” kabul edilebileceğinin sınırlarını çizen, çeşitli vasıtalarla toplumun bilişsel yapısına egemen kılınan söz, ifade ve beyanların bütünü durumuna

3 Zeynep Bayramoğlu, “Suriye İç Savaşı Özelinde PKK/YPG’nin The Wall Street Journal ve The Guardian Gazetelerinin Haberlerinde Çerçeveselenmesi”, Turgay Yerlikaya (ed.), *Terörün Medyatikleştirilmesi: PKK Örneği*, SETA Kitapları, İstanbul, 2020, s. 59-86.

4 İbrahim Efe ve Osman Ülker, “İngiliz Basınında DEAH ve PYD/YPG Temsilleri: Bir Çerçeveleme Analizi”, Turgay Yerlikaya (ed.), *Terörün Medyatikleştirilmesi: PKK Örneği*, SETA Kitapları, İstanbul, 2020, s. 87-116.

5 Turgay Demir ve Muharrem Doğan, “International Framing Competition Over the Women’s Protection Units (YPJ): A Comparison Between the American and Russian Media Framings”, *Journal of Asian and African Studies*, OnlineFirst, 2024.

6 Michel Foucault, *Archaeology of Knowledge*, New York, Routledge, 2002, s. 121.

gelmektedir. Bu işlevinin yanı sıra hegemonik söylemler aynı zamanda hakkında konuşulan özne veya nesneleri sistematik olarak biçimlendiren/inşa eden pratiklerdir.⁷ “Özne yaratma” ve “kimlik atfetme”⁸ hegemonik söylemlerin belirgin niteliklerindendir. Bir toplum tarafından dünyadaki olayların, olguların, kişilerin ve kurumların tanımlanması ve anlamlandırılmasında hegemonik söylemler belirleyici konumdadır. Özneler ve bu öznelerin kimlikleri söylemin konusudur çünkü “kimlikler sadece sosyal inşa değildirler, aynı zamanda sosyo-linguistik inşadırlar”.⁹ Bir özne ve kimlik hakkındaki hegemonik söylemler o özneyi/kimliği sadece dilsel olarak temsil etmez, aynı zamanda inşa eder.

Yerel aktörlerin kendi kimliklerinin bu hegemonik söylemler içerisinde inşa edilmesi gibi, bir toplumun muhayyilesinde dünyadaki diğer aktörlerin kimlikleri de hegemonik söylemler vasıtasıyla inşa edilir. Bu aktörler diğer ulus-devletler, uluslararası kuruluşlar, devlet dışı özneler ve hatta bireyler olabilir. Örneğin, terör örgütleri sadece uyguladıkları şiddet eylemleri vasıtasıyla siyasal amaçlarına ulaşmak istemezler. Aynı zamanda hedefleri doğrultusunda kendilerini meşru birer aktör olarak inşa eden söylemler üretirler.¹⁰ Ancak uluslararası sistemin bu hukuken gayrimeşru unsurlarının kendilerini söylemsel olarak nasıl inşa ettiklerinden ziyade meşru ve kudretli aktörlerin onları söylemler içerisinde nasıl yerleştirdikleri önemlidir. Bu noktada devlet olmayan silahlı grupların hegemonik söylemler içerisinde nasıl tanımlanıp inşa edildiği, ne tür bir özne olarak toplumsal muhayyileye yerleştiği uluslararası politikanın önemli bir meselesi haline gelmektedir. Çünkü silahlı devlet dışı aktörlerin meşruiyeti meselesi devletlerarası ilişkilerde ciddi sorun çıkarma kapasitesine sahiptir. Eğer bir devlet kendi muadili olmayan silahlı devlet dışı bir aktörle ilişki kuruyor ve bu aktörlerin silahları uluslararası sistemin başka bir “meşru” devlet aktörüne yöneliyorsa burada kriz çıkması olası hale gelmektedir.

Devletlerin devlet olmayan silahlı grupları, vekâlet savaşı çerçevesinde, destekledikleri ve bu gruplarla ilişki kurdukları sistem içerisinde gözlemlenmektedir. Ancak bir devletin egemenliğindeki bir alanda münhasır şiddet yetkisine sahip devlet dışındaki silahlı bir aktörün desteklenmesi modern uluslararası sistemin temel prensiplerine aykırı bir eylemdir. Bu temel prensip ve uluslararası hukuk açısından gayri-meşru eylemin ulusal-toplumsal muhayyilede meşru kabul edilebilmesi söz konusu diğer devletin hegemonik söylem içerisinde gayri-meşrulaştırılmasını, silahlı örgütlerin de meşrulaştırılmasını gerektirmektedir. Demokratik paradigma içerisinde silahlı örgütlerle ilişki kurulmasının haklı olabilmesi için, terör eylemlerine başvursa dahi, meşru temsiliyet kabiliyeti olduğunun söylemsel olarak inşa edilmesi gerekmektedir. Şiddetin yöneldiği devlet ve bazı diğer devletlerin kendi söylemsel düzlemlerinde genellikle “terör örgütü” olarak inşa ettiği bu “vekil (*proxy*)” yapılar, patron devlet tarafından çeşitli söylemsel stratejilerle devletin şiddet kullanma tekeline alternatif oluşturmasında bir sakınca olmayan meşru unsurlar olarak inşa edilecektir. Öbür türlü meşru bir devletin uluslararası meşruiyete sahip diğer bir devlete saldıran örgütsel bir yapı ile ilişki kurması toplumsal muhayyilede kabul edilemez olacak ve sistemin diğer aktörleri tarafından da kınanacaktır. Bu çalışma, ABD’nin Suriye’de desteklediği PYD ve/veya YPG ile ilişkilerinin meşrulaştırılabilmesi adına ABD basını tarafından söylemsel bir vasat kurularak toplumsal muhayyilede örgütün nasıl özneleştirildiğini ortaya koyacaktır.

7 Age, s. 54.

8 Senem Aydın-Düzgün ve Bahar Rumelili, “Söylem Analizi: Avantaj ve Dezavantajlar”, Ersel Aydın (ed.), *Uluslararası İlişkilerde Metodoloji*, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2022, s. 280.

9 Jennifer Mattern, *Ordering International Politics: Identity, Crisis, and Representational Force*, London, Routledge, 2005, s. 71.

10 Alp Cenk Arslan, “Terörizm ve Söylem: İtalyan Kızıl Tugaylar’ın Propaganda Metinlerinin İçerik ve Söylem Çözümlemesi”, *Akademik Hassasiyetler*, 2024, 11:25, s. 294-330.

Bu noktada incelenen konunun hassasiyetine binaen söylem analizi tekniğinin sahadaki fiziksel “gerçeklik” ile ontolojik ilişkisi hakkında bir hatırlatma yapmak gerekir. Söylem analizi sahada gerçekte ne olduğunu tartışmak yerine nasıl tasvir edildiği ile ilgilenir. Örneğin buradaki metin içerisinde DAEŞ tehdidi ile ilgili bölümlerde *NYT*’nin söylemsel tercihlerinin incelenmesi böyle bir tehdidin gerçekten var olmayıp *NYT* tarafından “uydurulduğu” anlamına gelmez. Söylem analizi sahada “gerçekte” vuku bulandan ziyade o gerçekliğin nasıl temsil edildiğine baktığı için sahada olanlar içerisinde neyin gerçek neyin uydurma olduğu konusunda olgusal veya normatif bir değerlendirmede bulunmaz. Böyle bir iddiada bulunmak söylem analizinin neşet ettiği düşünsel (*ideational*) ontoloji ve söylemsel-yorumsamacı epistemolojiye aykırı olacaktır çünkü incelenen konuda özcü bir “gerçeklik” ya da “doğruluk” iddiasında bulunmak bu meta-teorik pozisyona aykırıdır. Bundan ötürü bu çalışmada da incelenen metinlerdeki ifadelerin bir inşa-kurma-kurgu faaliyeti olarak nitelendirilmesinden, metinlerdeki unsurların hiçbir aslı olmadığı ve tamamen yazarlar ile gazete tarafından üretildikleri manası çıkarılmamalıdır. Makale *NYT*’nin iddia, ifade ve söylemlerinin “gerçeklikle” ilişkisini incelememekte, o “gerçekliğin” nasıl inşa edildiğine odaklanmaktadır.

2. Yöntem: Söylem olarak Haberler ve Stratejiler

Hegemonik söylem yatay olarak toplumsal bilişsel yapıları belirlemekte ve yine onlar tarafından yeniden üretilmekle beraber bir söylemin hegemonik hale gelmesinin sağlanmasında her özne ve kurumsal mevzi eşit değildir. Örneğin sağlıkla ilgili bir hegemonik söylemin oluşmasında sıradan bir yurttaşın etkisi ile bir özne olarak doktorların ya da kurumsal mevzi olarak hastane ve üniversitelerin etkisi denk değildir.¹¹ Bu yetkinlik unsurlarının yanı sıra söylemin yayılabilme kapasitesi de hayatidir. Günümüzde sosyal medya söylemin üretilmesini geçmişe göre daha yatay hale getirmiş olsa bile kitle iletişim araçları ve geleneksel medya kurumları halen daha söylemin üretilmesinde ve yayılmasında en önemli vasatı oluşturmaktadır. Geleneksel medya içerisinde üretilen haberler ile yayılan söylem kamusal bilginin üretimi ve toplumsal “gerçeklik” algısının inşası noktasında çok kritik bir rol oynamaktadır.¹² Her ne kadar günümüzde sosyal medya söylem üretiminde önemli hale gelse de “filtrelenmiş”, “uzmanlar tarafından üretilmiş” ve “güvenilir kurumlar” tarafından yayınlanan haberlerin meşruluğu, güvenilirliği ve hegemonik söylem üretebilme kapasitesi sosyal medya hesaplarından daha yüksektir.¹³ Bilhassa toplumların dış dünyadaki olaylar ve özneler hakkında bilgilerini buradan edindikleri hesaba katıldığında uluslararası aktörlerin toplumsal muhayyilede söylemsel inşasında geleneksel medya kuruluşları tarafından üretilen haberlerin ne kadar önemli olduğunu idrak edebiliriz.

Gazete ve televizyon gibi geleneksel medya kaynakları, “uzaktaki” bir “ötekine” dair gerçekliğin söylemsel inşasında çok önemli bir rol oynamaktadır. İnsanlar nasıl henüz gitmedikleri ve tecrübe etmedikleri “uzakları” veya “ötekileri” metinlerden öğrenirlerse¹⁴ uluslararası politikanın özneleri ve kimlikleri ile ilgili algılarını belirleyen bilgileri de doğruluğuna bakılmaksızın genellikle bu konularda malumat veren yazılı veya görsel basından elde ederler. Tabi ki dışarı ile ilgili bu algının oluşturulmasında haberler tek unsur değildir. Sinema, televizyon, romanlar gibi kültür ürünleri de toplumsal muhayyilenin oluşmasında ciddi etkiler bırakır. Nitekim, makalemizin konusu olan PYD-YPG’li bir karakterin, örneğin,

11 Foucault, “Archaeology of Knowledge”.

12 Teun A. van Dijk, *News as Discourse*, Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale NJ, 1988.

13 Stergios Fotopoulos, “Traditional Media Versus New Media: Between Trust and Use”, *European View*, 2023, 22:2, s. 277-286.

14 Edward Said, *Orientalism*, Penguin Books, London, 2003, s. 93.

Üç Cisim Problemi (*3 Body Problems*) adlı popüler dizide *NYT*’deki hegemonik söylemlerle uyumlu ve müspet olarak tasvir edildiği düşüncesi Türkiye’de tepki çekmiştir. Söylemsel harmoninin bir parçası olan kültür ürünleri de dış dünya hakkında toplumsal algının oluşmasının en önemli kaynaklarından biridir. Dışarıdaki öznelerin (kimliklerinin) basın aracılığı ile söylemsel inşası, söz konusu öznelerin söylemsel inşasına maruz kalan kişilerin algısındaki mahiyetini, kimliğini ve meşruiyetini de belirler. Bu inşa sürecinde hegemonik söylemi üreten aktörlerin başvurdukları çeşitli söylem stratejileri ve dilsel araçlar mevcuttur. Bu çalışma Ruth Wodak ve araştırma ekibinin “Milli Kimliğin Söylemsel İnşası”¹⁵ kitabında ortaya koydukları ve Avusturya milli kimliğinin inşasında kullanılan söylem stratejilerinden yola çıkarak Amerika basınında PYD/YPG’nin söylemsel inşasında kullanılan stratejileri tespit edecektir.

Her ne kadar bir milli kimliğin inşasında istifade edilen stratejiler bir silahlı devlet dışı aktörün inşasından farklılık gösterse de, kimlik inşası ortaklığı bu stratejileri diğerlerini belirlemede kılavuz haline getirmektedir. Silahlı devlet dışı öznenin inşasında şu stratejiler kullanılabilir: Silahlı örgütün operasyonel olduğu coğrafyadaki mevcut egemen devletin gayri-meşrulaştırılması (anti-demokratlık, insan hakları ihlalciliği, haydut-devlet, diktatörlük, halkın katli vb. gerekçelerle), gayri-meşru üçüncü bir tehdidin varlığı, egemen devletin yetersizliği (başarısız devlet/*failed-state*), bölgenin “*no-mans’s land*” olması, örgütün pozitif tasviri, inşa eden devletin değerleri ve kimliği ile uyumu, örgütün temsili meşruiyeti, meşru ulus-devletin milli kimliğin taşıyıcısı olduğu gibi örgütün de bir kimliğin meşru temsilcisi olarak kurgulanması, örgütün alan tutması ve yönetim kapasitesi gibi faktörlere öznenin söylemsel inşasında birer strateji olarak başvurulabilir. Şüphesiz ki, devlet-hükümet içerisinde konuşan unsurların bu söylemsel stratejileri kendi uyguladıkları politikalara paralel olarak benimsemeleri eşyanın tabiatına uygundur ancak bu noktada siyasetçilerin söylemlerinden ziyade basının kullandığı dilsel araçlar bu insanın toplumsal muhayyilede karşılık bulması açısından en önemli vasıta. Ana akım medyaların bulundukları ülkelerin müesses nizamı ve dış politikaları ile çeşitli düzeylerde uyumlu bir söylem benimsemeleri söz konusudur.

Bu çalışmada PYD/YPG’nin Amerikan muhayyilesinde söylemsel inşasının stratejiler vasıtasıyla nasıl gerçekleştirildiğini ortaya koymak için seçilen yayın kuruluşu New York Times’dır. *NYT*’nin çevrimiçi arşivinde DAES’in Ayn al-Arab’ı kuşattığı ve Suriye Kürtlerinin gündeme geldiği yıl olan 2014’ün 1 Ocak tarihinden, veri toplamasına başlanılan 15 Şubat 2023 tarihi arasında “YPG” ve “Kürt (*Kurd*)” anahtar kelimeleri taranmıştır. Arşivde bu kelimelerin bir şekilde geçtiği 1600 civarı yazı çıkmıştır. Bu yazılar tek tek tarandığında 500 civarı metnin konu ile ilgili olduğu tespit edilmiştir. Bu ilgili metinler detaylı bir şekilde incelenerek öncelikle kullanılan söylemsel stratejiler, onunla sınırlı olmamakla beraber Ruth Wodak’ın kullandığı çerçeve, stratejiler ve dilsel araçlar örnek alınarak tespit edilmiştir. Yapılan inceleme neticesinde tespit edilen stratejiler ve dilsel araçlar şu şekilde tablolandırılmıştır:

15 Ruth Wodak, Rudolf De Cillia, Martin Reisigl ve Karin Liebhart, *The Discursive Construction of National Identity*, Edinburgh University Press, Edinburgh, 2009.

Tablo 1: *New York Times*'da Kullanılan Söylem Stratejileri ve Dilsel Araçlar

Dilsel Araçlar	Strateji - 1 “Kimliksel Temsil”	Strateji - 2 “Ülkesel İşaretleme”	Strateji - 3 “Meşru Silahlı Güç”	Strateji - 4 “İdari Kapasite”	Strateji - 5 “Maduniyet”	Strateji - 6 “Ahlakilik -İlkesellik”	Strateji - 7 “Uluslararası Özne”
DA - 1	Etnonim kullanımı	Şehir İsimleri	Silahlı Güç Tanımı	Öz-Yönetim Kavramları	Hayati tehdit nitelendirmesi	Azınlık Hakları	Devletlerle denk kullanım
DA - 2	Kimliksel düşman/ tehdit icadı	Alan Kimliklendirme	Silahlı Güç Kimliklendirme	Öz-Yönetim kimliklendirme	Kolektif haksızlık ve tarihsel hak	Kadın özgürleşmesi	Uluslararası ilişkiler kavramları
DA - 3			Silahlı Güç Niteliklendirme	Devlet kavramları kullanımı		Demokratik idare	

Bu stratejiler ve dilsel araçlar tespit edildikten sonra metinler tekrar incelenerek, bu metinler içerisindeki ifadeler belirlenmiş olan strateji ve dilsel araçlarla ilişkilendirilerek kategorize edilmiş ve metinlerdeki kelime ve ifade tercihleri bu kategorileştirme üzerinden söylem analizine tabi tutulmuştur.

Burada kullanılan söylem analizi tekniği de diğer yöntemler gibi çeşitli sınırlılıklara tabidir. Öncelikle sahip olduğu söylemsel-yorumsamacı epistemolojinin bir sonucu olarak öznel bir doğaya sahiptir. Örneğin, yukarıda verilen ve metinler içerisinde tespit edilen kategoriler mutlak değildir. Farklı araştırmacılar bu kategorileri eleştirebilir, değiştirebilir ve geliştirebilir. Her ne kadar başka devlet dışı aktörlerle ilgili söylemleri inceleyecek gelecekteki çalışmalara bir kaynak teşkil edebilecek olsa da bu makale, ABD basını tarafından neşredilen YPG'ye yönelik hegemonik söylemlere dair idiografik bir araştırmadır. İkinci husus ise; potansiyel olarak incelenebilecek söylemsel verinin genişliğinden ötürü ABD basınındaki bakış sadece *NYT* özelinde sınırlandırılmıştır. *NYT*'nin ABD'deki siyasi görüş yelpazesi içerisindeki öznel bir duruş minvalinde haberleri çerçevelemesi yine çalışmanın bir sınırlılığı olarak değerlendirilebilir. Fakat bu durum örnek vaka incelemelerinin genel kısıtlılığı ile ilgilidir. İleride gerçekleştirilecek karşılaştırmalı çalışmalar ile bu literatür zenginleştirilebilecektir.

3. ABD – PYD/YPG İlişkisi

PYD 2003 yılında PKK'nın bölgesel politikası çerçevesinde Suriye'deki kolu olarak kurulmuş ancak Arap Baharı dahilinde Suriye'de patlak veren olaylar ve iç savaş ortamına kadar kayda değer bir etkinlik gösterememiştir. Rejim muhaliflerinin aksine Esad yönetimi ile anlaşarak bir gayri resmi *modus vivendi* konusunda uzlaşan PYD, 2011 yılından sonra Suriye'nin kuzeyinde hızla örgütlenmiş ve Şam idaresi buradaki belirli bölgeleri PYD'nin silahlı yapısı YPG'nin kontrolüne bırakmıştır.¹⁶ PKK'nın Suriye kolu böylelikle Türkiye sınırındaki en etkili güçlerden bir tanesi haline gelmiş ve Türkiye için ciddi bir güvenlik tehdidi ortaya çıkmıştır. 2014 yılında Musul'u ele geçirerek dünya ülkelerinin tehdit sıralamasında tepeye çıkan DAESH'in YPG kontrolündeki Ayn al-Arab'a (Arappınarı / Kobani) saldırması neticesinde ABD, YPG'ye askerî destek vermeye başlayarak DAESH ile mücadelede partneri

16 Can Acun ve Bünyamin Keskin, *PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi: PYD-YPG*, Seta Vakfı, İstanbul, 2017, s. 10-12.

haline getirmiştir. Bu durum YPG'nin bölgedeki konumunu güçlendirmiştir.¹⁷ ABD'nin YPG ile ilişkisi Ayn al-Arab ile sınırlı kalmamış ve ilerleyen yıllarda daha da gelişmiştir.¹⁸ ABD Suriye'deki faaliyetlerini YPG üzerinden "taşeron savaşı" olarak da nitelenen bir biçimde sürdürerek kendisi açısından daha az maliyetli hale getirmiştir.¹⁹

YPG'nin, pek çok uluslararası ve ABD'li kuruluşun metinlerinde ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından "yabancı terör örgütleri" listesinde bulunan PKK'nın Suriye kolu olduğu ifade edildiği halde,²⁰ ABD tarafından DAES'e karşı NATO müttefikleri Türkiye'nin itirazlarına rağmen Suriye'deki partneri olarak tercih edilmesi beraberinde çeşitli sorunları getirmiştir. Türkiye DAES ve YPG'ye karşı Suriye'nin kuzeyinde Fırat Kalkanı (2016), Zeytin Dalı (2018) ve Barış Pınarı (2019) gibi hareketler gerçekleştirerek alan kontrolü sağlamış ve Suriye'nin kuzeyine vekil kuvvetleriyle beraber yerleşmiştir.²¹ Diğer tarafta ABD sadece YPG'ye eğit-donat desteği vermekle kalmamış aynı zamanda kendi askerlerini de bu örgütün kontrol ettiği araziye yerleştirerek bilhassa Türkiye'den gelecek olası saldırılara karşı canlı kalkan vazifesi görmüştür. ABD, Türkiye'nin YPG'ye yönelik yoğun itirazlarına set çekmek, örgütün gerçek kimliğini gizlemek ve bölgedeki Arapları da örgütsel yapıya dahil etmek adına örgütü yeniden isimlendirme yöntemine giderek 2015 Ekim'inde aslında YPG tarafından kontrol edilen "Suriye Demokratik Güçleri/*Syrian Democratic Forces (SDG)*" kurmuştur. SDG, ABD askerî bürokrasisinde ve bilhassa Merkezi Komutanlığın (CENTCOM) olumlu bir imaja sahip hale gelmiştir. Nitekim Amerikan Başkanı Donald Trump'ın 2019'da Amerikan kuvvetlerini Suriye'den çekme denemesi bürokrasinin müdahalesiyle akim kalmıştır.

Merkezi Komutanlık Türkiye'nin terör örgütü olarak kabul ettiği ve süratle devletleşme-otonomlaşıma çabası içerisinde olan YPG/SDG ile ilişkiyi o kadar ileri götürmüştür ki bu yapıya Türkiye'ye yönelik olduğu düşünülen tanksavar füzeler teslim edilmiş²² ve güncel olarak DAES tehdidi ile hiç ilgisi olmadığı halde hava savunma sistemleri verilmesi konuşulmaktadır.²³ ABD'nin bu tavrı Türkiye-ABD ilişkilerinde kaçınılmaz olarak güven sorunu yaratmıştır.²⁴ Her ne kadar ABD'nin kısa vadeli çıkarları açısından PYD/YPG ile ilişkiler bir anlam ifade etse de bilhassa Türkiye ile ilişkiler ve bölgesel politika bağlamında ABD açısından negatif sonuçlar üretebilmektedir.²⁵ Çünkü Türkiye bu örgüte yönelik tavrını

17 İbrahim Kerman ve Ertan Efeğil, "Terör Örgütü PKK/PYD'NİN Suriye'de İzlediği İç Savaş Stratejisinin Değerlendirilmesi", *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 2017, 1:2, 162-198.

18 Can Acun ve Kutluhan Görücü, *PKK/YPG's State Dream in Syria*, Seta Vakfı, İstanbul, 2023.

19 Helin Sarı Ertem, "Uluslararası İlişkilerde Taşeron Savaş ve PatronKlient İlişkisi: ABD-PYD/YPG İş Birliği Örneği", *İnsan ve Toplum Dergisi*, 2024, 14:1, s. 115-138.

20 International Crisis Group, *Syria's Kurds: A Struggle Within a Struggle*, Middle East Report No. 136, Brussels, 2013; Maria Fantappie, "A Tough Liberation for Syria's Kurds", *Carnegie Endowment*, Ağustos 2023, <https://carnegieendowment.org/posts/2012/08/a-tough-liberation-for-syrias-kurds>, erişim 18.07.2024; Jim Zanotti ve Clayton Thomas, *Turkey (Türkiye): Major Issues and U.S. Relations*, Washington D.C., Congressional Research Service, 2024.

21 Mustafa Onur Tetik, "The Construction of Containment Anxiety: A Critical Geopolitical Analysis of Turkey's Military Intervention into Syria", *New Middle Eastern Studies*, 2019, 9:1, s. 69-95.

22 Ömer Koparan, "Münbiç'te YPG/PKK'lıların Elindeki ABD Yapımı TOW Tanksavarlar, Objektiflere Yansıdı", *Anadolu Ajansı*, Haziran 2022, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/munbiyte-ypg-pkk-lilarin-elindeki-abd-yapimi-tow-tanksavarlar-objektiflere-yansidi/2608319>, erişim 02.12.2024.

23 Murat Aslan, "Latest Favoritism from US to PKK/PYD: Air Defense System Delivery", *Seta Vakfı*, Temmuz 2024, <https://www.setav.org/en/u-s-pkkpydypgsdf-relations/latest-favoritism-from-us-to-pkk-pyd-air-defense-system-delivery>, erişim 20.07.2024.

24 Richard Outzen, "Costly Incrementalism: U.S. PKK Policy and Relations with Türkiye", *All Azimuth: A Journal of Foreign Policy and Peace*, 2024, 0:0, s. 1-22.

25 Helin Sarı Ertem, "Surrogate Warfare in Syria and the Pitfalls of Diverging US Attitudes Toward ISIS and PYD/YPG", Özden Zeynep Oktav, Emel Parlar Dal ve Ali Murat Kuşun (ed.), *Violent Non-state Actors and the Syrian Civil War: The ISIS and YPG Cases*, Springer, London, 2018, s. 129-148.

korumakta ve örgüte karşı yeni askerî operasyon için uygun konjonktür beklemektedir. Tüm bu nedenlerle ABD'nin bu derece angaje olduğu ve desteklediği silahlı bir devlet dışı aktörün kendi ulusal ve uluslararası kamuoyunda meşru bir aktör olarak kabul edilmesi önemli bir gerekliliği oluşturmaktadır. Bunu yaparken sadece devlet görevlilerinin bu örgütü çeşitli şekillerde olumlu nitelendirmeleri yeterli değildir. Bu noktada devreye giren ve basın üzerinden yaratılan PYD/YPG/SDG'ye yönelik hegemonik söylem bu aktörün toplumsal muhayyilede müspet ve meşru olarak inşasını esas mümkün kılan unsur olmuştur.

4. New York Times'daki Hegemonik Söylemlerin Analizi

Bu bölümde *NYT* çevrimiçi arşivinden elde edilen veriler, metinler içerisinde saptanan ve Ruth Wodak ile çalışma grubunun işaret ettiği söylem stratejileri vasıtası ile analiz edilecektir.

4.1. Strateji (1): Kimliksel Temsil

Modern dönemde devletler imparatorluk çağının aksine egemenliği altındaki insanları kimliksel olarak temsil etme iddiasını taşımaktadırlar. Ulus-devlet kavramı millet ve devlet arasında bir süreklilik olduğu varsayımına dayanır. Bu tür devlette vatandaşlar devletin nominal de olsa paydaşı kabul edilir ve devletler kendini oluşturan milletlerin kimliklerinin taşıyıcısı olarak kabul edilirler. Bugün yaşadığımız küresel yapıya devletlerarası demek yerine uluslararası dememizin sebebi bu süreklilik varsayımdır. Bundan dolayıdır ki, haber metinlerinde veya günlük yaşamımızda devletlerin gerçekleştirdiği faaliyetleri bazen milletlere atfederiz. Örneğin, Rusya Federasyonu'nun bir dış politika eyleminin “‘Ruslar’ yaptı” gibi cümlelerle ifade edildiğine şahit oluruz bir çok kez. Buradaki dilsel eylem, sadece bir durumu yansıtmaz, aynı zamanda o özneyi de söylem içerisinde inşa eder. Rusya Federasyonu'nun “Ruslar” olarak ifade edilmesi bu devlete kimliksel bir temsil ve bu da bir temsili meşruiyet kazandırır. Bundan dolayıdır ki, örneğin, söylem içerisinde gayrimeşrulaştırılmak istenen devletler genelde, millet veya devlet adı yerine gayrimeşru sayılan liderin adı ile anılır. Suriye Devleti ya da Suriyeliler ifadesi yerine “Esed Rejimi” kavramını ikame etmek bir örnek sayılabilir. Ulus-devletin sağladığı kimliksel temsil meşruiyetini sağlamayan silahlı devlet dışı aktörleri kolektif bir kimlikle etiketleyerek söylemler içerisine yerleştirmek bu örgütün sektör yönünü perdeleyerek sanki mevzu bahis grupları ve bu grupların kimliklerinin meşru temsilcileri olarak inşa eder.

Dilsel Araç I: Örgüt Adı Yerine Etnonim Kullanımı

NYT'nin yayınları incelendiğinde PYD/YPG'den bahsedilirken çoğunlukla “Kürtler (*the Kurds*)” veya “Suriye Kürtleri (*the Syrian Kurds*)” ifadesinin tercih edildiği gözlemlenmektedir. Bu örgütler büyük oranda Kürt etnik grubundan insanlardan oluşsa bile, Suriye’de ve diğer ülkelerde bütün bir etnik grubu temsil etme noktasında tartışmalı bir iddia olacaktır. PYD/YPG’yi bütün bir etnik isme malik topluluğu temsil ettiği şeklindeki bir söylem içerisine yerleştirmek politik bir tercih meselesidir. *NYT* örneğinde gördüğümüz gibi ABD basını PYD/YPG’den örgüt ismi ile bahsederek örgütün sektör karakterini göstermek yerine etnonim kullanımı ile temsili meşruiyet atfetmekte örgütün tikelliğini perdelemektedir. Ulus-devletler için kullanımına sıkça rastlanan bu dilsel aracın bir örgüte aktarılması sayesinde bu örgütün söylemler içerisinde diğer ulus-devletler gibi ABD’nin ahlaki dengi haline getirilmesi, Suriye’ye yönelik ihtilafli bu dış politikanın toplumsal muhayyilede kabul edilebilirlik vasatını sağlamıştır. Bu dilsel araç diğer stratejileri de yatay kesen ve PYD/YPG’yi söylemsel olarak meşru bir özne olarak kuran en önemli vasıttır.

Dilsel Araç II: Kimliksel Düşman/Tehdit İcadı

Kimliksel temsil açısından ve yine etnonim kullanımı ile ilişkili olarak istifade edilen bir diğer dilsel araç bu kimliğin temsilcisi olarak inşa edilen grubun aynı zamanda bu kimliğin düşmanlarına ve tehditlere karşı meşruiyetini söylemler içerisinde tesis etmektir. Burada bu örgüte yönelik algılanan tehdit veya düşmanlık bütün bir kimliğe yönelik gibi kurgulanmaktadır. *NYT*'nin haber söylemlerinde zaman zaman Türkiye'nin PKK ile mücadelesini de içine katıp direkt PKK'ya da temsili meşruiyet zemini sağlayan bu tür kullanıma çeşitli şekillerde rastlanmaktadır. Bu dilsel aracın kullanıldığı ifade biçimlerine örnek verecek olursak;

- “Türk Hükümetinin Kürtlere düşmanlığı”²⁶
- “Suriye Kürtlerine yönelik Türk saldırıları”²⁷
- “Türkler silahlarını Kürtlere çeviriyor”²⁸

Buradaki birbirini tamamlayan hegemonik söylemin parçaları olan bu ifadeler, “Türkler” ve “Kürtler” arasında bir yanlış dikotomi kurduğu gibi aynı zamanda “Türkleri” ve “Türkiye’yi” “Kürtlerin” düşmanı ve varoluşsal tehdidi olarak kurgulamaktadır. Bu söylem içerisinde Türkiye ve Türk milleti Kürtlerin “kurucu ötekisi” olarak inşa edilirken, YPG tarafından temsil edildiği varsayılan Kürt kimliği de bu çelişki üzerine söylemler içerisinde aktör haline getirilmektedir.

4.2. Strateji (2): Ülkesel İşaretleme

Ulusal düzeyde kimlik inşasının en önemli amillerden biri belirli bir coğrafyayı “vatan” olarak kodlayarak o kimliğin ülkeselliğinin sınırlarını çizmektir. Vatan söylemi ulus-devletler için sınırları net ve hukuki olarak çizilmiş ve diğer devletler tarafından da büyük çoğunlukla kabul edilmiş bir alanı ifade etse de YPG gibi silahlı devlet dışı bir aktörün şiddete dayalı kontrolünde bulunan yerlerin ulus-devletmişçesine kimliklendirilmesi, aktörün söylemsel inşası için önemli bir unsur teşkil etmektedir.

Dilsel Araç I: Şehir İsimleri

Şehirlerin isimlendirilmesi meselesi, pek çok ülkede bir bölgeyi kimliklendirmek için önemli bir dilsel vasıta olmuştur. Örneğin, Yunanistan, Türkiye’ye sınır şehri olan ve Türkler tarafından kurulmuş olan Dedeağaç şehrinin adını Aleksandrupoli yapmıştır. Ya da Kırım Türkleri tarafından kurulan Akmescit şehrinin adı Rus işgalinin ardından Simferopol olarak değiştirilmiştir. Bu gibi şehir ismi değişimlerinin kullanım amacı ülkesel işaretleme vasıtasıyla söylemsel kimlik inşasıdır. *NYT* tarafından bu dilsel vasıttan istifa edilen en belirgin örnek Ayn al-Arab şehridir. Bu şehir *NYT* içerisindeki söylemlerde zaman zaman Arapça ve resmi adı olan Ayn al-Arab ile beraber şehrin Kürtçe ismi olan Kobani ile beraber kullanılsa da²⁹ bir süre sonra resmi adının kullanımı büyük oranda tedavülden kaldırılmış ve şehirden sadece

26 “How Turkey Misreads the Kurds”, 24 Şubat 2016, *New York Times*, <https://www.nytimes.com/2016/02/24/opinion/how-turkey-misreads-the-kurds.html>, erişim 10.07.2024.

27 Ceylan Yeginsu ve Tim Arango, “Turkey ‘Almost Certain’ that Kurdish Militants Bombed Ankara, Premier Says”, *New York Times*, 14 Mart 2016, <https://www.nytimes.com/2016/03/15/world/middleeast/turkey-appears-set-to-blame-car-bombing-on-kurdish-militants.html>, erişim 10.07.2024.

28 Rod Nordland, “On Northern Syria Front Line, U.S. and Turkey Head Into Tense Face-off”, *New York Times*, 7 Şubat 2018, <https://www.nytimes.com/2018/02/07/world/middleeast/us-turkey-manbij-kurds.html>, erişim 10.07.2024.

29 Ben Hubbard, “ISIS Forays Send Waves of Refugees Into Turkey”, *New York Times*, 21 Eylül 2014, <https://www.nytimes.com/2014/09/22/world/europe/isis-forays-send-waves-of-refugees-into-turkey.html>, erişim 12.07.2024.

Kobani olarak bahsedilmeye başlanmıştır. Bir diğer isimlendirme ile ülkesel işaretleme aracı da YPG'nin kontrolündeki bölgeden Kürtçede Batı anlamına gelen “Rojava” ifadesi ile bahsetmektir.³⁰ Burada Batı denmesinin sebebi Kürt etno-milliyetçi muhayyilede Suriye'nin kuzey bölgesinin “Batı Kürdistan” olarak kodlanmasıdır. Yani *NYT* bu kullanımla sadece Suriye Devleti'nin bir bölgesini başka bir ulus inşa projesinin parçası olarak kurgulamakla kalmamakta, aynı zamanda komşu ülkeler için de böyle bir imada bulunan bir terminolojiyi adapte etmektedir.

Dilsel Araç II: Alan Kimliklendirme

Bir bölgedeki yerleşim yerlerini dil tercihi üzerinden ülkesel işaretleme yapmanın yanı sıra bir örgüt ve kimlikle ilişkisi kurulmak istenilen yerleri de bu kimlik üzerinden ifade etmek bir dilsel araç olarak *NYT*'deki metinlerde karşımıza çıkmaktadır. Bugün Türkiye'de belirli şehirlerden “Kürt illeri” diye bahsedilmesi de aynı amaca matuf olup, yine bu sebeple şiddetli tepki çekebilmektedir. *NYT*'nin söylemleri içerisinde YPG'nin silahlı kontrolünde olan yerlerden “Kürt köyü”³¹, “Kürt şehri”³², “Kürt bölgesi”³³ gibi ifadelerle bahsedilmesine sıklıkla rastlanmaktadır. Şehirlerin bu etnonim ile beraber ifade edilmesi o bölgeyi idare eden ve hegemonik söylem içerisinde “Kürtler” olarak ifade edilen YPG'nin zora ve şiddete dayalı kontrolünü kimlik perspektifinden meşrulaştırarak, ABD'nin örgütle angajmanını da meşru bir zemine oturtmaktadır. “Kuzey Suriye'nin Rojava Bölgesindeki Kürt şehir ve kasabaları”³⁴ ifadesindeki gibi alan kimliklendirme ve şehir isimleri olarak tanımladığımız ülkesel işaretlemenin dilsel araçları beraber de kullanılmaktadır. Ayrıca Kamışlı şehrinde “Kürt bölgesel başkenti”³⁵ gibi ifadelerle bahsedilmesi de bu ülkesel işaretleme stratejisine başka bir örnek teşkil etmektedir. Burada başkent diyerek hem devlet terminolojisi ile PYD/YPG'ye yaklaşmakta, hem de şehir-alan kimliklendirmesi ile bu örgüt ulusal bir aktör gibi inşa edilmektedir.

4.3. Strateji (3): Meşru Silahlı Güç Tanımlaması

PYD/YPG gibi etnik temelli terör örgütleri kullandıkları şiddeti ifade ederken tabi olarak kendilerini savunduklarını iddia ettikleri topluluğun meşru silahlı gücü olarak konumlandırmaktadırlar. *NYT* de YPG ve diğer birimlerinden bahsederken meşru devlet-kurum terminolojisi kullanarak silahlı unsurları söylem içerisinde meşru bir zeminde kurgulamıştır. Terör örgütü ifadesi YPG ile ilişkilendirilmediği gibi, zaman zaman bir devletin savunma birimleri ve kolluk kuvvetlerine denk ifadelerle hegemonik söylemin içerisine oturtulmuştur.

Dilsel Araç I: Silahlı Güç Tanımı

NYT, DAES için terör örgütü etiketini kullanırken ABD'nin terör örgütü listesinde bulunan PKK'nın Suriye kolu olduğu pek çok metinde belirtilen YPG'yi ise bu kategoriye sokmamıştır.

30 Hwaida Saad ve Rod Nordland, “Kurdish Fighters Discuss Releasing Almost 3,200 ISIS Prisoners”, *New York Times*, 20 Aralık 2018, <https://www.nytimes.com/2018/12/20/world/middleeast/isis-syria-prisoner-release-trump.html>, erişim 12.07.2024.; Richard Pérez-Peña, “Drawn to a Cause, British Woman Dies Fighting Alongside Kurds in Syria”, *New York Times*, 19 Mart 2018, <https://www.nytimes.com/2018/03/19/world/middleeast/anna-campbell-syria-ypj-kurds.html>, erişim 12.07.2024.

31 Hubbard, “ISIS Forays”.

32 Tim Arango, ve Ceylan Yeginsu, “Turkey Seeks Buffer Zone on the Border With Syria”, *New York Times*, 9 Ekim 2014, <https://www.nytimes.com/2014/10/10/world/middleeast/turkish-support-of-coalition-fighting-isis-centers-on-border-buffer-zone-.html>, erişim 14.07.2024.

33 Pérez-Peña, “Drawn to a Cause”.

34 Saad ve Nordland, “Kurdish Fighters”.

35 Carlotta Gall ve Patrick Kingsley, “ISIS Rears Its Head, Adding to Chaos as Turkey Battles Kurds”, *New York Times*, 11 Ekim 2019, <https://www.nytimes.com/2019/10/11/world/middleeast/turkey-syria-kurds.html>, erişim 14.07.2024.

DAEŞ için bu ifadenin kullanılabilmesi göstermektedir ki; terör örgütü kavramının siyasallaşmış olduğu için prensip olarak reddedilmesi söz konusu değildir. Aksine YPG ve çeşitli birimlerine atıf yaparken kullanılan ifadeler şunlardır:

- “kara kuvveti (*ground force*)”³⁶
- “sınır kuvveti (*border force*)”³⁷
- “Terörle mücadele kuvvetleri (*counterterrorism forces*)”³⁸

Bu belirtilen ifadeler dışında polis, komando, savaşçı, yerel güçler, birlikler, iç güvenlik güçleri gibi ifadeler yine YPG ve alt birimlerine atıf yapmak için *NYT* haberlerinde geçen ifadelerdir. Görüldüğü gibi *NYT*, YPG için terör örgütü ifadesini kullanmadığı gibi devletlere has askerî tabirler ile bu örgütten bahsetmekte, hatta aksine terörle mücadele kuvveti olarak söz etmektedir. Bir devlet dışı silahlı örgütün bu ifadelerle özne olarak söylemsel inşası Amerikan kamuoyu için algısal bir illüzyon yaratarak ABD’ye angajmanları konusunda toplumsal meşruiyet açısından gerekli vasatı sağlamaktadır.

Dilsel Araç II: Silahlı Güç Kimliklendirme

Yukarıda bahsedildiği gibi devletlere ait çeşitli ifade biçimlerinin YPG’ye atfedilmesi dilsel araç vasıtasıyla kurumsal bir meşruiyet zemini yaratırken, bu kuvvetlerin başına bir etnonim getirerek kimliklendirilmesi bu kurumsal zemine bir de kimliksel temsil temin etmektedir. YPG’den bahsederken kullanılan ifadelerin başına “Kürt” etnonimi getirilerek, bir ulus-devletin meşru silahlı güçleri veya kolluk kuvvetleri sanrısı yaratılmaktadır. Bunlarla sınırlı olmamakla beraber “Kürt öncülüğündeki terörle mücadele güçleri”³⁹, “Kürt askerleri”⁴⁰, “Kürt öncülü savunma yetkilisi”⁴¹ gibi ifade biçimleri bu dilsel araca birer örnek teşkil etmektedir. Şiddet örgütünün faaliyetlerini devlet kavramları ve etnonimle birleştirmek çift yönlü bir söylemsel özne inşasına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca DAEŞ’den bahsederken “Müslüman” sıfatını savaşçı, militan ya da terörist gibi kavramların başına getirmemeye özen ve hassasiyet gösteren ve Suriye’deki diğer silahlı muhalif gruplardan “isyancı savaşçılar (*rebel fighters*)” diye söz ederek kimliklendirmekten kaçınan *NYT* aynı hassasiyeti YPG için göstermeyerek, bu örgütü meşru bir “Kürt Silahlı Kuvvetleri” gibi söylemler içerisinde inşa etmektedir.

Dilsel Araç III: Silahlı Güç Niteliklendirme

YPG’nin şiddet organizasyonunu devlet ile ilintili kavramlarla ve bir topluluğun meşru yapısı olarak kurguladıktan sonra bu örgüte aynı zamanda askerî kapasite ve başarı atfetmek bu aktörün toplumsal muhayyilede söylemsel inşası için kullanılan bir unsur olmuştur.

36 Anne Barnard ve Mark Landler, “Turkey Inching Toward Alliance With U.S. in Syria Conflict”, *New York Times*, 27 Eylül 2014, <https://www.nytimes.com/2014/09/28/world/europe/turkey-hesitant-to-ally-with-us-in-syria-mission.html>, erişim 14.07.2024.

37 Anne Barnard, “Turkey Asks U.S. to Stop Kurds From Shifting Fighters to Western Syria”, *New York Times*, 7 Mart 2018, <https://www.nytimes.com/2018/03/07/world/middleeast/turkey-syria-us-afirin.html>, erişim 14.07.2024.

38 Jane Arraf ve Sangar Khaleel, “U.S. Allies Retake Control of Prison in Syria, Subduing ISIS Fighters”, 30 Ocak 2022, *New York Times*, <https://www.nytimes.com/2022/01/30/world/middleeast/isis-prison-syria.html>, erişim 14.07.2024.

39 Arraf ve Khaleel, “U.S. Allies”.

40 Megan Specia, “Foreign Fighters Back Kurdish Militia in Syria in Fight Against Turkey”, *New York Times*, 27 Ocak 2018, <https://www.nytimes.com/2018/01/27/world/middleeast/foreign-fighters-kurdish-militia-syria.html>, erişim 14.07.2024.

41 Kareem Fahim ve Karam Shoumali, “Turkey to Let Iraqi Kurds Cross to Syria to Fight ISIS”, *New York Times*, 20 Ekim 2014, <https://www.nytimes.com/2014/10/21/world/middleeast/kobani-turkey-kurdish-fighters-syria.html>, erişim 16.07.2024.

Çünkü kavramlar ve temsil meşru olsa bile “başarısız devlet (*failed state*)” gibi başarısız örgüt algısı da YPG ile angajmanı ABD için gayrimeşru kılabilecektir. Bu sebeple *NYT*’nin haber söylemleri içerisinde muhabirlerin ve editörlerin çeşitli ifadelerinde veya diğer kişilerden yapılan alıntılarda YPG nitelikli bir silahlı unsur olarak tasvir edilmiştir. Bunlarla sınırlı olmamakla beraber, “sahadaki en başarılı ortak (*best partners*)”,⁴² “en güvenilir müttefik (*most reliable ally*)”,⁴³ “en etkili savaşçılar (*most effective fighters*)”⁴⁴ gibi ifadeler ile YPG’ye nitelik atfedilmiştir. Bu da YPG’yi iş birliği yapılabilecek kapasitede bir özne olarak söylemler içerisine yerleştirmiştir. Ayrıca, YPG hakkında Türkiye’den sahada askerî olarak daha başarılı olduğu imajı yaratılmış ve “Kürt Savaşçılar olmasa DAESH yenilemezdi” algısı oluşturulmuştur. Bu sayede NATO müttefiki ile büyük sorunlar çıkarmasına rağmen Türkiye’nin terör örgütü kabul ettiği YPG ile bu ortaklığın sürdürülmesinin söylemsel zemini sağlanmıştır.

4.4. Strateji (4): İdari Kapasite Atfetme

Ülkesellik, kimlik temsili, askerî kapasite atfedilerek özneleştirilen ve ABD’nin askerî ve diplomatik desteği ile şiddete dayanarak kontrolünü sürdüren PYD/YPG’nin işlettiği yönetimin “başarısız” bir görüntü sergilemesi meşruiyet açısından altını oyacak bir durumdur. Bundan ötürü *NYT*, YPG’nin şiddete dayanarak kontrol altında tuttuğu bölgelerdeki idareye başarı ve kapasite atfetmesi bir diğer söylemsel strateji olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu idari kapasite atfetme stratejisi bir yandan ABD’nin Suriye’deki faaliyetlerine meşru bir zemin tasvir etmiş olurken diğer yandan YPG güdümündeki idari yapıyı Amerikan toplumsal muhayyilesinde de muktedir ve liyakatli olarak inşa etmektedir.

Dilsel Araç I: Öz-Yönetim Kavramları

Devleti ikame eden idari kapasitenin bir örgüte atfedilebilmesi için öncelikle mevzubahis alanın kendi kendini idare edebilme yeteneğine sahip olduğunun resmedilmesi gerekir. Bunun aksini iddia eden karşı hegemonik söylemler içerisinde, örneğin Türkiye’de, örgütün kontrol ettiği bölge “terör koridoru” gibi pejoratif ifadelerle kendine yer bulmaktadır. Fakat, ABD’nin ittifak yaptığı örgütün kontrolündeki bölgenin *NYT* tarafından bu şekilde kamuoyuna sunulması elbette ki çelişkili bir görüntü oluşturacaktır. Nitekim, *NYT*’nin haber söylemleri içerisinde bölgedeki fiili idari durum; “öz-yönetim (*self-government*)”, “özerk bölge (*autonomous zone*)”, “Kürtler tarafından idare edilen huzurlu (*peaceful Kurdish-administered*)” gibi ifadelerle tasvir edilmiş olup burada sanki meşru bir ulus-altı yönetim birimi mevcutmuş gibi söylemler içerisinde PYD-YPG aktörleştirilmiştir. Örgütün yarattığı fiili durumun “özerk bölge” olarak tasvir edilmesi, ABD adına örgütle muhatap olmanın meşruiyet zeminini toplumsal algıda güçlendirmiştir. Bu durum aynı zamanda örgütün sadece bir silahlı örgüt olmadığı aynı zamanda bir idari yapıyı ifade ettiği şeklinde özneleştirilmesine katkı vermiştir.

Dilsel Araç II: Öz-Yönetim Kimliklendirme

NYT’deki hegemonik söylem sivil olduğu varsayılan etkin bir öz-yönetimi kimlik perspektifinden de temsili meşruiyet çerçevesine oturtmuştur. Bunu yaparken yine bu idari

42 Anne Barnard, Michael R. Gordon ve Eric Schmitt, “Turkey and U.S. Plan to Create Syria ‘Safe Zone’ Free of ISIS”, *New York Times*, 27 Temmuz 2015, <https://www.nytimes.com/2015/07/28/world/middleeast/turkey-and-us-agree-on-plan-to-clear-isis-from-strip-of-northern-syria.html>, erişim 18.07.2024.

43 “Are Kurds Allies or Obstacles in Syria?”, 24 Şubat 2016, *New York Times*, <https://www.nytimes.com/roomfordebate/2016/02/24/are-kurds-allies-or-obstacles-in-syria>, erişim 16.07.2024.

44 Anne Barnard ve Ben Hubbard, “Allies or Terrorists: Who Are the Kurdish Fighters in Syria?”, *New York Times*, 25 Ocak 2018, <https://www.nytimes.com/2018/01/25/world/middleeast/turkey-kurds-syria.html>, erişim 18.07.2024.

yapıların Kürt karakteri taşıdığını belirten ifadeler kullanılmıştır. “Rojava özerk bölgesi (*the autonomous region of Rojava*)”⁴⁵ gibi ifadeler YPG’nin kontrol ettiği bölge ve yönetimi tanımlamak için kullanılmaktadır. *NYT*’nin burada kasıtlı bir tercih kullandığı Arap-Türkmen muhalifler tarafından kontrol edilen bölgeleri kimliklendirmeden metin içerisinde kullandığı örneklerde ortaya çıkmaktadır. Şu paralel ifadeler bunun bir örneğidir: “Kuzeydoğuyu yöneten Kürt liderliğindeki idare ve kuzeybatıda İdlib Eyaleti’nde isyancıların kontrolündeki bölgenin liderleri”.⁴⁶ İdlib bölgesinin idaresi kimliksiz “isyancıların” kontrolündeyken, diğer bölge “Kürtlerin” altındaki bir yönetim olarak inşa edilmektedir. Bu öz-yönetim kimliklendirmesi, ülkesel işaretleme, kimliksel temsil, silahlı güç kimliklendirmesi gibi strateji ve dilsel araçlarla beraber düşünüldüğünde tam olarak ulus-devletlerin varsaydığı kimlik-toprak-devlet uyumunun PYD/YPG’nin kontrol ettiği alanlar için varsayarak, bu örgütü bir anlamda ABD’nin ve diğer ulus-devletlerin dengi olarak söylem içerisinde kurgulamakta, böylece bu örgütle angajmanlar tamamen meşru zemine geçmektedir. Bu örgütle ilişki sorgulandığı durumlarda, pekâlâ bir kimliği meşru olarak temsil eden, belirli bir toprak parçasını kontrol eden devlet vasfını etkin bir şekilde yerine getiren bir aktör olduğu yanıtı *NYT*’deki haber söylemleri içerisinde çıkarılabilir.

Dilsel Araç III: Devlet Kavramları Kullanımı

NYT’nin PYD/YPG’yi ilgilendiren haberleri incelendiğinde aktör-özne inşası açısından göze çarpan bir diğer dilsel araç ise devletler için kullanılan ifadelerin bu örgütün şiddete dayalı olarak elinde tuttuğu bölgede işleri idare etmesi için de kullanıldığıdır. Ayrıca bazı örgüt üyelerinden de devletlere has sıfatlarla zaman zaman metinler içerisinde bahsedilmiştir. Devletlere ait kavramların bir örgüte atfı, örgütün devlet statüsüne yakın bir şekilde toplumsal muhayyilede kurgulandığının işaretidir. Bu şekilde kullanılan kavramlara bakacak olursak bunlarla sınırlı olmamakla beraber; “üst düzey yetkili (*senior official*)”, “savunma bakanı (*defense minister*)”, “general”, “özel terörizm mahkemesi (*special terrorism court*)”, “dış işleri temsilcileri (*foreign affairs representatives*)”, “vergi toplama (*collecting tax*)”, “askere alma (*military conscription*)”, “göz altına alma (*custody*)” gibi devletin çeşitli fonksiyonları ile ilgili kavramlar PYD/YPG’nin kontrolündeki faaliyetler için kullanılmıştır. Eğer devlet vasfı atfedilmemiş olsa “askere alma” veya “göz altına alma” yerine “adam kaçırma (*kidnapping*)” ya da “vergi toplama” yerine “gasp/haraç (*extortion*)” gibi ifadelerinin kullanılması gerekirdi. Bu şekilde devletlerin gerçekleştirdiği faaliyetleri ifade eden terminoloji PYD/YPG’ye aktararak, bu örgütün “devletimsi” bir aktör olarak kurgulanması güçlendirilmiştir.

4.5. Strateji (5): Maduniyet İnşası

Bir topluluğun maduniyeti ve zulme uğruyor olması dış aktörlerin o ülkeye müdahalede bulunmasına, bu toplulukla dayanışma kurmasına ve bu topluluğu temsil ettiği kabul edilen yapının eylemlerinin meşru kabul edilmesine kadar giden sonuçlar üretebilir. İnsan haklarını hiçe sayarak zulüm ve katliam gerçekleştiren idareler söylemler içerisinde de gayrimeşrulaştırılırken bu eylemlere maruz kalan grubu “savunduğu” düşünülen yapıların faaliyetleri de meşruiyet çizgisine gelir. Başta verilen Afgan Mücahitlerinin durumu buna bir örnektir. İç savaş durumlarında sıkça karşılaşılan bu karşıtlık durumuna yönelik olarak üçüncü tarafların müdahalesi de toplumsal ve uluslararası muhayyilede kabul edilir hale gelir. PYD/YPG–ABD ilişkilerinin gelişmesini sağlayan vasatlardan biri de bu durumdur.

45 Wes Enzinna, “A Dream of Secular Utopia in ISIS’ Backyard”, *New York Times*, 24 Kasım 2015, <https://www.nytimes.com/2015/11/29/magazine/a-dream-of-utopia-in-hell.html>, erişim 22.07.2024.

46 “W.H.O. Failed to Tell Syrian Kurds of Their First Coronavirus Death”, 17 Nisan 2020, *New York Times*, <https://www.nytimes.com/2020/04/17/world/coronavirus-news-updates.html>, erişim 20.09.2024.

Dilsel Araç I: Hayati Tehdit Nitelemesi

Bir topluluğun bir devlet veya örgüt tarafından fiziksel varlığına kısmen veya toptan yönelmiş bir yakın tehdit uluslararası sistem için normal zamanlarda anomali kabul edilebilecek bazı eylemleri meşru hale getirir. Sırlara yönelik 90'lı yıllarda gerçekleşmiş üçüncü taraf askerî müdahaleleri bunun bir örneğidir. Burada askerî angajman vasatını sağlayan şey hayati tehdidin mevcudiyetidir. *NYT* haber söylemlerinde de PYD/YPG'nin faaliyetleri ve ABD'nin bu örgütle askerî angajmanı bu minvalde ahlaki zemine oturtulmuştur. *NYT* haberlerinde de “Kürtlere” yönelik olarak “katliam (*massacre-slaughter*)” ve “soykırım (*genocide*)” tehditleri olduğu işlenmiştir. Bu durum ABD'nin ivedi müdahale ve örgütle angajmanını ahlaki açıdan gerekli kılmıştır. Bir topluluğa yönelik toplu ortadan kaldırma tehdidine karşı direniş gösteren yapı olarak PYD/YPG'nin eylemleri de meşruiyet kazanmıştır. Bu fiili ve yakın tehdit ortadan kalktığı anda dahi bu tehdidin kaynağı DAEŞ'in yeniden canlanması tehdidi, bu örgütün yakın tehdide yönelik anlık meşruiyetini uzun döneme yayarak ABD'nin desteğinin süreklileşmesine zemin sağlamıştır. Kendisi de Türkiye tarafından aynı kategoride görülen PYD/YPG, “terör örgütü” olarak ifade edilen bu hayati DAEŞ tehdidini durdurabilecek yegâne güç olarak resmedilmiştir. Böylece PYD/YPG bir topluluğa yönelik hayati tehlikeyi ortadan kaldıran bir örgüt olarak hegemonik söylem içerisinde kahramanlık vasfını kazanmıştır. Bu örgütün çok sık rastlanılan “özgürlük savaşçısı” diskuru içerisinden inşası doğal bir sonuç olarak bu örgütü meşru aktör-özne olarak kurmuştur.

Dilsel Araç II: Kolektif Haksızlık ve Tarihsel Hak

Yakın hayati tehdit dışında maduniyetin daha sürekli olan inşası mevzu bahis olan topluluğun tarihsel haklarından mahrum bırakılarak, çeşitli adaletsizliklere maruz kalması durumudur. Hayati tehlike anlık müdahalelerle önlenabilir ancak sistematik olarak resmedilen hak gaspları karşısında direniş gösteren yapılar meşru muhataplıklarını sürdürebilirler. PYD/YPG de *NYT* söylemleri içerisinde bu kapsama sokulan bir topluluğun, yani Kürtlerin haklarını savunarak ahlaki zemine oturan bir örgüt olarak özneleştirilmiştir. *NYT*'deki söylemlere bakıldığında Kürtlerin Birinci Dünya Savaşı sonrasında verilen sözlerin tutulmaması neticesinde farklı ülkeler arasında bölündüğü, bölge devletlerinin engellemeleri neticesinde Kürtlerin militleşemediği-devletleşemediği fikrinin aktarıldığı gözlemlenmiştir.⁴⁷ Self-determinasyon hakkından mahrum bırakılan bu topluluğun Suriye'de yaşayan kısmı aynı zamanda fakir bırakılmış ve marjinalize edilmiştir.⁴⁸ Kendini yönetme istekleri sürekli bastırılan ve dünyanın devletsiz en büyük etnik grubu olduğu düşünülen Kürtler, kolektif zulümlere maruz kalmıştır.⁴⁹ PYD/YPG bu maduniyet karşısında Kürt halkının haklarını ve uzun yıllardır düşledikleri öz-yönetimi temin eden özne olarak inşa edilmiştir. Böylece dilsel araçlar vasıtasıyla PYD/YPG'ye karşı durmak aslında Kürtlerin haklarına karşı çıkmak, zulüm görmelerini desteklemek imasını taşıyan bir anlam kazanmıştır. Tam aksini yapmak ise, ABD'nin yaptığı gibi, meşru bir dış politika eylemi olarak söylem içerisine yerleştirilmiştir.

4.6. Strateji (6): Ahlakilik - İlkesellik Atfetme

Bir aktör, bir topluluğu devlet kapasitesine sahip olarak söylemler içerisinde inşa edilebilir. Bu bir ahlaki-ilkesel nitelik kazandırır bile bu aktöre atfedilecek evrensel olarak yüceltilen ahlaki ilkelere sahip olma hali yerleştirildiğinde öznenin meşruiyeti ve diğer ülkelerin

47 Megan Specia, “Why Is Turkey Fighting the Kurds in Syria?”, *New York Times*, 9 Ekim 2019, <https://www.nytimes.com/2019/10/09/world/middleeast/kurds-turkey-syria.html>, erişim 27.07.2024.

48 Barnard ve Hubbard, “Allies or Terrorists”.

49 “The Kurds’ Push for Self-Rule in Syria”, 21 Mart 2016, *New York Times*, <https://www.nytimes.com/2016/03/22/opinion/the-kurds-push-for-self-rule-in-syria.html>, erişim 26. 07.2024.

angajman konusunda “haklılık” düzeyi artacaktır. PYD/YPG’nin *NYT*’nin söylemlerinde sadece “Kürtler” için değil evrensel değerlerin hâkimiyeti için mücadele eden bir örgüt olarak inşa edilmesi bunun için ders kitaplık bir örnektir.

Dilsel Araç I: Azınlıkları Koruma

PYD/YPG hali hazırda Suriye ve diğer ülkelerde sayısal olarak azınlık durumunda olan Kürtlerin haklarının savunucusu olarak *NYT* tarafından ahlaki-ilkesel bir zeminde inşa edilmiştir. Ancak Kürtlerin savunusu neticede PYD/YPG’nin kendi iddia ettiği kimliği olmasından ötürü bu durum tipik bir etno-milliyetçi hareket olarak kodlanmasına da yol açabilecektir. Bundan dolayı *NYT*’deki haber söylemlerinde örgütün diğer azınlık gruplarının da koruyucusu olduğu yönünde neşriyatlara rastlanmıştır. Öncelikle *NYT*’deki metinlerde “Kürtlerin” Süryani ve Hristiyan azınlıklarla ittifak yaparak temsil hakkı tanıdığının altı çizilmiştir.⁵⁰ Kürtler Hristiyan azınlıkların “İslamcı Araplara” karşı koruyucusu olarak resmedilmiştir.⁵¹ YPG kontrolündeki fiili yönetim mekanizmalarında diğer etnik ve dini gruplara eşit temsil sağlandığı söylemler içerisinde ifade edilmiştir.⁵² Özellikle bu dilsel aracın kullanıldığı metinler çeşitli yazarların görüş (*opinion*) metinleridir. Ancak *NYT*’nin sayfalarını bu metinlere açması ve buradaki ifadelerin editöryal çizginin hegemonik söylemiyle süreklilik arz etmesi sebebiyle bu yazılardan da birincil kaynak olarak istifa edilmiştir. Azınlıklarla iş birliği ve koruma niteliği “Kürtlere” atfedilerek PYD/YPG sadece kendi grubunun değil aynı zamanda Batıdaki toplumların çoğunluğu ile de dini ortaklık taşıyan Hristiyanların da haklarının savunucusu olarak özneleştirilmiştir. Ahlaki özne olarak inşa edilen örgüt ile iş birliği vasatı bu şekilde güçlendirilmiştir.

Dilsel Araç II: Kadın Özgürleşmesi

PYD/YPG’nin *NYT*’nin söylemlerinde ahlaki-ilkesel olarak inşa edildiği bir diğer dilsel araç da kadın özgürleşmesidir. YPG’nin kadın kolu olan YPJ’nin “kadın savaşçı” miti olarak Batıda hâkim olan kadın özgürleşmesi söylemi içerisine dahil edilerek, PYD/YPG’nin belki de Batı kamuoyunda en önemli “cazibe atağı (*charm attack*)” olarak arzı endam etmiştir. Çünkü Batıda hâkim olan klasik oryantalist imajlar içerisinde İslami toplumlarda kadın ezilen bir pozisyonadadır. Müslüman toplumlar içerisinde çıkan bir örgütün özgür kadın imajını yükseltmesi Batılı muhayyile için son derece ilgi çekici olmuştur. YPG yeniden markalanması için kullanılan örgüt “SDG’nin seküler, kadın haklarını savunan bir örgüt olduğu, ‘erkeklerle el sıkışan’ ve ‘başörtüsü takmayan’ birlikleri yöneten kadın savaşçıların bulunduğu”⁵³ gibi ifadelerle örgütün bu açıdan da ahlaki bir üstünlük gösterdiği imajı çizilmiştir. Bu ifadede, örneğin, “erkeklerle el sıkışan” ve “başörtüsü takmayan” gibi ifadeler klasik oryantalist bakışı açık bir şekilde yansıtarak PYD/YPG’nin buradan ayrıştığı imajı tasvir edilmektedir. *NYT*’nin sayfalarında yer alan ve örgütün ağzından aktarılan; “cinsiyet ve azınlık haklarını garanti altına alan uzun soluklu bir sosyal devrim”⁵⁴ gibi tanımlamalarla örgütün bu gibi ahlaki ilkelerle hareket ettiği gösterilmiştir. Yine kadınların yönetimde eşit

50 David Graeber, “Democracy Is Possible in Syria. My Friend Knew How”, *New York Times*, 16 Ekim 2017, <https://www.nytimes.com/2017/10/16/opinion/syria-isis-kurds.html>, erişim 27.07.2024.

51 Susanne Güsten, “Christians Squeezed Out by Violent Struggle in North Syria”, *New York Times*, 13 Şubat 2013, <https://www.nytimes.com/2013/02/14/world/middleeast/christians-squeezed-out-by-violent-struggle-in-north-syria.html>, erişim 30.07.2024.

52 Aliza Marcus, “These Are Not Disposable Allies”, *New York Times*, 26 Eylül 2018, <https://www.nytimes.com/2018/09/26/opinion/kurds-syria-allies.html>, erişim 2.08.2024.

53 Jenan Moussa ve Harald Doornbos, “‘The End of the World Will Start Here in Manbij’”, *New York Times*, 31 Mayıs 2018, <https://www.nytimes.com/2018/05/31/magazine/syria-conflict-manbij.html>, erişim 4.08.2024.

54 Barnard ve Hubbard, “Allies or Terrorists”.

temsiline gerçekleştirildiği⁵⁵ ya da “cinsiyet eşitliğine dayalı özerk yönetim (*gender-equal self-rule*)”⁵⁶ olduğu gibi ifadeler kadın özgürleşmesi dilsel aracı ile PYD/YPG’yi ahlaki üstünlük ve ilkesel meşruiyet zemininde bir özne olarak inşa etmiştir.

Dilsel Araç III: Demokratik İdare

İdare biçimi tercihleri ülkelerin dış politikadaki angajmanlarında, bilhassa kamuoyu baskısı sebebiyle etkili olabilmektedir. Batılı devletlerin “demokratik” olarak hegemonik söylemde inşa edilen uluslararası aktörlerle ilişki kurması toplumsal muhayyile açısından daha kabul edilebilir olmaktadır. Bundan dolayı silahlı devlet dışı örgütlerle ilişki kurulurken, bu örgütlerin Batının yönetsel ilkeleri ile uyumluluk sergiliyor olarak özneleştirilmesi önemli bir husus haline gelmektedir. PYD/YPG’nin silahlı kontrolü altında bulunan alanda idari işler için oluşturulan mekanizmalar da *NYT* tarafından demokratik ilkelere uygun olduğu şeklinde tasvir edilmiştir:

- “kıymetli bir doğrudan demokrasi deneyi”⁵⁷
- “liderleri kadınlar için eşit haklar sağlayan, seküler, demokratik ve eşitlikçi bir politikayı savunan, Rojava olarak bilinen, çoğunlukla Kürtlerin yaşadığı özerk bir bölge”⁵⁸
- “kadın haklarına, demokrasiye ve dini özgürlüklere odaklanan [bir özerk bölge]”⁵⁹

Bunun yanında PYD/YPG için “seküler hareket” ve “ılımlı Müslüman” gibi ifadelerle rastlanmıştır. *NYT* sayfalarındaki satırlarda YPG’nin “tüm dünya adına savaştığı” gibi evrensellik atfedildiği de görülmüştür.⁶⁰ Bu gibi ifadelerle PYD/YPG’nin öngördüğü siyasal nizam, Batılı elitler ve kamuoyu nezdinde meşru bir yere oturtularak, lider kültü merkezli (Abdullah Öcalan) radikal sol ideolojik pozisyon arka plana itilmektedir. Böylece ABD, kendi değerlerini paylaşan bir aktörle iş birliği yapmakta, bu da olası toplumsal bilişsel uyumsuzluğun önüne geçmektedir. Çünkü sosyal bilişsel yapı *NYT*’nin de parçası olduğu söylemsel hegemonya tarafından inşa edilmektedir.

4.7. Strateji (7): Uluslararası Özneleştirme

Son olarak *NYT*’de yer alan haber söylemlerinde tespit edilmiş olan strateji uluslararası özneleştirmedir. Bu strateji de diğerleri ile ilintili olup, PYD/YPG’nin uluslararası ilişkiler bağlamındaki haber ve ifadelerde nasıl yer aldığı ile ilgilidir. Uluslararası meşru bir aktör olarak inşa edilmek istenen bir öznenin metinlerde diğer aktörle beraber kullanılırken onlara denk gösterecek kelime ve cümle seçimlerinde bulunulması bu özneleştirme faaliyeti açısından önemlidir. *NYT*’deki hegemonik söylemlerin de bu mantığa riayet eden bir strateji ile hareket ettiği görülmüştür.

Dilsel Araç I: Devletlere Denk Kullanım

Uluslararası özneleştirme stratejisinin bir parçası olarak *NYT*’deki metinlerde PYD/YPG ve üyesi olan bireylerin devlet aktörlerine denk olarak kullanıldığı örneklerle rastlanmıştır. Bu

55 Marcus, “These Are”.

56 Jane Arraf, “Syria’s Kurds Wanted Autonomy. They Got an Endless War”, *New York Times*, 7 Şubat 2022, <https://www.nytimes.com/2022/02/07/world/middleeast/syria-kurds.html>, erişim 5.07.2024.

57 Carne Ross, “The Kurds’ Democratic Experiment”, *New York Times*, 30 Eylül 2015, <https://www.nytimes.com/2015/09/30/opinion/the-kurds-democratic-experiment.html> erişim 06.07.2024.

58 Pérez-Peña, “Drawn to a Cause”.

59 Specia, “Foreign Fighters”.

60 Megan Specia, “Winners and Losers in Trump’s Troop Withdrawal From Syria”, *New York Times*, 15 Ekim 2019, <https://www.nytimes.com/2019/10/15/world/middleeast/trump-syria-troop-withdrawal.html>, erişim 08.09.2024.

dilsel araç zımni olarak ahlaki ve konum açısından bir denkliği ihsas etmektedir. Bu sayede örgüt, ilişki kurulmasında sakınca olmayan bir aktör olarak inşa edilmektedir. Bu kullanım tarzına örnek olarak *NYT* sayfalarındaki şu ifadeler verilebilir:

- “Amerikalılar [ABD], Bay Erdoğan [Türkiye] ve Kürtler [PYD-YPG]”⁶¹
- “Türk hükümeti ve Kürtler [PYD-YPG] arasında tansiyon”⁶²
- “Amerikalı yetkililer ... Kürt mevkidaşlarına ...”⁶³

İlk örnekteki kullanımda ABD, Türkiye ve PYD/YPG denk aktörler olarak gösterilirken, daha da ilginç olanı ABD ve PYD/YPG millet adı ve etnonim ile ifade edilirken Türkiye’ye referans Erdoğan üzerinden verilmektedir. Amerikalı yetkililer/komutanlar ve “Kürt mevkidaşları” hitabıyla PYD/YPG militan ve elemanlarına ABD’nin resmi yetkilileri ile eşit bir statü atfetmektedir. *NYT*’nin bu söylemi PYD/YPG’yi uluslararası ilişkiler de devletlerin muadili bir yapı olarak kurgulayarak, Amerikan toplumsal muhayyilesine de bu sinyali göndermektedir. Çünkü meşru ve denk uluslararası aktör olarak YPG’nin inşası ABD’nin angajmanına da meşruiyet tesis etmektedir.

Dilsel Araç II: Uluslararası İlişkiler Kavramları

Yine *NYT*’nin uluslararası özneleştirme stratejisinin parçası olarak kullandığı bir diğer dilsel araç ise PYD/YPG’nin meşru uluslararası aktörler ile kurduğu ilişkilerin devletlerarası ilişkilerden aktarılmış terminoloji ile karşılanarak bu örgütü sistemin meşru bir parçası olarak inşa etmesidir. Bu dilsel araç da silahlı bir devlet dışı aktör olan, egemen bir devletin bir bölgesini zora dayalı olarak kontrol eden ve bir diğer egemen devlete (Türkiye) yönelik saldırılarda bulunan bir örgütü uluslararası sistemin meşru bir diğer süjesi olarak hegemonik söylem içerisinde kurmaktadır. Bunlarla sınırlı olmamakla birlikte bu dilsel araca aşağıdaki örneklerde rastlanmaktadır.

- “Amerika’nın müttefiki”⁶⁴
- “Kürt koalisyon müttefikleri”⁶⁵
- “Kürt bölgesinin uluslararası ilişkiler biriminin başkanı”⁶⁶

PYD/YPG’den bahsederken kullanılan “Amerika’nın Kürt müttefiki”, “Amerika’nın en sadık ve etkin müttefiki” gibi ifadeler bu örgütü denk bir yapı olarak inşa etmektedir. Ortak ve müttefik gibi devletlerarası ilişkilerden ödünç alınan terminoloji toplumsal muhayyileyi de bu şekilde kurgulamaktadır. Halbuki aradaki asimetrik ilişkiyi işaret edebilecek ve söylemlerde böyle inşa edebilecek “vekil (*proxy*)” gibi ifadeler tercih edilebilir. Ancak *NYT*’nin parçası olduğu hegemonik söylemler içerisinde, mesela Türkiye için de kullanılan müttefik (*ally*) ifadesi tercih edilerek bir denklik inşa edilmekte ve böylece toplumsal muhayyilede bu örgütle kurulan ilişki normalleştirilmektedir.

61 “Mr. Erdogan’s Dangerous Game”, 8 Ekim 2014, *New York Times*, <https://www.nytimes.com/2014/10/09/opinion/turkeys-refusal-to-fight-isis-hurts-the-kurds.html>, erişim 07.08.2024.

62 Kareem Fahim ve Helene Cooper, “ISIS Militants in Syrian Border Town Begin to Retreat After a Monthlong Battle”, *New York Times*, 17 Ekim 2014, <https://www.nytimes.com/2014/10/18/world/middleeast/isis-militants-in-syrian-border-town-begin-to-retreat-after-a-monthlong-battle.html>, erişim 10.08.2024.

63 Ben Hubbard, “Syria’s Kurds, Feeling Betrayed by the U.S., Ask Assad Government for Protection”, *New York Times*, 28 Aralık 2018, <https://www.nytimes.com/2018/12/28/world/middleeast/syria-kurds-turkey-manbij.html>, erişim 15.08.2024.

64 Hubbard, “Syria’s Kurds”.

65 Barnard, “Turkey Asks”.

66 Arraf, “Syria’s Kurds”.

Sonuç

Bu çalışmada ABD'nin Suriye'de vekil bir kuvvet olarak iş birliği yaptığı PYD/YPG'nin New York Times gazetesinin çevrimiçi yayınları örneği üzerinden Batı medyasında nasıl hegemonik söylemin bir parçası olarak inşa edildiği, meşrulaştırıldığı ve bir aktör-özne olarak kurulduğu kapsamlı bir şekilde analiz edilmiştir. Söylem analizi tekniğinin istihdam edildiği bu makalede, PYD/YPG'nin öncelikle Kürt etnonimi ile ifade edilerek bu örgüte nasıl temsili meşruiyet sağlandığından başlanmış ve incelenen metinler içerisinde tespit edilen diğer söylem stratejileri üzerinden Amerikan toplumsal muhayyilesinde ve uluslararası toplum nezdinde nasıl özneleştirildiği ortaya konulmuştur. *NYT*'nin bu grubu ulusal ve uluslararası kamuoyunda meşru bir aktör olarak nasıl konumlandığı gösterilerek, ABD'nin bu örgütle angajmanının meşruiyet zemininin ahlaki olarak nasıl tesis edildiği bu süreçte kullanılan dilsel araçların neler olduğunu da tespit edilerek açıklanmıştır.

Makale boyunca, PYD/YPG'nin *NYT*'de yer alan haberlerde bir terör örgütü olarak değil, meşru bir silahlı güç, kimlik temsilcisi, idari bir yapı ve uluslararası bir özne olarak nasıl kurgulandığı metinler içerisinde çeşitli örneklerle incelenmiştir. Bu bağlamda, özellikle örgütün “Kürtler” olarak tanımlanması ve Türkiye ile yaşanan çatışmalarda “Kürt kimliği” üzerinden bir temsil yetkisi kazandırılması, örgütün sekte yapısının üstünü örterek onu geniş bir etnik topluluğun meşru temsilcisi olarak tasvir etmiştir. Ayrıca, PYD/YPG'nin kontrol ettiği bölgelerin bir “Kürt bölgesi” olarak isimlendirilmesi, “özyönetim” ve “demokratik idare” gibi kavramlar üzerinden etkin bir devletimsi karakter olarak resmedilmesi, ahlaki-evrensel ilkelere bağlı olarak gösterilmesi gibi unsurlar bu aktörün Amerikan toplumsal muhayyilesinde ve uluslararası meşruiyetini sağlamada önemli bir rol oynayarak ABD'nin Suriye'de uluslararası hukuka aykırı ve egemen ulus-devletler paradigması açısından ahlaki de sayılmayabilecek eylemlerine uygulanabilirlik vasatı sağlamıştır.

Çalışmada ortaya konan ve birbirinden bağımsız gibi görünen PYD/YPG'nin farklı veçhelerine dair kelime, cümle ve kavram tercihlerinin aslında Foucault'nun tanımına uygun olarak bir söylem bütününe tamamlayan ifade biçimleri olduğu gözükmemektedir. Yani, örneğin, PYD/YPG'ye etkin bir idari kapasite atfeden kelime ve ifadeler ile uluslararası aktörlere denk ıstılahlarla tanımlanması esasında aynı hegemonik söylemsel bütünün mütemmim cüzleridir. Bu makale metinler içerisinde tespit ettiği strateji ve dilsel araçlar vasıtasıyla buna ışık tutmuştur. Ayrıca çalışma, söylem analizinin ve medya söylemlerinin uluslararası politikadaki aktörlerin kimlik ve meşruiyet inşasındaki kritik rolünü vurgulayarak, ulus-devlet ve ulusal kimliklerin söylemsel inşasında kullanılan tekniklerin devlet dışı aktörlere de nasıl aktarılabileceğinin bir örneğini vermiştir.

Çatışma Beyanı:

Araştırmamın yazarı olarak herhangi bir çıkar çatışma beyanım bulunmamaktadır.

Kaynakça

Basılı Eserler

- ACUN Can ve GÖRÜCÜ Kutluhan (2023). *PKK/YPG's State Dream in Syria*, Seta Vakfı, İstanbul.
- ACUN Can ve KESKİN Bünyamin (2017). *PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi: PYD-YPG*, Seta Vakfı, İstanbul.
- ARSLAN Alp Cenk (2024). “Terörizm ve Söylem: İtalyan Kızıl Tugaylar’ın Propaganda Metinlerinin İçerik ve Söylem Çözümlemesi”, *Akademik Hassasiyetler*, 11:25, 294-330.
- AYDIN-DÜZGİT Sanem ve RUMELİLİ Bahar (2022). “Söylem Analizi: Avantaj ve Dezavantajlar”, Ersel Aydın (ed.), *Ululararası İlişkilerde Metodoloji*, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 279-306.
- BAYRAMOĞLU Zeynep (2020). “Suriye İç Savaşı Özelinde PKK/YPG’nin The Wall Street Journal ve The Guardian Gazetelerinin Haberlerinde Çerçevelemesi”, Turgay Yerlikaya (ed.), *Terörün Medyatikleştirilmesi: PKK Örneği*, SETA Kitapları, İstanbul, 59-86.
- DEMİR Turgay ve DOĞAN Muharrem (2024). “International Framing Competition Over the Women’s Protection Units (YPJ): A Comparison Between the American and Russian Media Framings”, *Journal of Asian and African Studies*, 0:0.
- EFE İbrahim ve ÜLKER Osman (2020). “İngiliz Basınında DEAŞ ve PYD/YPG Temsilleri: Bir Çerçeveleme Analizi”, Turgay Yerlikaya (ed.), *Terörün Medyatikleştirilmesi: PKK Örneği* SETA Kitapları, İstanbul, 87-116.
- FOTOPOULOS Stergios (2023). “Traditional Media Versus New Media: Between Trust and Use”, *European View*, 22:2, 277-286.
- FOUCAULT Michel (2002). *Archaeology of Knowledge*, Routledge, New York.
- International Crisis Group (2013). *Syria’s Kurds: A Struggle Within a Struggle*, Middle East Report No. 136, Brussels.
- KERMAN İbrahim ve EFEGİL Ertan (2017). “Terör Örgütü PKK/PYD’NİN Suriye’de İzlediği İç Savaş Stratejisinin Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1:2, 162-198.
- MATTERN Jennifer (2005). *Ordering International Politics: Identity, Crisis, and Representational Force*, Routledge, London.
- OUTZEN Richard (2024). “Costly Incrementalism: U.S. PKK Policy and Relations with Türkiye”, *All Azimuth: A Journal of Foreign Policy and Peace*, 0:0, 1-22.
- SAID Edward (2003). *Orientalism*, Penguin Books, London.
- SARI ERTEM Helin (2018). “Surrogate Warfare in Syria and the Pitfalls of Diverging US Attitudes Toward ISIS and PYD/YPG”, Özden Zeynep Oktav, Emel Parlar Dal ve Ali Murat Kurşun (ed.), *Violent Non-state Actors and the Syrian Civil War: The ISIS and YPG Cases*, Springer, London, 129-148.
- SARI ERTEM Helin (2024). “Uluslararası İlişkilerde Taşeron Savaş ve PatronKlient İlişkisi: ABD-PYD/YPG İş Birliği Örneği”, *İnsan ve Toplum Dergisi*, 14:1, 115-138.
- TEKE Recep Tayyip (2020). The Kurds of Northern Syria in Western Media: The BBC and VOA Coverage (2014-2018), *Yüksek Lisans Tezi*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- TETİK Mustafa Onur (2019). “The Construction of Containment Anxiety: A Critical Geopolitical Analysis of Turkey’s Military Intervention into Syria”, *New Middle Eastern Studies*, 9:1, 69-95.
- VAN DIJK Teun (1988). *News as Discourse*, Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale NJ.
- WODAK Ruth DE CILLIA Rudolf REISIGL Martin ve LIEBHART Karin (2009). *The Discursive Construction of National Identity*, Edinburgh University Press, Edinburgh.
- YANARIŞIK Oğuzhan (2021). “Terörizm ve Medya Çerçevelemesi Üzerine Bir Analiz: YPJ Örneği”, *Liberal Düşünce Dergisi*, 26:102, s. 241-256.
- ZANOTTI Jim ve THOMAS Clayton (2024). *Turkey (Türkiye): Major Issues and U.S. Relations*, Congressional Research Service, Washington D.C.

İnternet Kaynakları

- ARANGO Tim ve YEGİNSU Ceylan. “Turkey Seeks Buffer Zone on the Border With Syria”, *New York Times*, 9 Ekim 2014, <https://www.nytimes.com/2014/10/10/world/middleeast/turkish-support-of-coalition-fighting-isis-centers-on-border-buffer-zone-.html>, erişim 14.07.2024.
- ARRAF Jane. “Syria’s Kurds Wanted Autonomy. They Got an Endless War”, *New York Times*, 7 Şubat 2022, <https://www.nytimes.com/2022/02/07/world/middleeast/syria-kurds.html>, erişim 5.07.2024.
- ARRAF Jane ve KHALEEL Sangar. “U.S. Allies Retake Control of Prison in Syria, Subduing ISIS Fighters”, *New York Times*, 30 Ocak 2022, <https://www.nytimes.com/2022/01/30/world/middleeast/isis-prison-syria.html>, erişim 14.07.2024.

- ASLAN Murat. “Latest favoritism from US to PKK/PYD: Air defense system delivery”, *Seta Vakfı*, 30 Temmuz 2024, <https://www.setav.org/en/u-s-pkkpydypgsdf-relations/latest-favoritism-from-us-to-pkk-pyd-air-defense-system-delivery>, erişim 20.07.2024.
- BARNARD Anne. “Turkey Asks U.S. to Stop Kurds From Shifting Fighters to Western Syria”, *New York Times*, 7 Mart 2018, <https://www.nytimes.com/2018/03/07/world/middleeast/turkey-syria-us-afrin.html>, erişim 14.07.2024.
- BARNARD Anne ve HUBBARD Ben. “Allies or Terrorists: Who Are the Kurdish Fighters in Syria?”, *New York Times*, 25 Ocak 2018, <https://www.nytimes.com/2018/01/25/world/middleeast/turkey-kurds-syria.html>, erişim 18.07.2024.
- BARNARD Anne ve LANDLER Mark. “Turkey Inching Toward Alliance With U.S. in Syria Conflict”, *New York Times*, 27 Eylül 2014, <https://www.nytimes.com/2014/09/28/world/europe/turkey-hesitant-to-ally-with-us-in-syria-mission.html>, erişim 14.07.2024.
- BARNARD Anne GORDON Michael R. ve SCHMITT Eric. “Turkey and U.S. Plan to Create Syria ‘Safe Zone’ Free of ISIS”, *New York Times*, 27 Temmuz 2015, <https://www.nytimes.com/2015/07/28/world/middleeast/turkey-and-us-agree-on-plan-to-clear-isis-from-strip-of-northern-syria.html>, erişim 18.07.2024.
- ENZINNA Wes. “A Dream of Secular Utopia in ISIS’ Backyard”, *New York Times*, 24 Kasım 2015, <https://www.nytimes.com/2015/11/29/magazine/a-dream-of-utopia-in-hell.html>, erişim 22.07.2024.
- FAHIM Kareem ve COOPER Helene. “ISIS Militants in Syrian Border Town Begin to Retreat After a Monthlong Battle”, *New York Times*, 17 Ekim 2014, <https://www.nytimes.com/2014/10/18/world/middleeast/isis-militants-in-syrian-border-town-begin-to-retreat-after-a-monthlong-battle.html>, erişim 10.08.2024.
- FAHIM Kareem ve SHOUMALI Karam. “Turkey to Let Iraqi Kurds Cross to Syria to Fight ISIS”, *New York Times*, 20 Ekim 2014, <https://www.nytimes.com/2014/10/21/world/middleeast/kobani-turkey-kurdish-fighters-syria.html>, erişim 16.07.2024.
- FANTAPPIE Maria. “A Tough Liberation for Syria’s Kurds”, *Carnegie Endowment*, 23 Ağustos 2012, <https://carnegieendowment.org/posts/2012/08/a-tough-liberation-for-syrias-kurds>, erişim 18.07.2024.
- GÜSTEN Susanne. “Christians Squeezed Out by Violent Struggle in North Syria”, *New York Times*, 13 Şubat 2013, <https://www.nytimes.com/2013/02/14/world/middleeast/christians-squeezed-out-by-violent-struggle-in-north-syria.html>, erişim 30.07.2024.
- GALL Carlotta ve KINGSLEY Patrick. “ISIS Rears Its Head, Adding to Chaos as Turkey Battles Kurds”, *New York Times*, 11 Ekim 2019, <https://www.nytimes.com/2019/10/11/world/middleeast/turkey-syria-kurds.html>, erişim 14.07.2024.
- GRAEBER David. “Democracy Is Possible in Syria. My Friend Knew How”, *New York Times*, 16 Ekim 2017, <https://www.nytimes.com/2017/10/16/opinion/syria-isis-kurds.html>, erişim 27.07.2024.
- HUBBARD Ben. “ISIS Forays Send Waves of Refugees Into Turkey”, *New York Times*, 21 Eylül 2014, <https://www.nytimes.com/2014/09/22/world/europe/isis-forays-send-waves-of-refugees-into-turkey.html>, erişim 12.07.2024.
- HUBBARD Ben. “Syria’s Kurds, Feeling Betrayed by the U.S., Ask Assad Government for Protection”, *New York Times*, 28 Aralık 2018, <https://www.nytimes.com/2018/12/28/world/middleeast/syria-kurds-turkey-manbij.html>, erişim 15.08.2024.
- KOPARAN Ömer. “Münbiç’te YPG/PKK’lıların elindeki ABD yapımı TOW tanksavarlar, objektiflere yansıdı”, *Anadolu Ajansı*, 8 Haziran 2022, <https://www.aa.com.tr/dunya/munbicte-ypg-pkk-lilarin-elindeki-abd-yapimi-tow-tanksavarlar-objektiflere-yansidi/2608319>, erişim 02.12.2024.
- MARCUS Aliza. “These Are Not Disposable Allies”, *New York Times*, 26 Eylül 2018, <https://www.nytimes.com/2018/09/26/opinion/kurds-syria-allies.html>, erişim 02.08.2024.
- MOUSSA Jenan ve DOORNBOS Harald. “‘The End of the World Will Start Here in Manbij’”, *New York Times*, 31 Mayıs 2018, <https://www.nytimes.com/2018/05/31/magazine/syria-conflict-manbij.html>, erişim 04.08.2024.
- New York Times. “Mr. Erdogan’s Dangerous Game”, 8 Ekim 2014, <https://www.nytimes.com/2014/10/09/opinion/turkeys-refusal-to-fight-isis-hurts-the-kurds.html>, erişim 07.08.2024.
- New York Times. “Are Kurds Allies or Obstacles in Syria?”, 24 Şubat 2016, <https://www.nytimes.com/roomfordebate/2016/02/24/are-kurds-allies-or-obstacles-in-syria>, erişim 16.07.2024.
- New York Times. “The Kurds’ Push for Self-Rule in Syria”, 21 Mart 2016, <https://www.nytimes.com/2016/03/22/opinion/the-kurds-push-for-self-rule-in-syria.html>, erişim 26.07.2024.

- New York Times. “How Turkey Misreads the Kurds”, 24 Şubat 2016, <https://www.nytimes.com/2016/02/24/opinion/how-turkey-misreads-the-kurds.html>, erişim 10.07.2024.
- NORDLAND Rod. “On Northern Syria Front Line, U.S. and Turkey Head Into Tense Face-off”, *New York Times*, 7 Şubat 2018, <https://www.nytimes.com/2018/02/07/world/middleeast/us-turkey-manbij-kurds.html>, erişim 10.07.2024.
- PÉREZ-PENÁ Richard. Drawn to a Cause, British Woman Dies Fighting Alongside Kurds in Syria”, *New York Times*, 19 Mart 2018, <https://www.nytimes.com/2018/03/19/world/middleeast/anna-campbell-syria-ypj-kurds.html>, erişim 12.07.2024.
- ROSS Carne. “The Kurds’ Democratic Experiment”, *New York Times*, 30 Eylül 2015, <https://www.nytimes.com/2015/09/30/opinion/the-kurds-democratic-experiment.html>, erişim 06.07.2024.
- SAAD Hwaida ve Nordland Rod. “Kurdish Fighters Discuss Releasing Almost 3,200 ISIS Prisoners”, *New York Times*, 20 Aralık 2018, <https://www.nytimes.com/2018/12/20/world/middleeast/isis-syria-prisoner-release-trump.html>, erişim 12.07.2024.
- SPECIA Megan. “Foreign Fighters Back Kurdish Militia in Syria in Fight Against Turkey”, *New York Times*, 27 Ocak 2018, <https://www.nytimes.com/2018/01/27/world/middleeast/foreign-fighters-kurdish-militia-syria.html>, erişim 14.07.2024.
- SPECIA Megan. “Why Is Turkey Fighting the Kurds in Syria?”, *New York Times*, 9 Ekim 2019, <https://www.nytimes.com/2019/10/09/world/middleeast/kurds-turkey-syria.html>, erişim 27.07.2024.
- SPECIA Megan. “Winners and Losers in Trump’s Troop Withdrawal From Syria”, *New York Times*, 15 Ekim 2019, <https://www.nytimes.com/2019/10/15/world/middleeast/trump-syria-troop-withdrawal.html>, erişim 08.09.2024.
- YEGINSU Ceylan ve ARANGO Tim. “Turkey ‘Almost Certain’ that Kurdish Militants Bombed Ankara, Premier Says”, *New York Times*, 14 Mart 2016, <https://www.nytimes.com/2016/03/15/world/middleeast/turkey-appears-set-to-blame-car-bombing-on-kurdish-militants.html>, erişim 10.07.2024.

Stratejik Kuvvet Aktarımı ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kuvvet Aktarım Yeteneklerinin İncelenmesi*

Strategic Force Projection and Analysis of the Force Projection Capabilities of the Turkish Armed Forces

Mehmet OKKAN**

Öz

Bu çalışmanın amacı Türkçe literatürde ihmal edilen “stratejik kuvvet aktarma” kavramını açıklamak ve Türkiye’nin Soğuk Savaş sonrası dönemde giderek artan oranda ihtiyaç duyduğu kuvvet aktarma yeteneklerinin incelenmesidir. Makale, Türkiye’nin caydırıcılık vasfına haiz bölgesel güç olma arayışına bağlı olarak Silahlı Kuvvetlerin sahip olduğu ve yakın gelecekte geliştirilmesi gereken yetenekler nelerdir sorusuna cevap aramaktadır. Stratejik kuvvet aktarımı kavramı ve bu kavramla ilgili hususlar, yabancı askeri literatürdeki kaynakların doküman analizi yöntemi ile taranması sonucunda tanımlanmıştır. Bu tanımlar ışığında Türkiye’nin kuvvet aktarma ihtiyaçları, bu ihtiyaçlara göre oluşturulan yurtdışı üslerin durumu ele alınmıştır. Makalenin temel bulgusu; Türk Silahlı Kuvvetlerinin kuvvet aktarma yeteneklerinin diğer milli güç yetenekleriyle desteklenmesinin planlanması yönünde bir koordinasyon kurulmasının önemine dikkat çekilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kuvvet Aktarma, Türk Ordusu, Deniz Aşırı Harekât, Deniz Gücü, Hava Gücü

Abstract

This study aims to elucidate the concept of “strategic force projection,” which has been largely overlooked in the Turkish literature, and to assess the force projection capabilities that Türkiye increasingly requires in the post-Cold War context. This article addresses the question of which capabilities the Turkish Armed Forces (TAF) currently possess and what additional capabilities they must develop soon to fulfill their ambition of becoming a regional power with effective deterrence. Due to the lack of Turkish references, the concept of strategic force projection and its associated issues are clarified through document analysis of foreign military literature. Based on these definitions, the article discusses Türkiye’s force projection needs and the status of its overseas bases established to meet them. A key finding of the article underscores the significance of coordination of planning efforts to align the force projection capabilities of the TAF with other national power resources.

Keywords: Force Projection, Turkish Military, Overseas Operation, Naval Power, Air Power

* Bu çalışma, Mehmet OKKAN tarafından Prof. Dr. Mustafa KIBAROĞLU danışmanlığında hazırlanan “Türkiye’nin Milli Güvenlik ve Kuvvet Aktarma Konsepti: Bölgesel Öncelikler ve Türk Silahlı Kuvvetler Teşkilatı” isimli doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr., İstanbul, Türkiye
e-posta: mehmetokkan@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7967-7273

Geliş Tarihi / Submitted:
29.11.2024

Kabul Tarihi / Accepted:
18.03.2025

Extended Summary

The concept of strategic force projection has become increasingly important in modern military and geopolitical strategies, particularly for nations seeking to enhance their regional or global influence. This study explores the definition, applications, and significance of force projection, emphasizing its evolution and Türkiye's heightened focus on its development. A historical context provides insight into how global security dynamics have shifted from conventional threats to more intricate asymmetric and hybrid challenges, prompting nations to adapt their defense strategies accordingly.

Broadly defined, force projection refers to the ability to mobilize and sustain military power in distant regions to address conflicts, deter aggression, or support peacekeeping and humanitarian missions. It involves deploying armed forces across borders and oceans, ensuring logistical support, and maintaining operational effectiveness in foreign territories. Additionally, the study highlights the importance of distinguishing related terms, such as "power projection," while recognizing their shared strategic objectives. Key capabilities essential for effective force projection include logistical efficiency, strategic mobility, and the ability to respond rapidly to emerging threats.

The historical progression of force projection underscores its critical role in shaping global power dynamics. From the British Empire's naval supremacy that established colonial dominance to the extensive operations undertaken by the United States (US) during and after World War II, this study traces the evolution of the concept. Key examples such as the Normandy Landings, the Falklands War, and the North Atlantic Treaty Organization's (NATO) post-Cold War operations demonstrate force projection's tactical and strategic significance. In the contemporary landscape, the US maintains its leadership in this arena, utilizing a vast network of overseas bases and advanced naval capabilities. Simultaneously, emerging powers like China are swiftly enhancing their force projection capacities through investments in amphibious warfare platforms and strategic deployment planning.

Türkiye's defense policies increasingly reflect the significance of force projection in achieving national and regional security goals. The establishment of overseas bases in locations such as Somalia, Libya, and Qatar exemplifies Türkiye's commitment to extending its influence and deterring threats beyond its borders. These bases are strategically positioned to safeguard Türkiye's interests in the Eastern Mediterranean, the Gulf, and Africa while supporting its regional diplomacy and reinforcing its status as a key player in geopolitically sensitive areas.

The Turkish Navy plays a pivotal role in enhancing the country's force projection capabilities. A significant milestone in this effort is the commissioning of the TCG Anadolu, a versatile amphibious assault ship that also functions as a light aircraft carrier. This platform dramatically improves Türkiye's ability to deploy troops and equipment swiftly while maintaining operational flexibility. Complementary naval assets, such as advanced tank landing ships and amphibious vehicles, further enhance Türkiye's expeditionary reach. Additionally, the Turkish Air Force bolsters this capability by providing strategic airlift services through platforms like the A400M and C-130 Hercules, thereby facilitating the rapid transportation of personnel and materials over vast distances.

Despite these advancements, Türkiye encounters several challenges in achieving optimal force projection capabilities. High operational costs, logistical complexities, and vulnerabilities to asymmetric threats present significant obstacles. To address these issues, the study underscores the necessity for strategic alliances and regional partnerships, such as those cultivated through the Organization of Turkic States. By sharing resources and logistical

networks, Türkiye can alleviate some of the financial and operational burdens associated with force projection. Furthermore, investing in technological innovation, particularly in transportation and logistics, is crucial. Enhancing high-speed maritime and aerial transport capabilities will ensure that Türkiye remains agile and responsive to emerging security challenges.

The study concludes that strategic force projection is not only a military necessity but also a fundamental component of Türkiye's broader geopolitical strategy. As global security dynamics continue to evolve, the ability to project force effectively will be crucial for maintaining national sovereignty, deterring threats, and supporting international stability. Recent advancements in Türkiye's naval and air capabilities and overseas deployments highlight its commitment to this goal. However, ongoing investment, strategic foresight, and collaboration with regional and global partners will be essential to sustain and enhance these capabilities. By aligning its military advancements with its geopolitical ambitions, Türkiye is well-positioned to strengthen its status as a regional power and significantly contribute to global security initiatives.

Giriş

Uluslararası ilişkiler literatüründe aktörler arasındaki ilişkiler sıklıkla realizm perspektifinden incelenmektedir. Bu açıdan bir aktörün kullanabileceği en önemli yetenek, o aktörün sahip olduğu silahlı kuvvetleridir.¹ Her ne kadar kesin bir tanımı yapılmamış olsa da bu yetenek aynı zamanda güç aktarımı olarak da ifade edilebilmektedir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri (ABD) menşeli yapılan tanımlamalarda² bu yetenek devletin stratejik yeteneği ile özleşmektedir.³ Bu stratejik yetenek sayesinde kolonilerin güvenliği, askeri açıdan üslerin mevkileri ve mevzileri aralarındaki bağlantılar sağlanmakta ve sürdürülebilmektedir.⁴

Tarihi açıdan kuvvet aktarmanın kökenlerinin sanayi devrimi sonrası Britanya İmparatorluğu'nun sahip olduğu deniz gücü marifetiyle deniz aşırı topraklara ordusunu taşıyıp sömürgeler elde etmesine dayandığı görülmektedir.⁵ Bu görüşe karşı Napolyon Fransa'sının ilk büyük kuvvet aktarımı örneğini teşkil ettiğini belirten kaynaklar da mevcuttur.⁶ Ancak günümüzde özellikle en büyük örneği ABD teşkil etmektedir. Özellikle yirminci yüzyılda gerçekleşen bilimsel teknolojik atılımlar, uluslararası güvenlik ortamında yaşanan gelişmeler sonrası ABD'nin küresel güç olarak ortaya çıkması ve Avrupa'nın bölgesel güvenliği kapsamında ABD'ye duyduğu ihtiyaç, kuvvet aktarma örneklerini artırmış çeşitlendirmiş ve planlama yeteneğini geliştirmiştir. Buna göre ABD kaynaklarında kuvvet aktarımı şu şekilde ifade edilmektedir: “*Kuvvet; ekonomik, diplomatik, bilgi veya askeri enstrümanlarla uygulanan ulusal güc yeteneğidir. Muhasımlara veya potansiyel düşmanlara karşı dünyanın herhangi bir yerinde askeri olarak harekât icra edebilme yeteneği de kuvvet aktarımıdır.*”⁷

1 Michael Corley, *The Future of Power Projection*, U.S. Army War College Press, Pennsylvania, PA, 2002, s. 1.

2 David A. Ochmanek, “Restoring US Power Projection Capabilities: Responding to The 2018 National Defense Strategy”, *Rand Corporation*, Temmuz 2018, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE200/PE260/RAND_PE260.pdf, erişim 20.01.2025.

3 Evan Braden Montgomery, “Contested Primacy in the Western Pacific: China's Rise and The Future of U.S. Power Projection”, *International Security*, 38:4, 2014, 115-149.

4 Sasha Davis, “The US Military Base Network and Contemporary Colonialism: Power Projection, Resistance and The Quest for Operational Unilateralism”, *Political Geography*, 30:4, 2011, 215-224.

5 Michael Hopkins, *British World Policy and the Projection of Global Power, c. 1830-1960*, Cambridge University Press, Cambridge, 2019, s. 110.

6 Richard J. Stoll, *In Harm's Way? Chinese Power Projection in Historical Perspective*, Rice University, Houston, TX, 2000.

7 U.S. Army Forces Command, *The US Army Field Manual 100-7*, U.S. Army Forces Command, Washington, DC, 1995, s. 5.

Bu kapsamda, İkinci Dünya Savaşı'ndan Soğuk Savaş sonrasına kadar olan süreç içerisinde Normandiya Çıkarması, Falkland Savaşı, Kıbrıs Barış Harekâtı kuvvet aktarmanın tipik örneklerini teşkil etmektedir. Kuvvet aktarımına örnek olan bu harekâtların bir bölümünün tek bir devlet ile icra edildiği görülürken, bazılarının ise bir pakt veya müttefiklik çatısı altında icra edilmiş olduğu görülmektedir. Özetle aktarılabilecek kuvveti tek bir devletin veya birçok devletin teşkil edeceğini maliyetler şekillendirmektedir. Bu maliyetlerin bir sonucu olarak kutuplaşan dünya düzeninin getirdiği güvenlik ortamı, devletlerin birbirleri arasındaki ilişkiyi şekillendirmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşan iki kutuplu küresel güvenlik ortamı, 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla son bulmuş, yerini tek kutup müdahale ve algılarıyla şekillenen bölgesel tehdit ve krizler ortamına bırakmıştır.⁸ Çift kutuplu uluslararası düzende ortaya konan nispeten ölçülebilir konvansiyonel tehdit algısı önce asimetrik müteakiben hibrit (melez) tehdit algısına evrilmiştir. Değişen bu tehdit algılamalarına bağlı olarak, Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika'daki devletler güvenlik ve savunma konseptlerinde köklü değişikliklere gitmişler, savunma bütçelerini daraltmışlar, ordularını küçültmüşler, yeni teşkilat yapılarına geçmişlerdir. Bu kapsamda barıştan itibaren coğrafi olarak farklı bölgelerde beklenen tehditlere bağlı daimî olarak konuşlandırılmış büyük ve hantal birlikler yerine, merkezde konuşlu, modern silah ve teçhizatlarla donatılmış, herhangi bir bölgede ortaya çıkacak kriz veya tehdide çok kısa sürede müdahale edebilecek esneklik ve hareketliliğe sahip birliklere ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır.⁹

ABD Savunma Bakanlığı, “Hareket Kabiliyetleri İhtiyaçları” (*Mobility Requirements Study*, 1992) çalışması ve akabinde yayımlanan ABD Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi ile küresel hegemonyayı elde bulundurma için deniz aşırı birden fazla noktaya kuvvet aktarımı yapabilme kabiliyetine bağlı olduğunu ortaya koymuştur.¹⁰ Soğuk Savaş sonrası değişen uluslararası ortamın yeni şartlarına göre Avrupa-Atlantik bölgesinde istikrar ve güvenliği bozucu tehditler ve riskler yeniden tanımlanmış, yeni dönemde bunlarla mücadele edilmesi NATO'nun görevleri arasına da dâhil edilmiştir. Bu haliyle görev alanını Soğuk Savaş dönemine nazaran hayli genişleten ve görevini yeniden tanımlayan NATO, Avrupa'da bir yandan eski Doğu Avrupa ülkeleri ve Rusya ile iş birliği olanakları yaratmaya çalışırken diğer yandan ağırlıklı olarak Balkanlar ve Ortadoğu'da olmak üzere ortaya çıkan etnik çatışmalara ve siyasi krizlere gittikçe artan oran, şiddette müdahil olmaya başlamıştır. Harekâtın devamlılığının bağlı olduğu ve aktarılan bu kuvvetlerin bulundukları bölgede muharebe gücü, lojistik yönden idamesinin sağlanması, kuvvet aktarımında kullanılacak üs konumlarını şekillendirmiştir. Bu ihtiyacın gelecekte daha da genişleyeceği ve artacağı değerlendirilmektedir.¹¹ Nitekim 1994'te Brüksel zirvesinde kabul edilen “Barış İçin Ortaklık” (*Partnership for Peace-PfP*) Programı” ilan edildiğinde NATO'nun 16 üyesi bulunurken; bugün bu sayının 32'ye çıktığı görülmektedir.¹²

Bu tarz genişlemeler birçok yönüyle avantajlı olarak görülse de özellikle Türkiye gibi pakt sınırında olan aktörlerde bir takım ilave ihtiyaçları gündeme getirmiştir. Farklı kutuplara mensup komşu aktörler veya hibrit olarak meydana getirilmiş aktörler, bu açıdan

8 Barry R. Posen, “Emerging Multipolarity: Why Should We Care?”, *Current History*, 108:721, 2009, 347-352.

9 “Littoral Operations in a Contested Environment (LOCE)”, *Marine Corps Association*, 2017, <https://www.mca-marines.org/wp-content/uploads/Littoral-Operations-in-a-Contested-Environment.pdf>, erişim 20.01.2025.

10 Ann K. Drach, *The Strategic Mobility Shortfall: Underrepresented, Underfunded and Unresolved*, United States Army Command and General Staff College, Kansas, 1994, s. 2.

11 Morgan Lohse, *From Power Projection to Power Protection-Revitalizing Conventional Deterrence in NATO*, Air University Press, Alabama, 2019, s. 25.

12 NATO, “Member Countries”, https://www.nato.int/cps/su/natohq/topics_52044.htm, erişim 20.01.2025.

Türkiye'nin en büyük sorunlarını teşkil etmiştir. Bu nedenle askeri kuvvet ve beraberindeki kuvvet aktarım yetenekleri, Türkiye'nin son dönemde caydırıcılığının en büyük göstergesi olmuştur.¹³ Caydırıcılık vasfını haiz bölgesel güç olma arayışı ve yakın gelecekte geliştirilmesi gereken askeri yetenekler, Türk Savunma Sanayinin şekillenmesinde ve askeri kuvvetinin üslerinin konumlandırılmasındaki esas noktayı oluşturmuştur. Özellikle yabancı kaynaklarda Türkiye'nin kuvvet aktarımı geçmişine bakıldığında müttefik olarak Kore Savaşı'nın bir parçası olduğu, Afganistan ve Kosova'da kuvvet aktardığı görülmektedir. Müstakil olarak Kıbrıs Barış Harekâtı ve PKK terörüne karşı icra ettiği sınır ötesi harekâtlar, kuvvet aktarımı için ilk örnekleri teşkil ederken, son dönemde gerçekleşen Libya, Suriye, Azerbaycan ve Somali örnekleri kuvvet aktarımının en büyük örneklerini gerçekleştirmiştir. Kuvvet aktarımı amfibi güç ile şekillenmiş ve yurtdışında kurulan üsler bu yönüyle de dikkat çekmiştir.

Kısaca, 21'inci yüzyılın stratejik yaklaşımının askeri lafzı “güç aktarımı” veya “kuvvet aktarımı” tabiriyle ifade edilmektedir. Bu süreçte donanmalar ve deniz kuvvetleri evrim geçirmiş, askeri gemilerde yetenek tabanlı tasarımlar öne çıkarak, günümüz modern Amfibi Gemileri (LHD, LPD, LHA vb.) ortaya çıkarmıştır.¹⁴ Bu sayede kuvvet aktarımı yeteneği, amfibi güç ile ölçülür hale gelmiştir.¹⁵

Yukarıdaki değerlendirmeler ışığında bu çalışmanın amacı, kuvvet aktarma kavramının esaslarını ve isterlerini ortaya koyduktan sonra Türkiye'nin caydırıcılık vasfına haiz bölgesel güç olma arayışına bağlı olarak Silahlı Kuvvetler tarafından kazanılması gereken kuvvet aktarma yeteneklerini incelemek ve konuşlandığı üslerin kuvvet aktarımı yeteneğine olan katkısının kaynaklarda nasıl ifade edildiğini göstermektir. Türkiye caydırıcı bir bölgesel güç olma yolunda hızla ilerlerken, uzak coğrafyalardaki etki ve ilgi alanlarında kuvvet bulundurma ve çevre denizlerde ise deniz kontrolü oluşturma ihtiyacı artan bir tempoda öne çıkmaktadır. Silahlı kuvvetlerin farklı coğrafyalara aktarımı planlanırken teknolojik gelişimin kazandırdığı yeni yeteneklerin kuvvet oluşumunda ve planlamalarda hesaba katılması ve belirlenen hedef doğrultusunda kullanımı gerekmektedir.

Tehditlerin niteliği ve şeklinde yaşanmakta olan süratli değişimler karşısında bölgesel meselelerde inisiyatif olarak tek başına veya ittifak tesis edip riskleri kaynağında ortadan kaldıracı olmak böylece bölge/ülke güvenliğini uzaktan tesis edebilmek, caydırıcı bölgesel güç olarak öne çıkabilmek için gerekli bir yetenek olan “Kuvvet Aktarma (*Force Projection*)” yeteneği, kısa ve orta vade savunma politikalarının belirlenmesinde, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kuvvet yapısının oluşturulmasında, millî gücün askerî güce katkı sağlayan diğer sivil yeteneklerin (deniz, hava, kara ulaştırma kabiliyetleri gibi) askerî yeteneğe katkılarının barış sürecinde kapsamlı olarak araştırılması, hesaplanması ve incelenmesi önem arz etmektedir.

Türk Silahlı Kuvvetleri Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan bugüne Irak Kuzeyi, Afganistan, Bosna-Hersek, Somali, Kosova, Katar, Libya, Suriye Kuzeyi'ne “sınır ötesi bitişik bölge” veya “deniz aşırı” kuvvet aktarma faaliyetinde bulunmuş¹⁶ fakat birbirinden tamamen farklı isterlere dayalı bu faaliyetleri (kuvvet aktarma) temel bir konsepte bağlamadan her durum için ayrı çözümlerle ürete gelmiştir.

13 “2024-2028 Savunma Sanayi Sektörel Strateji Dokümanı”, *Savunma Sanayi Başkanlığı*, https://www.ssb.gov.tr/Images/Uploads/MyContents/F_20240917164305314800.pdf, erişim 20.01.2025.

14 Evren Mercan, *Modern Harp Gemileri 1850'den Günümüze*, Kronik Yayınları, İstanbul, 2022, s. 95.

15 Jonathan Markowitz ve Christopher Farris, “Going the Distance: The Price of Projecting Power, *International Interactions*, 39:2, 119-143.

16 Ahmet Özcan ve Emrah Özdemir, *Kore'den Suriye'ye Türk Ordusu Sınır Ötesi Harekâtları*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2023.

Literatürde devletin tüm millî güç unsurlarını içeren güç aktarma konusu çalışılmış olmakla birlikte spesifik olarak Silahlı Kuvvetlerin stratejik olarak kuvvet sevkine dayanan ve güç aktarımının aslen bir parçası ama aynı zamanda omurgası olan kuvvet aktarımı ve Türkiye'nin kuvvet aktarma kabiliyetleri konusunda Türkçe literatürde sadece bir yüksek lisans çalışması tespit edilmiştir.¹⁷ Mevcut diğer çalışmalar ya genel olarak ulusal güç aktarım stratejisini belirleyen temel parametreleri incelemekte¹⁸ ya da yabancı üslerin sosyal etkilerini ele almaktadır.¹⁹ Bu açıdan çalışmanın alana en büyük katkısı söz konusu boşluğa dikkat çekmek ve kavramı Türkçe güvenlik çalışmaları alanına kazandırmaktır. Aynı zamanda dolaylı olarak Türkiye'nin caydırıcı bölgesel güç olma politikalarına da dikkat çekilmiş olmaktadır.

Bu çalışma kapsamında; kuvvet aktarma kavramı olarak ortaya konduktan sonra bu kabiliyete sahip ülke silahlı kuvvetlerinin uygulamaları incelenmiş, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kabiliyetleri ortaya konmuş ve bu incelemeler üzerinden Türkiye'nin caydırıcılık vasfını haiz bölgesel güç olma arayışına bağlı olarak Silahlı Kuvvetler tarafından kazanılması gereken kuvvet aktarma yetenekleri kıymetlendirilmiştir. Makale konusu olan kuvvet aktarma, ağırlıklı olarak askerî güç kapsamında olduğu için makalenin hazırlanmasında uluslararası askerî kaynaklarda literatür taraması ve analizi yöntemi kullanılmış, bu kapsamda birinci bölümde kuvvet aktarımı kavramı tanıtılmış, çeşitleri açıklanmış, ikinci bölümde kuvvet aktarımının diğer ordulardaki uygulamaları incelenmiş, üçüncü bölümde Türkiye'nin yurt dışında kuvvet bulundurma sebepleri, bölgeleri ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin kuvvet aktarma kabiliyetleri ortaya konmuş, dördüncü bölümde sonuç ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

1. Kuvvet Aktarımının Tanımlanması: Zorluk ve Çeşitlilik

Günümüzde herhangi bir devletin kendi ülkesinde bulundurduğu kuvvetleri ile komşu bir devlet ülkesine icra edeceği sınır ötesi harekât, başka bir devletin egemenlik sınırlarında bulunan yurt dışı üslerden açık denizleri geçerek veya açık denizlerdeki uluslararası alanlardan hareketle herhangi bir devletin ülkesine icra edeceği harekât (aralarında imkân kabiliyetler ve harekâtın icra tarzı arasında fark olsa da) kuvvet aktarma kavramı olarak nitelendirilmektedir.²⁰ Bunlara ilave olarak Klein,²¹ Davis,²² Sullivan²³ ve Ochmanek²⁴ yaptığı çalışmalara göre kuvvet aktarımının merkezi elementini askerî kuvvet teşkil ederken,²⁵ Cumings ve Maier'e²⁶

17 Seyyid Çakır, *The Paradigm Shift in Turkish Foreign Policy: Turkish Power Projection in Syria, Libya, and Azerbaijan*, *Yüksek Lisans Tezi*, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 2024.

18 Eyüp Akpınar, "Uluslararası Sistemde Ulusal Güç Aktarım Stratejisini Belirleyen Temel Parametrelerin Analizi", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 18:41, 2022, 31-71.

19 Ali Gök ve Tolga Sakman, "Yabancı Askerî Üslerin İkili İlişkiler Üzerine Etkisi: Kurumlar, Strateji, Kültür", *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 43, 323-349.

20 "Force Projection", *Britannica*, <https://www.britannica.com/topic/The-United-States-Navy/Theories-of-force-projection-and-World-War-I>, erişim 26.02.2024.

21 Richard G. Davis, *Immediate Reach, Immediate Power: The Air Expeditionary Force and American Power Projection in the Post Cold War Era*, Air Force History and Museums Program. <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA433219.pdf>, erişim 20.01.2025.

22 Davis, "The US Military Base Network and Contemporary Colonialism", 215-224.

23 Bradley S. Klein, "Hegemony and Strategic Culture: American Power Projection and Alliance Defence Politics", *Review of International Studies*, 14:2, 1998, 133-148.

24 Ochmanek, "Restoring US Power Projection Capabilities".

25 Gordon R. Sullivan, "Power Projection and the Challenges of Regionalism", *Parameters*, 23:1, 1993, s. 35.

26 Charles S. Maier, "The Politics of Productivity: Foundations of American International Economic Policy After World War II", *International Organization*, 31:4, 1977, 607-663.

göre ekonomik etki;²⁷ Wojciuk’a göre bilim altyapısı;²⁸ Nye²⁹ ve Lampton’a göre kültürel veya ideolojik etki³⁰ kuvvet aktarmanın esas elementini oluşturmaktadır.

Askeri literatürde ise ABD kaynaklarında birçok çalışma bulunmaktadır. Bir harekât çeşidi olarak ele alınan kuvvet aktarma kavramı ile ilgili olarak; kavramın isimlendirilmesinde dâhi tam uyum olmadığı farklı kaynaklarda farklı terimlerle karşılaşılmış ve anlaşılmaktadır. Özellikle kuvvet ve güç aktarımının birbiriyle karıştırıldığı veya birbiri yerine kullanıldığı müşahade edilmektedir. Bu kavram karmaşasının hizmet, yetenek, faaliyet ve harekât alanlarında kullanılan ve kuvvet aktarma kavramının içeriğini oluşturan farklı terimlerin³¹ birbiri yerine bilinçsizce kullanılmasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

Kuvvet aktarma kavramını müşterek bir anlayışa oturtabilmek, kuvvet ve güç aktarımı arasındaki farkları ve bağlantı noktalarını belirleyebilmek için; uluslararası askerî literatürde konuya ilişkin kullanılan fakat Silahlı Kuvvetler de kuvvet aktarma başlığı altında tasnif edilmediği için tercüme hataları nedeniyle yanlışlıkla birbiri yerine kullanılabilen kuvvet aktarma, güç aktarma, hareket kabiliyeti, yığınaklanma, kuvvet sevki, stratejik intikal terimlerinin hizmet, yetenek, faaliyet ve harekât fonksiyonları başlığı altında tasnif edilerek tanımlanması kavramların yerine oturtulması ve literatürün oluşturulması bakımından faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

1.1. Hizmet İfade Eden Kavramlar

Kuvvet aktarma kavramını müşterek bir anlayışa oturtabilmek için açıklanması gereken ilk kavram, hizmet ifade eden “ulaştırma” ve “birleşik ulaştırma” fonksiyonlarıdır. Bu yönüyle ele alındığında sözlükte kelime anlamı olarak “*insanların, malların, haberlerin ulaşmasını sağlayan işlerin ve araçların tümü*” anlamını taşıyan ulaştırma;³² genel bir olgu olarak askeri doktrinde; “*harekât ile lojistik sevk idarenin ihtiyaçlarına bağlı olarak her çeşit ikmal maddesi, personel ve birliklerin zaman ve mekân içinde intikal, yer değiştirme ve yük aktarma faaliyetlerini düzenleyen planlama, ulaştırma yeteneğini temin, tahsis, programlama, icra ve icranın takip kontrolü suretiyle yapılan teknik ağırlıklı bir hizmet*” olarak nitelendirilmektedir.

Birleşik ulaştırma ise uzun bir güzergâh üzerinde intikalin farklı kuvvet vasıtalarıyla icra edildiği, bununla birlikte intikalin başlangıç ve son kısmının kara yoluyla yapıldığı ulaştırma modelidir. Askeri kaynaklarda sıklıkla karşılaşılan “Çok Modlu (*Inter Modal*) Ulaştırma” ise, birleşik ulaştırmada kullanılan ulaştırma araçlarının sivil, askeri karışık olması durumunu ifade etmektedir. Benzer şekilde ABD kaynaklarında da öne çıkan husus bu faaliyetin kara, deniz, hava vasıtalarının en az ikisinin kullanılması ile yerine getirilmesi durumunu ifade etmektedir.³³

27 Bruce Cumings, “The Origins and Development of the Northeast Asian Political Economy: Industrial Sectors, product Cycles, and Political Consequences”, *International Organization*, 38:1, 2009, 1-40.

28 Anna Wojciuk, “Empires of Knowledge in International Relations”, Routledge Taylor & Francis Group, London, UK, 2018.

29 Joseph S. Nye, *Soft Power and Great-Power Competition: Shifting Sands in the Balance of Power Between the United States and China*, Springer, Germany, 2023.

30 David M. Lampton, *The Three Faces of Chinese Power: Might, Money, and Minds*, University of California Press, Berkeley, 2008.

31 Bu açıdan; ulaştırma (*transportation*), birleşik ulaştırma (*joint transportation*), intikal (*movement*), birleşik intikal (*joint movement*), stratejik intikal (*strategic movement*), stratejik hareket kabiliyeti (*strategic mobility*), yığınaklanma (*deployment*), müşterek kuvvetin aktarımı (*projecting joint forces*), kuvvet yansıtma (*force projection*) ve kuvvet sevki (*force movement*) gibi terimler dikkat çekmektedir.

32 “Ulaştırma”, *Türk Dil Kurumu*, <https://sozluk.gov.tr/>, erişim 26.02.2024.

33 *Joint Publication 3-35, US Joint Publication Deployment and Redeployment Operations*, US Joint Publication, 2018, s. 2-3.

1.2. Yetenek İfade Eden Kavramlar

Kuvvet aktarma kavramını müşterek bir anlayışa oturtabilmek için açıklanması gereken ikinci kavram, yetenek ifade eden “stratejik hareket kabiliyeti” fonksiyonudur.

Stratejik kuvvet aktarımı yapabilmek için gerekli olan yeteneklerden biri de stratejik hareket kabiliyetidir. Kara, deniz, hava araçlarının birlikte kullanılabilme kabiliyetini ihtiva etmektedir. Bir devletin kendi ülkesinden farklı bir bölgeye silahlı kuvvetlerini yığınaklandırabilmesi için stratejik hareket kabiliyetine sahip olması gerekir. Böylece, askeri kuvvetlere esas görevlerini yerine getirme gücünü muhafaza ile birlikte, bir yerden bir yere intikal imkânı sağlanmış olur. Stratejik hareket kabiliyeti, silahlı kuvvetlerin imkân ve kabiliyetlerine ek olarak devletin diğer kurumları veya ticari firmaların kabiliyetleriyle kazanılan bir yetenektir.³⁴

Bu yetenek için kilit faktör olarak intikal araçları, yani gemiler öne çıkmaktadır. Özellikle yeni gelişen konseptte göre denizde konuşlanma ve deniz aşırı bölgelere sevk imkân kabiliyeti kazanan devletler, kuvvet aktarımında stratejik olan hareket kabiliyeti taşıma niteliğindedir. Bu açıdan büyük amfibi gemiler ve denizaltı gemileri stratejik platformlar olarak dikkat çekmektedir.

1.3. Faaliyet İfade Eden Kavramlar

Kuvvet aktarma kavramını müşterek bir anlayışa oturtabilmek için açıklanması gereken üçüncü kavram, faaliyetleri ifade eden “intikal”, “stratejik intikal”, “yığınaklanma” ve “geri dönüş yığınaklanması” fonksiyonlarıdır.²⁷

İntikal; sözlükte “bir yerden başka bir yere geçme; geçiş” anlamı taşımaktadır.³⁵ Askeri açıdan bakıldığında; silahlı kuvvetler unsurlarının envanterlerinde mevcut personel, silah, araç ve donanım ve benzeri unsurlarının bir coğrafi noktadan diğer bir coğrafi noktaya görevin gerektirdiği, komutanın istediği zaman içerisinde; kara yolu, demir yolu, deniz yolu, hava yolu, iç su ulaşım yolu imkânlarından bir veya bir kaçından istifade edilerek bir bütün halinde ya da gruplara ayrılarak nakledilmesi için yapılan ulaştırma planlama, koordinasyon, icra ve icranın izlenmesi faaliyeti intikal olarak adlandırılmaktadır.

Stratejik İntikal; seferberlik, sivil savunma, birliklerin sınır dışı ileri bölgelerde konuşlandırılması, acil intikal ve takviye, nükleer caydırma gibi stratejik seviyede planlama ile sevk idare gerektiren intikal çeşididir. Stratejik seviyede planlanan ve icra edilen intikal çeşididir denilebilir. Bu sebeple stratejik intikalde kullanılan araçlar çok farklılık arz edebilir. Bir ülkenin sahip olduğu veya kiralama yoluyla elde edebileceği tüm ulaştırma araçları stratejik intikalde kullanılabilir.

Yığınaklanma ise faaliyet ifade eden bir diğer terimdir. Milli ve yabancı kaynaklarda benzer manada tanımlanmış olmakla birlikte; milli kaynaklarda, birlik ve malzemelerin intikal başlangıç noktası veya esas garnizonlarından hedefe kadar değişik ulaştırma türlerinden bir veya birden fazlası kullanılarak intikali veya tertiplendirilmesi şeklinde ifade edilmektedir. Yabancı kaynaklarda ise; kuvvetlerin bulundukları bölgelerden hareketle icra edecekleri sınır dışı bölgeye intikalleri ile bu birliklerin lojistik olarak desteklenmesi olarak tanımlanmaktadır.³⁶ Ayrıca Türkçe kaynaklardan farklı olarak yabancı kaynaklarda “redeployment” kavramına da sıkça rastlanmaktadır.

34 Kenneth E. Hitckins, *Strategic Mobility: Forgotten Critical Requirement of Contemporary Operational Environment*, U.S. Army War College Publication, Carlisle Barracks, PA, 2009, s.15.

35 “İntikal”, *Türk Dil Kurumu*, <https://sozluk.gov.tr/>, erişim 26.02.2024.

36 *Joint Publication 3-35, US Joint Publication*, s. 1-3.

“Redeployment” kavramı, anavatandan uzakta harekât icra eden birliklerin buradan kaldırılarak başka bir sınır dışı harekât alanına konuşlandırılması veya icra ettiği harekâtı tamamlayan birliklerin anavatana geri dönüşü manasında kullanılmaktadır.³⁷

1.4. Harekât İfade Eden Kavramlar

Kuvvet aktarma kavramını müşterek bir anlayışa oturtabilmek için açıklanması gereken son kavram, harekât ifade eden ve her biri stratejik seviyede olan “güç aktarımı”, “kuvvet aktarımı” ve “kuvvet sevki” fonksiyonlarıdır. Bu fonksiyonlar açısından harekât ihtiva eden kavramların başında güç ve kuvvet yansıtma (aktarma) bulunmaktadır.

Güncel literatürde bu iki kavram sıklıkla karıştırılmakta ve birbiri yerine kullanılabilir. Her iki tanımı da kapsayacak şekilde ortak bir tanım yapmak gerekirse güç/kuvvet yansıtma (aktarma), varlığını gücüne dayandırmış bir iradenin, çıkarları doğrultusunda öngördüğü hedefleri elde etmek maksadıyla; gerektiğinde sahip olduğu güç unsurlarını sınırları dışına yöneltmesi, kullanması ve idame etmesidir.

Güç Aktarımı, güç yansıtma/aktarımı, bir devletin krizlere cevap vermek, caydırıcılığa katkıda bulunmak ve bölgesel istikrarı artırmak maksadıyla, çeşitli yerlerde dağınık bir şekilde bulunan kuvvetlerini süratle ve etkinlikle tertipleme ve idame etmek için sahip olduğu milli güç unsurlarının (politik, ekonomik, askeri, bilgi vd.) bir kısmını veya tümünü tatbik etme imkân ve kabiliyetidir.³⁸

Kuvvet Aktarımı, bir devletin kendi ülkesinin dışında bir bölgede sert gücünü ön plana çıkarmak yoluyla ulusal çıkarlarını gerçekleştirme imkânını artırmak maksadıyla, askeri gücünün belirli bir miktarını ve onu destekleyen kapasitelerini kendi ülkesinden başka bir ülkede belirlenen bölgeye veya yurt dışında önceden tesis ettiği bir üs bölgesinden bir başka üs bölgesine veya ülkeye, denizden, havadan, karadan intikal ettirmesi, orada kullanması ve idame ettirmesidir. Sivil ve asker ortak bir yapının eseri olan bu kavram, ABD askeri yayınlarında kuvvet aktarması, milli gücün askeri unsurunun harbin veya harp dışında herhangi bir harekâtın ihtiyaçlarına bağlı olarak anavatandan yurt dışında bir bölgeye intikal ettirilmesi şeklinde tanımlanmaktadır.³⁹

Kuvvet Sevki, kuvvet aktarmaya karşılık gelen bir terim olan kuvvet sevki, intikal, tertiplenme ve kuvvetin idamesi ile gelecek vazifelere hazırlanması için yeniden tertiplenmesini ve yeni görev bölgesi veya anavatana dönüşünü içeren bir süreç olarak tanımlanmıştır. Bu noktada kuvvet sevkinin aşamaları ise; “intikal ve tertiplenme”, “görev bölgesine giriş harekâtı”, “kesin sonuçlu harekât” ve “yeniden teşkilatlanma ve müteakip harekât” olarak dört safhaya ayrılmıştır.

Kuvvet yansıtma/aktarma kavramı ve benzer terimlere ilişkin yukarıda yer alan tasnif başlıklarında (hizmet, yetenek, faaliyet ve harekât) yapılan incelemede, hangi terimlerle ifade edilirse edilsin, kuvvet aktarma kavramının; fail olarak bir kuvveti, faaliyet olarak bir intikali, maksat olarak milli menfaate hizmet edecek hedef bir coğrafi bölgeye ulaşmayı içerdiği anlaşılmaktadır. Bu tespit ışığında makalede yapılacak incelemede, Silahlı Kuvvetler kabiliyetlerinin anavatan dışında farklı coğrafyalara intikal ettirilerek ileri üs bölgelerinde yığılması ve bu alanda harekâtını icra edip ihtiyaç tamamlandığında yeniden aynı esaslarla başka bir ileri üs bölgesine intikal ettirilmesi veya anavatana gönderilmesi “kuvvet aktarma” olarak adlandırılacaktır.

³⁷ Age, s. 2-3.

³⁸ Joint Publication 1-02, Dictionary of Military and Associated Terms, US Department of Defence Publication, Washington, 2021, s. 417.

³⁹ Age, s.91.

2. Kuvvet Aktarımının İncelenmesi ve Dünyadaki Uygulamaları

Dünyanın güvenlik dengelerinde yaşanan süratli ve lineer olmayan değişim, harbin doğasını değiştirerek konvansiyonel, asimetrik ve hibrit modellerin kesiştiği bir kümede buluşturmuştur. Bu durum, muharebelerin karmaşık ve hibrit yapısının daha da karmaşık bir hale dönüşmesini kaçınılmaz kılmaktadır.

Bu açıdan incelenmesi önem arz eden enstrümanların başında, devletler ve uluslararası aktörler arasında yaygın bir diplomasi aracı olarak kullanılan donanma ve deniz gücünün uluslararası arenadaki pozisyonu dikkat çekmektedir. Bir devletin milli güç unsurlarının, uluslararası alandaki ticari yatırımcılarının ve paydaşlarının hak ve menfaatlerini koruması açısından en etkili unsur donanma olmuştur. Deniz aşırı ve ufuk ötesi harekâtın temel platformu olan gemiler, üzerinde konuşlanma yeteneği aldığı diğer araçlar ile gelişen amfibi güç unsurları; kuvvet aktarma yeteneğinin en önemli ögesidir.

Ordu kuvvetlerini operasyonel bir alana aktarma konusunda kanıtlanmış yetenek operatif caydırıcılığın temel göstergesiyken; kuvvet aktarma, milli gücün askeri kısmını (askeri gücü), askerî harekât ortamının ihtiyaçlarına bağlı olarak ülkesinden başka bir coğrafyaya veya ülkesi dışındaki bir coğrafyadan yine başka bir coğrafyaya zamanında ve etkin olarak aktarma yeteneği olmaktadır.⁴⁰

Kuvvet aktarma zaman olarak, harpte muharebelerin icrası esnasında icra edilen bir faaliyet olmaktan çok genelde barış ve kriz sürecinde milli hedeflerin tahakkuku maksadıyla yapılmaktadır.

Dünyadaki örneklerine bakıldığında kuvvet aktarımında birçok örneğin olduğu görülmektedir. Örneğin ABD, literatürde en çok kaynak bulunan aktördür. *Department of Defense* (DoD) aracılığıyla güvenlik politikaları belirlenmekte ve askeri güç aktarımı gerçekleştirilmektedir.⁴¹ Rusya üzerine yapılan akademik çalışmalarda da kuvvet aktarımı ve sınır ötesi askeri birlik planlaması konuları sıklıkla ele alınmaktadır. Bu açıdan bazı çalışmalar modernleşme,⁴² bazıları ise dış politikanın devamı⁴³ olarak tanımlama yapmaktadır. Bu çalışmalarda Sovyetler Birliği'nin dağılması süreci ve Rusya Federasyonu'nun tekrar kuvvet olarak kendini göstermesi arasında bir bağ olduğu değerlendirilmektedir.⁴⁴ Renz'e göre bu yetenek⁴⁵ hibrit savaş olarak vücut bulmuştur. Bunun yanı sıra Afrika, Ortadoğu ve enerji nakil hatlarına yakın olan coğrafyalarda politik bir enstrüman olarak askeri yeteneklerini, sahip olduğu enerji kaynaklarını kullanmaktadır.

Çin üzerine yapılan çalışmalarda ekonomik güç, askeri gücü tamamlayan bir konu olarak dikkat çekmektedir. Çin'in tarihsel açıdan Doğu Asya'da korsanlara karşı verdiği mücadele,⁴⁶ yumuşak güç kavramı yaratması,⁴⁷ bütün bu enstrümanları artan silahlanma ve askeri yetenekleriyle desteklemesi dikkat çeken konular arasında yer almaktadır. Hindistan

40 *Multi Operations, FM 3-0 Operations*, US Army Publication, Washington, 2022, s. 5-8.

41 "U.S. Department of Defense", www.defense.gov, erişim 20.01.2025.

42 Thomas Braun, "The Russian Military in 2020: Russia's Way Back to Power Projection? Implications for NATO", *Connections*, 11:2, 2012, 67-78.; Roger N. McDermott, *The Transformation of Russia's Armed Forces*, Routledge, London, 2016.; Bettina Renz, *Russia's Military Revival*, Polity Press, Cambridge, UK, 2018.

43 Brylew, 2020; Theodore Karasik ve Stephen Blank (ed.), *Russia in the Middle East*, amestown Foundation, Washington, D.C., 2018; Andrei P. Tsygankov, *Russia's Foreign Policy: Change and Continuity in National Identity*, Rowman & Littlefield, Lanham, MD, 2013.

44 McDermott, *The Transformation of Russia's Armed Forces*, s. 90.

45 Renz, *Russia's Military Revival*, s. 89.

46 Thomas Kane, "China's "Power Projection" Capabilities", *Parameters*, 44:4, 2014, 27-37.

47 Nye, *Soft Power and Great-Power Competition*, s. 10.

bu açıdan bir diğer önemli aktördür. Ladwig'e⁴⁸ göre sahip olduğu uzun mesafeli füzeler ile güç aktarımı uygulamaktadır. Ayrıca uçak gemisi tedarik etmesi, balistik yeteneklerini geliştirilmesi ve gemilerini modernize etmesi de diğer önemli gelişimleri göstermektedir. Dış politika açısından birer araç olan kuvvet aktarım yetenekleri neticesinde Hint Okyanusunda ve Körfez ülkelerinde mevcut etkisini artırmıştır. Brezilya bir başka örnek olarak ele alınabilir ancak literatür yetersizdir. Gardini ve Almeida'ya göre⁴⁹ Brezilya, sahip olduğu ve geliştirmekte olduğu donanması sayesinde kuvvet aktarım yeteneğine sahiptir. Dış politikası bu araçlarla desteklenmektedir. Ayrıca BRICS kurucularının büyük birer gücü temsil etmekte olduğu ve gerek yumuşak güç unsurları gerekse askeri unsurları ile kuvvet aktarımı yaptıkları değerlendirilmektedir.

2.1. Kuvvet Aktarımının Temel Esasları

Uluslararası ortamda devletler veya ittifaklar, sahip oldukları güçleri oranında, bölgesel ve/veya küresel güvenlik halkasındaki çatışma ve krizleri milli hedefleri doğrultusunda çözüme kavuşturmak amacıyla kuvvet aktarmaya başvurabilirler. Askeri gücün birden fazla bölgede bulunan unsurlarını hızlı ve etkin bir şekilde bir araya getirip istenen noktaya ulaştırarak harekâta iştirak ettirmek veya bu yolla caydırıcılığını tahkim etmek, aktörlerin öncelikli tercihleri arasında bulunabilir. Bu açıdan güç kavramının tek başına sınırlı etkisinin olacağı, mevcut gücün aktarılması veya yansıtılmasının da büyük önemi olan bir fonksiyon olduğu görülmektedir.

Geleneksel kuvvet aktarma ölçütleri tipik olarak sert güç varlıklarına (askeri kuvvet ve destekleyen kapasiteler) inhisar etmektedir. Bir devletin kuvvetlerini anavatandan dışarıya etkinliğini yitirmeden hızla kaydırabilme ve kuvveti idame edebilme yeteneği, karar verme sürecini etkileyen ve diğer devletlerin davranışları üzerinde etkin caydırıcılık sağlayan bir kabiliyettir. Küresel ölçekte tam bağımsız (otonom) olarak okyanus aşırı bölgelere kuvvet aktarma kabiliyetine ABD dışında hiçbir ülke henüz sahip değildir. NATO bu kabiliyete ABD'nin stratejik ulaştırma, istihbarat ve küresel üs bölgelerine dayanarak sahip olabilmektedir. Çin'in bu kabiliyete erişmesinin en az 10-15 yıl alacağı birtakım kaynaklarca tahmin edilmektedir.⁵⁰ Janes dergisi tarafından hazırlanan bir rapora göre, Çin Donanması, ABD Deniz Piyadeleri tarafından gerçekleştirilenlere benzer organik amfibi savaş operasyonları yürütme yeteneğini geliştirmeye devam etmektedir. Çin, hâlihazırda dört adet çok maksatlı çıkarma gemisi (LPD) ile yaklaşık dört piyade taburundan oluşan iki amfibi görev kuvvetini altı aylık konuşlandırma kapasitesine sahiptir.⁵¹ 2035 yılına gelindiğinde ise kuvvet aktarmaya tahsis edeceği amfibi görev kuvvetlerini ikiden altıya (üç katına) çıkaracağı ve her bir görev kuvvetinin kabaca bir ABD Seferi Deniz Piyade Grubu (*Marine Expeditionary Unit, MEU*) ile aynı sayıda gemi, personel (2600 Deniz piyadesi) ve operasyon sürdürülebilir kapasitesine erişeceği tahmin edilmektedir. Bu tür görev kuvvetleri bir amfibi hücum gemisi, muhtelif sayıda çıkarma gemisi (LPD), muhtelif sayıda çok maksatlı amfibi gemi (LHD) ile 36 adede kadar helikopter, 10 adede kadar hava yastıklı çıkarma aracı ve 30 zırhlı amfibi hücum aracı aktarılabilir kapasitesinde olabilmektedir. Her bir görev kuvveti yaklaşık 2.500 denizci ve deniz piyadesini taşıyacak ve görev alacağı coğrafyada altı

48 Walter Ladwig, "India and Military Power Projection: Will the Land of Gandhi Become a Conventional Great Power?", *Asian Survey*, 50:6, 1162-1183.

49 Gian Luca Gardini ve Maria Herminia Almeida, *Foreign Policy Responses to the Rise of Brasil: Balancing Power in Emerging States*, Palgrave Macmillan, London, UK, 2016.

50 Ryan Young, "China:2030: Power in a Disrupted World", *National Security College, Future Insight Paper*, 2020, <https://nsc.anu.edu.au/sites/default/files/2024-06/china2030.pdf>, erişim 20.01.2025.

51 Chad Peltier, Tate Nurkin ve Sean O'Connor, *Jane's China's Logistics Capabilities for Expeditionary Operations*, U.S. Coast Guard Press, 2020, s. 47.

aylık rotasyonlarla konuşlandırılabilirken, yaklaşık üç hafta kadar ikmal almadan muharebe operasyonlarını sürdürme kapasitesine sahip olması beklenmektedir.⁵²

Sonuç olarak, Çin'in 2035 yılına kadar kuvvet aktarma kabiliyeti olarak önemli ölçüde kabiliyet kazanmakla birlikte muhtemelen uzun süreli bir denizaşırı harekâtı sürdürmek için gerekli sayıda savaş gemisine ve destek gemisine sahip olmayacağı öngörülmektedir. Çin Donanmasının teşkilatında muhtemelen uçak gemisi sayısının altıya yükseltileceği ve Type 055 muhrip sayısının on iki adede erişeceği beklenmektedir. Bu gemiler Güney Çin Denizinde Çin'in deniz yetki alanları üzerinde⁵³ ve muhtemelen denizaşırı altyapı, deniz yolları ve denizaşırı ülkeler de dâhil olmak üzere Çin'in denizaşırı yatırımlarını ve Çin vatandaşlarını korumaya odaklanacağı beklenmektedir.⁵⁴

Kuvvet aktarmada hava indirme, hava hücum ve amfibi birlikler gibi hafif ve esnek kuvvetler ağırlıklı olarak kullanılmaktadır. Kuvvet aktarılması, stratejik intikal (okyanus/denizaşırı intikal) yeteneklerine ve deniz aşırı lojistik kabiliyetlerine olan gereksinimi ön plana çıkarmaktadır. Stratejik intikal; denizden, havadan ve karadan ülke toprakları ile harekât bölgesi arasındaki nakliye ve ikmal faaliyetlerinden oluşur. Bununla birlikte görev bölgesine aktarılan kuvvet ve malzemenin yalnızca %5'i hava yoluyla, geri kalan %95'i ise deniz yoluyla aktarılmaktadır.⁵⁵ Stratejik hava taşımacılığı ve deniz taşımacılığı sıklıkla birden fazla taleple karşı karşıya olacağı için ani çıkabilecek krizleri karşılamak için büyük miktarlarda ağır ekipmanı zamanında aktaramaz. Bahse konu nedenle, ön konumlandırma; uzak ve büyük bölgelere konuşlanan kuvvetlerin hızlı bir şekilde donatılmasında kritik bir rol oynar. Neticede sacayağının her bir ayağı önemlidir ve kuvvet aktarılmasında önemli bir rol oynar. Bacaklar birbirine kenetlenmiştir ve doğru ekipmanla doğru kuvveti hızlı bir şekilde aktarmak için her birinin doğru karışımı (boy ve kalınlık ayarı) hayati önemi haizdir, kuvvet aktarmanın da can damarıdır.⁵⁶

Stratejik deniz ve hava ulaştırma yetenekleri olan uçak gemisi muharebe grubu ve stratejik hava nakliye platformları, kuvvet aktarma platformlarının öne çıkanlarıdır. Geline bu aşamada kuvvet aktarma kabiliyetinin deniz ve hava ağırlıklı bir faaliyet olmakla birlikte tek bir kuvvet (deniz veya hava) üzerinden değil tüm kuvvetlerin kabiliyetlerinin birleşimi hatta müttefik, dost, sivil kamu veya ticari kabiliyetlerin katkısını gerektirmektedir. Aktarılan kuvvetin icra edeceği harekâtın bekası için stratejik hava harekât yeteneği, kıtalararası balistik füzeler ve seyir füzeleri imkân kabiliyetlerine gereksinim vardır. Uçak gemisi görev grubu, stratejik bombardıman uçakları, balistik füze kabiliyetli denizaltı gibi deniz/hava kabiliyetlerinin müşterek harbin bir parçası olarak kara kuvvetleri birlikleriyle bütünleşme yeteneği, genellikle etkin güç planlamasının temelini teşkil eder.

Kuvvet aktarmada etkinlik sağlamak adına, önceden ve ileride yığılma, kuvvet aktarma mesafesi ve buna bağlı olarak kuvvet aktarma süresini azaltan önemli bir kabiliyettir. Bu maksada yönelik olarak ileri üsler, hızlı müdahale yeteneğine sahip yüksek harekât hazırlıklı güçlerin veya onların araç, tesis, mühimmat/akaryakıt başta olmak üzere görev için ihtiyaç duyacağı her şeyin anavatan toprakları dışında stratejik olarak konuşlandırıldığı bölgelerdir. Bu bölgelerin ikili antlaşmalar kapsamında muhtemel kriz

⁵² Age, s. 46.

⁵³ Bu açıdan önemli bir teori olarak 9 hat yaklaşımı ve beraberinde gelen Tayvan ile olan sorunlar dikkat çekmektedir.

⁵⁴ Peltier, Nurkin ve O'Connor, *Jane's China's Logistics Capabilities*, s. 45.

⁵⁵ Kevin Nusa ve Gizem Kodak, "Comparison of Road and Maritime Transportations in Emissions Perspective", *International Journal of Environment and Geoinformatics*, 10:2, 2023, 48-60.

⁵⁶ Corley, *The Future of Power Projection*, s. 6-9.

alanlarının çevresindeki devletlerin topraklarında oluşturulması ve idamesi caydırıcılığı tahkim ve krizlere kısa sürede başarılı müdahale edebilme fırsatları vermektedir.⁵⁷

Bu kapsamda icra edilecek harekât süresince ihtiyaç duyulacak lojistik desteğin etkin sağlanması için lojistik harekâtın yönetimi kavramı ve planlama kültürünün elde edilmesi önem kazanmaktadır. Çünkü harekât yönetim sistemlerinin çok çeşitli olduğu günümüzde kuvvet aktarımı çeşitlerinin ve desteğindeki lojistik sistemin de çok çeşitli olması gerektiği görülmektedir. Lojistik faaliyetlerin etkin ve merkezi yönetimi, kaynakların doğru ve zamanında kullanılması, kuvvetin aktarımın yapıldığı bölgelerde etkin gücün hızlı ve yüksek hazırlık seviyesinde bulundurulması caydırıcılığın sağlanmasında kuvvet çarpanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Nükleer kabiliyetin güç üretim kaynağı olarak kullanıldığı askeri nakliye vasıtaları (uçak gemileri, havuzlu çıkarma gemileri, denizaltılar, stratejik nakliye uçakları) kuvvet aktarmanın muharebe destek ve nakliyat menziline ve görev icra süresini artırarak kuvvet aktarmada lojistik menzili ve bekayı artıran bir yetenek oluşturmaktadır.

Kuvvet aktarmada, kuvvet aktarılan bölgede başlangıç (giriş) harekâtında kuvvet dengesini kendi lehine çeviren en önemli destek, derin harekât desteğidir. Derin harekât desteği ise gerek havadan gerek denizden sağlanacak yakın ateş desteği ile kritik hedefler üzerine icra edilecek balistik ve seyir füzelerince sağlanacak uzun menzilli ateşleri kapsar. Bu destek sayesinde daha küçük bir manevra gücü ile muhasımın daha büyük manevra gücünün dengelenmesi önem kazanmaktadır.

Günümüzün gerçeği olan hibrit harekâtın doğası gereği, bazı gelişmiş, ağır silahların gerek vekâlet güçleri gerekse silahlı terör örgütleri üzerinden dünya geneline yayılmış olması aktarılabilecek gücün kuvvet ve destek kabiliyetlerinin geçmişe nazaran daha gelişmiş olmasına ihtiyaç göstermektedir.

2.2. Kuvvet Aktarmanın Stratejik Hedefleri

Dünyanın büyük güçleri tarafından uluslararası güvenliğin sağlanması veya yeniden tesisi gibi gerekçelerle ortaya konulan fakat aslında nüfuz alanını garanti altına alma veya genişletme amaçlarını tahakkuk ettirmeye yönelik olarak sıklıkla başvurulmuş kuvvet aktarma, siyasi hedeflerin niteliğine ve kullanılan kuvvet düzeyine bağlı olarak dokuz farklı hedefin elde edilmesine dayanır.⁵⁸ Bunlardan aşağıda yer alan dört şekli yumuşak güç uygulanması kapsamında askeri gücün aktarılmasıyla ilgilidir.

Bu kapsamda:

- Deniz yollarının güvenliğinin sağlanması: Denizcilik yollarının düşman devletlerin saldırılarına veya düzensiz tehditlere karşı korunması,
- Muharip olmayan tahliye operasyonları: Savaş veya iç karışıklık nedeniyle tehlikede olduklarında yabancı bir ülkeden vatandaşların veya dost üçüncü ülke sivillerinin tahliyesi,
- İnsani müdahale: Bir doğal afet sonrasında yardımcı olmak için yurtdışındaki askeri güçlerin kullanılması,
- Barışı koruma: Devam eden bir anlaşmazlığa uzun vadeli bir siyasi çözüme ulaşmak için diplomatik çabaları desteklemek için tasarlanmış askeri operasyonları şekliyle ifade edilebilir.

⁵⁷ Age, s.10.

⁵⁸ Ivan T. Luke, “Naval Operations in Peace Time: Not Just Warfare Lite”, *Naval War College Review*, 66:2, 2013, 1-17.

Diğer beş uygulama ise, askeri gücün sert güç uygulanması kapsamında aktarılmasıyla ilgilidir. Bunlar:

- Bayrak göstermek: siyasi ilgi, kararlılık veya daha güçlü askeri harekât yapma isteğini göstermek amacıyla askeri kuvvetlerin bir bölgeye sembolik konuşlandırılması,
- Zorlama/caydırıcılık: Başka bir devleti belirli bir politikayı izlemeye ikna etmek veya caydırmak için askeri güç tehdidinin kullanılması,
- Cezalandırma: Belirli bir politikayı izlememeleri nedeniyle başka bir devlete karşı cezalandırıcı güç kullanımı,
- Silahlı müdahale: Askeri kuvvetlerin, doğrudan işgal dışında, hedef ülkenin işlerini etkilemek amacıyla başka bir ulusun topraklarına müdahalesi,
- İşgal: Başka bir devlet tarafından kontrol edilen veya üzerinde hak iddia edilen toprakları zorla ele geçirmek için askeri gücün kullanımı şeklinde özetlenebilir.

2.3. Kuvvet Aktarmanın Safhaları

Milli gücün unsurlarından askeri gücün belirlenen kısmının anavatanından milli hedefler doğrultusunda sınır ötesi bir göreve sevkî, yani kuvvet aktarma; milli, NATO ve ABD kaynaklarında farklı safhalara ayrılmaktadır.

Kara Kuvvetleri harekâtının ana çerçevesini çizen ve esaslarını belirleyen dokümanlara göre kuvvet aktarma; intikal ve tertiplenme (yığınaklanma), giriş harekâtı, kesin sonuçlu harekât, yeniden yığınaklanma (teşkilatlanma) olmak üzere dört safhayı kapsamaktadır. JP 3-35 ABD Silahlı Kuvvetler Stratejik İntikal ve Geri İntikal Yönergesi⁵⁹ ve ATP 3-35 Kara Kuvvetlerine ait Stratejik İntikal ve Geri İntikal Yönergesi'ne⁶⁰ göre kuvvet aktarımı; planlama, stratejik intikal öncesi faaliyetler, stratejik intikal, kabul-toplanma-ileri intikal-birleşme, geri intikal olmak üzere beş safhadan oluşmaktadır.

NATO Müşterek Yayını olan AJP 3-13'e göre kuvvet aktarma, yığınaklanma (*deployment*) kavramı esas alınarak; Milli İntikal, stratejik intikal, kabul-tertiplenme-ileri intikal ve birleşme⁶¹ faaliyetleri olmak üzere dört safhadan oluşmaktadır. JP 3-35'teki tasniften farklı olarak, stratejik intikal öncesi faaliyetler milli sorumluluğa bırakılmakta, diğer faaliyetler ise aynı kalmaktadır.

Kuvvet Aktarmanın safhalandırılması kapsamında milli yayınlar ile müttefik yayınlar arasındaki temel fark, milli yayınların safhalandırma içerisinde planlamayı ayrıca zikretmeden sürecin doğal parçası olarak kabul edilmesi buna karşılık milli yayınlarda kuvvet aktarma faaliyetinin sadece intikal esaslı olarak algılanmayıp intikalle birlikte harekât ve harekât sonrası dönüş faaliyetini de safhalara dâhil ederek bütüncül bir tanımlama yapmış olmasıdır.

Sonuç olarak kuvvet aktarma faaliyetlerinin kendi içerisinde icra sırasına bağlı olarak tutarlı bir mantıkla safhalandırılması halinde aşağıda yer alan beş safha halinde icra edilmesinin koordinasyon ve sadeliği sağlayacağı değerlendirilmektedir:

59 JP 3-35, *Joint Deployment and Redeployment*, 2007, s. III-1,VII-9.

60 ATP 3-35, *Army Deployment and Redeployment*, 2023, s. 2-1, 6-6.

61 AJP 3-13, *Allied Joint Doctrine For the Deployment and Redeployment of Forces, Edition A-Version I*, 2021, s. 3-7, 3-17, 4-4, 4-19.

- Kuvvetin teşkili, intikal ve yığınlanma planının hazırlanması (Kuvvet Oluşturma ve Planlama) (Mobilization),
- Milli (yurt içi) ve Stratejik (Sınır ötesi/Deniz Aşırı) İntikal,
- İleri Üs Bölgesinde Yığınlanma (Kabul, Tertiplenme, Görev Mahalline İntikal),
- Görev sonrası ileri üs (yığınak) bölgesinden toparlanma (Sevk limanlarına intikal, kabul ve tertiplenme) (Demobilization),
- Başka bir görev bölgesi veya anavatana stratejik dönüş intikali (*Redeployment*).

3. Yurt Dışı Kuvvet Bulundurma İhtiyacı

Yurt dışı üsler genellikle bölgesel kontrol, stratejik caydırıcılık temini ve tahkimi, lojistik/taşımacılığın güvenliğinin sağlanması, stratejik hammadde kaynakları güvenliği, terörle mücadele gibi stratejik amaçlarla ilişkilendirilmektedir. Ancak kuvvet aktarımı açısından denizaşırı coğrafyada konuşlanma, hızlı müdahale için kritik bir önem taşımaktadır. Türkiye'nin standart bir ileri üs bölgesi modeli bulunmamaktadır. Bilakis her ileri üssün kendi siyasi-askeri işlevi ve görevi vardır. Nitekim, hâlihazırda Somali'deki askeri eğitim merkezi, dost ve müttefik ülkenin askeri kapasitesini geliştirme, potansiyel iç güvenlik desteği, emniyet desteği, dış insani yardım desteği amacı taşımaktadır. Libya, Katar ve Azerbaycan'daki tugay düzeyinde askeri üs ve eğitim merkezleri; dost-müttefik ülke askeri kapasitesini geliştirme, bölgesel güvenlik desteği, politik destek ve stratejik caydırıcılık işlevindedir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde bulunan Kolordu düzeyinde askeri varlık, uluslararası garantörlük, kolektif güvenlik, politik destek ve stratejik caydırıcılık maksadına yöneliktir. Suriye ve Kuzey Irak'ta yer alan askeri üsler hudut güvenliğini ileriden savunma, terörizmle mücadele ve Irak-Suriye kuzeyinde sözde bir Kürdistan uydu devletinin oluşturulmasına mâni olmak amacını gütmektedir.⁶² Bu farklı amaçlar haliyle her üs bölgesinin niteliğini de değiştirmektedir.

Söz konusu üslerin ev sahibi ülkelere sağladığı faydanın yanı sıra Türkiye'nin güvenliği ve çeşitli alanlarda kapasite geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Örneğin, jeopolitik olarak Somali'deki üs; Türkiye'nin Afrika'ya açılması için bir başlangıç noktası yakalamaya yönelik kapasite geliştirme gayretini mükemmel bir şekilde desteklemektedir. KKTC'de konuşlandırılmış kuvvetler, Doğu Akdeniz güvenliği dengesinde bir uçak gemisi hüviyetinde Türkiye'nin stratejik etkinliğini yükseltmektedir. Azerbaycan ve Katar'da yer alan ileri üs bölgeleri ise Somali ileri üs bölgesi ile birlikte; Kafkasya'dan Körfez Bölgesine oradan Afrika boynuzuna Türkiye'nin bölgesel bir güç olma arayışlarına önemli bir katkı sunmaktadır. Libya'daki ileri askeri üs Türkiye'nin Mavi Vatan Konsepti ile ortaya koyduğu Akdeniz deniz yetki alanlarını garanti altına alırken, Kuzey Afrika açılımı için bir giriş kapısı özelliğini taşımaktadır. Suriye ve Irak'ta gelişen kontrol alanları ve ileri operasyon üsleri 40 yıldır yurt içinde devlet güvenliğini tehdit eden bölücü terör organize olmaktan çıkarılmış ve yurt içinde hareket edemez hale getirmiştir. Türkiye'nin ileri üs duruşu, birçok farklı maksada bağlı teşekkül ettiği için "karmaşık, uyarlanabilir bir sistem" olma özelliği taşımaktadır.

Olumsuz tarafları ise; ilk olarak ileri üs kurmanın terörist gruplar için avantajlı bir hedef sunmasıdır. Irak'ın kuzeyinde bulunan Başika Üs Bölgesi bunun önemli bir örneğidir. Somali, ülkedeki Eş-Şebab tehdidi nedeniyle başka bir endişe konusu olabilir. Olumsuz ikinci taraf ise; uzak mesafeli görevler icra etmek savunma ekonomisine ek yük anlamına gelebilir.

62 Can Kasapoğlu, *Turkey's Forward-Basing Posture*, EDAM Foreign Policy and Security, İstanbul, 2017, s. 3.

Basitçe ifade etmek gerekirse, Somali ve Katar’a düzenli olarak stratejik hava ikmali yapmak ve aynı zamanda ana limandan millerce uzakta bir hafif uçak gemisi saldırı grubunu işletmek ciddi savunma maliyetlerine karşılık gelmektedir.⁶³

Bugüne değin uluslararası siyasi konjonktür ve güvenlik ihtiyaçlarına bağlı olarak gelişen durumlar muvacehesinde belirlenen ve kullanılan yurtdışı üs bölgeleri yer ve kriterlerinin Türkiye’nin bölgesel güç olma ihtiyacı ve farklı coğrafyalar için orta, uzun vade idame ettirebilme süreleri göz önünde tutularak tespit edilmesine gereksinim vardır. Her halükârda bu üs bölgelerinin etkinliği ve devamlılığı ülkenin stratejik kuvvet aktarma yeteneği ile doğrudan bağlantılıdır.

3.1. Türk Silahlı Kuvvetleri Stratejik Kuvvet Aktarma Yeteneği

Bir devletin ülkesinin topraklarından uzak bölgelere (özellikle büyük su engellerini aşarak) kuvvet kaydırması bazı stratejik yeteneklere sahip olmasını gerektirir. Bu kabiliyetlerin kazanılmasına yönelik kuvvet oluşturma çabaları yetenek tabanlı planlamanın temel unsuru olarak görülmektedir. Hafif, taşınabilir, lojistik olarak kendini uzun süre idame ettirebilen kuvvetler ile bu kuvvetlere sağlanacak stratejik ulaştırma, istihbarat, komuta-kontrol yetenekleri stratejik hedef planlamaları ile hayata geçirilir. Bölgesel veya büyük güç olma yolunda ilerleyen bir devlet kendi yakın güvenliği yanı sıra içinde bulunduğu bölgenin de güvenliğini sağlayabilecek güce sahip olmalı, küresel düzenin sağlanması ve korunmasında da söz sahibi olarak görülmelidir. Bu kapsamda bölgesel ve küresel ortamda meydana gelebilecek krizlere müstakilen veya çevresinde oluşturacağı müttefik güçlerle müdahale edebilecek askeri gücü de elinde bulundurmalıdır. Müşterek veya birleşik olarak teşkil edilecek bir güçle icra edilecek harekâtın başarısındaki ön koşul ise, kuvvetlerin istenilen yer ve zamanda arzu edilen etkinlikte hazır edilmesi ve bekasının temini yani diğer bir deyişle stratejik intikal ve yığınaklanma kabiliyetine sahip olunmasıdır. Bahse konu kabiliyetin ağırlıkla deniz kuvvetleri, müteakiben hava kuvvetleri platformları ve kabiliyetlerine inhisar ettiği belirtilmiştir.

Deniz Kuvvetleri:

Farklı coğrafyalara kuvvet aktarımı ihtiyacı deniz kuvvetlerinde amfibi yeteneklerin artırılmasına yönelik projelerin 1993 yılından itibaren hızlandırılmasına temel teşkil etmiştir. Bu projeler arasında yer alan LHD (Çok Maksatlı Amfibi Gemi)’leri; Müşterek Amfibi Görev Gruplarının denizde kontrolünü sağlarken, aynı zamanda uçak gemisi olarak da hizmet verebilecek, bir Amfibi Tabur Çıkarma Kuvvetini (TÇK) nakledebilecek yetenekte tasarlanmıştır. Bu proje içinde LHD’lerden kullanılacak dikine kalkış yetenekli uçak, kısa mesafe kalkışlı SİHA ve deniz yetenekli keşif/taarruz helikopterleri, amfibi çıkarma kuvvetlerince kullanılacak Zırhlı Amfibi Hücum Araçları (ZAHA)’nın tedariki de bulunmaktadır. Bahse konu projenin ilk ürünü TCG Anadolu (L-400), Çok Maksatlı Amfibi Gemisi 10 Nisan 2023’te göreve başlamıştır.⁶⁴

Bu projenin hayata geçirilmesiyle Deniz Kuvvetleri bir dönüm noktası yaşamış, Akdeniz’deki etki alanı genişlemiştir. Gemiyle beraber kullanılacak ilk paket 27 ZAHA da envantere alınmış olup önümüzdeki yıllarda yıllara sâri ihtiyaçlar karşılanmaya devam edecektir.⁶⁵

63 Age, s. 4.

64 “TCG Anadolu’nun Hizmete Girişi”, *Milli Savunma Bakanlığı*, <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/503d4b980cf14a36aa4270ddc157da1b>, erişim 18.02.2024.

65 “Zırhlı Amfibi Hücum Araçlarının Hizmete Girişi”, *Savunma Sanayi Dergisi*, <https://www.savunmasanayiidergilik.com/tr/HaberDergilik/ZAHA-Turk-Silahlı-Kuvvetleri-envanterinegirdi#:~:text=TSK%20envanterinde%20bulunan%2C%20hem%20deniz,ilke%20daha%20imza%20atm%C4%B1%C5%9F%20oluyor,> erişim 18.04.2024.

TCG Anadolu ile kullanılacak Bayraktar TB-3 SİHA, Hürjet Hafif Taarruz Uçağı ve KIZILELMA İnsansız Savaş Uçağı üretim ve deneme çalışmaları ise sürdürülmektedir. TCG Anadolu'dan alınan tecrübeler ışığında 03 Ocak 2024 tarihinde toplanan Savunma Sanayi İcra Komitesi (SSİK) daha büyük bir uçak gemisinin inşası için tasarımına başlanması ve süratli katamaran özellikli yeni tip çıkarma gemilerinin inşasına yönelik kararlar alınmıştır.⁶⁶ Bu toplantıda alınan deniz kuvvetlerinin yeni muharip platformlarının inşasına ilişkin diğer kararlarla birlikte Deniz Kuvvetleri Komutanlığının etki sahasını orta vadede bölgeselden "kısmi küresel" düzeye yükseltmesi mümkün hale gelmektedir.

TCG Anadolu'nun kuvvet aktarmaya ilişkin kabiliyetleri;⁶⁷

- 150'si karargâh personeli olmak üzere 700 kişilik bir tabur çıkarma personelini taşıma
- Rol-2 Seviyesi sağlık hizmeti ve desteği
- 13 Tank, 27 ZAHA, 9 ZPT/ZMA, 33 Muhtelif Araç ve 15 Yakıt Römorkuyla birlikte veya hacimsel olarak aynı alana 81 adet konteyner
- Göreve göre 10-12 adet Orta Yük Nakliye Helikopteri
- 4 adet Mekanize Çıkarma Aracı (LCM)

TCG Anadolu; bu kabiliyetlerini kullanarak, 60 gün sahilten lojistik destek almadan bir Amfibi Tabur Çıkarma Kuvvetini (550 Deniz Piyadesi) 9000 deniz mili mesafedeki bir ileri üsse çıkarabilmekte ve üzerinde konuşlandırabilmektedir.

TCG Anadolu ile birlikte kuvvet aktarma kabiliyetine katkı sunacak olan ve müşterek amfibi deniz görev gurubunun diğer önemli platformu hava savunma imkân ve kabiliyeti olan, geniş hacmi ile askeri araç ve birliklerin belli bir süre korunaklı şekilde barınabileceği ve personel ile malzemenin nakledilebileceği modern tank çıkarma gemilerinin (LST-*Landing Ship Tank*) tedarik edilmesini zorunlu hale getirmiştir.

Bu kapsamda, amfibi hareketin değişen yeni esaslarına göre ikinci nesil iki adet BEY Sınıfı (TCG Sarucabey (NL-123) ve TCG Karamürselbey (NL-124)) Tank Çıkarma ve TCG Osmangazi (NL-125)'ye ilave olarak yeni nesil amfibi hareket açısından uygun ve gerekli tüm imkân ve kabiliyete sahip, TCG Bayraktar (L-402) 22 Nisan 2017 tarihinde, TCG Sancaktar ise (L-403) 07 Nisan 2018 tarihinde Türk Deniz Kuvvetlerinde hizmete girmiştir. Bayraktar Sınıfı olarak geçen III.Nesil Amfibi Harekât gemileri, modern ve çağın gerekliliklerini bünyesinde barındırır niteliktedir. Hâlihazırda iki adet olan sayının daha da artırılarak dört yapılması, orta vadede planlanmaktadır. Bu gemiler kendi sınıfında dünyanın en büyük tank çıkartma gemileri olma özelliği ile öne çıkmaktadır.⁶⁸ Aynı zamanda Rol-2 seviyesi hastane imkân kabiliyeti sayesinde sahra hastanesi hizmete verebilmektedir.⁶⁹

Bayraktar Sınıfı LST'lerin kuvvet aktarmaya ilişkin kabiliyetleri;

- 200 ton yük veya her biri ayrı ayrı olmak üzere; 18 adet Ana Muharebe tankı/27 adet Zırhlı Amfibi Hücum Aracı (ZAHA)/60 adet Zırhlı Personel Taşıyıcı/51 adet COBRA TTZA/36 adet KİRPİ Mayına Karşı Kısmi Korunaklı Zırhlı Kamyon

66 "Savunma Sanayii İcra Komitesi Kararları", *TRT Haber*, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/savunma-sanayii-icra-komitesi-toplantısında-yeni-projeler-karara-baglandi-826025.html>, erişim 18.04.2024.

67 "TCG Anadolu'nun Kapasitesi", *Savunma Sanayi Başkanlığı*, <https://www.ssb.gov.tr/WebSite/contentlist.aspx?PageID=373&LangID=1>, erişim 18.02.2024.

68 "Platformlar/Amfibi Çıkarma Araçları", *Deniz Kuvvetleri Komutanlığı*, <https://www.dzkk.tsk.tr/Arge/icerik/amfibi-cikarma-gemi-projeleri>, erişim 18.02.2024.

69 "Asrın Felaketinde TCG Bayraktar Hastaneyi Dönüştürüldü", *Anadolu Ajansı*, <http://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/hastaneye-donusturulen-tcg-bayraktar-gemisinde-saglik-hizmeti-devam-ediyor/2841536#>, erişim 27.02.2024.

- 8 LCVP (Amfibi Araç ve Personel Çıkarma Aracı) (Her biri 40 personel ve iki Taktik Tekerli Zırhlı Araç-TTZA taşıma kabiliyetli)
- 350-500 Deniz Piyadesi
- 30 gün ikmal yapmadan 5000 deniz mili seyir siyasına sahiptir. Ayrıca yeterince sağlık personeli ile takviye edilerek 120 yatak kapasiteli sahra hastanesi hizmeti⁷⁰ verebilmektedir.

Sonuç olarak; Türk Deniz Kuvvetleri, TCG Anadolu Çok Maksatlı Amfibi Gemisi eşliğinde üstte belirtilen amfibi kabiliyetler, ikmal-destek platformları ve bu kabiliyetleri koruyacak muharip yüzer, dalar ve havacılık platformlardan oluşturacağı “Müşterek Özel Görev Kuvvet Komutanlığı” unsurlarıyla, Amfibi Kolordu büyüklüğündeki kuvveti asgari 4000 deniz mili mesafeye aktarabilecek bir kabiliyete erişmiştir. Değişen küresel güvenlik algısı çerçevesinde Türkiye’nin deniz hak ve menfaatlerini deniz aşırı coğrafyalarda korumak, sancak varlık göstermek ve ekonomik yatırımları güvence altına almak açısından, deniz aşırı harekât deniz kuvvetlerinin ilerleyen günlerde yoğunlukla ilgileneceği bir gündem olarak dikkat çekmektedir. Özellikle Somali deniz yetki alanları hakkında imzalanan yeni antlaşma ile deniz aşırı harekât açısından daha da fazla platforma ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır.⁷¹

Hava Kuvvetleri:

Hava Kuvvetleri, kuvvet aktarma faaliyetinde çok rollü olarak görev almaktadır. Bu kapsamda belirtilmesi gereken başlıca roller aşağıda belirtilmiştir:

- Hava yoluyla kuvvet aktarma.
- Diğer kuvvetlerin kuvvet aktarma faaliyetinin seyrüsefer özgürlüğünün sağlanması.
- Kuvvet aktarma faaliyetinin komuta ve kontrolünün sağlanması.
- Kuvvet aktarma faaliyetine havadan keşif ve gözetleme desteği sağlanması.

Hava Kuvvetleri, bu görevlerin planlama ve icrasını Deniz Kuvvetleri koordinatörlüğünde teşkil edilen Müşterek Özel Görev Kuvvet içerisinde Hava Kuvvetleri tarafından oluşturulan “Hava Harekat Koordinasyon Merkezi” aracılığıyla yerine getirmektedir.

Hava Kuvvetlerinin kuvvet aktarmada öne çıkan beş özelliği bulunmaktadır;⁷²

- Birden fazla görevi aynı anda icra edebilme ve beka yeteneği (görev esnekliği),
- Sürat,
- Özerklik (coğrafyadan bağımsızlık),
- Hava şartları ve komuta kontrol hassasiyeti,
- Mühimmat çeşitliliği ve hassasiyeti (farklı görevleri asgari zamanda yerine getirebilecek değişik maksatla fakat azami etki güçlü mühimmatı taşıyıp kullanabilmek).

Bu özelliklerine ilave olarak kuvvet aktarmada; öncelikli olarak kuvvet aktarmanın temel faaliyeti olan deniz nakliyatı ve gücünün korunması ile perdelenmesi görevlerinde Hava Kuvvetleri dikkat çekmektedir. Bununla birlikte indirme limanlarının güvenliğinin temininde de görev almaktadır. Diğer taraftan kuvvet aktarmada hem deniz gücü hem de hava

70 “Adik Tersanesi”, <https://www.adik.com.tr/products/1st>, erişim 28.02.2024.

71 “Somali-Türkiye Savunma İşbirliği Antlaşmasını İmzaladı”, *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/somali-turkiye-ile-imzaladigi-savunma-isbirligi-anlasmasini-onayladi/3143647>, erişim 27.02.2024.

72 R. Michael Mattson, *Projecting American Airpower*, *Lisansüstü Tezi*, Air University, Alabama, 1992, s. 2-3.

gücünün ortak paydası olan uçak gemileri, üzerlerinde konuşlandırabildikleri hava gücü ile dikkat çekmektedir. Bu gemiler vasıtasıyla, hava gücünün satıhta bulunan üs bölgelerinden bağımsız olarak, dünyanın herhangi bir bölgesinde gücün aktarımını sağlamak ve bunu en etkin, süratli ve caydırıcı araçlardan istifade ederek gerçekleştirmek mümkün olmaktadır.⁷³

Hava kuvvetlerinin diğer bir stratejik fonksiyonu olan ulaştırma hizmetleri açısından bu yetenekleri ele alındığında, sürat bazen diğer prensiplerin önüne geçebilmektedir. Bu nedenle, Hava Kuvvetleri bünyesinde bulunan uçaklar, kuvvet aktarımının süratli ve seri gerçekleşmesi için kritik bir özellik taşımaktadır.

Bu açıdan, Türk Hava Kuvvetleri Komutanlığı sahip olduğu stratejik ve taktik taşıyıcı platformlar ile dünyanın dokuzuncu büyük hava kuvvetini (toplam 83 sabit kanat ulaştırma uçağı ile) temsil etmekte olduğu görülmektedir.⁷⁴ Türk Hava Kuvvetleri envanterinde bulunan 10 adet A400M, 15 C130 B/E, 16 C-160 Transall ve 42 CN 235 CASA uçakları marifetiyle yaklaşık iki komando tugayı kadar kuvveti 2000 kilometre mesafeye kadar tek kaldırıpta taşıma kabiliyetine sahiptir.⁷⁵

Burada altı çizilmesi gereken bir nokta olarak, Türk Hava Yollarının yolcu ve kargo taşımacılığı bakımından sahip olduğu yetenekler ile bu kabiliyetin ikmalinin ve değiştirilmesinin 24 saat içerisinde tamamlanmasının mümkün olmasıdır. Toplam güç unsurları olarak ele alındığında sahip olunan yetenekler kolaylıkla görülebilmekte ve kuvvet aktarımı fonksiyonuna yönelik olarak gerçekleştirilebilecek potansiyel dikkat çekmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Türkiye caydırıcı bir bölgesel güç olma yolunda hızla ilerlerken uzak coğrafyalarda kuvvet bulundurma ve çevre denizlerde ise deniz kontrolü oluşturma ihtiyacı artan bir oranda öne çıkmaktadır. Bölgesel güç iddiasını taşıyan devletler için güvenilir, hızlı kuvvet aktarma başlı başına bir caydırıcılıktır. Kuvvet aktarma, belirli bir harekattan önce, kriz safhasında, yığmağın zamanında ve istenen etkinlikte yapılmasına olanak sağlaması nedeniyle pozisyon üstünlüğü temininin ve askeri üstünlüğü sağlamanın temel koşulu olmaktadır.

Bu strateji ile uyumlu olarak 03 Ocak 2024 tarihinde icra edilen Savunma Sanayi İcra Komitesi'nde alınan kararlara deniz kuvvetlerinin kuvvet aktarma yeteneklerinin artırılmasına ağırlık verilmesi de bu siyasi direktifin yürürlüğe konulduğunun kuvvetli bir mesajı olduğu aşikârdır. Türkiye kazandığı ve gelecek on sene içerisinde kazanacağı yeni kabiliyetleriyle birlikte; denizlerde deniz diplomasisi, insani yardım harekâtı, güç aktarma, hızlı kuvvet aktarma yeteneği, askeri olmayan tahliye harekâtı gibi işlevlere sahip ilk on ülkeden biri haline gelme hedefine hızla ilerlemektedir. Bu açıdan uygulanan silahlanma stratejisi ve stratejik silah kapasitesinin birbiriyle uyumlu olduğu görülmektedir.⁷⁶

Bölgesel ve küresel güvenlik ortamında beklenen hızlı ve radikal değişimlere karşılık siyasi hedeflerin gerçekleştirilebilmesi, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kuvvet aktarma yeteneklerinin, yetenekleri harekete geçirecek planlama anlayışının ve kültürünün hızla kazanılmasını, gelişimini ve dönüşümünü gerektirmektedir. Deniz aşırı ileri üs bölgeleri oluşturma ve güç aktarmaya ilişkin mevcut askeri stratejimiz son 10 yılda ivme kazanmış ve

73 Kyle Mizokami, *A Tiny French Submarine "Sank" a U.S. Navy Aircraft Carrier in a Simulation*, The National Interest, <https://nationalinterest.org/blog/reboot/tiny-french-submarine-sank-us-navy-aircraft-carrier-simulation-209633>, erişim 27.04.2024.

74 "Air Force", *Global Fire*, <http://www.globalfirepower.com/aircraft-total-transport.php>, erişim 27.02.2024.

75 "Turkey's Air Power", *Times Aero Space*, <https://www.timesaerospace.aero/features/defence/turkeys-air-power>, erişim 13.03.2024.

76 Abdullah Erboğa, "Türkiye'nin Stratejik Silah Kapasitesi ve Silahlanma Stratejisi", Abdullah Erboğa (ed.), *Türkiye'nin Stratejik Silah Kapasitesi*, SETA Yayınları, İstanbul, 2020, s. 98.

başarı ile ilerlemiştir. Ancak bunu sürdürülebilir kılmak için hâlâ katedilmesi gereken uzunca bir yol bulunduğuna göz ardı edilmemelidir.

Teknolojide yaşanan ve beklenen gelişmeler ışığında; TSK ile birlikte sivil kurum/kuruluş ve firmaların kara taşımacılığına yakaladığı kabiliyetlerini yüksek hızlı deniz taşımacılığı ve ağır hava taşımacılığında da yakalaması için planlama ve teşvik önceliğine tabi tutulmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu sektörlerde teknolojik atılım önceliklerinin yakıt türü ve motor kabiliyetleri üzerinde yoğunlaştırılması öngörülmektedir. Diğer taraftan teknolojinin her şeyin çözümü olmaktan ziyade kolaylaştırıcı bir vasıta olduğu; askeri doktrinin güncelliği, planların sadeliği, teşkilatın esnekliği, komuta-kontrolün etkinliği eğitimin sonuç alıcılığı ve teçhizatın ergonomikliğinin hedeflerin elde edilmesinde daima ön plana geçeceği unutulmamalıdır.

Askerî açıdan bakıldığında, tehdit bir güç tarafından korunan bir coğrafyaya kuvvet aktarmak ve bu kapsamda “zorla giriş” kabiliyetine sahip kuvvetler tasarlamak oldukça maliyetlidir. Türkiye’nin herhangi bir yurt dışı coğrafyaya kuvvet aktarması kapsamında zorla giriş kabiliyeti gerektiren bir politikası bulunmamaktadır. Bu durum zorla giriş yapma yeteneğimizi geliştirmemek gerektiği anlamına gelmemektedir. Ancak bunun kuvvet aktarma için daha az öncelikli olduğu anlamına geldiğinin de unutulmaması gerekmektedir.

Libya, Somali, Katar örneklerinde olduğu gibi zorla girişe ihtiyaç olmayacak şekilde kuvvet aktarmaya izin veren “ev sahibi” ülkenin barıştan itibaren ittifaklar yoluyla tesisi kuvvet aktarmak için daha az maliyetli olacaktır. Bu görüşten hareketle Türkiye’nin; bölgesel bir güç olarak etkinliğini tesis ve sürdürebilmesi için etki ve ilgi alanlarında silahlı kuvvetlerin ihtiyacı olan erişim ve yardımı sağlamaya hazır müttefikler oluşturması dış politika önceliği olmalıdır. Zorla giriş gibi bir hususun gündeme gelmesi durumunda önceliğin geçmiş dönemde Kore örneğinde olduğu gibi bir koalisyon grubu ile gerçekleştirilmesinin maliyet açısından etkinlik kazandıracığı ancak Kıbrıs örneğinde olduğu gibi hayati çıkarların söz konusu olduğu durumlarda kuvvet aktarımında koalisyon arayışına girilmeden doğrudan hızlı ve etkili bir harekâtın kritik öneme haiz olduğu unutulmamalıdır.

Özellikle geleceğin TSK ve Kara Kuvvetleri teşkilatında yer alacak muharebe ve muharebe destek unsurlarını istenen etkinlikte, arzu edilen zamanda görev bölgelerine taşımak ve etki alanında var olan 5 ileri üs bölgesi ile (Kıbrıs, Katar, Somali, Azerbaycan, Suriye-Irak) ile ilgi alanında muhtemelen ortaya çıkabilecek bir bu kadar daha üs bölgesini tek başına idame etmek maliyet etkin görünmemektedir. Bahse konu nedenle siyasi şekillendirme kapsamında inisiyatif alınarak hız kazandırılan bölgesel ittifaklara (Türk Devletleri Teşkilatı benzeri) ve İki Devletli Stratejik İş birliği Antlaşmalarına (Türkiye-Katar, Türkiye-Azerbaycan, Türkiye-Somali gibi) “Askeri Derinlik” kazandırılması önem taşımaktadır. Bu bağlamda, ittifak, iş birliği içerisinde olunan ülkelerin kuvvet aktarma kabiliyetleri ile lojistik-alt yapı imkân ve bağlantılarının ortak menfaatler doğrultusunda uluslararası güvenlik ortamında müşterek caydırıcılık sağlamak adına kullanılması yönünde adım atılmalıdır.

Sonuç olarak; tek başına çözülemeyecek bir mesele olan kuvvet aktarma yeteneğinde gerek kabiliyet kazanarak gerekse kabiliyetleri ittifaklar yoluyla takviye ederek, hedeflenen bölgesel etkinin oluşturulması ve caydırıcılığın tahkimi orta vadede sağlanabilecek bir hedef özelliğindedir. Bu yönüyle sahip olunan platformların geliştirilerek tedarik sürecinin devam etmesi, Kuvvet aktarma öncesinde ve esnasında planlama yeteneğinin geliştirilmesi ve kuvvetlerin aktif olarak izlenebilirliğini sunacak muhabere ve bilgi sistemlerinin kazanılması, Türkiye’nin başta deniz aşırı harekât alanları olmak üzere ulusal çıkarları açısından kritik önem taşımaktadır. Literatürde ihmal edilen “stratejik kuvvet aktarma”

kavramlarına değinilmesi ve Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrası dönemde giderek artan kuvvet aktarma yeteneklerinin incelenmesine ihtiyaç duyulduğu da çalışmanın bir diğer bulgusudur. Türkiye'nin caydırıcılık vasfını haiz bölgesel güç olma arayışına bağlı olarak Silahlı Kuvvetlerin sahip olduğu ve yakın gelecekte geliştirilmesi gereken yetenekler nelerdir sorusuna en uygun cevabın artan ve modernleşen yetenek tabanlı platformlar olduğu ve yabancı askeri literatürdeki kaynaklara göre Türkiye'nin kuvvet aktarma ihtiyaçlarına yönelik mevcut yurtdışı üslerin daha da artırılmasının, bu açıdan ikili antlaşmalar ile maliyet etkin yöntemlere başvurulmasının uygun olacağı sonucuna varılmıştır.

Son olarak şu hususa da dikkat çekmek gerekir. Kuvvet aktarma son derece dinamik bir süreçtir. Her bir harekâtın sonra bazı boyutları değişir, dönüşür ve ülkelerin ihtiyaçlarına göre şekillenir. Dolayısıyla kuvvet aktarmanın teorik ve kavramsal çerçevesi de değişebilir. Bu açıdan, bu makalenin Türkçe literatüre bir başlangıç olarak kabul edilmesi ancak yeni gelişmelerle birlikte kuvvet aktarma kavramının güncellenmesi gerektiği aşikârdır.

Çatışma Beyanı:

Araştırmamın yazarı olarak herhangi bir çıkar çatışma beyanım bulunmamaktadır.

Kaynakça

Basılı Kaynaklar

- “Joint Publication 1-02”, *Dictionary of Military and Associated Terms*, US Department of Defence Publication, Washington, 2021.
- “Joint Publication 3-35”, *US Joint Publication Deployment and Redeployment Operations*, US Joint Publication, 2018.
- AJP 3-13, *Allied Joint Doctrine For the Deployment and Redeployment of Forces, Edition A, Version I*, 2021.
- AKPINAR Eyüp (2022). “Uluslararası Sistemde Ulusal Güç Aktarım Stratejisini Belirleyen Temel Parametrelerin Analizi”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 18:41, 31-71.
- BRAUN Thomas (2012). “The Russian Military in 2020: Russia’s Way Back to Power Projection? Implications for NATO”, *Connections*, 11:2, 67-78.
- CORLEY Michael J. (2002). *The Future of Power Projection*, U.S. Army War College Press, Pennsylvania, PA.
- CUMINGS Braun (2009). “The Origins and Development of the Northeast Asian Political Economy: Industrial Sectors, product Cycles, and Political Consequences”, *International Organization*, 38:1, 1-40.
- ÇAKIR Seyyid (2024), *The Paradigm Shift in Turkish Foreign Policy: Turkish Power Projection in Syria, Libya, and Azerbaijan*, *Yüksek Lisans Tezi*, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- DAVIS Richard G. (1998). *Immediate Reach, Immediate Power: The Air Expeditionary Force and American Power Projection in the Post Cold War Era*, Air Force History and Museums Program.
- DAVIS Sasha (2011). “The US Military Base network and Contemporary Colonialism: Power Projection, Resistance and The Quest for Operational Unilateralism”, *Political Geography*, 30:4, 215-224.
- DRACH Ann K. (1994). *The Strategic Mobility Shortfall: Underrepresented, Underfunded and Unresolved*, United States Army Command and General Staff Collage, Kansas.
- ERBOĞA Abdullah (2020). “Türkiye’nin Stratejik Silah Kapasitesi ve Silahlanma Stratejisi”, Abdullah Erboğa (ed.), *Türkiye’nin Stratejik Silah Kapasitesi*, SETA Yayınları, İstanbul, 69-98.
- GARDINI Gian Luca ve ALMEIDA Maria H. (2016). *Foreign Policy Responses to the Rise of Brasil: Balancing Power in Emerging States*, Palgrave Macmillan, London, UK.
- GÖK Ali ve SAKMAN Tolga (2023). “Yabancı Askeri Üslerin İkili İlişkiler Üzerine Etkisi: Kurumlar, Strateji, Kültür”, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 43, 323-349.

- HITCKINS Kenneth E. (2009). *Strategic Mobility: Forgotten Critical Requirement of Contemporary Operational Environment*, U.S. Army War College Publication, Carlisle Barracks, PA.
- HOPKINS Michael (2019). *British World Policy and the Projection of Global Power, c.1830-1960*. Cambridge University Press, Cambridge.
- KANE Thomas (2014). “China’s “Power Projection” Capabilities”, *The US Army War College Quarterly: Parameters*, 44:4, 27-37.
- KASAPOĞLU Can (2017). *Turkey’s Forward-Basing Posture*, EDAM Foreign Policy and Security Press, İstanbul.
- KARASIK Theodore ve BLANK Stephen (ed.) (2018). *Russia in the Middle East*, Jamestown Foundation, Washington, D.C..
- KLEIN Bradley S. (1998). “Hegemony and Strategic Culture: American Power Projection and Alliance Defence Politics”, *Review of International Studies*, 14:2, 133-148.
- LADWIG Walter (2010). “India and Military Power Projection: Will the Land of Gandhi Become a Conventional Great Power?”, *Asian Survey*, 50:6, 1162-1183.
- LAMPTON David M. (2008). *The Three Faces of Chinese Power: Might, Money, and Minds*, University of California Press, Berkeley.
- LOHSE Morgan (2019). *From Power Projection to Power Protection-Revitalizing Conventional Deterrence in NATO*, Air University Press, Alabama.
- LUKE, Ivan T. (2013). “Naval Operations in Peace Time: Not Just Warfare Lite”, *Naval War College Review*, 66:2, 1-17.
- MAIER Charles S. (1977). “The Politics of Productivity: Foundations of American International Economic Policy After World War II”, *International Organization*, 31:4, 607-633.
- MARKOWITZ Jonathan N. ve FARISS Christopher J. (2013). “Going the Distance: The Price of Projecting Power”, *International Interactions*, 39:2, 119-143.
- MATTSON Roy Michael (1992). *Projecting American Power*, Air University Press, Alabama.
- MCDERMOTT Roger N. (2016). *The Transformation of Russia’s Armed Forces*, Routledge, London, UK.
- MERCAN Evren (2022). *Modern Harp Gemileri 1850’den Günümüze*, Kronik Yayınları, İstanbul.
- MONTGOMERY Evan Braden (2014). “Contested Primacy in the Western Pacific: China’s Rise and The Future of U.S. Power Projection”, *International Security*, 38:4, 115-149.
- Multi Operations, FM 3-0 Operations*, US Army Publication, Washington, 2022.
- NUSA Kevin ve KODAK Gizem (2023). “Comparison of Road and Maritime Transportations in Emissions Perspective”, *International Journal of Environment and Geoinformatics (IJEgeo)*, 10:2, 48-60.
- NYE Joseph (2023). *Soft Power and Great-Power Competition: Shifting Sands in the Balance of Power Between the United States and China*, Springer, Germany.
- ÖZCAN Ahmet ve ÖZDEMİR Emrah (2023). *Kore’den Suriye’ye Türk Ordusu Sınır Ötesi Harekâtları* Yeditepe Yayınevi, İstanbul.
- PELTIER Chad NURKIN Tate ve O’CONNOR Sean (2020). *Jane’s China’s Logistics Capabilities for Expeditionary Operations*, US Coast Guard Press.
- POSEN Barry R. (2009). “Emerging Multipolarity: Why Should We Care?”, *Current History*, 108:721, 347-352.
- RENZ Bettina (2018). *Russia’s Military Revival*, Polity Press, Cambridge, UK.
- STOLL Richard J. (2000). *In Harm’s Way? Chinese Power Projection in Historical Perspective*, Rice University, Houston, TX.
- SULLIVAN Gordon R. (1993). “Power Projection and the Challenges of Regionalism”. *The US Army War College Quarterly: Parameters*, 23:1, 1-15.
- U.S. Army Forces Command (1995). *The US Army Field Manual 100-7*, U.S. Army Forces Command, Washington, DC.
- WOJCIUK Anna (2018). *Empires of Knowledge in International Relations*, Routledge Taylor & Francis Group, London, UK.
- TSYGANKOV, Andrei P. (2013). *Russia’s Foreign Policy: Change and Continuity in National Identity*, Rowman & Littlefield, Lanham, MD.

İnternet Kaynakları

- “2024-2028 Savunma Sanayi Sektörel Strateji Dokümanı”, *Savunma Sanayi Başkanlığı*, https://www.ssb.gov.tr/Images/Uploads/MyContents/F_20240917164305314800.pdf, erişim 20.01.2025.
- “Adik Tersanesi”, <https://www.adik.com.tr/products/1st>, erişim 28.02.2024.
- “Air Force”, *Global Fire*, <http://www.globalfirepower.com/aircraft-total-transport.php>, erişim 27.02.2024.

- “Asrın Felaketinde TCG Bayraktar Hastaneyé Dönüştürüldü”, *Anadolu Ajansı*, <http://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/hastaneye-donusturulen-tcg-bayraktar-gemisinde-saglik-hizmeti-devam-ediyor/2841536#> erişim 27.02.2024.
- “Force Projection”, *Britannica*, <https://www.britannica.com/topic/The-United-States-Navy/Theories-of-force-projection-and-World-War-I>, erişim 26.02.2024.
- “İntikal”, *Türk Dil Kurumu*, <https://sozluk.gov.tr/>, erişim 26.02.2024.
- “Littoral Operations in a Contested Environment (LOCE)”, *Marine Corps Association*, 2017, <https://www.mca-marines.org/wp-content/uploads/Littoral-Operations-in-a-Contested-Environment.pdf>, erişim 20.01.2025.
- “Platformlar/Amfibi Çıkarma Araçları”, *Deniz Kuvvetleri Komutanlığı*, <https://www.dzkk.tsk.tr/Arge/icerik/amfibi-cikarma-gemi-projeleri>, erişim 18.02.2024.
- “Savunma Sanayii İcra Komitesi Kararları”, *TRT Haber*, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/savunma-sanayii-icra-komitesi-toplantısında-yeni-projeler-karara-baglandi-826025.html>, erişim 18.04.2024.
- “Somali-Türkiye Savunma İşbirliği Antlaşmasını İmzaladı”, *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/somali-turkiye-ile-imzaladigi-savunma-isbirligi-anlasmasini-onayladi/3143647>, erişim 27.02.2024.
- “TCG Anadolu’nun Hizmete Girişi”, *Milli Savunma Bakanlığı*, <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/503d4b980cf14a36aa4270ddc157da1b>, erişim 18.02.2024.
- “TCG Anadolu’nun Kapasitesi”, *Savunma Sanayi Başkanlığı*, <https://www.ssb.gov.tr/WebSite/contentlist.aspx?PageID=373&LangID=1>, erişim 18.02.2024.
- “Turkey’s Air Power”, *Times Aero Space*, <https://www.timesaerospace.aero/features/defence/turkeys-air-power>, erişim 13.03.2024.
- “U.S. Department of Defense”, www.defense.gov, erişim 20.01.2025.
- “Ulaştırma”, *Türk Dil Kurumu*, <https://sozluk.gov.tr/>, erişim 26.02.2024.
- “ZAHA, Türk Silahlı Kuvvetleri Envanterine Girdi”, *Savunma Sanayi Dergisi*, <https://savunmasanayiidergilik.com/tr/HaberDergilik/ZAHA-Turk-Silahli-Kuvvetleri-envanterine-girdi>, erişim 18.04.2024.
- “Zırhlı Amfibi Hücum Araçlarının Hizmete Girişi”, *Savunma Sanayi Dergisi*, <https://www.savunmasanayiidergilik.com/tr/HaberDergilik/ZAHA-Turk-Silahli-Kuvvetleri-envanterinegirdi#:~:text=TSK%20envanterinde%20bulunan%2C%20hem%20deniz,ilke%20daha%20imza%20atm%C4%B1%C5%9F%20oluyor.>, erişim 18.04.2024.
- MIZOKAMI Kyle (2024). “A Tiny Submarine Sank a U.S. Aircraft Carrier in a Simulation”, *The National Interest*, <https://nationalinterest.org/blog/reboot/tiny-french-submarine-sank-us-navy-aircraft-carrier-simulation-209633> erişim 27.04.2024.
- OCHMANEK David A. “Restoring US Power Projection Capabilities: Responding to the 2018 National Defense Strategy”, *Rand Corporation*, Temmuz 2018, <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE260.html>, erişim 20.01.2025.
- YOUNG Ryan (2020). “China 2030: Power in a Disrupted World, National Security College”, *Future Insight Paper*, <https://nsc.anu.edu.au/sites/default/files/2024-06/china2030.pdf>, erişim 20.01.2025.

Şehir Jeopolitiği ve İstanbul'un Kritik Altyapılarının Korunması: Katılımcı Kent Güvenliği Yaklaşımı*

Urban Geopolitics and the Protection of Istanbul's Critical Infrastructures: A Participatory Urban Security Approach

İsmail
KARAMAN**

Mehmet Cem
OĞULTÜRK***

* Bu çalışma İsmail KARAMAN tarafından Doç. Dr. Mehmet Cem OĞULTÜRK danışmanlığında hazırlanan "Şehir Jeopolitiği Çerçevesinde Metropol Güvenliği: İstanbul Örneği" isimli doktora tezinden üretilmiştir.

**Dr., Araştırmacı, İstanbul, Türkiye e-posta: ismailkaraman010@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2133-1429

***Doç. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul, Türkiye e-posta: mehmetcemogulturk@aydin.edu.tr
ORCID:0000-0003-2619-9559

Geliş Tarihi / Submitted:
04.12.2024

Kabul Tarihi / Accepted:
15.04.2025

Öz

Bu çalışmanın amacı, İstanbul'un kritik altyapılarının belirlenmesi ve bu altyapıların güvenliğini sağlamak için katılımcı kent güvenliği yaklaşımının incelenmesidir. Bu yaklaşım ile kentte bulunan merkezi ve yerel yönetimlere bağlı kurum ve kuruluşların yanında şehirde bulunan diğer paydaşların da dahil edilerek bu yapılara yönelik tehditlere karşı etkili bir savunma mekanizması oluşturulması sağlanabilir. İstanbul'un ulusal ve uluslararası bir ulaşım ağının merkezinde bulunması, ekonomi ve özellikle sanai üretim açısından önemi bu şehirdeki kritik altyapıların korunmasının önemine işaret etmektedir. Yani mesele tek bir kentin güvenliğin çok ötesinde uluslararası bir boyut taşımaktadır. Literatürde genel olarak şehir jeopolitiği hakkında yapılan çalışmaların az olması, kritik altyapılar hakkında yapılan çalışmaların ise çoğunlukla siber güvenlik bağlamında ele alınması çalışmanın önemini artırmaktadır. Çalışmada doküman analizi yöntemi ile alanla ilgili kitap, dergi, makale, rapor, kanun ve yönetmelikler ile internet kaynakları incelenmiştir. İstanbul'un sahip olduğu kritik altyapıların korunmasında oluşturulacak güvenlik politikalarına şehirde yer alan tüm paydaşların katılımının sağlanmasının ortak hareket kabiliyetini arttıracığı, kritik altyapıların güvenliğine ilişkin ulusal düzenlemelerin bütüncül bir yapıda olmadığı, yerel yönetimlerin yeteneklerinin yetersiz, yönetmeliklerinin ise sınırlı olduğu, kamu, yerel yönetimler ve konu hakkında diğer paydaşları bir araya getiren etkin bir mekanizmanın bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, İstanbul, Katılımcı Kent Güvenliği, Kritik Altyapılar, Şehir Jeopolitiği

Abstract

This study aims to identify Istanbul's critical infrastructures and explore a participatory urban security approach to ensure their protection. By involving institutions linked to both central government and local authorities, as well as other stakeholders in the city, it is possible to establish an effective defense mechanism against potential threats to these structures. Combined with its economic significance, particularly in terms of industrial production, Istanbul's strategic location within a national and international transportation network underscores the need to safeguard its critical infrastructure. This issue extends beyond local concerns and possesses an international security dimension. Because studies on critical infrastructures typically focus on cybersecurity, the limited existing literature on urban geopolitics highlights the significance of this research. The study utilizes document analysis to examine various sources, including books, journals, articles, reports, laws, regulations, and online resources relevant to the field. The findings indicate that involving all city stakeholders in the development of security policies for protecting critical infrastructures will enhance collaborative action. Additionally, the study reveals that national regulations on the security of critical infrastructures lack a comprehensive framework, that local authorities face limitations in their capabilities, and that local regulatory measures are insufficient. There is a pressing need to unite the public and local authorities and other stakeholders to address these issues effectively.

Keywords: Security, Istanbul, Participatory Urban Security, Critical Infrastructures, Urban Geopolitics

Extended Summary

Physical and cyber threats to critical infrastructures are increasing day by day, and terrorist organizations and different illegal groups target them through both physical and cyber attacks. The changing nature of wars and conflicts has led to the implementation of different strategies, and the traditional strategy of total takeover has been replaced by the targeting of critical infrastructures. Cities are defined as structures that human beings come together to form in line with their various needs, and security is the most important one to meet. Security is not only one of the basic needs of human beings, but today it is also defined as an urban right. With the development of information technologies, critical infrastructures that were created to facilitate life and benefit from the blessings of technologies have become important structures for the continuation and development of the city and have become the cornerstones of people's ease of living. Due to their integrated and fragile nature, physical and cyberattacks on these infrastructures have caused significant problems and serious consequences for the city and its people.

In the historical process, the growth of cities and the continuous increase in population have led to the emergence of various forms of governance for the execution and management of public works and transactions, and different strategies have been preferred in different periods in line with the needs. The concept of "traditional public administration" has been replaced by the concept of "new public administration", while the concept of "governance", which prioritizes multi-actor participation in line with the needs and adopts a transparent and fair management approach based on legal foundations, has brought a new perspective to the understanding of public administration. In this sense, the concepts of "participatory urban security" and "urban geopolitics" have emerged, highlighting the strategic importance of urban security governance. The integration of both geopolitical factors and participatory security approaches has become important to effectively manage the role of cities in national and international strategies.

Critical infrastructures are defined as a set of complex systems that, if damaged, have the potential to create extremely harmful effects on cities and people. Studies on critical infrastructures, which are the cornerstone of development and progress, are crucial. The fact that they are not only directly targeted in international wars and conflicts but also by asymmetric groups reveals the need for security policies to be put forward in this field and the need to ensure the participation of all segments in the formulation of these security policies. Although there is no fixed definition of critical infrastructures, various states and organizations have addressed it in different frameworks. While the security policies to be developed for critical infrastructures require multi-actor participation, it is vital to ensure multi-actor participation in the security policies to be developed in this direction and to establish national legislation.

This study examines the critical infrastructures of Istanbul, a city of great importance to Türkiye. It presents an analysis of the current state of these infrastructures and offers insights on how effective security governance can be achieved through a participatory urban security approach that transcends traditional frameworks. The study begins by introducing the concept of urban geopolitics, followed by a discussion on participatory urban security, highlighting its intersections with urban geopolitics. The third section explains what critical infrastructures are, looks at what is considered critical according to existing literature, and checks if there is a complete framework by looking at the current national laws on critical infrastructures in Türkiye. The fourth section focuses on Istanbul from the perspective of

urban geopolitics, detailing its specific critical infrastructures. Finally, the fifth section addresses the security of these infrastructures through the lens of a participatory urban security approach tailored to Istanbul.

The study concludes that enhancing stakeholder participation in security policies aimed at protecting Istanbul's critical infrastructures will bolster collaborative action. It identifies a lack of holistic structure in national regulations concerning the security of critical infrastructures and notes that the capabilities of local authorities are inadequate and their regulations limited while pointing out that there is no effective mechanism to unite the national government, local authorities, and other stakeholders in the city.

Giriş

Güvenlik, güvensizlik yaratabilecek ihtimallerin yok edilmesi ya da bu tür ihtimallerin olmaması anlamına gelmesinin yanında, serüveni insanlık tarihi ile başlamış ve günümüzde hala önemini koruyan bir kavram olmuştur.¹ İnsanların bireysel yaşamdan toplu yaşama geçmesi ile farklı boyutlar kazanan güvenlik kavramı günümüze kadar sürekli olarak gelişim ve değişim yaşayan bir kavram olup her dönemin baskın özelliklerine göre ele alınmıştır. İnsanlar, toplumsal ve sosyal varlıklar olmalarıyla birlikte, doğaları gereği birlikte yaşama ihtiyacı hissetmiş ve bu ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla farklı görev dağılımları yaparak şehirler kurmuşlardır. Şehirler günümüzün küresel sisteminde yalnızca ekonomik ve kültürel merkezler olarak değil, aynı zamanda stratejik jeopolitik unsurlar olarak da ön planda yer almaktadırlar. Bu kapsamda şehir güvenliği sadece yerel güvenlik politikalarından oluşmamaktadır. Şehir güvenliği ve uluslararası güvenlik, güvenliğin farklı düzeylerde uygulanma politika ve stratejilerini ifade etmesine rağmen birbirleriyle yakından ilişkili iki kavramdır. Örneğin uluslararası terörizm daha ziyade uluslararası güvenlik alanında ele alınan bir konu olmasına rağmen terör faaliyetleri meydana geliş bakımından şehir güvenliğini doğrudan etkileyen hususlardan biridir. Bu kapsamda küresel çapta terörizm ile mücadele politikaları, şehirlerdeki güvenlik politikaları ile uyumlu olmalıdır. Bunun yanında kritik altyapıların güvenliği sadece yerel anlamda değil, aynı zamanda küresel düzeyde de büyük bir öneme sahiptir. Şehir ve uluslararası düzeyde güvenliğin sağlanabilmesi için, kritik altyapıların korunması stratejik bir öneme sahiptir. İki kavram arasındaki ilişki küresel anlamda vuku bulan tehditlerin yerel düzeyde nasıl yankı bulduğunu ve yerel güvenlik önlemlerinin küresel güvenliği nasıl etkileyebileceğini ortaya koymaktadır. Bu etkinin İstanbul gibi bir megakent için çok daha bariz olduğu ortadadır.

Şehirler, küresel ve bireysel medeniyetlerin etkileşimde bulunduğu, insanlık tarihinin medeniyet süreci içinde biçimlenen alanlar olarak tanımlanabilir.² İnsanlar yaşamış oldukları mekanları kendi ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirmişler ve mekanın yaşanabilir olması ve bu yaşamın sürdürülebilirliği için çeşitli kritik altyapıları meydana getirmişlerdir. Kritik altyapılar bir şehrin temel işleyişini sürdürebilmesi için gerekli olan enerji, su, ulaşım ve iletişim gibi sistemleri kapsamaktadır. Bazı tartışmalar bahse konu hususlara ek olarak devlete ait idari kurumlar ve idari altyapı tesislerinin güvenliğinin sağlanması³ ve sahip olunan savunma sanayi tesislerinde kritik altyapılara dahil edilebileceğini göstermektedir.⁴

1 Ferhat Kamacı, "Güvenlik Politikalarının Geleneksel İki Yüzü: Realizm ve İdealizm", *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7:2, 2021, s. 86.

2 Yasemin Hayta, "Akıllı Kent Uygulamalarında Kişisel Verilerin Gizliliği ve Güvenliği", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31:2, 2021, s. 929.

3 Güngör Şahin, "Devlete Ait İdari Kurumlar ve İdari Altyapı Tesislerinin Korunması", Fahri Erenel ve Ebru Caymaz (ed.), *Kritik Altyapı ve Tesislerin Korunması*, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2020, s. 67.

4 Mehmet Cem Oğultürk, "Savunma Sanayi Sektöründe Kritik Altyapının Korunması", Fahri Erenel ve Ebru Caymaz (ed.), *Kritik Altyapı ve Tesislerin Korunması*, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2020, s. 50.

Kiritik altyapıların korunması şehirlerin hem iç güvenliği hem de uluslararası ilişkiler açısından sağlam temellere dayanmasını sağlar. Ulusal ve uluslararası güvenlik ile kritik altyapıların güvenliğinin sağlanması arasında var olan ilişki, bir toplumun ilerlemesi ve etkin işleyişi açısından son derece önemli bir husus olmuştur.⁵ Gelişen teknoloji ile beraber gelişim gösteren kritik altyapılar toplum için çeşitli avantajlara sahip olsa da bu yapılara yönelik saldırılar sahip olunan kırılganlıktan kaynaklı olarak daha büyük güvenlik problemlerini ortaya çıkarabilme kapasitesine sahiptirler. Bu bağlamda 11 Eylül 2001 saldırıları kritik altyapılara yönelik olarak yapılan saldırıların en ciddi örneğini oluşturmuştur. İstanbul'da Türkiye'nin hem ulusal anlamda, hem de uluslararası anlamda en önemli metropol şehri olup bünyesinde tarihi, ekonomik, politik, askeri, siyasi birçok özelliği barındırmaktadır. Türkiye'nin en kalabalık nüfusuna sahip olan İstanbul enerji santralleri, havalimanları, ulaşım hatları, limanları ile birçok kritik altyapıyı bünyesinde barındırmaktadır.

Sahip olunan bu kritik altyapıların korunmasına yönelik olarak oluşturulacak güvenlik politikaları ise şehrin tüm paydaşlarını yakından ilgilendirmektedir. Sadece merkezi yönetime bağlı kamu kurum ve kuruluşları ile değil, demokratik katılımın en önemli yapısını oluşturan yerel yönetimlerin yanı sıra sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, meslek odaları, vatandaşlarında katılım sağladığı bir güvenlik politikası oluşturmak kritik altyapılara yönelik etkin bir savunma mekanizması oluşturulması bakımından son derece önemli bir yaklaşımdır. Ankara'da 25 Ekim 2024 tarihinde Türk Uçak Sanayii Anonim Ortaklığı'na (TUSAŞ) yönelik gerçekleşen terör saldırısı savunma sanayii alanlarının güvenliğinin sağlanması noktasını yeniden tartışmaya açmış ve bu konu hakkında yapılacak olan çalışmaların gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.⁶

Bu çalışmada İstanbul'un sahip olduğu kritik altyapılarının güvenliği şehir jeopolitiği kapsamında ele alınmış ve katılımcı kent güvenliği yaklaşımı ile geleneksel güvenlik yaklaşımlarının ötesine geçilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın amacı şehir jeopolitiği çerçevesinde İstanbul'un sahip olduğu kritik altyapılarının ortaya koyulması, kritik altyapıların güvenliğinin sağlanmasında görev alan merkezi yönetime bağlı kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra kentte bulunan diğer paydaşlarında kritik altyapılara yönelik güvenlik politikalarına dahil edilerek ortak bir güvenlik bakış açısı oluşturmaya çalışmak ve katılımcı kent güvenliği bakış açısı ile kritik altyapılara yönelik tehditlere karşı daha etkili bir savunma mekanizması oluşturmaktır. Çalışmada nitel bir yöntem benimseyerek doküman analizi yöntemi ile alanda bulunan kitap, dergi, makale, rapor, kanun ve yönetmelikler ile internet kaynaklarına yer verilerek bahse konu kaynaklar detaylıca incelenmiştir. Çalışmada şu araştırma sorularına cevap aranmaktadır: Yerel yönetimlerin katılımcı kent güvenliği kapsamında kritik altyapıların güvenliğine yönelik oluşturulacak güvenlik politikalarına katkı sağlayabileceği yetenek ve platformlara sahip midir? Yerel yönetimlerin sahip olduğu platformlarda merkezi yönetimin temsili ne ölçüdedir? Bu platformlarda ele alınan konu başlıkları arasında İstanbul ve onun kritik altyapılarına yönelik oluşturulacak güvenlik tartışmaları yer almakta mıdır? Kritik altyapıların korunmasına yönelik ulusal mevzuatlar nelerdir? Mevcut ulusal mevzuatlar bütüncül bir yapıya sahip midir? İstanbul'un kritik altyapılarının mevcut durumu nedir? Katılımcı kent güvenliği kapsamında İstanbul'un kritik alt yapılarının nasıl korunacağına yönelik hangi araçlar geliştirilmelidir?

5 Adriana Alexandru, Victor Vevera ve Ella Magdalena Ciupercă, "National Security and Critical Infrastructure Protection", *International Conference Knowledge-Based Organization*, 15:1, 2019, s. 8.

6 Burak Elmalı, "TUSAŞ Saldırısı: Asimetrik Tehditler ve Türkiye'nin Terörle Mücadele Kararlılığı", <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/tusas-saldirisi-asimetrik-tehditler-ve-turkiyenin-terorle-mucadele-kararlıligi/3373999>, erişim 24.11.2024.

Kritik altyapıların güvenliğine yönelik olarak çalışmaların literatürde ağırlıklı olarak siber güvenlik kapsamında ele alınması, İstanbul özelinde kritik altyapılara yönelik olarak çalışmaların yetersiz olması ve şehir jeopolitiği çalışmalarının literatürde yeni çalışılan bir alan olması bahse konu çalışmanın önemini artırmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden belge analizi yöntemi kullanılmış ve konu ile ilgili yazılmış, kitap, makale, rapor ve internet kaynakları incelenmiştir. Çalışmada ilk olarak şehir jeopolitiğinden bahsedilmiş, ikinci başlık altında katılımcı kent güvenliği yaklaşımı ele alınmış, üçüncü başlık altında kritik altyapıların neler olduğu ve ulusal mevzuatlardan bahsedilmiş, dördüncü başlık altında İstanbul'un kritik altyapıları ele alınmış, beşinci başlık altında İstanbul'un kritik altyapılarının güvenliğine ilişkin katılımcı kent güvenliği yaklaşımı ve yönetiminden bahsedilerek çalışma sonuçlandırılmıştır

1. Şehir Jeopolitiği

Şehirler toplumların güvenlik ve barınma ihtiyaçlarını karşılayan yapılar olup, insanların ortak gereksinimlerini karşılamak amacıyla meydana getirilmişlerdir.⁷ Şehirler günümüzde birçok güvenlik problemleri ile karşı karşıya kalmış ve tehditlerin belirsizliği şehirlerin güvenliği konusunda yapılan çalışmalara olan ilgiyi arttırmıştır. Şehir jeopolitiği terimi ilk olarak Stephan Graham tarafından kullanılmıştır.⁸ Graham 2004 yılında yayınlamış olduğu “Şehirler, Savaş ve Terörizm: Kentsel Jeopolitiğe Doğru” adlı eserinde, şehirleri araştırma odağı olarak alıp, terörizmin şehir yaşamıyla nasıl kesiştiğini incelemiştir.⁹ Şehir jeopolitiğinin amaçları ile ilgili olarak yapılan diğer bir çalışmada, şehir jeopolitiğinin amacının şehrin içten ya da dıştan gelen/gelebilecek tehdit ve ayaklanmalara yönelik olarak şehrin hazır bulunuşluluğu ve bahse konu tehditlere ilişkin önlemlerin alınması adına veri sağlanması düşüncesi olarak belirtilmiştir.¹⁰

Şehir jeopolitiği, şehirlerin uluslararası ilişkiler, stratejik konumlar ve güç dinamikleri bağlamında incelenmesidir. Bahse konu kavram şehirlerin coğrafi, ekonomik, siyasi ve askeri stratejiler açısından nasıl bir rol oynadıklarını analiz etmektedir. Bu kapsamda şehir jeopolitiği şehirlerin ulusal ve küresel güç dengeleri üzerindeki etkileri, ekonomik rekabetleri ve güvenlik stratejilerini anlamak için önemli bir rol oynamaktadır. Şehir jeopolitiği bahse konu hususların haricinde şehirlerin altyapıları, sahip olduğu kaynakları ve stratejik konumlarının ulusal ve uluslararası politikalar üzerindeki etkilerini de ele almaktadır. Şehir jeopolitiği, jeopolitiğin iki temel özelliğine odaklanmakta ve bu konuları açıklamaya çalışmaktadır. İlk olarak, jeopolitiğin yalnızca belirli bir sınıf, ölçek veya yapıyla sınırlı bir konu olmadığını vurgular. Şehirler arasındaki rekabetin, küresel düzeyde ülkeler arasında, ulusal düzeyde ise şehirler ve hatta aynı şehirdeki semtler arasında da mevcut olduğunu ileri sürmektedir.¹¹

Şehir jeopolitiğinin temel özelliği, teoriye dayalı bir yaklaşım yerine, genellikle yerel kaygılara odaklanması ve şimdiki zamana dair bir bakış açısı sunmasıdır. Bu alan, kentlerdeki güç ilişkilerinin günlük yaşamda kullanılan dağınık teknolojilerle nasıl şekillendiğini ve bunların küresel, ulusal ve bölgesel siyasi şiddet ile mekansal kontrol

7 Gearóid Ó Tuathail, “Understanding Critical Geopolitics: Geopolitics and Risk Society”, *Journal of Strategic Studies*, 22:2-3, 1999, s. 111.

8 Mehmet Cem Oğultürk ve Güngör Şahin, “Eleştirel Jeopolitik Çerçevesinde Akıllı Şehirler ve Şehir Jeopolitiği”, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 12:23,2020, s. 422.

9 Stephen Graham, “Cities as Sites: Place Annihilation and Urban Geopolitics”, Stephen Graham (ed.), *Cities, War and Terrorism*, Blackwell Publishing, London, 2004, s. 31-54.

10 Onur Kovacı ve Kaan Kapan, “İki Devlet Tek Başkent: Lefkoşa'nın Şehir Jeopolitiği”, *TÜCAUM 2022 Uluslararası Coğrafya Sempozyumu, 12-14 Kasım 2022*, Ankara, 2022, s. 413.

11 Oğultürk ve Şahin, “Eleştirel Jeopolitik Çerçevesinde Akıllı Şehirler ve Şehir Jeopolitiği”, s. 423.

düzeyleriyle nasıl bağlantı kurduğunu incelemektedir.¹² Şehir jeopolitiğinin önem verdiği hususlar ise; şehrin coğrafi konumu, ekonomik bağlantıları, politik ilişkileri, güvenlik ve savunma, küresel ve sosyal etkilerdir. Bahse konu kavramın en önemli kilit rollerinden biri ise; çizgileri net, iyi bir kentsel yönetim analizin yapılması ve şehirler içerisinde güç dağılımlarının tanımlanmasıdır. Bu da şehirde görev alan merkezi ve yerel yönetimlerin yanında, şehirde bulunan diğer paydaşları şehrin güvenliği konusunda sahip oldukları bakış açılarının incelenmesini gerekli kılmaktadır. Günümüzde uluslararası savaşların ya da çatışmaların jeopolitik değeri yüksek şehirler üzerinde yaşanması, geleneksel anlamda tümünden ele geçirme strateji yürütülmesinden kritik altyapıların hedef alınarak yaşanmaz hale getirilmesi bahse konu çalışma kapsamında ele alınan güvenlik yaklaşımının önemini altını çizmektedir.

2. Katılımcı Kent Güvenliği

Kentler geçmiş dönemde ve günümüzde her türlü savaş ve gerilimlerin yaşandığı, çeşitli güvensizlikleri bünyesinde barındıran başat mekanlardır. Kentlerin tarih boyunca insanlar tarafından en güvenilir yer olarak kabul edilmesinden kaynaklı olarak bahse konu iç güdü ile insanların kentleri oluşturduğu ve kendilerini kentlerde daha güvende hissettiklerinin altı çizilmiştir.¹³ Kentin güvenliğinin sağlanması, modern şehirlerin gelişimi ve zenginleşmesi için temel bir gereklilik olarak kabul edilmiştir.¹⁴ Kent ve güvenlik arasında var olan ilişki, modern şehirlerin karmaşıklığını ve önemini yansıtan en önemli hususların başında gelmektedir. Kentler hem ekonomik hem de sosyal açıdan önemli yerleşim yerleri olmakla birlikte, “güvenlik”, şehirlerin temel unsurlarından biridir. Bu husus Avrupa Kentsel Şartı'nda şehir sakinlerinin başlıca öncelikli haklardan biri olarak belirtilmiştir. Kentsel güvenlik, sadece şehirde var olan asayişe müessir olayların çözülmesi ya da önleme faaliyetlerinden ibaret olmayıp, şehirlerin acil durum yönetimi, alt yapılarının güvenliği ve toplumsal huzurun sağlanarak günlük yaşamın devam ettirilmesi çalışmalarını da kapsamaktadır. Kentte oluşturulacak olan güvenlik politikaları nasıl olmalı gerektiği ve bu politikaların oluşturulmasında hangi paydaşların sürece dahil olması konusu oldukça önem arz etmektedir.

Tarihsel süreçte, devlet, insan topluluklarının en gelişmiş örgütlenme biçimi olarak toplumsal ihtiyaçları kamu hizmetleri aracılığıyla karşılamıştır. Ancak kentleşmenin hızla artmasıyla birlikte toplumun gereksinimleri de artmış ve bu durum, merkezi ve yerel yönetimler arasında belirgin bir ayırım yaratmıştır. 1970'li yıllara kadar eğitim, sağlık, ekonomi ve sosyal hizmetler gibi birçok alanda hizmetler devletin merkezi yönetimi tarafından sunulmuş ve bu geniş kapsamlı devlet müdahalesi, büyük bir bürokratik yapı oluşturmuştur. Geleneksel kamu yönetimi anlayışı uzun süre bu modelin ötesine geçememiştir. Weber'in katı hiyerarşi ve bürokrasi modeline dayanan bu yaklaşım, merkeziyetçilik, hiyerarşik düzen ve ömür boyu istihdam gibi ayrıntılı kurallarla şekillenmiştir. Bu modelde, devletin merkezi örgütleri kamu hizmetlerinin sağlanmasından doğrudan sorumlu olup, bu hizmetlerin özel sektör tarafından sunulması mümkün değildir.¹⁵ Bu da güvenlikte dahil olarak kentte sunulacak olan hizmetlerin ortaya koyulmasında ya da var olan sorunlara çözüm getirilmesinde gecikmeler yaratmış ve bürokrasi temelli merkezi yönetimi merkeze alan geleneksel güvenlik politikalarına sebebiyet vermiştir.

12 Jonathan Rokem ve Camillo Boano, “Towards a Global Urban Geopolitics: Inhabiting Violence”, *Geopolitics*, 28:5, 2023, s. 1673.

13 Şafak Kaypak, “Kentsel Bir Sorun Olarak Kentsel Güvenlik”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4:33, 2016, s. 6.

14 Mehmet Murat Payam, *Teoriden Uygulamaya Kent Güvenliği Yönetişimi*, Hiper Yayın, İstanbul, 2020, s. 29.

15 Emre Ayhan ve Murat Önder, “Yeni Kamu Hizmeti Yaklaşımı: Yönetişime Açılan Bir Kapı”, *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, 3:2, 2017, s. 28.

1970'lerin sonları ile 1980'ler arasında, kamu yönetimi hizmetlerinde yeni bir yaklaşım benimsenmeye başlanmış ve bu süreçte kamu sektörünü daha ticari bir hale getirme ve hükümetin verimliliğini artırma hedefi öne çıkmıştır. Bu dönemde, Yeni Kamu İşletmeciliği anlayışı çerçevesinde, kamu yönetiminde özel sektör prensipleri kullanılmaya başlanmış ve kamu ile özel sektör arasında daha fazla işbirliği yapılması gerektiği vurgulanmıştır.¹⁶ Böylece, bürokrasideki katı hiyerarşi anlayışı, yerini özel sektör işletmeciliği ve piyasa odaklı bir yaklaşıma bırakmıştır.¹⁷ Yeni Kamu İşletmeciliği'nin temel prensipleri; çıktılara odaklanma, müşteri odaklılık, performans yönetimi, yerel odaklanma, rekabet, sorumluluk ve hesap verebilirlik olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede, geleneksel kamu yönetiminde ağırlıklı olan nicel yaklaşımın yerini daha niteliksel bir anlayışa bırakması sağlanmış, performansa dayalı sistemlerle ömür boyu istihdam anlayışı giderek terk edilmiştir. Yeni anlayışla beraber geleneksel yaklaşımın katı hiyerarşi ve merkezîyetçi yapısı sorgulanmış, yerel politikaların önemi vurgulanmıştır.

Yeni Kamu İşletmeciliği anlayışı, çıktılara odaklanmanın yanı sıra vatandaşları müşteri olarak görmesi ve kamu hizmetlerini özel sektörün yönetimine bırakma eğilimi nedeniyle çeşitli eleştiriler almış, bu da kamu hizmetlerinin sunumunda yeni arayışlara yol açmıştır. Bu eleştiriler ve ihtiyaçlar doğrultusunda, 1990'lı yıllardan itibaren devlet, düzenleyici çalışmaları çerçevesinde hukuk devleti prensiplerine uygun bir yaklaşımı benimsemiş, karar alma süreçlerinin çok aktörlü katılımcı bir yapıya sahip olması ve hesap verebilirlik ilkelerinin ön planda olduğu “yönetişim” kavramını öne çıkarmıştır. Bu bağlamda, kamu hizmetlerinin sunumunda bu yeni ilkelere dayalı bir model benimsenmiştir.¹⁸

Yönetişim kavramı, ilk kez Dünya Bankası'nın yayınladığı “*Sub-Saharan Africa From Crisis to Sustainable Growth*” adlı raporda 1989 yılında ortaya konmuş ve ardından Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ile Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda da detaylı olarak ele alınmıştır.¹⁹ Yönetişim, geleneksel kamu hizmetlerinden farklı olarak, kamu yönetimi birimleri, özel sektör ve toplumdaki diğer paydaşları da kapsayan ve bu birimlerin birbirleriyle oluşturduğu etkileşim ağını tanımlar.²⁰

Yönetişim kavramının temel özellikleri arasında katılımcılığın ön planda olması, çok aktörlü bir yapıyı benimsemesi, yönetim katmanları arasında uyum sağlaması ve hukukun üstünlüğüne riayet etmesi yer almaktadır. Yeni model ile yönetişimin en önemli niteliklerinden birinin katılım olduğu vurgulanmış, yönetilenlerin yaşanan sorunlardan doğrudan etkilenmeleri nedeniyle, yönetişim sürecinde katılımın kritik bir rol oynadığı ifade edilmiş, katılım, alınan kararlarla ilgili tüm bilgilerin şeffaf, adil ve anlaşılır bir şekilde katılımcılara sunulmasını ve kararlara eşit bir şekilde katılım sağlamayı amaçladığı belirtilmiştir.²¹ Bahse konu model ile şehir jeopolitiğinin kilit rollerinden biri olan çizgileri net, iyi bir kentsel yönetişim analizinin yapılması ve şehirler içerisinde güç dağılımlarının tanımlanması süreci birbirleri ile etkileşim içerisinde olmuşlardır.

Katılımcı kent güvenliği ile ilgili uluslararası gelişmelere bakıldığında; 1992 yılında Birleşmiş Milletler Rio Yeryüzü Zirvesi'nde Gündem 21 Eylem Planı kabul edilmiş ve

16 Yusuf Uysal ve Yıldız Atmaca, “Türkiye’deki Merkezi ve Yerel Yönetim İlişkilerinin Yönetişim Modeli Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1:3, 2018, s. 412.

17 Ayhan ve Önder, “Yeni Kamu Hizmeti Yaklaşımı: Yönetişime Açılan Bir Kapı”, s. 31.

18 Uysal ve Atmaca, “Türkiye’deki Merkezi ve Yerel Yönetim İlişkilerinin Yönetişim”, s. 412.

19 Arzu Dilaveroğlu, “Yönetişim İlkeleri ve Yerel Yönetimler Mevzuatına Yansımalar”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19:37, 2020, s. 47.

20 Uysal ve Atmaca, “Türkiye’deki Merkezi ve Yerel Yönetim İlişkilerinin Yönetişim”, s. 414.

21 Mehmet Zahid Sobacı, “Yönetişim Kavramı ve Türkiye’de Uygulanabilirliği Üzerine Değerlendirmeler”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5:1, 2007, s. 224.

1996 Birleşmiş Milletler İstanbul Habitat II toplantısının ardından ülkemizde Gündem 21 Eylem Planı görüşülmeye başlanmıştır.²² 1997 yılı sonu itibarı ile Türkiye’de Yerel Gündem 21’lerin Teşviki ve Geliştirilmesi projesi ile ivme kazanmıştır. Bu kapsamda 1997 yılında ülkemizde Bakanlar Kurulu kararı alınmış ve kent konseyi ile ilgili hususların kanuni başlangıcı oluşturulmuştur.²³ “Yerel Gündem 21” Süreci gönüllülük esasına dayanmakla birlikte gevşek bir örgütlenme göstermiş sivil bir hareket olup, hiçbir resmî kurum veya kuruluşa bağlı olmayan bir yapıya sahiptir.²⁴

Kent Konseyleri Türkiye’de 5393 Sayılı Belediye Kanunu’nun 76. maddesine göre kurulmuşlardır.²⁵ Bahse konu, kanun kapsamında kent konseyleri kent vizyonunun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesinin yanında kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmek amaç olarak belirlenmiştir. Belediye Kanunu kent konseylerini sivil bir platform olarak görmekle birlikte tüzel bir kişilik vermemiş; bu sebeple özel bir bütçe tahsis edilmemiştir. Aynı kanun kent konseylerinin amaçları doğrultusunda faaliyetlerini yapabilmesi adına gerekli aynı ve mali destekleri belediyelerin yapması gerektiğini emretmiştir.²⁶ Konseyin çalışma esasları Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nca hazırlanacak olan yönetmelikle belirlenmekte ve konseyde oluşturulan görüşler belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınarak değerlendirilmektedir. Kent Konseyi yapıları ve çalışma yöntemlerinde şehirler bazında değişiklikler bulunmakla birlikte asıl işlevi kentteki paydaşları bir araya getirerek, tüm kenti temsil eden ortak bir akıl oluşturulması kent konseylerinin amaçlarındandır.²⁷ Yönetişim modelinin özelliklerinden de olan saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerinin uygulanması kent konseylerinin amaçları arasında kendine yer bulmuştur. Ancak kent konseyleri kararlarının belediye meclisi tarafından alınan kararlar üzerinde bağlayıcı bir özelliği bulunmaması ve tavsiye niteliğinde karar niteliği bulunması konseyler işlevsellik yönünden eleştirilmektedir.

Kent konseyleri yönetmeliğine bakıldığında bahse konu yönetmelikte kent konseylerinin görevleri; yerel düzeyde demokratik katılımı yaygınlaştırmak, hemşehrilik hukukunu geliştirmek, ortak yaşam kültürünü ve çok ortaklı, çok aktörlü yönetim anlayışının benimsenmesi adına çalışmalar yapmak, sürdürülebilir gelişme sorunlarına ilişkin çözümlere uzun vadeli planlar hazırlamak ve uygulanmasını sağlamak, kente ilişkin temel stratejiler ve faaliyet planlarının belirlenmesinde tüm süreçleri kapsayacak şekilde ortak aklın oluşturulmasına katkılarda bulunmak, katılımcı demokrasi ve kültürünü geliştirmek, kentin kimliğine ait tarihi, kültürel ve doğal değerlere sahip çıkmak ve bu değerleri geliştirmek, kentin kaynaklarının verimli ve adil kullanılması noktasında katkılarda bulunmak, çocukların, gençlerin, kadınlar ve engelli bireylerin toplumsal yaşamdaki faaliyetlerini arttıracak düzenlemeler ile bu grupların yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak, kentin yönetiminde saydamlık, katılım, hesap verebilirlik, öngörülebilirlik ilkelerinin uygulanması noktasında katkılarda bulunmak ve kent konseyinde oluşturulan görüşlerin

22 Abdullah Çelik, “Kent Yönetimi Bağlamında Kent Konseyinin İşlevleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14:2, 2013, s. 217.

23 Ali Tamer Özdemir, “Mahalli İdarelerde Halk Katılımı Bağlamında Kent Konseyleri”, *Sayıştay Dergisi*, 83, s. 36.

24 Şenol Adıgüzel, “Yerel Düzeyde Yönetime Katılım ve Yerel Yönetim Sürecindeki Açısından Yerel Gündem 21: Malatya Belediyesi Yerel Gündem 21 Örneği”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 12:1, 2003, s. 51.

25 “Belediye Kanunu (25874 S.K.)”, *Resmî Gazete*, 5393 (Temmuz 2005), Md. 76.

26 İstanbul Kent Konseyi, “Kent Konseyi Nedir?”, <https://istanbulkentkonseyi.org.tr/kent-konseyi-nedir/>, erişim 11.02.2025.

27 Akif Çukurçayır, Hacer Eroğlu ve Hayriye Sağır, “Yerel Yönetişim, Katılım ve Kent Konseyleri”, *Yerel Politikalar*, 1, s. 7.

değerlendirilmesi adına alınan kararların ilgili belediyelere gönderilmesini sağlamak olarak belirtilmiştir.²⁸ Kent konseyi üye ve organları ise şunlardan oluşmaktadır; mahallin en büyük idare amiri veya temsilcisi, belediye başkanı veya temsilcisi, sayısı onu geçmemek üzere illerde valiler, ilçelerde kaymakamlar tarafından belirlenecek kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri, mahalle sayısı yirmiyi kadar olan belediyelerde bütün mahalle muhtarları, diğer belediyelerde belediye başkanının çağrısı üzerine toplanan mahalle muhtarlarının toplam muhtar sayısının %30'unu geçmemek ve %20'den az olmamak üzere kendi aralarından seçecekleri temsilcileri, beldede teşkilatını kurmuş olan siyasi partilerin temsilcileri, üniversitelerden ikiden fazla olmamak üzere en az bir temsilci, üniversite sayısının birden fazla olması durumunda her üniversiteden birer temsilci, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, baroların ve ilgili dernekler ile vakıfların temsilcileri, kent konseyince kurulan meclis ve çalışma gruplarının birer temsilcisinden oluşmaktadır.²⁹

Yukarıda sayılan kent konseylerinin görevlerine bakıldığında bahse konu görevlerin Avrupa Kentsel Hakları Bildirisi'nde yer alan ve korunması gereken birçok hakka karşılık geldiği görülmekle birlikte, kent konseyleri insan haklarının kent bağlamında somutlaşması, kentte gerçekleşmesi ve korunması için konseylerin bir köprü görevi üstlendiği görülmektedir. Metropol alanların idari genişliği ve yerel yönetimlerden olan belediyelerin il sınırları dahilinde sorumluluk sahibi olması yerel yönetimler açısından oldukça ağır bir yük durumunu ortaya çıkarmaktadır. Özellikle çok yönlü nüfus ve ekonomik yapısından kaynaklı olarak birçok paydaşı bünyesinde bulundurması katılımcı kent güvenliği konusunda koordinasyonun sağlanması ve paydaşlar arasında iletişimin sağlanmasını zorlaştırmaktadır. Ancak metropol şehirlerde uygulanacak olan güvenlik politikaları ve eylem planlarının oluşturulmasında katılımcılığın sağlanarak o kentte bulunan tüm paydaşların fikir ve önerileri doğrultusunda oluşturulacak olan diyalog son derece önemlidir. Bu kapsamda kent konseylerinin yapısal güçlendirme çalışmaları devam etse de günümüzde Türkiye'de kent konseylerinin ve vatandaşların kamusal karar alma süreçlerine katılımının sağlanması noktasında etkin işlemeyen bir yapısı mevcuttur.³⁰

Kent Konseyleri yerel yönetimlerin katılımcı kent güvenliği kapsamında kritik altyapıların güvenliğine yönelik olarak oluşturulacak güvenlik politikalarına katkı sağlayabilecekleri en önemli yetenek ve platformlardır. Ancak gerek merkezi yönetimin katılımı gerekse konsey kararlarının bağlayıcılığı konusunda var olan sorunlar bahse konu yetenekleri sınırlandırmaktadır. Kent konseyinin yapısı ile ilgili olarak kent konseyi üyelerine bakıldığında merkezi yönetim temsilcilerinin yanı sıra merkezi yönetime dair bazı kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcilerinin bulunduğu görülmüştür. Ancak bahse konu üyeler ya da konseye katılacak olan kamu kurumlarının hangileri olduğu, hangi kurumların temsilcilerinin katılacağı hususu net olarak belirtilmemiştir. Yine konsey yapısına bakıldığında konsey kararlarının bağlayıcılığının olmaması oluşturulacak politikaların somutlaştırılması adına soru işaretleri yaratmaktadır. Bu kapsamda kent konseyine katılacak olan kamu kurum ve kuruluş temsilcilerinin içerisinde şehirde görev alan güvenlikten birincil derece sorumlu kurum temsilcilerinden oluşması ve bu konuda katılımın zorunlu tutulması metropol alanın güvenliği ile ilgili alınacak olan tavsiye kararların oluşturulması açısından pozitif bir durum yaratacaktır.

28 "Kent Konseyi Yönetmeliği", *Resmî Gazete*, 26313 (Ekim 2006), Md. 6.

29 "Kent Konseyi Yönetmeliği", *Resmî Gazete*, 26313 (Ekim 2006), Md. 8.

30 İtibar Aydemir Uslu ve Hakkı Hakan Yılmaz, "Yerel Yönetimlerde Katılımcılık: Kent Konseylerinin Rolü ve Yapılandırma Önerisi", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 27:1, s. 142.

Katılımcı kent güvenliği ve şehir jeopolitiği kavramları şehirlerin stratejik önemini ve güvenlik yönetimini anlamada ve geliştirmede birlikte çalışabilecek potansiyel iki kavramı oluşturmuşlardır. Şehirlerin ulusal ve uluslararası stratejilerindeki rolünü etkin bir şekilde yönetmek için, hem jeopolitik faktörlerin hem de katılımcı güvenlik yaklaşımlarının entegrasyonu oldukça önemli hale gelmiştir. İstanbul'da Türkiye açısından hem ulusal hem de uluslararası anlamda stratejik olarak en önemli şehirlerden birisini oluşturmuştur. Şehrin sahip olduğu kritik altyapılar ve bu kritik altyapıların korunması sürecinde oluşturulacak olan güvenlik politikalarına toplumun her kesiminden katılımcıların sağlanması olası acil durumlarda şehrin daha savunabilir bir mekanizma geliştirmesi açısından önem arz etmiştir.

3. Kritik Altyapılar ve Ulusal Düzenlemeler

Toplumun refah seviyesi ve gelişmişlik göstergelerinden biri olan kritik altyapılarla ilgili yapılan araştırmalar büyük bir öneme sahiptir. Kritik altyapının önemi, zarar gördüğünde toplumda yaratacağı etkiler ve bu altyapının kaybının ülkeye vereceği zararlar üzerinden tanımlanabilmektedir. Ayrıca, bu altyapıların hassas ve kırılgan yapıları, sürdürülebilirliğinin sağlanması ve korunması diğer bir önemli meseleyi oluşturmaktadır.³¹ Kritik altyapılar genel anlamda; sosyal ve ekonomik yaşamın aksamadan devam etmesi için ciddi öneme sahip sayısal ve fiziksel sistemler olarak tanımlanmaktadır.³² Diğer bir tanımlama ise; üstlendiği işlevi yerine getirmekte zorluklar yaşandığında, çevre, toplumsal düzen ve kamu güvenliği üzerinde olumsuz etkiler yaratan; vatandaşların güvenliği, sağlıklı yaşamı ve ekonomik faaliyetleri üzerinde ciddi tahribatlara yol açabilecek ağlar, varlıklar, sistemler ve yapılar bütünü olarak tanımlanmaktadır.³³

Kritik altyapıların tanımı, ülkeden ülkeye, uluslararası birçok kurum ve kuruluşlar tarafından farklı tanımlamalar içermekle birlikte ortak noktaları zarar görüldüğü takdirde büyüyen bir sorun haline gelebilecek ihtimali olmuştur. Bu kapsamda her ülke kendi tanımlamaları çerçevesinde kritik altyapıları ele almıştır. Bahse konu tanımlamalara örnek verilecek olursak; Avustralya kritik altyapılarını sosyal, ekonomik refah ve ulusal güvenlik kapsamında değerlendirdiği görülmüştür.³⁴

Türkiye'de kritik altyapılara yönelik olarak var olan mevcut düzenlemeler oldukça sınırlı olmakla birlikte kritik altyapı güvenliği ile ilgili olabilecek farklı mevzuatlar bulunmaktadır. Ulusal güvenlik bağlamında Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu konu hakkında çeşitli düzenlemeler içeren yasal düzenlemelerden birisidir. Bahse konu yasal düzenlemede güvenlik bölgeleri özel ve askeri güvenlik bölgeleri olarak iki aşamada ele alınmıştır.³⁵ Bahse konu kanun hakkında 6 Eylül 2022 tarihli ve 31945 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik kapsamında 25. maddede, Silahlı Kuvvetler'in önemi vurgulanarak, ülkenin savunmasını, ekonomik yapısını ve toplum yaşamını büyük ölçüde etkileyecek şekilde faaliyet gösteren bazı kritik altyapıların korunması gerektiği belirtilmiştir. Bu kapsamda, halkın ihtiyaçlarına yönelik olarak faaliyet gösteren ve

31 Tarık Ak, "Bir İç Güvenlik Konusu Olarak Kritik Altyapı Güvenliği", Fahri Erenel ve Ebru Caymaz (ed.), *Kritik Altyapı ve Tesislerin Korunması*, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2020, s. 1.

32 Mehmet Kara ve Soner Çelikkol, "Kritik Altyapılar: Elektrik Üretim ve Dağıtım Sistemleri SCADA Güvenliği", *IV. Ağ ve Bilgi Güvenliği Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 25-26 Kasım 2011, Atılım Üniversitesi, Ankara, 2011, s. 19.

33 AFAD, *2014-2023 Kritik Altyapıların Korunması Yol Haritası Belgesi*, Başbakanlık Afet Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Ankara, 2014, s. 4.

34 Kathryn Gordon ve Maeve Dion, "Protection of 'Critical Infrastructure' and the Role of Investment Policies Relating to National Security", *Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD)*, Mayıs 2008, s. 4.

35 "Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu (2565 S.K.)", Resmî Gazete, 17552 (Aralık 1981), Md. 19.

durdurulmaları halinde büyük etkiler yaratacak olan ulaşım hatları, akaryakıt boru hatları, ulaşım merkezleri, limanlar, haberleşme merkezleri, enerji santralleri, rafineriler, maden ve demir-çelik fabrikaları ile silah ve mühimmat üretim tesisleri gibi kritik tesisler bu yeni düzenleme ile güvenlik açısından önemli alanlar olarak tanımlanmıştır.³⁶

Türkiye’de siber güvenlikten sorumlu ana bakanlık ise Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı’dır. Bakanlık Türkiye’de siber güvenlikle ilgili politika geliştirme, strateji belirleme ve koordinasyon görevlerini yürütmektedir. Bakanlık bünyesinde bulunan Siber Güvenlik Kurumu gibi birimler siber saldırılara karşı çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Ayrıca kurulan Ulusal Siber Olaylara Müdahale Merkezi (USOM), Türkiye’nin siber güvenlik olaylarına müdahale ve koordinasyonunu sağlamaktan sorumludur.

Kritik altyapılara yönelik var olan diğer bir düzenleme ise 20033 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Sabotajlara Karşı Koruma Yönetmeliği’dir. Bahse konu yönetmeliğin birinci maddesinde, geniş bir kapsamda çeşitli unsurlar ele alınmıştır. Bu unsurlar arasında askeri silahlar ve araçlar, tarım, ticaret ve sanayi kuruluşları ile bu kuruluşlara ait üretim tesisleri, fabrikalar, atölyeler ve iş yerleri; ayrıca enerji iletim hatları, barajlar, enerji santralleri, rafineriler, doğalgaz ve petrol boru hatları, terminal ve pompa istasyonları ile ulusal kültürel miras gibi birçok önemli altyapı yer almaktadır. Yönetmelik, bu unsurların güvenliğini sağlamak amacıyla kapsamlı bir çerçeve çizmiştir.³⁷

8 Ocak 2025 tarihinde Resmî Gazete’de yayınlanan 177 Kararname Numaralı Siber Güvenlik Başkanlığı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’ne göz atıldığında bahse konu kararname ile Cumhurbaşkanlığı’na bağlı, kamu tüzel kişiliğine sahip, özel bütçeli ve merkezi Ankara’da bulunan Siber Güvenlik Başkanlığı’nın kurulduğu görülmüştür. Başkanlığın görev ve yetkileri ise; siber güvenliğin sağlanması amacıyla politika, strateji ve hedefleri belirlemek, eylem planları hazırlamak, mevzuat çalışmalarını yürütmek, ilgili faaliyetlerin koordinasyonunu sağlamak ve bunların etkin şekilde uygulanmasını takip etmek olarak belirlenmiş olup, bahse konu görevlerin başkanlıkta ilgili birimlerin oluşturulup faaliyete geçene kadar ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından yerine getirileceği belirtilmiştir.³⁸ Bahse konu kararname ile ilgili çalışmaların ardından 12 Mart 2025 tarihinde 7545 Sayılı Siber Güvenlik Kanunu kabul edilmiştir. Bahse konu kanunun amacı madde 1’de; “Türkiye Cumhuriyeti’nin siber güvenliğini güçlendirmek için, mevcut ve olası tehditlere karşı kamu kurumları, meslek kuruluşları, gerçek ve tüzel kişiler ile tüzel kişiliği bulunmayan kuruluşların korunması, siber olayların etkilerini azaltmaya yönelik stratejilerin belirlenmesi ve Siber Güvenlik Kurulu’nun kurulması amacıyla gerekli düzenlemelerin yapılması hedeflenmek” olarak belirlenmiştir.³⁹ Kanun kapsamında kritik altyapılar; “işlediği bilgi yada verinin gizliliği, bütünlüğü veya erişilebilirliği bozulduğunda can kaybına, büyük ölçekli ekonomik zarara ve güvenlik açıklarına veya kamu düzeninin bozulmasına yol açabilecek bilişim sistemlerini barındıran altyapılar” olarak tanımlanmıştır.⁴⁰ Madde 4, kanunun temel ilkeleri kapsamında kritik altyapı ve bilişim sistemlerinin korunması ile güvenli bir siber uzayın oluşturulmasını temel hedef olarak belirlenmiştir. Siber Güvenlik

36 Cumhurbaşkanlığı Yönetmeliği (6012 S.Y.), “Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Daire Yönetmelik”, *Resmî Gazete*, 31945 (Eylül 2022), 3.

37 Bakanlar Kurulu (1625 S.Y.), “Sabotajlara Karşı Koruma Yönetmeliği”, *Resmî Gazete*, 20033 (Aralık 1988), Md. 1.

38 Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (32776 S.Y.), “Siber Güvenlik Başkanlığı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”, *Resmî Gazete*, 177 (Ocak 2025).

39 Siber Güvenlik Kanunu (32846 S.Y.), “Siber Güvenlik Kanunu”, *Resmî Gazete*, 7545 (Mart 2025). Md. 1.

40 Siber Güvenlik Kanunu (32846 S.Y.), “Siber Güvenlik Kanunu”, *Resmî Gazete*, 7545 (Mart 2025). Md. 3.

Başkanlığı, kritik altyapılar ile ait oldukları kurumları ve konumları belirlemek, kamu kurum ve kuruluşları ile kritik altyapıların veri envanteri dâhil olmak üzere tüm varlıklarının envanterinin tutulmasını ve varlıklara yönelik risk analizinin gerçekleştirilmesini sağlamak, kamu kurum ve kuruluşları ile kritik altyapıların sahip olduğu varlıkların kritikliğine göre güvenlik tedbirlerini almak veya aldirmek, kamu kurum ve kuruluşları ile kritik kamu hizmetlerinin siber güvenliğini sağlamak amacıyla gerekli altyapıları kurmak, kurdurmak, işletmek, işlettmek ve kamu kurum ve kuruluşlarına güvenli sistem ve altyapılar üzerinden barındırma hizmeti sunmak veya sunulmasını sağlamak, bu faaliyetlere yönelik uygulama usul ve esaslarını belirlemekle görevlendirilmiştir. Kanun kapsamında oluşturulan Siber Güvenlik Kurulu çalışma kapsamında da ele alınan hangi sektörlerin kritik altyapılara dahil edilep edilmeyeceği konusu ile görevlendirilmiştir.

Türkiye’de kritik altyapılara ilişkin olarak yasal düzenlemelere bakıldığında hali hazırda kritik altyapıların güvenliğine yönelik bütüncül bir yasal mevzuatın bulunmadığı çeşitli kanun ve yönetmelikler aracılığı ile belirli bazı hususlara yönelik olarak tehditlerin önlenmesi adına düzenlemelerin bulunduğu görülmüştür. Her ne kadar 8 Ocak 2025 tarihinde Resmî Gazete’de yayınlanan kararname ile siber güvenliğe yönelik bütüncül bir çalışma başlatılmış olsa da hali hazırda hangi hususların kritik altyapı kapsamında değerlendirileceği, bu kritik altyapıların güvenliğini sağlayacak olan kurum ve kuruluşların neler olduğu, oluşturulacak olan güvenlik politikalarına kimlerin dahil olacağı ve politikaların nasıl üretilene ilişkin birçok soru işaretini içerisinde bulunduran kapsamlı bir mevzuat mevcut değildir. Bu açıdan Siber Güvenlik Başkanlığı’nın kurulmasına dair atılımlar gibi kritik altyapıları ve onun güvenliğinin sağlanmasına adına oluşturulacak mevzuat çalışmaları kritik altyapıların korunması adına son derece önemlidir.

4. Şehir Jeopolitiği ve İstanbul’un Kritik Altyapıları

İstanbul şehir jeopolitiği açısından son derece stratejik bir konuma sahiptir. Hem sahip olduğu coğrafi konum hem de tarihi ve ekonomik bağlamları, İstanbul’u sadece Türkiye açısından değil, küresel düzeyde de önemli kılmaktadır. Türkiye’nin kuzeybatısında kalan şehir, Marmara kıyısından başlayarak Boğaziçi boyunca uzanmaktadır. Sahip olduğu boğaz şehri iki fiziki yapıya ayırmaktadır. İstanbul, Türkiye’nin 81 ilinden biri olup ülkenin ekonomik, siyasi, tarihi ve sosyo-kültürel açıdan merkez olma özelliği taşımaktadır. Karadeniz ve Akdeniz’i birbirine bağlayan önemli bir su yolu olan İstanbul Boğazı’na sahip olmakla birlikte dünya deniz ticaretinin önemli rotalarından birinin üzerinde bulunmakta ve küresel enerji taşımacılığında kritik bir rol üstlenmektedir. Siyasi ve stratejik anlamda Türkiye’nin Avrupa’ya açılan kapısı olarak kabul edilen şehir, Avrupa ile olan ilişkilerde de kilit bir rol oynamakta ve Türkiye açısından savunma ve güvenlik anlamında önemli bir yer tutmaktadır. Bu durum hem şehir güvenliğini hem de uluslararası güvenliği doğrudan etkilemektedir. İstanbul’daki terör saldırıları, hem Türkiye’nin sahip olduğu iç güvenlik ortamını hem de bölgesel güvenliği doğrudan etkilemektedir. Bu kapsamda şehrin sahip olduğu kritik altyapıların güvenliğinin sağlanması son derece kritik bir konudur. Sahip olduğu su kaynakları, ulaşım hatları, enerji santralleri, limanları ve havaalanları ile birçok alt yapıya sahip olan şehir, kritik altyapı projelerinin geliştirilmesi noktasında çalışmalarını sürdürmektedir.

Şehrin üretim kapasitesiyle doğru orantılı olarak ihtiyaç duyduğu enerjinin sürekli ve güvenilir bir şekilde sağlanması, enerji altyapılarının güvenliği açısından kritik bir öneme sahiptir. Ayrıca, yüksek nüfus yoğunluğu ve sınırlı içilebilir su kaynakları, şehrin önemli sorunlarından biridir; bu nedenle su arzını sağlayan tesislerin güvenliğinin temin edilmesi

hayati önem taşır. İstanbul, deniz yolu, demiryolu, karayolu ve hava yolları bakımından önemli kritik altyapılara sahiptir. Şehir, iki uluslararası havalimanıyla Avrupa'nın önemli hava yolu noktalarından biridir ve yolcu kapasitesi sürekli olarak artmaktadır. İç raylı sistemler ve şehirler arası raylı yollar, İstanbul'un ulaşımında büyük bir rol oynamakta ve şehrin sakinlerinin direkt olarak bağlantılı olduğu hususlardan birisidir. Ayrıca şehir, çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren deniz yolu taşımacılığı açısından önemli limanlara sahiptir. Bu anlamda tehdit ve riskler karşısında şehrin kritik altyapılarının dayanıklılığının artırılması ve güvenliğinin sağlanması, bütüncül bir güvenlik yönetimini zorunlu kılmaktadır.

İstanbul'un enerji arzı farklı enerji kaynaklarına dayandırılarak çeşitlendirilmiştir. Şehir doğalgaz, petrol ve katı atık enerji kaynaklarının yanında güneş ve rüzgâr enerjisi gibi çeşitli yenilenebilir enerji kaynaklarından da elektrik ihtiyacını karşılamaktadır. İstanbul, Türkiye'nin toplam elektrik tüketiminin %17,39'unu kullanırken, kurulu enerji gücü açısından üretimin tüketime oranı ise %18'dir.⁴¹ İstanbul, enerjisinin büyük bir kısmını doğalgaz santrallerinden temin etmekte olup, diğer enerji santralleri ise rüzgâr, biyogaz ve güneş enerjisi sistemlerinden oluşmaktadır. Hidrolik santraller, nükleer santraller, jeotermal enerji santraller şehrin enerji temini noktasında kullanılmamaktadır. Şehirde bulunan kurulu doğalgaz santralleri ve kurulu güce bakıldığında doğalgaz toplamda 2,467.37 MW gücünde bir kapasiteye sahiptir ve Ambarlı Doğalgaz Termik Santrali B (1,351.00 MW), Ambarlı Doğalgaz Termik Santrali (836.00 MW), Esenyurt Doğalgaz Termik Santrali (180.00 MW), Pendik Doğalgaz Termik Santrali (22.00 MW), My World Europe Ayazma Kojenerasyon (13.00 MW) en yüksek kurulu güce sahip olan tesisleri oluşturmuşlardır. Orta kapasiteli doğalgaz tesislerine bakıldığında; Mercedes Benz Turk, Baydemirler Tekstil Doğalgaz Santrali, İstanbul Havalimanı Doğalgaz Santrali, Halkalı Kağıt Karton Elektrik Üretim Tesisi, Altınmarka Gıda Doğalgaz Santrali, Arçelik İstanbul Tuzla Fabrikası Enerji Santrali, Sabiha Gökçen Havalimanı Doğalgaz Santrali, Florance Nigthingale Hastanesi, Flokser Tekstil Kojenerasyon Santrali, Polat Renaissance Doğalgaz Termik Santrali, Turkol Otel Kojenerasyon Santrali, Çırağan Sarayı Kojenerasyon Tesisi, Tarabya Otel Kojenerasyon Santralleri orta kapasiteli kurulu güce sahip doğalgaz santralleridir. Düşük kapasiteli kurulu güce sahip doğalgaz santralleri ise; Emsey Hospital Doğalgaz Santrali, Kozyatağı Hastanesi Doğalgaz Termik Santrali, Beşiktaş Balmumucu Otel Doğalgaz Santrali, Makyol İnşaat Doğalgaz Santrali, Kadıköy Hastanesi Doğalgaz Santralidir.⁴²

Rüzgar Santralleri ve toplam kurulu güce bakıldığında; toplam kurulu güç kapasitesi 215.00 MW kapasitesindedir. Bu santralleri ise sırası ile; Çatalca Rüzgar Santrali, Silivri Rüzgar Santrali, Çanta Rüzgar Santrali, Kemerburgaz Rüzgar Enerji Santrali, Çataltepe Rüzgar Enerji Santrali, Tepe Rüzgar Santrali, Sunjüt Rüzgar Santrali, Boğaziçi Üniversitesi Santepe Kampüsü Rüzgar Enerji Santrali, Ayyıldız Enerji Rüzgar Enerji Santralidir.⁴³

Şehrin sahip olduğu biyogaz santralleri; Kömürcüoda Çöplüğü Biyogaz Santrali, Kemerburgaz Çöplüğü Biyogaz Santrali, Kalyoncu Çöp Biyogaz Santralidir. Çöp Gazı Santralleri; Avcıkoru Çöp Gazı Santrali ve Odayeri Çöp Gazı Santralidir. Galatasaray Nef Stadyumu Güneş Enerji Santrali, Tuzla Şelale Park Güneş Enerji Santrali, İkitelli Termal Güneş Enerji Santrali, Teknopoark İstanbul Güneş Santrali, Özyeğin Üniversitesi Güneş Santrali, Samson Ölçü Güneş Enerji Santrali, Aktaş Akıncı Tekstil Güneş Enerji Santrali,

41 Gökçe Şenoğlu, Yelda Erden Topal ve Betül Hande Gürsoy Haksevenler, "Yenilenebilir Enerji Kullanımı ve Artırılmasına İlişkin Politika Önerileri: İstanbul Örneği", *İdealkent*, 13:35, 2022, s. 175.

42 Gazi İpek, "İstanbul Bölgesi Elektrik Enerjisi: Üretim ve Tüketim Durumu Sorunları", *İstanbul IV. Kent Sempozyumu Kent ve Adalet, 1-3 Aralık 2017*, Türk Mühendis ve Mimarlar Odası Birliği, Ankara, 2017, s. 24.

43 İpek, "İstanbul Bölgesi Elektrik Enerjisi: Üretim ve Tüketim Durumu Sorunları", s. 24.

Özel Asfa Halil Necati İlköğretim Okulu Güneş Enerji Santrali, Eyüp Belediyesi Güneş Enerji Santrali, Anel İş Merkezi Güneş Enerjisi Santrali, İETT İkitelli Fabrikası Güneş Santrali şehirde bulunan güneş enerjisi santralleridir.⁴⁴

Şehrin yukarıda belirtilen enerji santrallerinin yanında diğer bir kritik altyapı unsuru ise ulaşım sektörü ve buna bağlı alt yapı araçlarıdır. Havalimanları bulundukları ülke ve şehirlerin dünyaya açılan kapıları olarak bilinmekle birlikte, ülkelerin dünyaya tanıtımı açısından bir prestij kapısıdır ve ülke ekonomisine ciddi katkılar sağlamaktadır.⁴⁵ Havalimanlarının güvenliği, son derece önemli bir konu olup, yapılacak en küçük bir hata, terörist saldırılarının ciddi sonuçlar doğurduğu yerler olarak hafızalara kazınacaktır. Havacılık sektörü genel olarak uluslararası bir alan olduğundan, güvenlik önlemleri de tüm dünya ülkelerini kapsamaktadır. Havalimanı güvenliği ile ilgili uygulanacak prosedürler ve yerine getirilmesi gerekenler, Uluslararası Sivil Havacılık Organizasyonu (ICAO) tarafından yayınlanan Ek-17⁴⁶ ve ICAO Dokümanı 8973'te ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.⁴⁷ İstanbul'un sahip olduğu havalimanları ve 2023-2024 yılı Mart ayı yolcu sayılarına göz atıldığında; yeni hizmete açılan İstanbul Havalimanı 2023 yılı Mart ayı sonunda iç hatlarda 3.338.740 yolcu sayısına, dış hatlarda ise 12.899.169 yolcu sayısına ulaştığı görülmekle, bu rakamlar 2024 yılı Mart ayı sonunda iç hatlarda 3.558.813 yolcu sayısına, dış hatlarda ise 14.113.158 yolcu sayısına ulaştığı görülmüştür. İstanbul Sabiha Gökçen Havalimanı verilerine göz atıldığında 2023 yılı Mart ayı sonu itibari ile iç hatlarda 3.519.405 yolcu sayısına, dış hatlarda ise 4.208.639 yolcu sayısına ulaştığı görülmekle bu sayılar 2024 yılı Mart ayı sonu itibari ile iç hatlarda 4.294.968 yolcu sayısına, dış hatlarda ise 5.137.115 yolcu sayısına ulaştığı görülmüştür. Toplam rakamlara bakıldığında ise İstanbul Havalimanı 17.671.971 yolcuya ev sahipliği yapmışken, İstanbul Sabiha Gökçen Havalimanı ise 9.432.083 yolcuya ev sahipliği yapmıştır.⁴⁸ Bahse konu verile göz önüne alındığında havalimanları İstanbul'un sahip olduğu en kritik ulaşım araçları olup hem ulusal hem de uluslararası anlamda dünyaya açılan kapıları olmuşlardır.

İstanbul Havalimanı'nın 2019 Sürdürülebilirlik Raporu'na bakıldığında, yolcu güvenliği konusuna dair detaylı eğitim programlarına yer verildiği görülmektedir. Raporda, güvenlik personeline verilen eğitimler arasında güvenlik bilincinin artırılması, temel sivil havacılık güvenliği, kontrol noktalarında uygulanan güvenlik prosedürleri, uçak altı bagaj taraması, temel kargo güvenliği, hava kargo taraması, güvenlik yönetimi, uçak özel güvenlik hizmetleri ve denetimi, ATM güvenliği, kontrol noktası amirliği ve tedarik taraması gibi konular yer almaktadır. Ayrıca, birçok ileri teknolojik uygulamanın da bu eğitimler kapsamında kullanıldığı belirtilmiştir.⁴⁹ Bahsedilen havalimanlarında, merkezi yönetime bağlı kolluk kuvvetleri bazı görevleri özel güvenlik görevlileriyle birlikte yerine getirir de, genel olarak havalimanı güvenliği hizmetleri özel güvenlik personeli tarafından sağlanmaktadır. Bu personele verilen eğitimler incelendiğinde, genellikle uçuş güvenliği ve uçuş hazırlığı süreçlerinde güvenlik prosedürlerinin ön planda olduğu görülmekte havalimanında yaşanabilecek olası terör saldırıları, doğal afetlerde davranış tarzları vb. konularda hangi tür eğitimlerin verildiği ya da bu yönde herhangi bir eğitim alınıp alınmadığına yönelik bilgiye rastlanılmamıştır.

44 Enerji Atlası, "İstanbul Elektrik Santralleri", <https://www.enerjiatlası.com/sehir/istanbul/>, erişim 24.11.2024.

45 Aslıhan Kaya ve Murat Kartal, "Havalimanı Güvenlik Yönetiminde Teknoloji ve İnsan", *Journal of Aviation*, 5:2, 2021, s. 299.

46 International Civil Aviation Organisation (ICAO), "Annex 17", <https://www.icao.int/Security/SFP/Pages/Annex17.aspx>, erişim 24.11.2024.

47 International Civil Aviation Organization (ICAO), "Aviation Security Manual (Doc 8973-Restricted)", <https://www.icao.int/security/sfp/pages/securitymanual.aspx>, erişim 24.11.2024.

48 T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü, "İstatistikler", <https://www.dhmi.gov.tr/Sayfalar/Istatistikler.aspx>, erişim 24.11.2024.

49 İGA, *Sürdürülebilirlik Raporu*, İstanbul Grand Airport, İstanbul, 2019, s. 32.

İstanbul'un en yaygın kullanılan bir diğer ulaşım aracı ise karayolu sistemidir. Türkiye'deki karayolu gelişimine bakıldığında, İstanbul'un fethedilmeden önce Anadolu yollarının ön planda olduğu, ancak fetih sonrasında İstanbul'un siyasi önem kazanarak başkent olmasıyla birlikte İstanbul merkezli yol sistemlerinin gelişmeye başladığı görülmektedir.⁵⁰ Yol uzunlukları ve otoyol projeleri kapsamında, İstanbul çevre yolu ve Boğaziçi Köprüsü, yapılan önemli atılımların ilk örneklerini oluşturmuştur. İstanbul'da ise en fazla tercih edilen ulaşım yöntemi karayolu taşımacılığıdır.⁵¹ Bu bağlamda, özellikle karayollarının güvenliğinin sağlanması, olası doğal afet durumlarında nüfusun tahliye edilmesine yönelik ayrıntılı tahliye planlarının hazırlanması büyük önem taşımaktadır. İstanbul, sahip olduğu üç köprü ile iki kıta arasında bağlantı kurmaktadır. Bu köprülerden 15 Temmuz Şehitler Köprüsü, Fatih Sultan Mehmet Köprüsü ve Yavuz Sultan Selim Köprüsü, şehirdeki kritik altyapılar arasında yer almaktadır. 15 Temmuz Şehitler Köprüsü, 1560 metre uzunluğunda çelikten yapılmış bir asma köprü, Fatih Sultan Mehmet Köprüsü ise 1510 metre uzunluğunda, yine çelikten yapılmış bir asma köprüdür. Yavuz Sultan Selim Köprüsü ise 2164 metre uzunluğunda, çelik beton malzemeden inşa edilmiş bir asma ve eğik askılı köprü türüdür.⁵² İfade edilen bu köprüler şehrin Avrupa ve Anadolu yakalarını birbirine bağlayan, coğrafi bütünlüğü ve akışı sağlayan kritik altyapılardandır.

İstanbul, sahip olduğu Boğaz nedeniyle son derece yüksek bir jeopolitik öneme sahip bir şehir olarak öne çıkmaktadır. İstanbul Boğazı, birçok uluslararası geminin geçiş güzergahı olmasının yanı sıra, Avrupa ve Anadolu yakaları arasında yapılan şehir hatlarıyla da pek çok yolcu günlük olarak farklı noktalara taşınmaktadır. Bu bağlamda, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Hatları Anonim Şirketi, 1303 personeli, 30 gemisi ve 53 iskelesi ile 32 hattı üzerinde şehir içi deniz yoluyla yolcu taşımacılığı hizmeti sunan şirketlerden birisidir.⁵³ Bunun yanında turistik amaçla ve taşıma amaçlı faaliyet gösteren özel sektöre ait deniz yolu araçları da bulunmaktadır. Özel iştirak kapsamında faaliyet gösteren işletmelerde gerek taşıt içerisinde gerekse sahip olunan biniş tesislerinde güvenlik özelinde görev yapan herhangi bir mekanizma bulunmamakla birlikte, yerel yönetimlere bağlı iştiraklerde özel güvenlik unsurları biniş tesisinde görev almakla birlikte genel anlamda yolcu giriş çıkışlarını kontrol etmektedirler.

İstanbul'un güvenliğiyle doğrudan ilişkili bir diğer kritik alan ise İstanbul Boğazı'dır. İstanbul Boğazı, deniz ticareti ve diğer faaliyetler kapsamında sıkça kullanılan bir transit geçiş güzergahıdır ve hem ulusal hem de uluslararası açıdan büyük öneme sahiptir. İstanbul Boğazı'ndan gemi geçişlerine dair yıllık istatistikler incelendiğinde, 2011 yılında 49.798, 2012 yılında 48.329, 2013 yılında 46.532, 2014 yılında 45.529, 2015 yılında 43.544, 2016 yılında 42.553, 2017 yılında 42.978, 2018 yılında 41.103, 2019 yılında 41.112 ve 2020 yılında 38.404 geçiş gerçekleştiği görülmektedir. On yıllık süre zarfında toplamda 490.753 gemi geçişi olmuştur.⁵⁴ Bu da boğazın son derece önemli bir geçiş noktası olma özelliğini gözler önüne sermektedir.

50 Fatih Aydın ve Muhammed Oral, "Türkiye'de Karayolu Ulaşımının Tarihsel Gelişimi", *Journal of Awareness*, 3:5, 2018, s. 258-259.

51 İstanbul Büyükşehir Belediyesi, "Açık Veri Portalı", <https://data.ibb.gov.tr/dataset/yolculuk-turu-bazinda-yolcu-sayisi/resource/c2c6cec1-ceb5-4fab-8d87-c5d900a99809>, erişim 24.11.2024.

52 T.C. İstanbul Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, "İstanbul İl Afet Risk Azaltma Planı", s. 92.

53 İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Hatları Müdürlüğü, "Şehir Hatları", <https://sehirhatlari.com.tr/tr/kurumsal/sehir-hatlari-616#>, erişim 24.11.2024.

54 T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, "Türk Boğazları Gemi Geçiş İstatistikleri", <https://denizcilikistatistikleri.uab.gov.tr/turk-bogazlari-gemi-gecis-istatistikleri>, erişim 24.11.2024.

İstanbul, şehir içi deniz yolcu taşımacılığı ve Boğaz geçiş güzergahlarının yanı sıra, sahip olduğu yolcu ve ticaret limanlarıyla da büyük stratejik öneme sahip kritik altyapılara sahiptir. Limanlar, tarih boyunca bulundukları şehirlerin ekonomik büyümesine katkıda bulunan ticari ve sosyal yapılar olarak önemli rol oynamaktadır.⁵⁵ Şehrin sahip olduğu limanlara bakıldığında çeşitli amaçlarla kullanıldıkları görülmekle birlikte genel manada ticaret limanları ve yolcu limanları olarak sınıflandırılmışlardır. Ticaret limanlarına göz atıldığında; Beylikdüzü ilçesinde yer alan Ambarlı Liman Kompleksi, Zeytinburnu ilçesinde bulunan Zeyport, Üsküdar'da bulunan Haydarpaşa Limanı, Tuzla'da bulunan Gisaş Rıhtımı ve Pendik'te bulunan Un Ro/Ro Pendik Limanı ticari faaliyetler kapsamında kullanılan limanlardır. Beyoğlu ilçesinde yer alan Salıpazarı Limanı (Galataport), Fatih'te bulunan Sarayburnu Rıhtımı yolcu faaliyetleri kapsamında kullanılan liman ve rıhtımlardır.

Çalışmanın geri kalan kısmında bahsedildiği üzere; Avrupa yakasında dört, Anadolu yakasında üç adet olmak üzere toplamda yedi adet çeşitli faaliyetlerde kullanılan liman bulunmaktadır. Söz konusu deniz limanlarında, 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu çerçevesinde Acil Durum Planı, 5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun kapsamında Koruma ve Güvenlik Planı ile ISPS (*International Ship and Port Security Code*) Kodu doğrultusunda Liman Tesisi Güvenlik Planları hazırlanmakta ve uygulanmaktadır.⁵⁶ Çalışmada her ne kadar kamuya ait limanlardan bahsedilmiş olsa da şehirde gerek uluslararası savaş ve çatışmalarda, çeşitli asimetrik grupların saldırı hedefi olma potansiyeline sahip tehlikeli madde taşımacılığı yapılan yarı özel ya da tamamen özel iştiraklere ait liman ve tesislerde bulunmaktadır.

ISPS sahip çeşitli tehlikeli madde taşımacılığında ev sahipliği yapan liman ve tesislere göz atıldığında; Akçan SA Ambarlı Limanı [0234002(TRIST-0012)], GİSAŞ Rıhtımı [2734007 (TRIST-0020)], Aygaz A.Ş. Ambarlı Terminali [0934023(TRIST-0008)], Marport Konteyner Terminali (Ambarlı) [0234026(TRAMB-0001)], Kumport Limanı-Ambarlı [0234027(TRIST-0014)], Ambarlı Liman Tesisleri Mardaş İşkelesi [0234027(TRIST-0015)], Zeyport Limanı (İstanbul) [0934031(TRZEY-0001)], Haydarpaşa Limanı-İstanbul [1834088(TRHAY-0001)], Haramidere Depoculuk A.Ş. Avcılar Şubesi-Ambarlı [2934108(TRIST-0006)], Galataport İstanbul Terminali [2934134(TRIST-0011)], Zeyport Limanı-İstanbul [0934031(TRZEY-0001)], DFDS Pendik Limanı-İstanbul [0934161(TRIST-0021)], TDİ Sarayburnu Rıhtımı-İstanbul [2934197(TRIST-0074)], Haramidere Depoculuk A.Ş. Avcılar Şubesi-Ambarlı [2934108(TRIST-0006)], THY Opet Yeşilköy Terminali-İstanbul [0934209(TRIST-0084)], Ambarlı Depolama ve Dolum Terminali-TP Ambarlı [0934223(TRAMB-0002)], İstanbul Yeni Havalimanı Akaryakıt İkmal Terminali [2934239(TRIST-0085)], Anadolu Port-Pendik [2934240(TRIST-0086)] limanları Beylikdüzü, Tuzla, Zeytinburnu, Üsküdar, Avcılar, Pendik, Fatih, Arnavutköy, Avcılar ilçelerinde bulunan toprak, dökme yük, genel kargo, Konteyner, LPG tankeri, yolcu, arabalı feribot, akaryakıt tankeri faaliyetleri kapsamında faal durumda bulunan limanlardır.⁵⁷

Yukarıda bahsedilen liman ve tesisler, deniz yolu potansiyeli açısından terörist gruplar için potansiyel hedefler oluşturabilir. Özellikle akaryakıt ve LPG limanları, şehre yönelik denizden gelebilecek terör saldırıları için önemli hedeflerdir ve olası saldırılar büyük hasarlara

55 Birsan Koldemir ve Cengiz Kahraman, "Ulaşım ve Ticaret Coğrafyası Açısından İstanbul Limanları", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19:76, 2020, s. 1931.

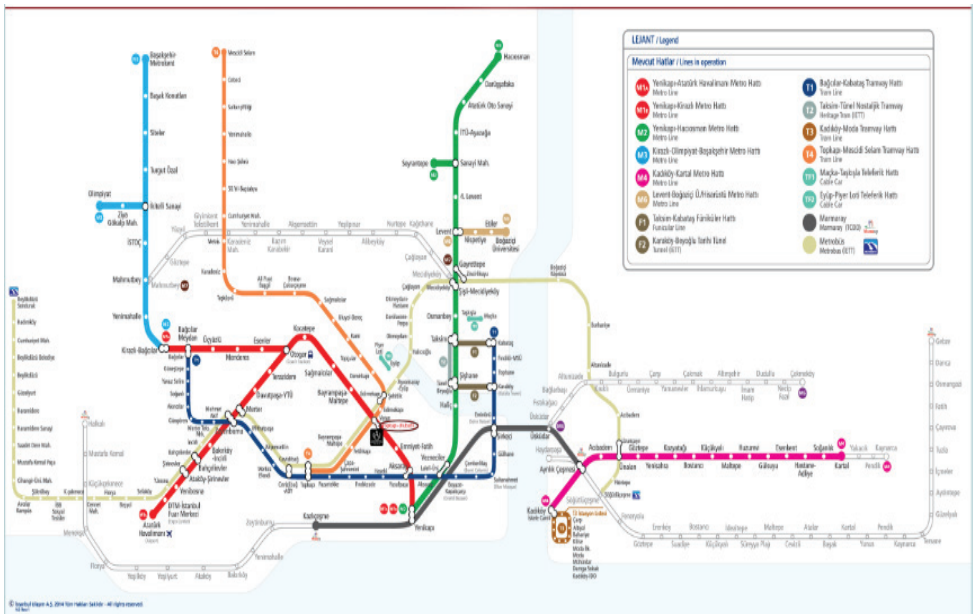
56 Özgür Köksal Tohumcu ve Hüseyin Kazan, "Uluslararası Gemi ve Liman Tesisi Güvenlik Kodu (ISPS Kod) Çerçevesinde Limanlarda Hazırlanan Diğer Güvenlik Planları ile Liman Tesisi Güvenlik Planının Entegrasyonu", *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 29:1, 2019, s.17.

57 T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, "ISPS Kod Kapsamındaki Liman Tesisleri", https://denizcilik.uab.gov.tr/isps_tesisler, erişim 24.11.2024.

yol açabilecek kapasiteye sahiptir. Liman tesisleri, deniz terörizmi açısından özellikle yüksek değer taşıyan hedeflerdendir.⁵⁸ Deniz limanlarının güvenliği ile ilgili olarak; limanlarda 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu çerçevesinde Acil Durum Planı, 5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun kapsamında Koruma ve Güvenlik Planı, ve ISPS Kodu doğrultusunda Liman Tesisi Güvenlik Planı hazırlanmakta olduğu belirtilmiştir. Ancak, bu güvenlik planlarının farklı bakanlıklar tarafından yürütülmesi sonucunda, planlar arasında entegrasyon sağlanamaması, güvenlik zaafiyetlerine yol açmaktadır.⁵⁹

Şehrin diğer kritik altyapıları arasında, nüfusun günlük yaşamında büyük bir rol oynayan ve taşımacılıkta önemli bir paya sahip olan demir yolları ve raylı sistemler yer almaktadır. Osmanlı döneminde de İstanbul'a demiryolları büyük önem verilmiş; Rumeli, Hicaz ve Bağdat demiryolu hatları burada birleştirilerek Doğu ve Batı kültürlerinin kaynaşmasına olanak tanınmıştır. Ayrıca, Hicaz ve Bağdat hattı ile Anadolu arasında çeşitli demiryolu bağlantıları kurularak İstanbul'un tüm ihtiyaçları karşılanmış ve Sirkeci İstasyonu, Batı'dan gelen ürünlerin İstanbul üzerinden Anadolu ve Avrupa'ya ulaşmasını sağlayan önemli bir bağlantı noktası haline gelmiştir.⁶⁰ Süreç içerisinde şehirde birçok raylı taşıma sistemleri hizmete sunulmuş ve bu kapsamda çalışmalara devam edilmektedir. Şekil 1'de İstanbul'un sahip olduğu raylı sistemler haritasına yer verilmiştir.

Şekil 1. İstanbul Raylı Sistemler Ağı Haritası⁶¹

58 Tohumcu ve Kazan, “Uluslararası Gemi ve Liman Tesisi Güvenlik Kodu (ISPS Kod) Çerçevesinde Limanlarda Hazırlanan”, s. 18.

59 Tohumcu ve Kazan, “Uluslararası Gemi ve Liman Tesisi Güvenlik Kodu (ISPS Kod) Çerçevesinde Limanlarda Hazırlanan”, s. 19.

60 Övünç Bardakoğlu, “Osmanlı’da Demiryolları ve Etkileri: Şark Ekspresi’nin İstanbul’da Yaratdığı Değişim”, *Akademik Tarih ve Araştırmalar Dergisi*, 6:8, 2023, s. 141-142.

61 İstanbul Büyükşehir Belediyesi Metro İstanbul, “Ağ Haritaları”, <https://www.metro.istanbul/yolcu hizmetleri/agh aritalari>, erişim 24.11.2024.

İstanbul'un raylı sistem ağı haritasına bakıldığında, şehirde birbiriyle entegre olmuş birçok metro ve tramvay hattının bulunduğu görülmektedir. Marmaray Projesi, İstanbul'un en önemli raylı sistemlerinden biri olup, Anadolu ve Asya kıtalarını birbirine bağlayan kritik bir hatır. İlk olarak Sultan Abdülmecid tarafından 1860 yılında önerilen proje, 1892 yılında II. Abdülhamit Han tarafından çizilmiştir.⁶² Marmaray Projesi'nin hayata geçişi ise 12 Mart 2019 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Olası doğal afetlerde tahliye için belirlenen noktalar arasında Yeşilköy, Halkalı ve Tuzla Tren İstasyonları yer almaktadır. Raylı sistemler, şehirlerdeki terör saldırıları açısından oldukça kırılgan hedefler arasında sayılmaktadır. Literatür taramalarında ise bu sistemlere yönelik en çok odaklanılan konu, sinyalizasyon sistemlerine yapılması muhtemel siber saldırılardır. İstanbul'daki raylı sistemlerin güvenliği ve izlenen güvenlik prosedürleri, büyük ölçüde özel güvenlik personeli tarafından sağlanmaktadır. Ancak hem tesislerin hem de bu tesislerde görevli personelin, olası terör saldırıları veya doğal afetler karşısında izlemeleri gereken prosedürler ve diğer kolluk kuvvetleriyle koordineli bir şekilde hareket etmeleri için alacakları eğitim büyük önem taşımaktadır.

İstanbul'un bir diğer kritik altyapı sistemi ise yaşam için hayati öneme sahip su kaynaklarıdır. Tarih boyunca, diğer şehirlerin aksine, tatlı su kaynakları etrafında kurulmamış olan İstanbul, su ihtiyacını genellikle uzaklardan taşınan kaynaklarla karşılamıştır. Şehirdeki ilk su iletim hattı, İstanbul'un Roma İmparatorluğu'nun topraklarına dahil edilmesinin ardından inşa edilmiştir. Bu su yolu, şehrin batısından başlayarak günümüzde Sultanahmet Meydanı çevresine ulaşmaktadır ve İmparator Hadrian döneminde yapılmıştır.⁶³ Uzun süren kuşatmalar nedeniyle su yollarının tahrip olmasının ardından, İstanbul su ihtiyacını kuyular ve sarnıçlar gibi açık ve kapalı su kaynaklarından sağlamaya çalışmıştır. Hem imparatorluğun başkenti hem de önemli bir ticaret merkezi olan İstanbul'da, bu dönemde su temini için yüzlerce sarnıç inşa edilmiştir.⁶⁴ Osmanlı döneminde İstanbul'a birçok su yolu inşa edilmiştir. Halkalı su yolu, Mimar Sinan'ın başyapıtlarından Kırkçeşme su yolu, Taksim su yolu, Üsküdar suları ve Güzelce kemer gibi yapılar, Osmanlı İmparatorluğu döneminde şehre sağlanan altyapı hizmetlerinin temelini oluşturmuştur. Modern su kaynaklarıyla ilgili gelişmelerin ardından ise sarnıçlar genellikle kapatılmış ve farklı amaçlarla kullanılmaya başlanmıştır. Buna karşın, bahsedilen su yolları ve kemerler, günümüzde tarihi yapılar olarak korunmaya devam etmektedir. İstanbul'un su temini genel olarak yüzeysel su kaynaklarıyla sağlanmakta olup, bu sular barajlar ya da regülatörlerde toplanarak artırıldıktan sonra şehirde kullanılmak üzere dağıtılmaktadır.

Şehrin su kaynaklarını oluşturan barajlara bakıldığında; 1972 yılında hizmete giren Ömerli Barajı, 1989 yılında işletmeye alınan Darlık Barajı, 1893 ve 1950 yılları arasında hizmete alınan Elmalı-1 ve Elmalı-2 Barajları, Terkos Barajı, Alibey Barajı, Büyükçekmece Barajı, Sazlıdere Barajı, İstancalar (Düzdere Barajı, Kuzuludere Barajı, Büyükdere Barajı, Sultanbahçedere Barajı, Elmalıdere Barajı), Kazandere Barajı, Pabuçdere Barajı, Yeşilçay Re⁶⁵gülütörü, Melen Regülatörü, Yeşilvadi Regülatörü, Şile Keson Kuyularıdır.

Coğrafi bilgi sistemlerine dayalı teknolojilerin içme suyu dağıtımında kullanılması, hem suyun kalitesini koruma açısından halk sağlığına katkıda bulunur hem de mevcut su rezervlerinin etkili bir şekilde yönetilmesini sağlar. Bu sistemler, su kaynaklarının ve ilgili

62 Ömer Özkan ve İsmail Cem Ay, "Marmaray Hattı'nın Bir Kuşak Bir Yol Kapsamında Değerlendirilmesi", *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 15:60, 2020, s. 357.

63 İstanbul Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi, "Suyun Tarihçesi", <https://iski.istanbul/kurumsal/hakkimizda/istanbul-da-suyun-tarihcesi/>, erişim 24.11.2024.

64 Ali Kerim ve Veli Süme, "İstanbul'un Eski Su Kaynakları; Sarnıçlar", *Türk Hidrolik Dergisi*, 2:2, 2018, s. 2.

65 İstanbul Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi, "İstanbul'un Su Kaynakları", <https://iski.istanbul/kurumsal/hakkimizda/su-kaynaklari/>, erişim 24.11.2024.

tesislerin korunmasını, doğal afetlere karşı dayanıklılığın artırılmasını ve nüfus artışına bağlı olarak rezerv kapasitelerinin iyileştirilmesini destekler. Ayrıca, terör saldırıları veya çatışma durumlarına karşı bu tesislerin fiziki güvenliğine yönelik planlar ve senaryolar geliştirilmesi ile görevli personelin bu konudaki eğitimlerinin eksiksiz yapılması büyük önem taşımaktadır.

Yukarıda İstanbul'un sahip olduğu çeşitli kritik altyapılarına değinilmiş ve mevcut durumu ortaya koyulmuştur. Bahse konu kritik altyapıların genel manada tesis güvenliğine bakıldığında fiziksel saldırılar bakımından öncelikli hedef potansiyellerine sahip oldukları görülmüştür. Güvenlik sağlayıcı araçlar genel anlamda özel güvenlik aracılığı ile sağlanmakta ve tesislerin bazıları kamu kurum ve kuruluşlarına bağlı iken, çeşitli tesisler ise yerel yönetimler ya da özel işletmelerin sorumluluğundadır. Farklı güvenlik planlarının farklı bakanlıklar tarafından yürütülmesi sonucunda, planlar arasında entegrasyon konusunda problemler yaratmakta ve güvenlik zaafiyetlerine yol açmaktadır. Bu kapsamda birbirleri ile bağlantılı olan kritik altyapı tesislerine yönelik oluşturulacak güvenlik planlarının gerekli yasal düzenlemeler ile tek bir noktada toplanması ya da Siber Güvenlik Başkanlığı'nın kurulmasına dair karar gibi Kritik Alt Yapı Başkanlığı gibi yapıların oluşturulması kritik alt yapıların güvenliğine yönelik olarak pozitif katkılar sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Kritik altyapılar sahip oldukları birbirine bütünleşmiş yapıda olmalarından kaynaklı olarak olası tehdit ve saldırı durumlarında ortaya çıkacak olan zarar büyük olmakta ve birbirlerini tetiklemektedirler. Bu kapsamda farklı sorumluluk bünyelerinde bulunan bu kritik altyapıların güvenliği konusunda ortaya koyulacak olan güvenlik politikalarına merkezi yönetime bağlı kurum ve kuruluşlarının yanında yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, özel sektör, meslek odaları gibi gruplarında dahil edilmesi son derece önemlidir.

5. İstanbul'un Kritik Altyapılarının Korunması ve Güvenliği: Katılımcı Kent Güvenliği Yaklaşımı ve Yönetişimi

İstanbul'da güvenlikten sorumlu merkezi yönetime bağlı kamu kurumlarının başlıcaları; İstanbul Emniyet Müdürlüğü, İstanbul İl Jandarma Komutanlığı, Sahil Güvenlik Marmara, Boğazlar Bölge Komutanlığı, Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü, İstanbul İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü gibi kurum ve kuruluşlardır. Yerel yönetim anlamında İstanbul bir büyükşehir ve 39 ilçe belediyesinden oluşmaktadır. Katılımcı kent güvenliği çalışmaları kapsamında merkezi ve yerel yönetimler ile şehirde bulunan siyasi partileri, muhtarlıkları, üniversiteleri, baroları, meslek kuruluşlarını, sendikaları, meclis ve çalışma gruplarını, dernek ve vakıfları bir araya getirme yeteneğine sahip en önemli organizasyonlardan birinin İstanbul Kent Konseyi olduğu görülmüştür.

İstanbul Kent Konseyi çalışma yönergesinin amacı, İstanbul'daki kent yaşamını, vizyonunu ve hemşerilik bilincini geliştirmek; kentin haklarını ve hukukunu korumanın yanı sıra sürdürülebilir kalkınma, dayanışma ve yardımlaşma kültürünü güçlendirmek; saydamlık, hesap verebilirlik ve hesap sorma anlayışlarını yerleştirmek; katılımı teşvik etmek ve yerinden yönetim ilkelerini uygulamak; ayrıca İstanbul Kent Konseyi'nin çalışma yöntemlerini belirlemek olarak açıklanmıştır.⁶⁶ Yönerge 6. Madde kapsamında konseyin görevlerini belirlemiş ve 8. madde genel kurul üyelerini düzenlemiştir. Buna göre İstanbul Kent Konseyi Genel Kurul Üyeleri; İstanbul Valisi veya temsilcisi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanı veya temsilcisi, sayısı onu geçmemek üzere İstanbul Valisi tarafından belirlenecek kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri, belediye başkanının çağrısı üzerine

⁶⁶ İstanbul Kent Konseyi, "İstanbul Kent Konseyi Çalışma Yönergesi", <https://istanbulkentkonseyi.org.tr/1679-2/>, erişim 25.04.2024.

toplanan mahalle muhtarlarının toplam muhtar sayısının %30'unu geçmemek ve %20'sinden az olmamak üzere kendi aralarından seçecekleri temsilcileri, İstanbul Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde teşkilatını kurmuş olan siyasi partilerin il başkanlığının birer temsilcisi, İstanbul'daki oluşumunu tamamlamış aktif faaliyet gösteren ilçe kent konseylerinin başkanı veya temsilcisi, İstanbul'daki üniversitelerin rektörleri veya temsilcileri, İstanbul Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde teşkilatını kurmuş olan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının birer temsilcisi, İstanbul'da örgütlü olan işçi, memur ve işveren sendikalarının il düzeyindeki en üst temsilciliklerinden birer temsilci, İstanbul'daki odaların birer temsilcisi, İstanbul'da bulunan ve konseye katılmak isteyen kooperatiflerin birer temsilcisi, Merkezi İstanbul Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde olan veya İstanbul'da faaliyet gösteren; konseye üye olmak isteyen derneklerin ve vakıfların birer temsilcisi, Kent Konseyi'nce kurulmuş olan meclis ve çalışma grupların birer temsilcisinden oluşmaktadır. Sekreteryaya hizmetleri ise İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından önerilecek görevliler tarafından gerçekleştirilmektedir.

İstanbul Kent Konseyi'nin görevleri, İstanbul'da demokratik katılımın artırılması, hemşerilik hukuku ve ortak yaşam bilincinin güçlendirilmesi, çok paydaşlı yönetim anlayışının benimsenmesi, İstanbul'a dair stratejilerde ortak aklın oluşturulmasına katkı sağlanması, şehrin kaynaklarının etkili, adil ve verimli şekilde kullanılmasına destek verilmesi, kent konseyinde alınan görüşlerin İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne iletilmesi, ayrıca İstanbul'daki diğer kent konseyleri ve farklı şehirlerdeki kent konseyleriyle işbirlikleri geliştirerek kentin geleceğine yönelik ortak çalışmalar yapılması olarak belirlenmiştir. Kent konseyi meclisleri arasında Çocuk Meclisi'nden Spor Çalışma Grubu'na kadar yirmiden fazla oluşum vardır.⁶⁷ Bahse konu çalışma gruplarının arasında doğal afetler ve göç gibi konuların dışında İstanbul'un güvenliğini direkt olarak ele alan herhangi bir çalışma grubunun olmadığı görülmüştür.

İstanbul Kent Konseyi şehirde ortaya koyulacak katılımcı kent güvenliği ve yönetişimine dair katkıda bulunabilecek önemli bir platform olarak değerlendirilse de kent konseyinin genel kurul üyelerinin katılımının net olmaması, değerlendirme sonucunda genel kurul tarafından kabul edilen kararların değerlendirilmek üzere İstanbul Büyükşehir Meclisi Başkanlığına gönderilmesinin belediye meclisi kararları üzerinde bağlayıcı bir etkisinin olmaması, bunun yanında alınan kararların merkezi yönetimler tarafından da bir bağlayıcı özelliği olmaması sahip olduğu potansiyeli negatif anlamda etkilemektedir. Merkezi yönetimin her ne kadar yerel yönetimler üzerinde denetim yetkisi bulunsu da iş ve işlemleri açısından farklı potansiyellere sahiptirler. Bu kapsamda katılımcı kent güvenliği kapsamında şehirde bulunan kritik altyapıların güvenliğinin sağlanmasına yönelik olarak oluşturulacak olan güvenlik politikalarına şehrin tüm paydaşlarının katılım sağlayabileceği bir platform oluşturmak oldukça önemlidir. Toplumun her kesiminin katılım sağlayabileceği, sekreteryası ne yerel yönetimler ne de merkezi yönetime bağlı taraflar aracılığı ile sürdürülmeyen, üçüncü bir tarafsız yapının gözetiminde güvenlik çalıştaylarının yapılmasının kritik altyapıların güvenliğine ilişkin ortaya koyulacak güvenlik politikalarına katkıda bulunabileceği değerlendirilmektedir.

İstanbul'da Katılımcı Kent Güvenliği yaklaşımı, herkesin güvenli ve huzurlu bir şekilde yaşamasını sağlamak amacıyla toplumun farklı kesimlerinin aktif şekilde yer almasını gerektirir. Bu anlayışta sadece güvenlik güçlerinin değil, aynı zamanda vatandaşların, sivil toplum kuruluşlarının, yerel yönetimlerin ve özel sektörün de katkıları önemlidir.

67 İstanbul Kent Konseyi, *2023 Faaliyet Raporu* (İstanbul, 2023), s. 14-18.

Kent güvenliği, yalnızca suç oranlarını azaltmakla sınırlı olmamalı, aynı zamanda şehrin sosyal yapısının güçlendirilmesi ve herkesin eşit şekilde güvenlik hissine sahip olması sağlanmalıdır. Bu bağlamda şeffaflık, hesap verebilirlik ve açık iletişim ön plana çıkmalıdır. Katılımcı yönetim anlayışıyla, mahalle bazında düzenli toplantılar, anketler ve geri bildirim sistemleri ile halkın görüşleri alınarak güvenlik politikaları şekillendirilmelidir. Ayrıca, teknoloji ve veri analizi kullanarak suçların önlenmesine yönelik tedbirler alınmalı ve tüm paydaşlarla işbirliği içinde sürdürülebilir bir güvenlik modeli geliştirilmelidir.

Sonuç

İstanbul'un şehir güvenliği, yalnızca Türkiye'nin iç güvenliğini değil, aynı zamanda küresel güvenlik ortamını doğrudan etkileyen bir dizi faktörü içermektedir. Şehrin coğrafi konumu, Asya ile Avrupa arasında bir köprü olmasının yanı sıra, stratejik bir geçiş noktasında bulunması nedeniyle bölgesel ve küresel güvenlik tehditlerini de beraberinde getirmektedir. İstanbul, küresel ticaret yollarının önemli bir parçası olarak, ekonomik ve lojistik açıdan hayati bir rol oynamaktadır. Bu da şehri hem yerel hem de uluslararası düzeyde hedef alabilecek tehditlere açık hale getirmektedir. İstanbul'un güvenliği, sadece yerel bir mesele olmanın ötesine geçmekte ve küresel güvenlik dengesini etkileyen bir faktör haline gelir. Şehrin hem coğrafi hem de stratejik önemi, onu sadece Türkiye için değil, uluslararası toplumun tamamı için kritik bir güvenlik merkezi yapmaktadır. Bu nedenle, İstanbul'un genel anlamda şehir güvenliğinin özel anlamda kritik altyapılarının güvenliğinin sağlanması, tüm dünya için büyük bir öneme sahiptir. Bu kapsamda şehrin sahip olduğu kritik altyapıların güvenliği sadece askeri anlamda değil şehrin tüm paydaşlarını bu güvenlik politikalarına dahil eden katılımcı güvenlik yaklaşımı son derece önemlidir.

Şehir jeopolitiği ve katılımcı kent güvenliği, modern şehirlerin karşılaştığı karmaşık dinamikleri anlamada ve yönetmede önemli bir rol oynamaktadır. Şehir jeopolitiği, şehirlerin ulusal ve uluslararası düzeydeki stratejik önemini vurgulamakta ve kentsel planlama ile politika geliştirme süreçlerinde güç dengeleri ve etkileşimleri dikkate almaktadır. Katılımcı kent güvenliği ise, toplumun her kesiminin güvenlik stratejilerine ve politika oluşturma süreçlerine aktif bir şekilde katılmasını teşvik eder. Böylece, güvenlik yalnızca resmî kurumların değil, bireylerin ve sivil toplum kuruluşlarının da katkısıyla sağlanır. Bu iki kavramın birleşimi, şehirlerin daha güvenli, adil ve sürdürülebilir olmasına katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle, şehirlerin gelecekteki güvenlik ve jeopolitik stratejilerini belirlerken hem yerel hem de küresel dinamikleri göz önünde bulundurarak, toplumsal katılımı artırmaya yönelik yaklaşımların benimsenmesi büyük bir önem taşımaktadır.

Yönetişim kavramı kamu yönetimine dair yeni bakış açısının temelini oluşturmaktadır. Kavram katılımcılığı ön plana çıkarması, çok aktörlü bir yapı benimsemesi, yönetim katmanları arasında uyuma dikkat etmesi ve hukukun üstünlüğüne riayet etmesi bakımından katılımcı kent güvenliği çalışmaları açısından son derece önemlidir. Katılımcı kent güvenliği anlayışı ülkemizde çeşitli uluslararası gelişmelerin akabinde kabul edilen bir yaklaşım olmuştur. 1992 yılında Birleşmiş Milletler Rio Yeryüzü Zirvesi'nde kabul edilen Gündem 21 Eylem Planı 1996 yılında İstanbul'da yapılan Habitat II Toplantısının ardından ülkemizde görüşülmeye başlanmış ve kent konseylerinin oluşturulması için kanuni başlangıcı oluşturmuştur. Bu kapsamda 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun 76. Maddesi uyarınca Kent Konseyleri kurulmuştur. İstanbul Kent Konseyi de bu kapsamda kurulmuş, iş ve işlemleri Kent Konseyleri Yönetmeliği ile belirlenmiştir. Çalışma kapsamında cevabı aranan yerel yönetimlerin kent güvenliğine yönelik olarak sahip olduğu yetenek ve platformların olup olmadığı varsa bu platformlara merkezi yönetime bağlı birimlerin temsil oranına bakıldığında;

Kent Konseyleri şehirde bulunan merkezi yönetime bağlı birimler ve diğer paydaşları bir araya getirme yeteneğine sahip önemli bir platform olsa da yönetmelikte yer alan temsiliyetin ve katılımcıların kimler olacağına yönelik net bir ifadenin bulunmaması şehirde ortaya koyulacak güvenlik politikaların oluşturulma süreçlerine olumsuz etkiler yaratmaktadır. Ayrıca İstanbul Kent Konseyi çalışma gruplarının yürütmüş oldukları konu başlıklarına bakıldığında afetlere ilişkin hususlar dışında kritik altyapıları doğrudan etkileyebilecek ya da kritik altyapılar özelinde herhangi bir çalışma grubunun olmadığı tespit edilmiştir.

Ülkemizde kritik altyapıların güvenliğine ilişkin ulusal mevzuatlara bakıldığında; birkaç farklı mevzuat çerçevesinde kritik altyapılar ele alınmış ve sunulan çerçeve özelinde incelenmişlerdir. Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu, Sabotajlara Karşı Koruma Yönetmeliği'nin yanı sıra Siber Güvenlik Kanunu kritik altyapıların siber güvenliğine ilişkin en güncel kapsamlı mevzuatı oluşturmuştur. Bu kapsamda kritik altyapıların neler olduğu, hangi unsurların dahil edilmesi gerektiği, siber güvenlik yanında bu yapıların çeşitli saldırılara karşı fiziki güvenliğinin nasıl sağlanması gerektiği, merkezi ve yerel yönetimlerle bu konuda şehirde bulunan diğer paydaşların kimler olduğu ve rollerine ilişkin kapsamlı bir ulusal mevzuat bulunmamaktadır.

İstanbul'un sahip olduğu kritik altyapıları, şehir jeopolitiği ve katılımcı kent güvenliği kavramları perspektifinden ele alınması son derece önemlidir. Şehir jeopolitiği çerçevesinde İstanbul'un Türkiye açısından stratejik konumu, deniz yolları ve enerji hatları gibi kritik altyapıları sadece yerel anlamda değil uluslararası düzeyde de büyük önem taşımaktadır. Bu altyapılar, şehrin ekonomik ve güvenlik stratejilerinin merkezinde yer almakta ve uluslararası ilişkilerde belirleyici etkiler yaratmaktadır. Katılımcı kent güvenliği açısından ise bu altyapıların korunması ve güvenliğinin sağlanması sadece merkezi ya da yerel yönetimlere ait bir sorumluluk değil aynı zamanda yerel halkın, sivil toplum kuruluşlarının ve özel sektörde sorumluluğunda olmalı ve bu paydaşlar arasında iş birliği yapılmalıdır. Toplumun bu süreçlere dahil edilmesi, potansiyel tehditlerin ve risklerin önceden tespit edilmesi ve ortaya çıktığı anlarda risk ve tehdidin yönetilmesini kolaylaştırmaktadır. İstanbul'un kritik altyapılarının güvenliğine katılımcı kent çalışmaları kapsamında değerlendirilmesine bakıldığında; İstanbul Kent Konseyi bu kapsamda merkezi ve yerel ile diğer paydaşları bir araya getirme açısından önemli bir platform olsa da kent konseyinin yeteneklerinin yetersiz, yönetmeliğinin ise sınırlı olduğu görülmüştür. Bu kapsamda yerel ve merkezi yönetimlere bağlı birimler ile şehirde bulunan meslek odaları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve vatandaşları bir araya getiren, sekreteryası ne yerel yönetimler ne de merkezi yönetime bağlı birimler tarafından sürdürülmeyen objektif bir üçüncü taraf gözetiminde yürütülecek olan güvenlik çalıştaylarının şehrin sahip olduğu kritik altyapılarının güvenliğine ilişkin oluşturulacak güvenlik politikalarının hem etkinliği hem de verimliliği açısından pozitif katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Çatışma Beyanı:

Araştırmamızın yazarları olarak herhangi bir çıkar çatışma beyanımız bulunmamaktadır.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı:

Yazarlar araştırmaya eşit oranda katkıda bulunmuştur.

KAYNAKÇA

Basılı Eserler

- “Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu (2565 S. K.)”. *Resmî Gazete*, 17552, Aralık 1981.
- ADIGÜZEL Şenol (2003). “Yerel Düzeyde Yönetime Katılım ve Yerel Yönetim Sürecindeki Açısından Yerel Gündem 21: Malatya Belediyesi Yerel Gündem 21 Örneği”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 12:1, 45-63.
- AFAD (2014). *2014-2023 Kritik Altyapıların Korunması Yol Haritası Belgesi*, Başbakanlık Afet Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Ankara.
- AK Tarık (2020). “Bir İç Güvenlik Konusu Olarak Kritik Altyapı Güvenliği”, Fahri Erenel ve Ebru Caymaz (ed.), *Kritik Altyapı ve Tesislerin Korunması*, Nobel Yayıncılık, Ankara, 1-16.
- ALEXANDRU Adriana, VEVERA Victor ve CIUPERCĂ Ella Magdalena (2019). “National Security and Critical Infrastructure Protection”, *International Conference Knowledge-Based Organization*, 15:1, 8-13.
- AYDIN Fatih ve ORAL Muhammed (2018). “Türkiye’de Karayolu Ulaşımının Tarihsel Gelişimi”, *Journal of Awareness*, 3:5, 257-266.
- AYHAN Emre ve ÖNDER Murat (2017). “Yeni Kamu Hizmeti Yaklaşımı: Yönetişime Açılan Bir Kapı”, *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, 3:2, 19-48.
- Bakanlar Kurulu (1625 S. Y.). “Sabotajlara Karşı Koruma Yönetmeliği”, *Resmî Gazete*, 20033(Aralık 1988).
- BARDAKOĞLU Övünç (2023). “Osmanlı’da Demiryolları ve Etkileri: Şark Ekspresi’nin İstanbul’da Yarattığı Değişim”, *Akademik Tarih ve Araştırmalar Dergisi*, 6:8, 134-147.
- Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (32776 S. Y.). “Siber Güvenlik Başkanlığı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”, *Resmî Gazete*, 177, Ocak 2025.
- Cumhurbaşkanlığı Yönetmeliği (6012 S. Y.). “Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Daire Yönetmelik”, *Resmî Gazete*, 31945, Eylül 2022.
- ÇELİK Abdullah (2013). “Kent Yönetimi Bağlamında Kent Konseyinin İşlevleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14:2, 215-229.
- ÇUKURÇAYIR Akif, EROĞLU Hacer ve SAĞIR Hayriye (2012). “Yerel Yönetişim, Katılım ve Kent Konseyleri”, *Yerel Politikalar*, 1, 1-20.
- DİLAVEROĞLU Arzu (2020). “Yönetişim İlkeleri ve Yerel Yönetimler Mevzuatına Yansımalar”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19:37, 45-63.
- GORDON Kathryn ve DİON Maeve (2008). “Protection Of ‘Critical Infrastructure’ and the Role of Investment Policies Relating to National Security”, *Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD)*, May 2008, 1-11.
- GRAHAM Stephen (2004). “Cities as Sites: Place Annihilation and Urban Geopolitics”, Stephen Graham (ed.), *Cities, War and Terrorism*, Blackwell Publishing, London, 31-54.
- HAYTA Yasemin (2021). “Akıllı Kent Uygulamalarında Kişisel Verilerin Gizliliği ve Güvenliği”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31:2, 929-941.
- İGA (2019). *Sürdürülebilirlik Raporu*, İstanbul Grand Airport, İstanbul, 1-79.
- İPEK Gazi (2017). “İstanbul Bölgesi Elektrik Enerjisi: Üretim ve Tüketim Durumu Sorunları”, *İstanbul IV. Kent Sempozyumu Kent ve Adalet, 1-3 Aralık 2017*, Türk Mühendis ve Mimarlar Odası Birliği, Ankara, 22-24.
- İstanbul Kent Konseyi, *2023 Faaliyet Raporu*, İstanbul, 14-18.
- KAMACI Ferhat (2021). “Güvenlik Politikalarının Geleneksel İki Yüzü: Realizm ve İdealizm”, *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7:2, 85-95.
- KARA Mehmet ve ÇELİKKOL SONER (2011). “Kritik Altyapılar: Elektrik Üretim ve Dağıtım Sistemleri SCADA Güvenliği”, *IV. Ağ ve Bilgi Güvenliği Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 25-26 Kasım 2011*, Atılım Üniversitesi, Ankara, 19-24.
- KAYA Aslıhan ve KARTAL Murat (2021). “Havalimanı Güvenlik Yönetiminde Teknoloji ve İnsan”, *Journal of Aviation*, 5:2, 298-309.
- KAYPAK Şafak (2016). “Kentsel Bir Sorun Olarak Kentsel Güvenlik”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4:33, 33-50.
- KERİM Ali ve SÜME Veli (2018). “İstanbul’un Eski Su Kaynakları; Sarmıçlar”, *Türk Hidrolik Dergisi*, 2:2, 1-8.
- KOLDEMİR Birsan ve KAHRAMAN Cengiz (2020). “Ulaşım ve Ticaret Coğrafyası Açısından İstanbul Limanları”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19:76, 1931-1949.
- KOVACI Onur ve KAPAN Kaan (2022). “İki Devlet Tek Başkent: Lefkoşa’nın Şehir Jeopolitiği”, *TÜCAUM 2022 Uluslararası Coğrafya Sempozyumu, 12-14 Kasım 2022*, Ankara, 411-419.
- OĞULTÜRK Mehmet Cem (2020). “Savunma Sanayi Sektöründe Kritik Altyapının Korunması”, Fahri Erenel ve Ebru Caymaz (ed.), *Kritik Altyapı ve Tesislerin Korunması*, Nobel Yayıncılık, Ankara, 31-50.

- OĞULTÜRK Mehmet Cem ve ŞAHİN Güngör (2020). "Eleştirel Jeopolitik Çerçevesinde Akıllı Şehirler ve Şehir Jeopolitiği", *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 12:23, 417-433.
- ÖZDEMİR Ali Tamer (2011). "Mahalli İdarelerde Halk Katılımı Bağlamında Kent Konseyleri", *Sayıştay Dergisi*, 83, 31-56.
- ÖZKAN Ömer ve AY İsmail Cem (2020). "Marmaray Hattı'nın Bir Kuşak Bir Yol Kapsamında Değerlendirilmesi", *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 15:60, 353-362.
- PAYAM Mehmet Murat (2020). *Teoriden Uygulamaya Kent Güvenliği Yönetimi*, Hiper Yayın, İstanbul.
- ROKEM Jonathan ve BOANO Camillo (2023). "Towards a Global Urban Geopolitics: Inhabiting Violence", *Geopolitics*, 28:5, 1667-1680.
- SOBACI Mehmet Zahid (2007). "Yönetişim Kavramı ve Türkiye'de Uygulanabilirliği Üzerine Değerlendirmeler", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5:1, 219-235.
- "Siber Güvenlik Kanunu (32846 S.Y.)". *Resmî Gazete*, 7545, Mart 2025.
- ŞAHİN Güngör (2020). "Devlete Ait İdari Kurumlar ve İdari Altyapı Tesislerinin Korunması", Fahri Erenel ve Ebru Caymaz (ed.), *Kritik Altyapı ve Tesislerin Korunması*, Nobel Yayıncılık, Ankara, 51-67.
- ŞENOĞLU Gökçe, ERDEN TOPAL Yelda ve GÜRSOY HAKSEVENLER Betül Hande (2022). "Yenilenebilir Enerji Kullanımı ve Artırılmasına İlişkin Politika Önerileri: İstanbul Örneği", *İdealkent*, 13:35, 171-196.
- T.C. İstanbul Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, *İstanbul İl Afet Risk Azaltma Planı*.
- TOHUMCU Özgür Köksal ve KAZAN Hüseyin (2019). "Uluslararası Gemi ve Liman Tesisi Güvenlik Kodu (ISPS Kod) Çerçevesinde Limanlarda Hazırlanan Diğer Güvenlik Planları ile Liman Tesisi Güvenlik Planının Entegrasyonu", *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 29:1, 17-64.
- TUATHAIL Gearóid Ó (1999). "Understanding Critical Geopolitics: Geopolitics and Risk Society", *Journal of Strategic Studies*, 22:2-3, 107-12.
- USLU İtibar Aydemir ve YILMAZ Hakkı Hakan (2018). "Yerel Yönetimlerde Katılımcılık: Kent Konseylerinin Rolü ve Yapılandırma Önerisi", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 27:1, 113-145.
- UYSAI Yusuf ve ATMACA Yıldız (2018). "Türkiye'deki Merkezi ve Yerel Yönetim İlişkilerinin Yönetişim Modeli Çerçevesinde Değerlendirilmesi", *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1:3, 411-424.
- "Belediye Kanunu (25874 S. K.)". *Resmî Gazete*, 5393, Temmuz 2005.
- "Kent Konseyi Yönetmeliği". *Resmî Gazete*, 26313, Ekim 2006.

İnternet Kaynakları

- ELMALI Burak. "TUSAŞ saldırısı: Asimetrik tehditler ve Türkiye'nin terörle mücadele kararlılığı", <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/tusas-saldirisi-asimetrik-tehditler-ve-turkiyenin-terorle-mucadele-kararligi/3373999>, erişim 24.11.2024.
- Enerji Atlası, "İstanbul Elektrik Santralleri", <https://www.enerjiatlas.com/sehir/istanbul/>, erişim 24.11.2024.
- International Civil Aviation Organisation (ICAO), "Annex 17", <https://www.icao.int/Security/SFP/Pages/Annex17.aspx>, erişim 24.11.2024.
- International Civil Aviation Organization (ICAO), "Aviation Security Manual (Doc 8973-Restricted)", <https://www.icao.int/security/sfp/pages/securitymanual.aspx>, erişim 24.11.2024.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Metro İstanbul. "Ağ Haritaları", <https://www.metro.istanbul/yolcuhizmetleri/aghharitalari>, erişim 24.11.2024.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi. "Suyun Tarihçesi", <https://iski.istanbul/kurumsal/hakkimizda/istanbul-da-suyun-tarihcesi/>, erişim 24.11.2024.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi, "İstanbul'un Su Kaynakları", <https://iski.istanbul/kurumsal/hakkimizda/su-kaynaklari/>, erişim 24.11.2024.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Hatları Müdürlüğü. "Şehir Hatları", <https://sehirhatlari.com.tr/tr/kurumsal/sehir-hatlari-616#>, erişim 24.11.2024.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi. "Açık Veri Portalı", <https://data.ibb.gov.tr/dataset/yolculuk-turu-bazinda-yolcu-sayisi/resource/c2c6cec1-ceb5-4fab-8d87-c5d900a99809>, erişim 24.11.2024.
- İstanbul Kent Konseyi. "Kent Konseyi Nedir?", <https://istanbulkentkonseyi.org.tr/kent-konseyi-nedir/>, erişim 11.02.2025.
- T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. "ISPS Kod Kapsamındaki Liman Tesisleri", https://denizcilik.uab.gov.tr/isps_tesisler, erişim 24.11.2024.
- T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. "Türk Boğazları Gemi Geçiş İstatistikleri", <https://denizcilikistatistikleri.uab.gov.tr/turk-bogazlari-gemi-gecis-istatistikleri>, erişim 24.11.2024.
- T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü. "İstatistikler", <https://www.dhmi.gov.tr/Sayfalar/Istatistikler.aspx>, erişim 24.11.2024.

ABD Askeri Sağlık Sistemi Reformunun İncelenmesi ve Uluslararası Güvenlik Çerçevesinde Türkiye Açısından Değerlendirilmesi

Analyzing the US Military Health System Reform and its Evaluation
from the Perspective of Türkiye within Frame of International Security

Oğuzhan ÖZMEN*

Pelin ÖZMEN**

Uğur Tarık
ÖZKUT***

* MSB Bakanlık Başmüfettişi,
İstanbul Okan Üniversitesi Doktora
Öğrencisi, İstanbul, Türkiye e-posta:
ogozmen@stu.okan.edu.tr
ORCID: 0000-0001-6635-2285

** MSB Bakanlık Sağlık Kurumu
Baştabibi, SBÜ Gülhane Tıp
Fakültesi Misafir Öğretim
Görevlisi, Ankara, Türkiye e-posta:
dpozmen@hotmail.com ORCID:
0009-0009-3112-6742

*** Dr.Öğr. Üyesi, İstanbul Okan
Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler
Fakültesi, Dekan Yardımcısı,
İstanbul, Türkiye e-posta: tarik.
ozkut@okan.edu.tr
ORCID: 0000-0002-4614-1824

Geliş Tarihi / Submitted:
16.08.2024

Kabul Tarihi / Accepted:
08.03.2025

Öz

Bu çalışmanın amacı; ABD askeri sağlık sistemindeki (ABD-ASS) reform ihtiyacının zamanlaması, nedenleri ve reform faaliyetlerinin analiz edilmesi, buradan elde edilen sonuçların, Türkiye'nin savunma ve güvenliği açısından değerlendirilmesidir. ASS, ulusal kongre raporları, ikincil kaynaklar, dönüşüm ve reformla ilgili veriler, uzman görüşleri ve açık kaynaklardan elde edilen bilgilerle kavramsal ve fonksiyonel olarak değerlendirilmiştir. Çalışma sağlık yönetimi, entegre sağlık hizmetleri, inovasyon ve muharebe hazırlığı temalarının elde edilmesine yönelik, tümevarımsal kodlamanın kullanıldığı, nitel bir araştırma olarak planlanmış ve gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın temel bulgusu; muharebe ortamında karmaşıklık arttıkça askeri sağlık organizasyonunda küçük, hızlı, mobil ve deneyim sahibi sağlık birlik ve personeline ihtiyacın artacağıdır. Ayrıca askeri sağlığın uluslararası siyasetteki insancıl gücünün de politikaya hareket sahası kazandırmakta etkili olacağı görülmektedir. ABD'nin reform zamanlamasının, büyük bölgesel savaşların emaresi olarak değerlendirilebileceği ve Türkiye'nin savunma sanayii ile paralel olarak milli askeri sağlık sistemini de en geç 2030 yılına kadar reforme etmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. İnovasyon, operasyonel tıp, reorganizasyon ve entegre kayıt sistemleri askeri sağlık sistemlerinin odaklanması gereken, temel reform konuları olarak tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Askeri Sağlık Sistemi, Askeri Sağlıkta İnovasyon, Muharebe Etkinliği, ABD Ordusu, Türk Askeri Sağlık Sistemi

Abstract

This study aims to examine the timing and rationale behind the need to reform the United States (US) Military Health System (MHS) and the ongoing reform initiatives and to assess the implications for Türkiye's defense and security. The MHS has been evaluated conceptually and functionally using information from US Congressional reports, secondary sources, data on transformation and reform efforts, expert opinions, and publicly available information. This study has been conducted as qualitative research employing inductive coding to extract themes related to health management, integrated health services, innovation, and combat readiness. A key study finding shows that there will be an increasing demand for small, swift, mobile, and highly skilled health units and personnel within military health organizations as the complexity of the combat environment escalates. Furthermore, it appears that the humanitarian capabilities of military health in international politics can significantly influence the strategic maneuverability of policy decisions. The timing of the US reform is interpreted as indicative of major regional conflicts, reinforcing the need for Türkiye to reform its national military health system in alignment with its defense industry by 2030 the latest. Key reform areas identified for military health systems include innovation, operational medicine, reorganization, and integrated record systems.

Keywords: Military Health System, Innovation in Military Health, Combat Effectiveness, US Army, Turkish Military Healthcare System

Extended Summary

The United States (US) Military Health System (MHS) has undergone continuous reforms since its inception. This study examines the rationale underlying the necessity for MHS reforms in 2024, the initiatives planned within this reformative framework, and the resultant implications for Türkiye's national security. Additionally, an analysis of the scope and timing of these reform efforts is conducted, drawing upon a diverse array of sources, including national congress reports, secondary sources, and expert assessments.

This research employs inductive coding in qualitative research, and we structure our findings around four primary themes: Health Management, Integrated Health Services, Innovation, and Combat Readiness. These themes provide a lens through which to evaluate the results of the reforms concerning US defense policies and doctrines, alongside their potential effects on Türkiye. The central research question guiding this inquiry is: "Which activities does the US prioritize within the scope of military health system reform, and how should these areas of activity be interpreted in the context of Türkiye's defense and security?"

The study investigates strategic management, leadership, collaborations, reorganization, financial considerations, emerging combat-oriented technologies, artificial intelligence, virtual domains, training, and the role of military medics within the international political landscape through the conceptual frameworks of Health Management, Integrated Health Services, Innovation, and Combat Readiness.

The theme for MHS Reform 2024 has been articulated as "Future of Military Healthcare: Integrated, Innovative, and Ready." The primary objectives of this reform initiative include the establishment of a medically ready force, the stabilization and modernization of the MHS, and the integration of its capabilities and resources. The MHS embodies a guiding principle encapsulated in the motto "Ready Medical Force and a Medically Ready Force," which resonates throughout these reform efforts.

Operating under the auspices of the US Department of Defense (DoD), the MHS directly supports the Army, Navy, and Air Forces. Key components of the MHS include the Uniformed Services University of the Health Sciences (USUHS) and the Defense Health Agency (DHA). Serving as the principal service organization, the DHA is headquartered within multiple medical facilities and battlefield units, managing an extensive budget of \$50-58 billion.

In the study of military health management reforms, there is a critical emphasis on the necessity for military health strategists and leaders who possess a comprehensive understanding of key concepts such as defense, strategy, security, operations, conflict, command and control practices, and the military decision-making process. The discourse surrounding military healthcare collaborations has highlighted their potential for fostering international policy initiatives. Consequently, there has been a growing advocacy for enhanced military medical collaborations and support within the framework of reform activities, particularly in regions such as the Indo-Pacific and Africa.

It is posited that MHS should be distinctly organized for both battlefield and peacetime conditions. This kind of organization entails structuring Role 1-4 mobile facilities and agile evacuation routes for combat situations while simultaneously establishing preventive healthcare systems, medical education institutions, and permanent hospitals to ensure the readiness of military personnel in both peace and war contexts.

Numerous reports and scientific studies evaluating MHS have identified a decline in the utilization of military medical facilities attributed to factors such as a reduced military healthcare workforce, diminishing quality of medical services, and rising costs. In light of reformative efforts, it is recommended that MHS should prioritize quality improvement initiatives, workforce planning, and cost reduction strategies.

Digitalization, integrated healthcare systems, and human-centered medical services are focal points of reform to enhance innovation and readiness within the MHS. Integrated healthcare services, robust information, and registration systems are deemed essential for effective epidemiologic surveillance, human-centered healthcare delivery, medical intelligence, and operational readiness in combat scenarios. Innovative research related to blood transfusion, storage, and delivery continues to be a critical area of focus for battlefield medical applications.

The role of artificial intelligence (AI) has been underscored as a priority in mitigating errors, enabling early diagnosis, facilitating the allocation of suitable and qualified personnel, enhancing treatment accuracy, and improving decision-making mechanisms on the battlefield.

In the context of new and multi-domain warfare —spanning land, naval, aerial, spatial, and cyber domains— significant challenges are presented by increasingly violent and lethal environments characterized by continuous surveillance and communication, loss of air superiority for medical evacuation, and logistical complexities. These challenges necessitate that MHS should be organized with consideration of factors such as high casualty rates, loss of medical assets, the inability to implement the “Golden Hour Approach” due to ongoing hostilities, and employment scenarios involving CBRNE (Chemical, Biological, Radiological, Nuclear, and Explosives) threats. Additional considerations include genetic security, bio-security, and the management of bio-threats, particularly as they relate to cancer research and safeguarding personal genetic data within military medicine.

As the speed, diversity, depth, and complexity in combat environments escalate, demand for agile, mobile, and experienced units and personnel within the MHS will increase. Consequently, tactical health organizations should be perceived as essential components of healthcare delivery in combat settings, supported by command and control systems to facilitate coordinated and orchestrated health management strategies.

The imperative for the establishment, organization, development, and sustainability of integrated, mobile, and resilient medical facilities is underscored as a primary objective of MHS to maintain operational continuity amid combat scenarios and adverse conditions, such as in devastated urban areas and barracks.

Looking ahead to 2030, major global powers —including the US, China, Russia, the European Union (EU), and the North Atlantic Treaty Organization (NATO)— enhance their military preparedness. Türkiye faces numerous regional threats in this geopolitical context and should align its MHS reform efforts with its national defense industry modernization initiatives in preparation for 2030. Türkiye’s adaptability to advancements and innovations in military health systems may provide a competitive edge over its regional counterparts, thanks to advancements in the defense sector and ongoing improvements in the national health system, particularly in health information systems.

Ultimately, effective MHS management should be characterized by organization, coordination, and orchestration among all battlefield stakeholders, led by military health managers equipped with the capacity to swiftly comprehend defense strategies, make timely

decisions, and respond effectively to evolving scenarios. This approach should be viewed as a “force multiplier,” serving strategic multi-purposes, primarily in protecting and enhancing military capabilities, battlefield assessment, and preparation for operational success.

Giriş

Türk ordusu, her alanda olduğu gibi sağlık hizmetleri alanında da dinamik bir süreç içerisinde görevini yerine getirmeye devam etmek zorundadır. Süreçlerin dinamizmi kaybedildiğinde, sistem, yapı ve etkinlik de kaybedilmektedir. Sistemlerin çevrede olup bitenlerden daha çok etkilenmesinin en önemli sebebi, dinamizmin temeli ve kurumlar için, zamanın karşısında direnebilme kabiliyeti olan “değişimin” zamanında ve etkili bir şekilde gerçekleştirilememesidir.

Devletlerin savunma politikalarının belirlenmesinde, çevresel etkilerin büyük önemi bulunmaktadır. Savunma politikaları ve askerî güçlerin belirlenmesinde en önemli çevresel etken, diğer ülkelerin savunma yaklaşımları ve askerî güçleri olmakla beraber, teknolojik, ekonomik ve siyasi değişimler de etkilidir. Bu çerçevede ülkelerin savunma politikaları, koşullara göre sürekli değişime uğramaktadır. Değişimin kaçınılmazlığını kabullenen Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nde Savunma Bakanlığı’na bağlı bir “Savunma Değişim Ofisi” bulunmaktadır.¹

ABD’nin askerî sağlık sistemi (ABD-ASS) dinamik bir reform zihniyetiyle, 10 yıldır belli tempoda devam ettirdiği değişim çalışmalarını, 2024 yılının başlarında “Askerî Sağlığın Geleceği; Entegre, Yenilikçi, Hazır” temasıyla düzenlediği çalıştay aracılığıyla, tüm askerî sağlık ekosisteminin konuya odaklanmasını sağlayarak, “yüksek kalitede ve insan merkezli sağlık hizmeti” temelinde hızlandırmıştır.²

ABD’nin askerî sağlık reformu konusunda genel bir değerlendirme yapılan, bu reform konularından yola çıkarak askerî sağlık hizmetlerindeki gelişmeler ve hareketlilik, bu hareketliliğin uluslararası güvenlik meseleleri yönünden taşıdığı anlam ve Türkiye için bu ortamda askerî sağlık sistemi açısından geliştirilebilecek önerileri değerlendirdiğimiz çalışmamızda, ABD-ASS’de reform ihtiyacının nedenleri, zamanlaması ve planlanan değişimin muharebe ortamına yansımalarının analiz edilmesi, analizden elde edilen sonucun uluslararası güvenlik zemininde, özellikle de Türkiye’nin savunma ve güvenlik zemininde değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmamız; “ABD, askerî sağlık sistemi reformu kapsamında hangi faaliyetlere öncelik vermektedir ve bu faaliyet alanları, Türkiye’nin savunma ve güvenlik zemininde değerlendirildiğinde nasıl yorumlanmalıdır?” araştırma sorusundan yola çıkılarak, literatür taraması, saha çalışanlarının görüşleri ve açık kaynak bilgilerinden elde edilen verilerin, tema ve kodlar aracılığıyla değerlendirilmesine dayanan, nitel ve orijinal bir araştırmadır.

Çalışmada ABD-ASS’nin güncel yönetim ve organizasyonu tanıtılmış, bunun akabinde reform çalışmaları hakkındaki bilgi ve fikirler, açık kaynak bilgileri ve konunun uzmanı olan askerî sağlık ve savunma ve güvenlik alan çalışanlarının görüşlerinden faydalanılarak, “Sağlık Yönetimi”, “Entegre Sağlık Hizmetleri”, “İnovasyon”, “Muharebe Hazırlığı” zeminlerinde dört kavramsal temaya ayrılmıştır. Kodlama ve kodların temalara dağıtılmasında, elde edilen bilginin askerî sağlık hizmetleri, savunma ve güvenlik

1 Cem Harun Meydan, “Dünya Ordularında Yeniden Yapılanmanın Kaynakları Üzerine Bir İnceleme”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 11:21, 2015, s. 1-39.

2 Robbie Hammer, “Military Health System Conference a ‘Resounding Success’”, *2024 Military Health System Conference*, <https://www.health.mil/News/Dvids-Articles/2024/05/07/news470529>, erişim 11.08.2024.

stratejileri ve muharebe sahasının doktrinleri esas alınarak, Tümevarımsal Kodlama Tekniği kullanılmıştır. Kodlama, alan çalışması iki araştırmacının birbirinden bağımsız çalışmasıyla oluşturulan kodların birleştirilmesi suretiyle geliştirilmiştir. Kodlama çalışmasında elde edilen kod sayıları ve yüzdeleri, kategoriler ve temalar Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Tümevarım Yöntemiyle Kodlama Sistemi

TEMA	KATEGORİ	KOD SAYISI	YÜZDE
Sağlık Yönetimi	Stratejik Hedefleri	5	12,20%
	Stratejik İşbirlikleri	4	9,76%
	Organizasyon	9	21,95%
	Liderlik	6	14,63%
	İnsan Gücü	4	9,76%
	Kaynaklar	2	4,88%
	Denetim ve Kontrol	3	7,32%
	Geri Ödeme	8	19,51%
	Toplam	41	100%
Entegre Sağlık Hizmetleri	Bütünleşik Sistem	5	25%
	Entegre Kayıt Sistemi	6	30%
	Sağlık Kayıt Sistemleri	9	45%
	Toplam	20	100%
İnovasyon	Dijitalizasyon	8	18%
	Entegrasyon	8	18%
	Yapay Zeka	8	18%
	Araştırma Geliştirme	7	16%
	Kan Bankacılığı	5	11%
	Eğitim	9	20%
	Toplam	45	100%
Muharebe Hazırlığı	Operasyonel Tıp	9	21%
	Felaket Tıbbı	6	14%
	Tıbbi Tahliye	8	19%
	Genetik Veri Güvenliği	9	21%
	Biyosavunma ve Tehditler	8	19%
	Sağlık Personeli İhtiyaçları	2	5%
	Toplam	42	100%

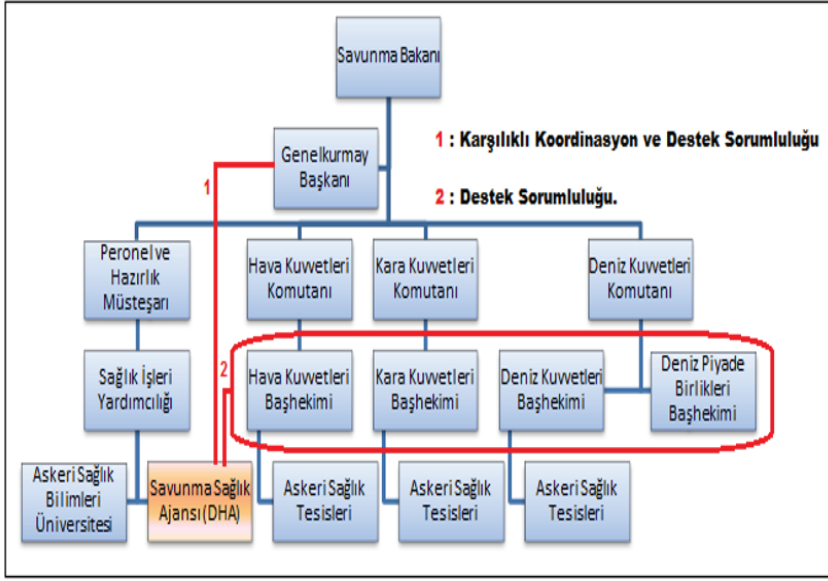
Son olarak ABD-ASS’nin güncel durumunun, odaklanılan konuların ve zamanlamanın, uluslararası güvenlik temelinde değerlendirmesi yapılarak, Türkiye’ye etkileri yorumlanmış, ilaveten Türkiye askeri sağlık sistemi için öneriler geliştirilmiştir. Çalışmanın savunma, güvenlik, savunma sanayii, askeri sağlık hizmetleri, sağlık yönetimi, sağlık eğitimi alanlarında çalışmakta olan bilim insanlarına ve tüm savunma, güvenlik ekosistemine görüş açısı, bilgi, fikir ve farkındalık kazandırarak katkıda bulunacağı öngörülmektedir.

1. ABD-ASS'nin Organizasyonu ve Finans Sistemi

1.1. ABD-ASS'nin Organizasyonu

ABD-ASS savaş tıbbının yanı sıra, sağlık hizmeti, eğitim, halk sağlığı, özel sektör ortaklıkları, tıbbi AR-GE çalışmalarının bir arada sürdürüldüğü bir sistem olarak, Savunma Bakanlığı Personel ve Hazırlık Savunma Müsteşarlığı bünyesinde organize edilmiştir.³

Şekil 1: ABD Askeri Sağlık Organizasyonu⁴

Sağlık İşleri Yardımcılığı; sağlık sorunları hakkında bakan ve bakanlık kurumlarına danışmanlık, askerî sağlık sistemi bütçesini yönetmek, tıbbi politikalar, analizler ve öneriler geliştirilmesi, Bakanlık ve Kuvvet Komutanlıklarına tıbbi konularda rehberlik, KBRN olayları ve savunma düzenleri hakkında danışmanlık, Silahlı Kuvvetler Biyomedikal Araştırma, Değerlendirme ve Yönetimi Komitesi'ne eş başkanlık görevlerini yerine getirmektedir.

Sağlık İşleri Yardımcılığı'nın ana teşkilatları; Savunma Sağlık Ajansı (SSA=DHA: Defence Health Agency) ve Askerî Sağlık Bilimleri Üniversitesi'dir (ASBÜ=USUHS: Uniformed Services University of Health Sciences).⁵

1.1.1. Savunma Sağlık Ajansı (SSA):

2013 yılındaki askerî reformlar doğrultusunda teşkil edilen SSA; kuvvetlerin sağlık açısından savaşa hazır personel (tıbbi olarak hazır güç) ve sağlık hizmeti sunumuna hazır tıbbi unsurlar (hazır tıbbi güç) temin etmesini sağlayan entegre muharebe destek kuruluşudur. ABD ordusunun organizasyonunda, bölgesel orduları destekleyen Bakanlık, Genelkurmay ve Kuvvet yapısı vardır ve SSA'da bu entegre sistemle uyumlu bir şekilde teşkil edilmiştir. Sağlık hizmetlerinde ölçme, değerlendirme, kontrol, önlem, öneri, koordinasyon görevlerini yerine getiren SSA, hasta bakımı açısından da entegrasyonun, standardizasyonun, inovatif uygulamaların hızlı benimsenmesinde kilit rol oynar. Ekosistem içerisinde, askerî sağlığın

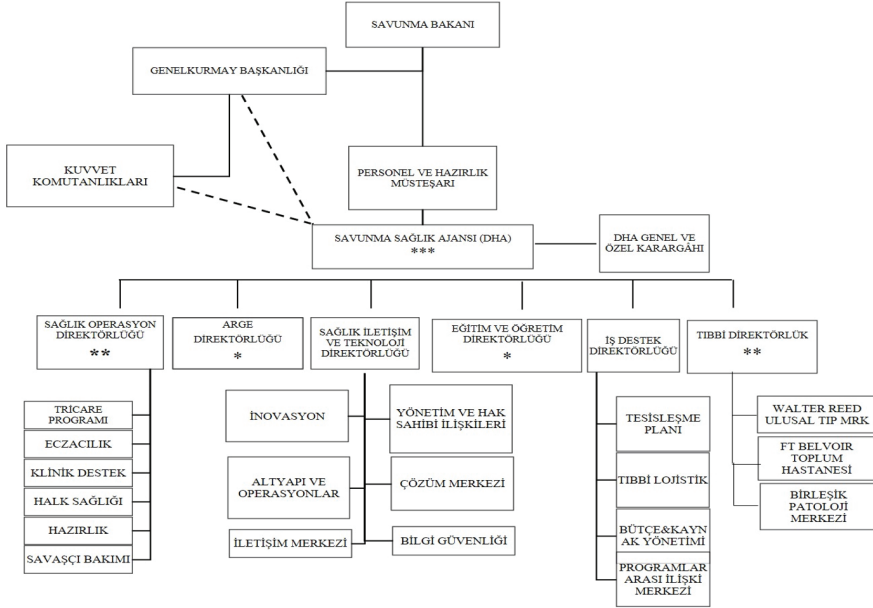
3 "About the Military Health System", MHS, <https://health.mil/About-MHS> erişim 27.02.2025.

4 "About the Defense Health Agency", DHA, <https://dha.mil/About-DHA>, 2024, erişim 25.06.2024.

5 "Assistant Secretary of Defense for Health Affairs", Health.mil, <https://www.health.mil/About-MHS/OASDHA/ASDHA>, erişim 23.03.2025.

CEO'su gibi davranan SSA; yaklaşık 50-58 Milyar \$ bütçeyi yöneten güçlü bir yapıdır.⁶ SSA karargâhı, sunulan hizmetin tamamının planlama, geliştirme ve kontrolü için gerekli unsurlardan oluşur.⁷

Şekil 2: SSA Teşkilat Yapısı⁸

SSA, Genelkurmay ve Kuvvet baştabirlikleriyle bağlantılıdır. Kuvvet baştabirlikleri, kuvvetlerin organik yapısı içinde bulunur, ancak sağlık sisteminin işletilmesinde SSA'nın kontrolündedirler ve ayrıca kuvvet baştabirliklerinin de tıbbi lojistik yapıları mevcuttur.⁹

150.000'den fazla aktif ve emekli askeri personel ile ailelerine hizmet veren ve yılda 16.000 hasta kabul eden 345 yataklı Walter Reed Ulusal Askeri Tıp Merkezi (ATM), Kuzey Atlantik Bölgesel Tıp Komutanlığı'nı teşkil eder. 425 Yataklı "San Antonio ATM", Teksas'ta 145.000'den fazla hak sahibine hizmet veren Darnall ATM, güneydoğu bölgesindeki askeri sağlık tesislerini destekleyen 300 yataklı Eisenhower ATM kapsamlı sağlık hizmeti veren ve SSA'nın kontrolünde olan askeri sağlık tesislerinden bazılarıdır. SSA, kuvvet sağlık teşkilleriyle direk destek sunmaktadır. Bu görevi, yurtiçinde ve yurtdışında, 12 bölgesel tıbbi komutanlık vasıtasıyla yürütmektedir.¹⁰ SSA'nın desteklediği askeri sağlık tesisleri, yurtiçinde ve Pasifik'te yedi müşterek ve Amerika, Avrupa ve Asya'ya yayılmış kara, hava ve deniz tıbbi tesislerinden oluşmaktadır. Türkiye İncirlik Üssü içerisinde bulunan hava sağlık tesisi bunların bir örneğidir.

6 "Defense Health Agency", *DHA*, <https://www.health.mil/About-MHS/OASDHA/Defense-Health-Agency> erişim 22.05.2024.

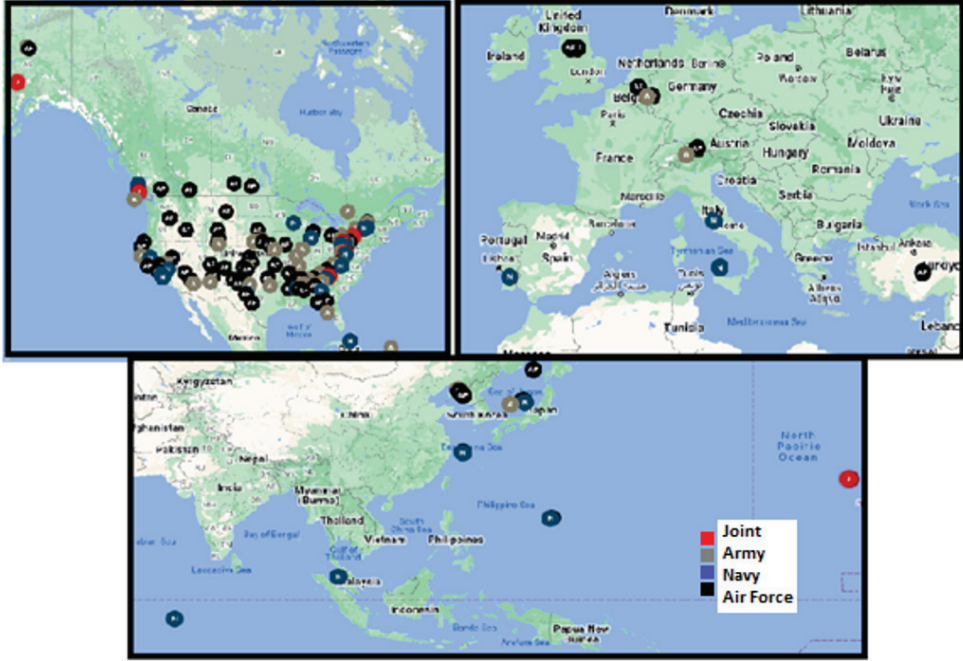
7 "Operations, Plans, and Training", *DHA*, <https://dha.mil/About-DHA/Organizational-Structure/Operations-Plans-and-Training>, erişim 27.02.2025.

8 Sarah K. John, J. Daily Carrington-Fair vd., Feasibility Study for the Consolidation of Military Medical Education and Training Organizations, Functions, and Activities, *Institute For Defence Analyses*, 2019, s. 15, <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/AD1098421.pdf>, erişim 25.02.2025.

9 "Army Medical Logistic Command. US Medical Material Agency", *USAMMA*, <https://www.amlc.army.mil/USAMMA/>, 2018, erişim 20.06.2024.

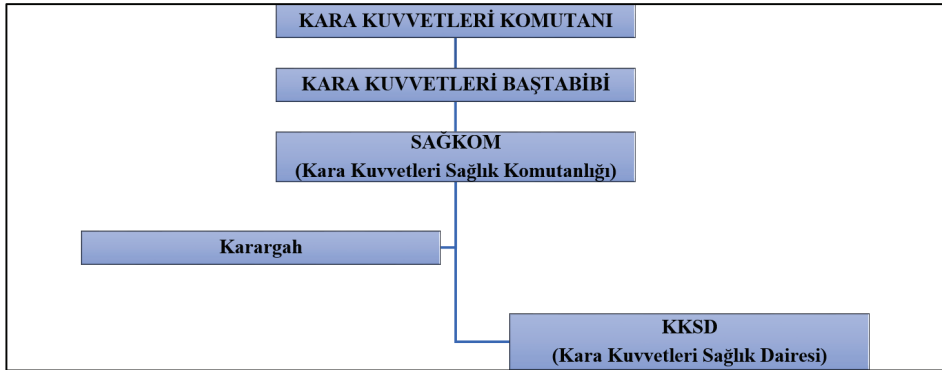
10 "Defense Health Care", *GAO Report*, <https://www.gao.gov/assets/d23105441.pdf>, 2023, erişim 18.10.2024.

Şekil 3: SSA Askeri Sağlık Tesisleri¹¹

Kara Kuvvetleri Baştabibi, kendi karargâhıyla birlikte Kara Kuvvetleri Sağlık Dairesi'ni (KKSD) oluşturan ABD Kara Kuvvetleri Sağlık Komutanlığı'nın (SAĞKOM) başıdır. Kara Kuvvetleri Baştabibi, Kuvvet Komutanı'na bağlıdır. SAĞKOM, sabit hastaneleri ve diğer KKSD komutasındaki unsurları, muharip komutanlıkların komutası altında olsa dahi, komuta eder ve muharip birliklere direk destek verir. SAĞKOM'un 6 ana ast birliği ve bu birliklerde 5.000'in üzerinde hekim mevcuttur. Bu hekimler tedavi hizmetlerinin yanı sıra, tıbbi araştırmalarda da görev alırlar.¹²

Şekil 4: ABD Kara Kuvvetleri Sağlık Dairesi Organizasyonu¹³

11 "Military Medical Facilities Map", *Medicine and the Military*, <https://www.medicineandthemilitary.com/career-and-lifestyle/military-medical-facilities-map>, 2024, erişim 08.06.2024.

12 J. Don Jansen ve Katherine Blakeley, "Military Medical Care: Questions and Answers", *CRS Report for Congress*, January 2014, erişim <https://sgp.fas.org/crs/misc/RL33537.pdf>, erişim 10.03.2025.

13 Age.

Deniz Kuvvetleri Baştabibi; Deniz Personel ve Harekât Başkan Yardımcısı vasıtasıyla Kuvvet Komutanı'na bağlıdır. Deniz Kuvvetleri Tıp ve Cerrahi Bürosu olarak adlandırılan Deniz Kuvvetleri Sağlık Dairesi'nin de başkanıdır. Kuvvet Komutanı, karargâhı ile Deniz Piyade Komutan ve birliklerine de sağlık danışmanlığı yapar. Hava kuvvetleri Baştabibi ise bu kuvvetin sağlık hizmetlerinde fonksiyonel yönetici ve danışmandır.¹²

ABD-ASS; insan kaynakları konusunda, her branştaki sağlık personeli için göreve yönelik temin programları geliştirmiştir. Tabip, hemşire, paramedik başta olmak üzere tüm branşlar için uzmanlaşma oranı %96'dır. Tüm askeri sağlık tesisleri akreditedir.¹⁴ Bu durum uzmanlaşma ve branşlaşma isteğinin yoğun olduğu bilinen sağlık çalışanları için tercih edilir bir ortam sağlamaktadır.

Muvazzaf hekimler için, ordu bünyesinde çalışmanın yıllık izin, emeklilik hakkı gibi genel özlük hakkı avantajlarının yanı sıra, erken emeklilik, geniş sağlık sigorta imkânları, özel sağlık hizmet tazminatı, özel sigortalarda indirimli sağlık sigorta imkanları gibi ek avantajları da mevcuttur.¹⁵ Ayrıca emeklilikten sonrası için, SSA'nın protokolleriyle sağlanan Johns Hopkins Hastaneleri, Cleveland Clinic, Mercy Medical Center gibi büyük özel sağlık kuruluşları tarafından öncelikli olarak tercih edilmelerine yönelik taahhüt anlaşmaları da, hekimlerin askeri hekimliği tercih etmesini artırmaya yönelik çalışmalar olarak göze çarpmaktadır.¹⁴

Askeri klinikler; saha, uçuş, dalış hekimliği gibi askeri bazı branşların yanı sıra, diğer tüm branşları kapsamaktadır.¹⁴ Saha hekimleri; savaş alanı hastalıkları ve yaralanmalarına, erken dönemde müdahale ve yaralılar için resüsitasyon, yani şok uygulaması gibi yeniden canlandırıcı uygulamalar konusunda uzmanlaşmışlardır. Bu hekimler ayrıca, taktik birliklerde sağlık tesislerinin komutası, komutana danışmanlık görevlerini de yerine getirirler. Uçuş hekim; ordudaki tüm uçucu personele havacılık tıbbi hizmetlerini sağlar. Uçuş hekimleri ayrıca havacılık/uzay tıbbi uzmanı olarak hava mürettebat standartları, havacılık tıbbi eğitim ve uygulamaları, uçuş fizyolojisi alanlarında AR-GE, danışmanlık ve yöneticilik yapar. Önleyici tıp subayı olarak ifade edilen diğer bir sınıf; sağlığı muhafaza etmek, fiziksel sağlığı geliştirmek ve hastalık, yaralanmaları önlemek için, özellikle birliklerde, eğitim ve uygulama programları planlar, koordine eder ve yönetirler.¹⁶

ABD-ASS'de muharebeye yönelik sağlık sistemi beş kademededen oluşmaktadır. "Birinci Kademe"; bölük/tabur seviyesindeki tıbbi müdahaledir. Damar içi sıvılar, antibiyoterapi, solunum yolu kontrolü, sıvı kaybına ve kan kaybına bağlı şok tedavisi, çeşitli atel uygulamalarının yapıldığı aşamadır. Bu safhada, 10 haftalık "Temel Muharip Eğitimi" ve 16 haftalık "İleri Ferdî Eğitim" vasıtasıyla eğitilen, "*Combat Medic*" olarak ifade edilen, muharebe sağlıkçıları görev yaparlar. Bu personele ferdî eğitimde hasta bakım, acil tıp, yoğun bakım ve sargı-atel uygulamaları öğretilir. "*Combat Medic*" eğitim seviyesi, Türkiye'deki Acil Tıp Teknikeri (paramedik) seviyesindedir. Ancak Türkiye'de paramedik kaynağı sağlık meslek lisesi, sağlık meslek yüksekokulları ve sağlık fakültelerinin ilgili bölümleri iken, ABD ordusunda kaynak gönüllü adaylar, subaylar haricindeki muvazzaf ve yedekler ile eğitim birliklerindeki acemi askerlerdir.¹⁷ Türkiye'de 2017 yılında yayımlanan, "TSK ile Emniyet Gn.Md.lüğünün Sağlık Meslek Mensubu Olmayan Personelinin Yapmaya

14 USUHS001, <https://www.usuhs.edu/centers>, 2017, erişim 27.01.2025.

15 "Army Medical (AMEDD)", *US Army*, <https://www.goarmy.com/careers-and-jobs/specialty-careers/medical>, erişim 25.12.2024.

16 USUHS001, <https://www.usuhs.edu/centers>, 2017, erişim 27.02.2025.

17 "Medical Training & Residency", *GoArmy*, <https://www.goarmy.com/careers-and-jobs/specialty-careers/medical/residency-locations>, 2024, erişim 15.03.2024.

Yetkili Oldukları Acil Tıbbi Müdahaleler Hakkında Yönetmelik”, ihtiyacın karşılanmasını hedeflemiş ve bazı muharip personele, görev yaptıkları süre ve görevle sınırlı olmak üzere bazı tıbbi uygulamaların yetkisi verilmiş, “muharebe veya operasyonel cankurtaran” ve “muharip veya operasyonel sıhhiye” olarak isimlendirilmiştir.¹⁸

Muharebe sağlık hizmetlerinde “İkinci Kademe”; tugay/tümen seviyesinde icra edilen “Hasar Kontrol Canlandırması” olarak ifade edilen uygulamalardır. “Canlandırma” kavramı dolaşım ve solunum durması sonucu kaybolan yaşamsal fonksiyonların geri döndürülmesini ifade etmektedir. Doktor, paramedik, diş doktoru, laborantlar ile temel laboratuvar hizmetleri ve ilaç desteğinin bulunduğu seviyedir. Kolordu seviyesinde ise “Üçüncü Kademe” olarak “Hasar Kontrol Cerrahisi” sunulur. Direk gelen veya “Hasar Kontrol Canlandırması” seviyesinde, yaşamsal fonksiyonları geri kazanılan hasta ve yaralıların, ayrıntılı tanı yöntemleri ile cerrahi müdahale için gerekli olanaklar, cerrahi ve anestezi timleri, ameliyathaneler, yoğun bakım hizmetleriyle desteklendiği, ileri tedavi imkânları bu seviyede bulunmaktadır. “Dördüncü Kademe”; kesin tedavi seviyesidir. Muharebe sahası gerisinde, genel hastanelerde yapılır. “Beşinci Kademe” ise ileri tedavi ve rehabilitasyon kademesi olup araştırma hastanelerinde sunulur.

Bu beş kademe sağlık hizmeti, ROL 1, 2, 3 ve 4 olmak üzere dört çeşit tesiste sunulur. ROL 1 muharebe sahasında sunulan birinci kademe hizmeti, ROL 2 ikinci ve üçüncü kademe hizmetleri, ROL 3 dördüncü kademe ve ROL 4 ise beşinci kademe sağlık hizmetlerini kapsayan tesislerdir. ROL 1 tesisler yaralı toplama yuvalarından, ilk yardım yerlerine kadar uzanır, “*Combat Medic*” ve muharebe sıhhiye personeli tarafından sunulur. Tabur seviyesinden itibaren ROL 2 tesisler başlar ve burada doktor ile profesyonel personel bulunur. ABD Saha Sağlık Sisteminde ROL 2 ve üstü sağlık teşkilleri; tugay seviyesinde “Ön Hat Cerrahi Timi” (ÖHCT=*Forward Surgery Team*) ile başlar ve ÖHCT bölünerek, taburlara ayrı ayrı hizmet sunabilir. ÖHCT’ler küçük, kolay konuşlanan, 72 saat içinde 30 travma cerrahisi yapabilen, çatışma bölgesine hızla karadan veya havadan ulaştırılabilen ve “altın saat” denilen hayat kurtarıcı safhada müdahale yapabilen seyyar timlerdir.

1.1.2. Askeri Sağlık Bilimleri Üniversitesi (USU=ASBÜ):

Üniversitede askeri sağlık ve halk sağlığı personeli adaylarına yükseköğretim verilmektedir. Halk sağlığı personeli, ABD’de üniformalı olarak, sağlık bakanlığı bünyesinde görev yapan özel bir sağlık hizmet grubu olarak Savunma Bakanlığı çatısı altındaki ASBÜ’de eğitilmektedir.¹⁹ ASBÜ’nün görevi; askerî sağlık liderlerini, askeri tıp eğitimiyle muharebe sağlık hizmetlerine hazırlamaktır. Akredite bir tıp fakültesi olan ve ASBÜ bünyesinde bulunan F. Edward Hebert Tıp Okulu, 1972’de kurulmuştur. Okulda, tıbbi birliklerin omurgası olan “hekim-lider” devamlılığı amaçlanmıştır. ASBÜ’nün ders programı, sivil tıp fakültelerinin programına ilaveten, askerî tıp, tropikal hastalıklar, savaş yaralıları bakımı, insani yardım, etik ve diğer askerî konularda 700 saat fazladan dersi içerir. Bu tıp fakültesi ABD-ASS’nin liderlik akademisidir.²⁰

ASBÜ; Tıp, Hemşirelik, Diş Koleji ve Silahlı Kuvvetler Radyobiyojoloji Araştırma Enstitüsü’nü kapsar. Enstitü kapsamında nöro bilim, moleküler ve hücre biyolojisi ile acil enfeksiyöz hastalıklar alanlarında doktora programları önceliklidir.²¹ Tıbbiyeliler

18 “Yönetmelik, Mevzuat”, Resmi Gazete, 2024, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/12/20171202-3.htm>, erişim 21.08.2024.

19 USPHS001, <https://www.usphs.gov/>, 2024, erişim 30.11.2024.

20 “All Jobs”, *US Army*, <https://www.goarmy.com/careers-and-jobs/browse-jobs>, 2024, erişim 18.10.2024.

21 USUHS002, <https://medschool.usuhs.edu/about>, 2023, erişim 13.11.2024.

okula katıldıklarında rütbe karşılığı tam maaş ve ek faydalardan yararlanırlar.¹⁹ Bu durum öğrencilerin okulu tercih etmesinde etkin bir rol oynamaktadır. Bunun karşılığında öğrenciler mezuniyet sonrası askerî hizmette en az yedi yıl hizmet etmeyi taahhüt ederek bir tür mecburi hizmet yükümlülüğüne girerler. Aktif görev hizmet mecburiyetinin tamamlanmasından sonra, mezuniyet sonrası 10 yıldan az aktif görevde kalmış olanlar, “bireysel hazır yedek” listesi olarak ifade edilen IRR listesine yerleştirilir. IRR yükümlülüğünün süreleri iki ilâ altı yıldır.²² Bu sayede personele acil durumlar için hazır bulunma mecburiyeti yüklenmiş olur.

1.2. ABD-ASS Finans Sistemi

ABD-ASS savaş ve barış ortamlarında sağlık hizmeti sunumunun yanı sıra, TRICARE sağlık güvence sistemi aracılığıyla asker ve ailelerine sağlık güvencesi sağlar. Türkiye ve Almanya gibi kapsayıcı genel sağlık sigorta sistemi uygulayan ülkeler için farklı bir durum olarak, ABD özel sigorta sistemine dayanan ulusal sağlık sistemi nedeniyle buna ihtiyaç duymaktadır. TRICARE hak sahipleri askerî sağlık tesislerinde ve anlaşmalı hastanelerde hizmet alabilir. 2015 yılında TRICARE aracılığıyla, yaklaşık sekiz milyon hak sahibi için ödeme yapılmış, bu rakam 2023 yılı için 9,5 milyona çıkmıştır. Ayrıca dışarıdan sistemi destekleyen, 550.000 özel muayenehane ve 3.800 hastane mevcuttur. Hizmet sağlayıcıların sayısı 2023 yılı itibarıyla %10-12 oranında artırılmıştır. ABD-ASS'nin doğrudan hizmeti, toplamın %40'ını oluştururken, %60 hizmet anlaşmalı hastanelerden alınmaktadır.^{23,24}

TRICARE kapsamı içerisinde; ulusal muhafızlar ve yedekler, sahil güvenlik personeli ve halk sağlığı birlik personeli ile NASA dâhil olmak üzere kuvvetlerin personeli, mevcut askerlerin aileleri, asker emeklileri ve bunların aileleri bulunur. Bu kapsam, ABD hükümetinin askerler, savunma ve güvenlik çalışanları ile bunların ailelerine, toplum içerisinde avantaj sağlayarak, ordunun cazibesini de artırmaktadır.

ABD-ASS çeşitli yaklaşımlarla reform çalışmalarını, ulusal kongrenin görüşleri doğrultusunda belirlemektedir.²⁰ 2017'den beri üzerinde durulan yaklaşım; ABD-ASS'nin sadece operasyonel hazırlığa odaklanmasıdır. Alternatif yöntemlerin planlanmasında asıl amaç, sağlık hizmeti sunma maliyetlerini, tıbbi harekâta ilişkin sağlık faaliyetlerinin maliyetlerinden ayırt edebilmektir. Böylece Savunma Bakanlığının birleşik tıbbi bütçeyi daha etkin ve verimli kullanması hedeflenmektedir. Birleşik tıbbi bütçe bütün sabit tıbbi tesisler ve tıbbi faaliyetlerin finansmanını karşılarken, muharebe destek sağlık üniteleri ve bunların faaliyetlerini kapsamaz.²⁵

ABD-ASS, bütçeden ortalama 55 milyar \$ pay almakta, bunun %67'sini Savunma Sağlık Programı'na (SSP) harcamaktadır. Bütçenin geri kalan kısmı ise; %2 askerî tedavi tesislerinin yapımı ve bakımı, %14 medicare kapsamında sağlık ödemeleri, %17 askerî sağlık personeli harcamaları olarak sarf edilmektedir.²⁶

22 USUHS003, <https://www.usuhs.edu/ao/brigade/military-benefits>, 2024, erişim 12.07.2024.

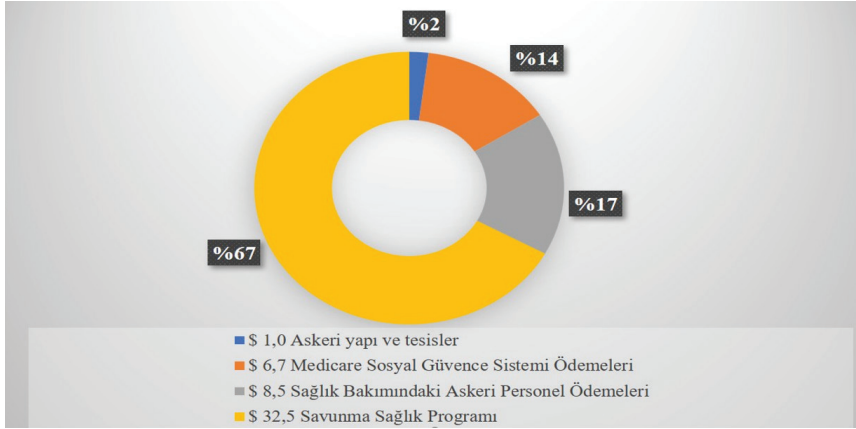
23 Congressional Budget Office., *Approaches to Changing Military Health Care*. Congress Research Service, 2017.

24 DHA, *Evaluation Of The Tricare Program: FY 2023 Report of Congress*, 2023

25 Don ve Blakeley, “Military Medical Care: Questions and Answers”.

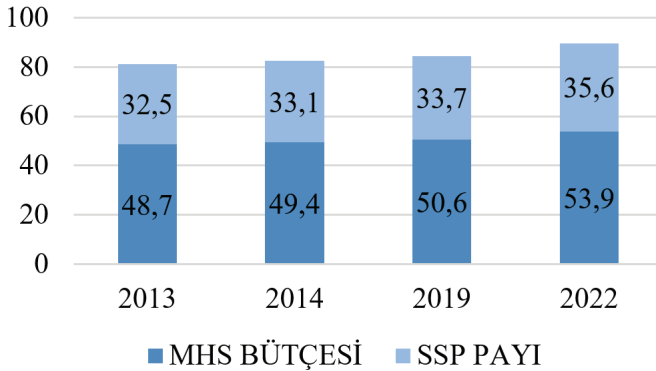
26 USUHS003, <https://www.usuhs.edu/ao/brigade/military-benefits>, 2024, erişim 12.07.2024.

Şekil 5: ABD Askerî Sağlık Harcamaları (48,7 \$ (Milyar))²⁷

ABD-ASS bütçesinin ve bütçe içerisinde AR-GE dâhil muharebe sağlık hazırlıklarını destekleyen SSP payının yıllar içerisinde düzenli olarak artırılması da teknoloji ve inovasyon yatırımlarına öncelik verildiği yönünde değerlendirilmektedir.

Şekil 6: 2013-2022 ABD-ASS Bütçesi ve SSP Payı (Milyar \$)²⁸

2. ABD-ASS Reformunun İncelenmesi

ABD-ASS reformu aslında 2017 bütçesiyle planlanarak, Savunma Bakanlığı'na verilmiş bir görevdir. Bu görev 2017 mali yılında üç bileşen halinde planlanmıştır. Bunlar; askeri sağlık tesislerinin yönetimi, konuşlanması ve harcamaların azaltılmasıdır.²⁹ 2023 yılında küresel pandemiden alınan derslerle sağlık hizmetine erişim ve sistemin stabilizasyonu bu amaçlara dâhil edilmiştir.³⁰ Kurumsal dönüşümlerin devamlılığını önemseyen ABD, 1993 yılında ABD-ASS kapsam çalışması, 2006 yılında dört yıllık savunma hazırlık tıbbi planı, 2007 yılında geleceğin tıbbi görev gücü, 2013'te ABD-ASS modernizasyonu çalışmalarını dönüşümün

27 USUHS002, <https://medschool.usuhs.edu/about>, 2023, erişim 13.11.2024.

28 CRS, Military Medical Care: Frequently Asked. *Congressional Research Service*. 2013,2014,2018,2021.

29 "Military Health System Reform", *National Military Family Association*, 2020, <https://www.militaryfamily.org/wp-content/uploads/Military-Health-System-Reform.pdf>, erişim 11.08.2024.

30 Defence.gov. Military Health System Stabilization: Rebuilding Health Care Access Is Critical to Patient's Well-Being. Defence.gov: <https://www.defence.gov/News/News-Stories/Article/Article/3652092/>, 2024, erişim 25.07.2024.

merkezinin koymuştur. 2019-2021 yılları arasında da sırasıyla yönetim ve organizasyon, bölgelere dağılmış askeri tesisler için bölgesel pazarlardan yararlanma olanakları ve savunma sağlık bölgelerinin teşkili konuları planlanmıştır.³¹

Pandemi etkisiyle planlanan reformların istenen düzeyde ilerletilememesi sonrasında, 2024 yılında düzenlenen ABD-ASS Konferansında ise reformist yaklaşımlarla incelenen konuların, %27,02'sinin “Sağlık Yönetimi”, %20,27'sinin “Entegre Sağlık Hizmetleri”, %18,91'inin “Sağlıkta İnovasyon”, %29,72'sinin “Muharebe Sağlık Hazırlığı” konularını kapsadığı görülmüştür.³²

En sonuncusundan 10 yıl sonra bir ABD-ASS konferansı düzenlenmiş ve her alanda 2030'lu yıllar hedef olarak belirlenmiştir. Yönetim, inovasyon, entegrasyon ve muharebe sağlık hizmetleri konuları neredeyse eşit ağırlıkta işlenmiştir. Bu nedenlerle, ABD ordusunun askeri sağlık konusunda kısa süre içerisinde bazı düzenlemelere ihtiyaç duyduğu, bu düzenlemelerin genellikle ordunun muharip gücüne destek amaçlı olduğu ve aktivitenin zamanlama ve amaç bakımından, ordunun hazırlık içerisinde olduğuna işaret ettiği, savunma ve güvenlik çalışmacıları tarafından da dikkat çekici bulunmaktadır.

ABD-ASS reformunun sırasıyla inovasyon, muharebe hazırlığı ve sağlık yönetimi temalarına odaklandığı, eğitim, dijitalizasyon, yapay zekâ, operasyonel tıp, genetik veri güvenliği, reorganizasyon ve veri kayıt sistemlerinin en çok üzerinde çalışılan konular olduğu görülmektedir.

2.1. Sağlık Yönetimi

2.1.1. Stratejik yönetim hedefleri:

Askeri sağlıkta stratejik yönetim reformunun amacı; “tıbbi olarak hazır gücün teşkili, askeri sağlık sisteminin stabilizasyonu ve modernizasyonu, askeri sağlık sistemi yeteneklerinin entegrasyonu” olarak ifade edilmektedir.³³

Reform ihtiyacının zamanlamasını değerlendirmek için ABD'nin stratejik savunma önceliklerinin bilinmesi gerekir. ABD-ASS'nin stratejik değerlendirmesine göre ABD'nin savunma öncelikleri; Çin'in sürekli büyüyen çok boyutlu tehdidine karşı savunmada hazır olmak, ABD, müttefikleri ve diğer ortaklarına karşı oluşan stratejik küresel saldırılara karşı caydırıcılık, çatışmayı bertaraf etmeye hazırlanırken bir taraftan da öncelikle, İndo-Pasifik bölgede zorluk çıkaran Çin ve Avrupa'da tehdit olan Rusya'ya karşı caydırıcılık, bunların yanı sıra dayanıklı bir birleşik güç ve savunma ekosistemi oluşturmaktır.³⁴

Bu şartlar içerisinde, ABD-ASS'nin stratejik ilgi alanlarının kaynağını ise “savunma stratejisini daha hızlı anlama, daha hızlı karar verme ve daha hızlı tepki gösterme” mecburiyeti oluşturmaktadır.³⁵ Bu mecburiyet komuta kontrol, askeri karar verme, askeri değerlendirme ve rapor uygulamalarını bilen askeri sağlık stratejist ve liderlerine ihtiyaç duyulacağını ortaya koymaktadır.

31 CRS, Military Health System Reform. *Congress Research Service*, 2019.

32 MHS <https://www.mhsconference.com/event>, 2024, erişim 25.06.2024.

33 Lonnie Hosea, “MHS Governance”, *MHS Conference 2024*, <https://mhsrs.health.mil/Sites/mhsrs2024/submissions/SitePages/Accepted-Abstracts.aspx>, 2024, erişim 22.07.2024.

34 Glendon B. Diehl, “The Strategic Context of Global Health Engagement” *MHS Conference 2024*, <https://mhsrs.health.mil/Sites/mhsrs2024/submissions/SitePages/Accepted-Abstracts.aspx>, erişim 16.06.2024.

35 Mark G. Kortepeter ve Laura R. Brosch, “Leveraging Innovation at USU to Support Medical Research for the Warfighter”, *MHS Conference 2024*, <https://mhsrs.health.mil/Sites/mhsrs2024/submissions/SitePages/Accepted-Abstracts.aspx>, erişim 14.06.2024.

2.1.2. Stratejik iş birlikleri:

ABD-ASS'nin iş birliği faaliyetleri arasında; Çin'in oluşturduğu İndo-Pasifik bölgedeki risklere karşı, Avustralya ile, İndo-Pasifik sağlık güvenlik anlaşması, Tayvan'da asker-sivil koordinasyon çalışmalarıyla acil tıbbi önlemler, Afrika'da sağlık eğitimi işbirlikleri, Rusya'nın Ukrayna saldırısında, Ukrayna askeri sağlık gücüne destek, küresel sağlık güvenliği ortaklıkları, Afrika destek çalışmaları dikkat çekicidir.³⁶ Bu çalışmalar stratejik amaçlı olup, ulusal güvenlik stratejilerine dâhil edilmiş olan “ulusal biyosavunma stratejisi” ve “küresel sağlık savunma stratejisi”nin bileşeni olarak gerçekleştirilmektedir. İş birliklerinde asker-asker, asker-sivil güven inşası, bilgi paylaşımı, koordinasyonlar, birlikte operasyon kabiliyeti konularına öncelik verildiği görülmektedir. KBRN savunması, felaketlerde insani yardım ve gücün sağlığının korunması, iş birliklerinin diğer odaklarıdır.

2018 Yılından beri toplamda 133 ülkede ve yurt dışında 4487 iş birliği için 781 Milyon \$ harcanmıştır. Bu operasyonların 2786'sı küresel sağlık desteğiyle ilgilidir. Ağırlıklı olarak Güney Amerika, Afrika, Orta Avrupa, Güney Asya ve Orta Doğu coğrafyasında gerçekleştirilen iş birlikleri en çok %60'la Afrika bölgesinde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca aynı bölgelerde askeri sağlık üniversitesinin eğitim iş birlikleri de dikkat çekmektedir.³⁷ Bu faaliyetlerin Afrika'da yoğunlaşması, ABD'nin askeri sağlık gücünü, ordunun tüm unsurları gibi, politika belirleme aracı olarak kullandığını da göstermektedir.

2.1.3. ABD-ASS reorganizasyonu:

ABD-ASS 2024 reformunun reorganizasyon çerçevesinde, hizmetin entegrasyonu, örgütsel davranış, imaj ve itibar, liderlik, hizmet performansı, iş akışı, inovasyon ve teknolojinin kullanımı konularına odaklandığı görülmektedir. ABD-ASS'nin faydalanıcılara ve operatif kuvvetlere, ayrı ayrı hizmet sunması şeklinde reorganizasyonunun planlanması, iş akış sürecinde sorun yaşandığını düşündürmektedir. Sağlığın geliştirilmesi ve stabil muayene işlemlerinin sivil sağlık personeli tarafından verilecek şekilde, garnizon sağlık desteği, operasyonel destek ve konuşlanma görevlerinin ise askeri sağlık personelince verilecek şekilde planlanması istenmektedir.³⁸

2.1.4. Liderlik:

Sağlık kurumları ve birliklerinde, liderin özelliklerinin üzerinde durulmuş olması, askeri sağlık komuta kontrolü açısından önemlidir.³⁹ Reform içerisinde askeri sağlık hizmet yöneticilerinin, sağlık hizmetinin yanı sıra, emir-komuta, manevraya uygunluk, muharebe sahasını tanıma ve tanıtmaya, muharebe şartlarında hizmetin devamlılığını sağlama gibi liderlik gerektiren görevlerinin de dikkate alındığı anlaşılmaktadır.

2.1.5. İnsan gücü ve kaynak kullanımı:

İnsan gücünün sonsuz olmadığı ve kaynakların sınırlı olduğunun sıklıkla vurgulandığı ABD-ASS dönüşümünde, temel hedefin sağlık hizmetinde gerçekçi ve optimize verimliliğin sağlanması olduğu vurgulanmaktadır. Bu vurguyla, ordunun sağlık hizmetleri açısından

36 Glendon B. Diehl ve Tamara Worlton, “Global Health Engagement: Context, Collaboration, and Collegiality”, *MHS Conference 2024*, <https://mhsrs.health.mil/Sites/mhsrs2024/submissions/SitePages/Accepted-Abstracts.aspx>, erişim 15.06.2024.

37 “Military Health System Reform”, *National Military Family Association*, 2020, <https://www.militaryfamily.org/wp-content/uploads/Military-Health-System-Reform.pdf>, erişim 11.08.2024.

38 Andrus John, Leading Through MHS Change. <https://mhsrs.health.mil/Sites/mhsrs2024/submissions/SitePages/Accepted-Abstracts.aspx>, *MHS Conference 2024. Portland/Oregon: MHS.*, 2024, erişim 16.06.2024.

39 Kaissi Amer, “Leading in Difficult Times”, *MHS Conference 2024*, <https://custom.event.com/6C73CFFFC664B4D8DAF9D6668542C41/files/f52d10d92cfd430397c68cc9723a7d8b.pdf>, erişim 11.06.2024.

“Tıbbi Hazır Güç ve Hazır Tıbbi Güç” mottosuyla, yüksek yetenekli ve nitelikli askeri sağlık personelinin doğru yetenekle, doğru yerde çalışmasının sağlanması amaçlanmaktadır.⁴⁰

İnsan kaynağı ve kaynak kullanımı sorunları, hizmeti askeri tesislerden, özel sektöre taşımaktadır. 2015’te %50,50 hizmet özel sektörden alınıyorken, 2024’te bu rakamın %52,85’e çıkmış, 2026’da %55,25’e çıkacağı,³² 2013-2023 yılları arasında askeri hastanelerin ortalama yatak gününün 784.000’den 640.000’e, ameliyatların 295.000’den 135.000’e düştüğü, doğumların 50.000’den 23.000’e düştüğü görülmektedir.⁴¹

Tercih edirliliği ve hizmet verimliliğini artırmak için önerilen bazı yöntemler ise; yapılan ve tamamlanan işlerin gösterilmesi, verilere dayanan kalite göstergelerinin yayınlanması, iletişim ağındaki aksaklıkların tespit edilmesi ve bunların iş birliği içerisinde düzeltilmesi, kanıta dayalı uygulamaların paylaşılması, sahadaki eğitim ve uygulamaların gerçekleştirilmesi olarak açıklanmaktadır.

Bu uygulamalar sayesinde askeri sağlık sistemine hasta başvurularının artırılması, askeri sağlık çalışanı sayısının artırılması, harcamaların azaltılması ve askeri sağlık hizmet yükünün %48’lerden en az %55’lere artırılması ile askeri tesislerin kullanımının artırılması amaçlanmaktadır. Ayrıca ABD-ASS’nin etkin insan gücüne yönelik proje takvimi de 2026-2030 yılları aralığı için hazırlanmış durumdadır.⁴²

2.1.6. TRICARE (T5) ödeme sistemi:

Liberal yönelimli sağlık politikaları uygulayan ABD’de, ordu mensupları ve gaziler için çeşitli kapsam alanları olan TRICARE sağlık güvence sisteminde 2025-2032 yılları arasında T-5 Ödeme Sistemi uygulamasına geçilmesinin, ulusal savunma stratejisini desteklemek ve askeri sağlık sistemi dönüşümüne katkı sağlamak amacıyla planlandığı görülmektedir.⁴³ Genel kapsayıcı sağlık sigorta sistemi yerine özel sigorta sistemi üzerine kurulu ABD ulusal sağlık sistemi ortamında, askerler ve aileleri için çok büyük önemi olan TRICARE kurumsal güvence sistemindeki reformlar, esasen askeri sağlık tesislerine başvuruları teşvik etmek, böylece aktif çalışma imkanına kavuşacak askeri tıbbi gücün hazırlık seviyesini artırmak, sanal sağlık teknolojilerini de güvence kapsamına alarak sağlık hizmetine ulaşımı geliştirmek, sivil sağlık tesisleriyle aynı kalite standartlarını yakalamak ve yaklaşık 136 Milyar \$ değerinde çok çeşitli kontrat kapsam alanları sunarak hak sahiplerinin memnuniyetini artırmayı amaçlamaktadır.⁴⁴

Bir önceki TRICARE sistemi olan T-2017; opsiyon ve kontrat değişimi konularında kolaylık sağlamıyor, hak sahiplerini askeri sağlık tesislerden yararlanma konusunda yeterince teşvik etmiyorken, T-5 ve 2032 yılı için planlanan T-6 uygulamaları için söylenebilecek en özet değerlendirme, opsiyon ve kontrat değişiminin kolaylaştırılması ve katılım payı oranlarının en düşük seviyeye çekilmesidir. Ayrıca bu faaliyet alanı, askeri sağlık sisteminin hem mesleki tatmin hem de mesleki cazibeyi desteklemede de yerinin olduğunu göstermesi açısından, ABD Savunma Bakanlığı tarafından önemsenmektedir.

40 Herman Dawn, “Right Talent, Right Place”, *MHS Conference 2024*, <https://mhsrs.health.mil/Sites/mhsrs2024/submissions/SitePages/Accepted-Abstracts.aspx>, erişim 11.07.2024.

41 Dawn, “Right Talent, Right Place”.

42 Hosea, MHS Governance. *MHS Conference 2024*. Portland/Oregon:MHS.

43 Mark J. Stevenson ve Shana K. Webster, “TRICARE: T-5 Update/ Transition/Innovation”, *MHS Conference 2024*, <https://mhsrs.health.mil/Sites/mhsrs2024/submissions/SitePages/Accepted-Abstracts.aspx>, erişim 11.06.2024

44 Kaissi Amer, “Leading in Difficult Times”, *MHS Conference 2024*, <https://custom.event.com/6C73CFFFCC664B4D8DAF9D6668542C41/files/f52d10d92cf430397c68cc9723a7d8b.pdf>, erişim 11.06.2024

2.2. Entegre Sağlık Hizmetleri

ABD-ASS reformunda entegrasyon faaliyetleri organizasyonel yapılanma ve inovasyona odaklanmıştır. Sağlık yönetimi konusunda, 2020 yılından itibaren gündeme getirilen ve birçok çalışmanın odak noktası olan sağlık hizmetlerinde entegrasyon ihtiyacı, aslında sağlık hizmetlerindeki aşırı uzmanlaşmadan kaynaklanmakta, bu farklı uzmanlaşma alanlarının hızlı, ardıl, bilimsel ve geniş çaplı koordinasyonunu ifade etmektedir. Muharebe sahası ihtiyaçlarının bu entegrasyona etkisi, konuyu daha karmaşık ve acil çözümlenmesi gereken bir hâle getirmektedir. Örneğin “ardıllık” askeri sağlık açısından yaralının bir sonraki tıbbi müdahale aşamasına hazırlanması ve her seviyedeki ilk yardım ve tıbbi müdahalenin, bir sonrakiyle uyumlu olmasını ifade eden bir kavram olarak entegre hizmetler içerisinde önemli bir odak noktasını oluşturmaktadır.

2.2.1. Bütünleşik sağlık sistemi:

ABD-ASS’de geleneksel sağlık sisteminden dijitalizasyona, oradan da bütünleşik sisteme geçiş görülmektedir. Sağlıkta dijitalizasyon, entegre sistemlere kapı aralamıştır. Bu dönüşüm ABD-ASS’nin, merkeze insanı alarak tüm personelin sosyal, ruhsal, fiziksel iyilik halini koruma, geliştirme, tedavi ve rehabilite etmeye odaklandığını, ayrıca hem çalışan hem de hasta için, en entegre ve kaliteli hizmeti amaçladığını vurgulamaktadır.⁴⁵

2.2.2. Entegre kayıt sistemi:

Elektronik Sağlık Kayıt Sistemi (ESKS)’nin hem Savunma Bakanlığı personeli hem de gazileri kapsayan, entegre hasta kayıt sistemi olarak, ABD-ASS’de ilk örneği oluşturduğu bilinmektedir. Bu sistemin ulusal sağlık sistemine yaygınlaştırılması için, Sağlık Bakanlığı kayıtlarının ESKS çatısında birleştirilmiş olmasının, geleceğe dönük iş birlikleri için bir fırsat niteliğinde olduğu görülmektedir.⁴⁶

2.2.3. Askeri sağlık kayıt sistemleri:

ABD-ASS’de, sabit sağlık tesislerinde MHS-Genesis, ROL-3 seyyar tesislerde MHS-Genesis Theater, ROL 1 ve 2 seyyar tesislerde CDP (*Care Delivery Platform*) ve yaralanma noktası ile intikal güzergâhlarında BATDOK (*Virtual Battlefield Assisted Trauma Distributed Observation Kit*) kullanılmaktadır.⁴⁷

MHS-Genesis; askeri hastanelerde kullanılan kayıt sistemidir. Askerler, emekliler, gaziler ve aileleri için kullanılan sistem, tüm kayıtların takip ve değerlendirilmesine olanak tanıyarak sağlığın geliştirilmesi, kalite, hizmet, hasta odaklı çalışmalar, klinik standardizasyon ve çıktıların değerlendirilmesine imkân sağlamaktadır. Ayrıca hasta portalı sayesinde randevu, sağlık takip gibi konularda faydalanicıların kullanımına da açık bir sistemdir.⁴⁸

MHS-Genesis Theater; MHS Genesis’in saha konfigürasyonudur. Seyyar ve konuşlu saha ROL-3 tesisleri, uçak gemileri sağlık tesisi, hastane gemileri, gemi ve denizaltı sağlık

45 Alesha Egts, “Digital Front Door”, *MHS Conference 2024*, <https://mhsrs.health.mil/Sites/mhsrs2024/submissions/SitePages/Accepted-Abstracts.aspx>, erişim 18.06.2024.

46 Tinston Bill vd., “Building on the Federal Electronic Health Record (EHR) Success”, *MHS Conference 2024*, <https://custom.cvent.com/6C73CFFCC664B4D8DAF9D6668542C41/files/746353aaee94c6eb0adf4e136fb551f.pdf>, erişim 16.07.2024.

47 Catalano John, “Operational Medicine. Where The Army is Going and What We’ve Learned from Project Convergence Capstone 4”, *MHS Conference 2024*, <https://www.mhsconference.com/event/ba00b22b-e681-458e-908f-ef5bdde8315e/websitePage:56367d01-5f6a-4fc8-aa66-812d2011d3f7>, erişim 16.06.2024.

48 MHS Genesis., “The Electronic Health Record”, *health.mil*, <https://www.health.mil/Military-Health-Topics/Technology/MHS-GENESIS>, 2024, erişim 11.07.2024.

tesislerinde kullanılmaktadır. Düşük bant genişliği olan yerlerde bile kayıt sisteminin devamını sağlayabilmektedir.⁴⁹

CDP; *Combat medic* için dokümantasyon desteği, klinik karar desteği ve savaş alanında veri aktarım imkânı sağlar. Savaş alanı sağlık hizmetlerinin, ulusal sağlık hizmetleriyle entegrasyonunu sağlayan en önemli kayıt sistemidir. Çevrimdışı ortamlarda minimal iletişim kanallarını kullanabilme yeteneği ile sağlık personeline kararlarında hızlı ve isabetli olma yeteneğini sağlayabilmektedir. Sistem Hasar Kontrol Canlandırma ve Hasar Kontrol Cerrahi aktivitelerinde kullanılmaktadır.⁵⁰ İstatistiksel değerlendirme imkânıyla muharebe sağlık faaliyetlerinin hazırlığına ve tıbbi istihbarat değerlendirmelerine katkı sağlamaktadır.

BATDOK; birden fazla hastanın hayati fonksiyonlarının, herhangi bir android cihazla dahi izlenmesine olanak tanıyan bir yazılımdır. Yaralanma noktasından bir üst basamağa transferde, yaralının tıbbi geçmişini, standart ve bilimsel olarak takip, kayıt ve aktarım imkânı sağlar. Offline kullanılabilen karar destek arayüzleri sayesinde sağlık girişiminde bulunan sağlık personelinin, kitle yaralanmalarında bile yoğunlukla başa çıkabilmesinde yardımcı bir sistemdir. Ayrıca çoklu hasta yönetimi, hayati belirtilerin izlenmesi, yaralanma mekanizması dokümantasyonu, müdahale kaydı ve olay günlüğü tutma imkânları da sağlar.⁵¹

Bunların yanı sıra 2024-2028 arasında aşamayla askeri sağlık finansal sisteminin anlık takibine yönelik bilişim sistemi oluşturulması da reform dâhilinde değerlendirilmektedir.⁵²

2.3. İnovasyon

2.3.1. Temel inovasyon alanları:

ABD-ASS'nin inovasyon alanları dijitalizasyon, insan merkezlilik ve entegre sağlık hizmetleri olmak üzere üç yapısal temel üzerine kurgulanmıştır.⁵³

Dijitalizasyon ve teknolojiiden faydalanmanın ana amacı, yaralıya bulunduğu yerde müdahale edebilmektir. İnsan merkezlilikte en çok odaklanılan Vaka Yönetim Teknikleri kullanma konusudur. Vaka yönetim tekniklerinin benimsenme zorunluluğunun kıt kaynaklara, artan maliyetlere ve artan belirsizliklere bağlı gelişen çok disiplinli vaka değerlendirmesinin, merkezî olarak yönetilmesi ihtiyacından doğduğu görülmektedir. Entegre sağlık hizmetleri yaklaşımında; çoktan seçmeli tedavi yaklaşımları geliştirilmesi, böylece hastalar için çok kapsamlı ve disiplinler arası yaklaşımların, bütünleşik kullanılması amaçlanmaktadır.

2.3.2. Yapay zekâ kullanımı:

ABD-ASS'de yapay zekâ kullanımı için bilgi depolanmasına 2018 yılında başlanmıştır. 2024 yılında yol haritasının strateji, iş birliği ve kurulumu odaklandığı anlaşılmaktadır. Yapay zekâ konusunda ABD-ASS bilgi depolamasının teknik devamlılığı, sorumluluklar, güvenlik ve kullanım konusunda bir rehberin yürürlüğe konması, yeterli işgücü desteğinin sağlanabilmesi

49 MHS Genesis-T., Joint Operational Medicine Information System MHS Genesis Theater. *health.mil*, 2024, <https://www.health.mil/Reference-Center/Fact-Sheets/2023/06/07/MHS-GENESIS-Theater-Fact-Sheet>, erişim 11.07.2024.

50 OpMed CDP, <https://www.health.mil/Reference-Center/Fact-Sheets/2023/09/01/OpMed-CDP-Fact-Sheet>, *OPMED CDP*, 2024, erişim 11.07.2024.

51 Sarma V. Karthik vd., "Integrating Battlefield Documentation into Virtual Reality Medical Simulation Training: Virtual Battlefield Assisted Trauma Distributed Observation Kit (BATDOK)", *Military Medicine*, 188(S6:110), 2023, s.110-115.

52 Smart John, "DHP Audit Roadmap", *MHS Conference 2024*, <https://www.mhsconference.com/event/ba00b22b-e681-458e-908f-ef5bdde8315e/websitePage:56367d01-5f6a-4fe8-aa66-812d2011d3f7>, erişim 18.06.2024.

53 Alesha Egts, Digital Front Door.

ve savunma ekosisteminde bulunan diğer paydaşlarla koordinasyon mekanizmasının oluşturulması konularını yapay zekâ çalışmaları için vazgeçilmez görmektedir.⁵⁴

Üretken yapay zekâ askeri tıp alanında özellikle; asker alımı ve öğrenci kabulünde sağlık işlerinin dijitalleştirilmesi, klinik özetler hazırlanması,⁵⁵ dinamik sanal hasta modelleri, risksiz öğrenme çevresi modelleri, entegre sağlık hizmeti, klinik karar verme mekanizmaları için çok yönlü monitörizasyon, iş akış analizleri, klinik durum senaryoları, kanıta dayalı tıp konularında projeler halinde geliştirilmektedir.^{56,57}

2.3.3. Araştırma, geliştirme ve değerlendirme faaliyetleri açısından inovasyon:

ABD-ASS araştırma faaliyetleri travmatik beyin hasarı, psikolojik ve psikiyatrik sorunlar, göz, kulak travmaları, ekstremit travmaları ve amputasyonlar konularına yoğunlaşmıştır. Sadece askeri tıbbi araştırma ve inovasyon faaliyetleri için 2023 yılında yaklaşık iki Milyar \$ bütçe tahsis edilmiştir.⁵⁸

Araştırma ortaklıkları içerisine giren çalışma ekosisteminin hükümet içi ve dışı, resmi ve özel, askeri ve sivil, geniş yelpazede kurum ve kuruluşlardan oluştuğu ve araştırma faaliyetlerinin toplamda %66'sının, klinik faaliyetlerin ise %43'ünün muharebe sahası hizmetlerine yönelik olduğu dikkat çekmektedir.⁵⁹

2.3.4. Kan desteği inovasyonu:

Kan ve kan ürünleri desteğinde inovatif olarak ürünlerin raf ömrünün uzatılması, soğuk depo trombosit, savaş alanındaki acil kan transfüzyonları için hızlı donör test analizi geliştirilmesi, kan bağışının bağışçıdaki etkileri (savaşabilme kapasitesi vb.), muharebe sahası derinliklerine insansız araçlarla kan desteği, geliştirilmiş kan torbası, kan planlaması için yapay zeka kullanımı konularında çalışmaların yoğunlaştırıldığı, püskürtmeyle kurutulmuş plazma, mobil kan bankası gibi örnek çalışmaların olduğu görülmektedir.⁶⁰

2.3.5. Eğitimde inovasyon:

Eğitim inovasyonunda, cepheden ROL 3-4 tesislere kadar, inovatif tedavi ve uygulama ardıllığının sağlanması, tüm sağlık personelinin, optimal bakım ve tedavi hizmeti için, son teknoloji ürünü tedavi ve karar destek mekanizmalarıyla donanımlı olmaları, yeni jenerasyon çalışanların inovasyona hazırlıklı olması, simülatör, görsel gerçeklik, yapay zekânın eğitimde

54 Catalano John, "Operational Medicine. Where The Army is Going and What We've Learned from Project Convergence Capstone 4", *MHS Conference 2024*, <https://www.mhsconference.com/event/ba00b22b-e681-458e-908f-ef5bdde8315e/websitePage:56367d01-5f6a-4fc8-aa66-812d2011d3f7>, erişim 16.06.2024.

55 Mullen Seileen, "Military Medicine in the Age of AI", *MHS Conference 2024*, <https://custom.cvent.com/6C73CFFCC664B4D8DAF9D6668542C41/files/8008fb04aca9402488f2fe945d34dbbc.pdf>, erişim 17.06.2024.

56 Woodson Jonathan, "Transformation of Health Professions Education and Research Using AI", *MHS Conference 2024*, <https://custom.cvent.com/6C73CFFCC664B4D8DAF9D6668542C41/files/8008fb04aca9402488f2fe945d34dbbc.pdf>, erişim 23.06.2024.

57 Walker Bob, "Military Medicine in the Age of AI: DHA Perspective", *MHS Conference 2024*, <https://custom.cvent.com/6C73CFFCC664B4D8DAF9D6668542C41/files/8008fb04aca9402488f2fe945d34dbbc.pdf>, erişim 20.06.2024.

58 Biggerstaff Sean, "Military Medical Research in the DHA: An Overview", *MHS Conference 2024*, <https://www.mhsconference.com/event/ba00b22b-e681-458e-908f-ef5bdde8315e/websitePage:56367d01-5f6a-4fc8-aa66-812d2011d3f7>, erişim 19.06.2024.

59 Tinston Bill vd., "Building on the Federal Electronic Health Record (EHR) Success", *MHS Conference 2024*, <https://custom.cvent.com/6C73CFFCC664B4D8DAF9D6668542C41/files/746353aaec94c6eb0adf4e136fb551f.pdf>, erişim 16.07.2024.

60 Riggs, Leslie ve Martinez Joshua, "Blood Supply Solutions in a Challenging Environment", *MHS Conference 2024*, <https://alfresco.axiom-rm.com/share/s/rgKj14fgTYiBtVmJsw93jg>, erişim 19.06.2024.

kullanılabilmesi, eğitim, uygulamalar ve görevlerde işbirliklerine alışkın ve açık olunması, bunların sağlayacağı çıktıları değerlendirebilecek bilinçte olunması hedeflenmektedir.⁶¹

Yapay zekâ ve makine öğrenimi, genomik tıp, immünoterapi, chip-organ ilişkisi, nanoteknoloji, üç boyutlu çıktı teknolojisi, görsel ve artırılmış gerçeklik, teletıp, uzaktan monitörizasyon, beyin-bilgisayar ara yüzü konuları ASBÜ'nün odaklandığı eğitimde inovasyon konularıdır.⁶²

2.4. Muharebe Hazırlığı

2.4.1. Operasyonel tıp:

Operasyonel tıp çerçevesinde ABD-ASS'ye göre geleceğin muharebe sahasının daha şiddetli ve ölümcül olacağı değerlendirilmektedir. Sürekli gözetleme ve sürekli iletişim imkânlarına sahip muharebe ortamında hava savunma ve hava sahası kontrol sistemlerinin gelişmesi nedeniyle tıbbi tahliye için hava üstünlüğünün kaybedilmesi söz konusu olacaktır. Muhabere teknolojileri ve karşı koyma tekniklerindeki gelişmelerle iletişim ve lojistik kanallarında zorluklar yaşanacak, hayatta kalmak için mobilitenin (tesis, personel ve araç) önemi artacaktır. Yüksek yaralı sayısı, ki bu sayı ABD-ASS'nin çalışmalarında >10 Bin/60 Gün olarak kabul edilmektedir, tıbbi varlıkların kaybı, ateş sürekliliği nedeniyle "Altın Saat" yaklaşımının uygulanamaması, konuşlanma zorlukları (*Fort-to-Port*) nedenleriyle önemli bir sorun alanını teşkil edecektir. Geleceğin muharebe ortamının en önemli sorunlarından birisi de ABD-ASS'ye göre KBRNE (*Chemical, Biological, Radiological, Nuclear, and Explosives*) personeli istihdamında yaşanacaktır.⁶³

Sonuç olarak; ABD-ASS'nin modernizasyonu için önerilen strateji araçları; gerçekçi tıbbi girişim, profesyonel ve merkezi yönetim, öncelikli kaynaklar, öncelikli araştırma ve geliştirme, operasyonel geri dönüşlerdir. Bunun için küresel sağlık, eğitim hazırlıkları, tesisler ve politikaların değerlendirilmesiyle etkinleştirilecek konsept, doktrin, organizasyon ve eğitim sisteminin inşası, sivil tedavi tesisleriyle entegrasyon ve iş birliği çabaları, lider yetiştirme, yetenek yönetimi, personel seçimi, gücün (personel) korunmasını sağlama yöntemlerinin kullanılması tavsiye edilmektedir. Bu şekilde ulaşılmak istenen son durum; "çok alanlı (kara, deniz, hava, uzay ve siber alan) muharebe destek yeteneğine sahip sağlık gücü elde etmek" olarak belirtilmektedir.⁶⁴

2.4.2. Felaket tıbbi ve Halk Sağlığı Ulusal Merkezi:

Merkez 2008 yılında, felaketler ve sağlıkla ilgili krizlerde ulusal sağlık ve halk sağlığı hizmetlerini geliştirmek amacıyla kurulmuştur. Bu kuruluşun ASBÜ çatısı altında oluşturulduğu, aynı zamanda akademik bir merkez olduğu ve kurumlararası destek rolünün olduğu da bilinmektedir. Ortaya çıkması muhtemel büyük felaketlere bağlı sağlık ihtiyaçlarının belirlenmesi ve açıklanması, bu konudaki ekosistem içerisinde koordinasyonlar kurmak, kuruluşun ve görevin 2025 yılında tam olarak faaliyete geçmesi merkezin öncelikleri olarak belirtilmektedir.⁶⁵

61 Kortepeter G. Mark ve Brosch R. Laura, "Leveraging Innovation at USU to Support Medical Research for the Warfighter", *MHS Conference 2024*, <https://www.mhsconference.com/event/ba00b22b-e681-458e-908f-ef5bdde8315e/websitePage:56367d01-5f6a-4fc8-aa66-812d2011d3f7>, erişim 14.06.2024.

62 MHS Genesis., "The Electronic Health Record". *health.mil*, <https://www.health.mil/Military-Health-Topics/Technology/MHS-GENESIS>, 2024, erişim 11.07.2024.

63 Catalano John, Operational Medicine. Where The Army is Going and What We've Learned from Project Convergence Capstone 4.. <https://www.mhsconference.com/event/ba00b22b-e681-458e-908f-ef5bdde8315e/websitePage:56367d01-5f6a-4fc8-aa66-812d2011d3f7>, *Portland/Oregon: MHS Conference*, 2024, erişim 16.06.2024.

64 Alesha Egts, Digital Front Door.

65 Jeff Freeman, "National Center for Disaster Medicine and Public Health", *MHS Conference 2024*, <https://mhsrs.health.mil/Sites/mhsrs2024/submissions/SitePages/Accepted-Abstracts.aspx>, erişim 19.06.2024.

2.4.3. Tıbbi tahliye sistemleri:

ABD'nin küresel operasyon kapasitesi ve tıbbi operasyonları, tıbbi tahliye sistemlerini daha önemli hale getirmektedir. En geniş operasyon alanı olarak kabul edilen ve beş nükleer güce sahip ülkenin bulunduğu, en büyük beş ekonomik gücün etkili olduğu, 9-10 en büyük limanın bulunduğu, Rusya, Çin ve Kuzey Kore'nin etkili olduğu "İndo-Pasifik komutanlığı bölgesi" 180.000.000 km² alana sahip olarak, operasyonel açıdan önemli ve çok riskli bir bölge olarak tanımlanmaktadır. Bu bölgedeki operasyonel alanların ana karaya uzaklıkları 8-11 saatlik uçuş, 9-12 günlük deniz yolculuğu mesafelerine tekabül etmektedir. Diğer bölgesel komutanlıkların da operasyonel ihtiyaçları doğrultusunda, Transport Komutanlığı'nın tıbbi tahliye kapasitesi kullanılmaktadır. Bu bölgelerde gelişen operasyonlarda, çok ortamlı (*multi-domain*) ve seyyar üs merkezli (uçak gemisi ve amfibi platformlar vb.) özelliklerle, daha önceki harekâtlara göre hem denizde, hem de karada, daha çok sayı ve çeşit yaralı olacak, kitle yaralanmaları daha geniş kapasiteli transport imkânlarını gerektirecek, uzun hasta tahliye süreleri, yolda hasta bakım sürelerini uzatacak, tıbbi lojistik sistem aksayacak, kan desteğinin hazır, ulaşılabilir ve hızlı dağıtılabilir olması gerekecektir. ABD-ASS bu konuda, Transport Komutanlığı'na entegre tıbbi tahliye olanaklarını geliştirmeye yönelmiştir. Konuş yerleri, öngörüye dayanan lojistik sistem, uzun süreli yolda bakım ve iş birlikleri halen çalışılan konulardır.⁶⁶

2.4.4. Genetik gizlilik ve veri koruma:

DNA'nın kişilerin sahip olduğu en özel ve en değerli şey olduğu, geçmiş, şimdi ve geleceğimizle ilgili en mahrem ayrıntıları barındırdığı gerçeğinden hareketle, bu verilerin kişisel zorlama ve manipülasyonlar için kullanılabileceği ve bunun ulusal güvenlik konusu olduğu vurgulanmaktadır. Bu bilgilerin, genetiğe özel biyolojik silah imalatı gibi konularda kullanılabilesinin mümkün olduğu bilinmektedir. ABD-ASS, bu tehditlere karşı bir genetik doğrulama laboratuvarına sahiptir. Alınacak önlemler dahilinde insan genom veri havuzu tesis edilmesi ve bu sayede tüm faydalanıcıların genetik verilerinin korunması ile ulusal güvenliğin artırılması planlanmaktadır.⁶⁷

2.4.5. Biyo-tehditler ve biyo-savunma:

ABD-ASS faaliyetleri dahilinde 2023 yılında "Biyo-Tehdit Durum Raporu" hazırlanmıştır. Bu rapor biyolojik tehdit bilgi birikiminin, analizinin ve paylaşımının geliştirilmesi, biyosürveyans aracılığıyla biyolojik tehdit durumu farkındalığının artırılması, muhtemel tehditlerin hızlı tanımlanması maksatlarıyla kullanılmıştır.⁶⁸

2.4.6. Kanser araştırmaları:

Bu konu ABD'de politik olarak kanser vakalarının azaltılması çalışmalarının bir devamı olarak ordu tarafından uygulanan, kanserin erken tanısı, tedavisi, rehabilitasyonu çalışmalarını kapsamaktadır. 2016'da ve 2022'de başlatılan iki ulusal kanser araştırma projesinin orduya yansımış hali olan bu çalışmaların, askeri personelde kanser vakalarının önlenmesini, personelin göreve dönüşünün hızlandırılmasını, tedavi sonrası personelin uygun şekilde sınıf ve görev değişikliğinin yapılmasını, tedavi görmüş aktif ve gazı personelin rehabilitasyonunu amaçladığı görülmektedir.⁶⁹

66 Jeff Bittermann, "Seize The Initiative", *MHS Conference 2024*, <https://mhsrs.health.mil/Sites/mhsrs2024/submissions/SitePages/Accepted-Abstracts.aspx>, erişim 14.07.2024.

67 Cordts R. Paul vd., "Genomic Medicine, Pharmacogenomics and Data Security for Precision Care", *MHS Conference 2024*, <https://mhsrs.health.mil/Sites/mhsrs2024/submissions/SitePages/Accepted-Abstracts.aspx>, erişim 19.06.2024.

68 Sean Friendly, "Biosurveillance: Current Successes and Future Opportunities", *MHS Conference 2024*, <https://mhsrs.health.mil/Sites/mhsrs2024/submissions/SitePages/Accepted-Abstracts.aspx>, erişim 20.06.2024.

69 Craig D. Shriver ve Oliver H. Bearhs, "Cancer Moonshot & USU Cancer Research", *MHS Conference 2024*, <https://custom.event.com/6C73CFFFC664B4D8DAF9D6668542C41/files/5dbaacd649eb4de29eb5d0fa64102d93.pdf>, erişim 15.06.2024.

ABD’de 2005-2014 yıllarında aktif, gazi askeri personel ve onların yakını hak sahiplerinde kanser sıklığı, sivillerden farklı olarak, erkeklerde sırasıyla testis, deri, prostat, Non Hodgkin lenfoma ve kolon kanserleri; kadınlarda ise sırasıyla meme, cilt, over, Non Hodgkin lenfoma ve serviks kanserleri görülmüştür.⁵⁴ Bu sivil ve askerler arasında kanser yönünden epidemiyolojik bir farkın olduğunu düşündürmektedir. Askeri tıp araştırmalarının bu farkın göreve yönelik derecesi, yönü ve nedenleri üzerinde yoğunlaşması gerektiği değerlendirilmektedir.

2.4.7. Çatışma ortamında kan desteği:

“Silahlı Kuvvetler Kan Programı” ABD-ASS’nin bu konudaki uygulamasıdır. Programın amacı dünyanın her yerinde, personele uygun kan ürünleri temin etmektir. Birlik konuşlanmalarına uygun dağıtılmış, 20 kan bağış merkezi ve 47 transfüzyon servisi ABD-ASS organizasyonunda yer almaktadır.⁷⁰

2.4.8. Seyyar sağlık subayı projesi:

Bu proje, askeri tıp ders programının içerisinde, operasyonel sahaya yönelik uygulamaların öğretilmesi ve değerlendirilmesi için oluşturulmuştur. Program; zayıat yönetimi, muharebe sahası sağlık faaliyetleri, asker-sivil ve çok uluslu iş birlikleri, tutuklu ve esir faaliyetleri, KBRNE ortamında tıbbi faaliyetler ve sağlık destek planlamasını kapsamaktadır.⁷¹

3.ABD-ASS Reformunun Küresel Tehditler Temelinde Türkiye Açısından Değerlendirilmesi

ABD ordusu “tıbbi olarak hazır güç ve hazır tıbbi güç” mottosu doğrultusunda, ordusunu hem sağlıklı hem de sağlık operasyonlarına hazırlıklı kılma amacıyla, ABD-ASS’de sürekli reform ihtiyacı hissetmektedir. Son dönemlerdeki küresel siyasi ortamın gerektirdiği öncelik ve motivasyonla yapılan çalışmalarda, muharebe hazırlığında ABD-ASS’nin çok yönlü, esnek, atık, profesyonel, entegre, mobil ve modern bir teşkilatlanmayla, ordunun stratejik, operatif ve taktik hedeflerini desteklemeye, her zaman ve her şartta hazır olması gerektiği vurgulanmıştır.

ABD kaynaklı, “2050 Yılında Taktik Kara Savaşlarının Görünümü” isimli rapor 2017 yılında yayınlandığında, ortaya konulan birçok taktik gelişmenin arasında, öngörülere göre kabul edilebilir ama endişe verici olarak değerlendirilen üç proje; artırılmış askerler, yönlendirilmiş enerji silahları ve otonom katil robotlar olarak ifade edilmiştir. İlaç, beyin-makine ara yüzü, sinirsel protez ve genetik mühendisliği teknolojilerinin, askerlerin savaşma yeteneklerini artırmak, onları zinde tutmak, daha az besinle daha uzun süre hayatta kalmalarına yardım etmek, acı eşik seviyelerini yükseltmek, bilişsel ve fiziksel kabiliyetlerini güçlendirmek maksatlarıyla kullanılabileceği öngörülmüştür.⁷² 2050 yılına kadar birçok farklı tipte ve modelde yönlendirilmiş enerji silahlarının kullanılmaya başlanacağı, körlüğe neden olan lazer silahları, elektromanyetik radyasyon ve manyetik uyarım silahları gibi silahların da sağlık hizmetlerinde yeni müdahale ve tahliye yöntemlerini zorunlu kılacağı anlaşılmaktadır.

Ancak, kaynaklara göre 2050 yılına varmadan, askeri yeniliklerin tetiklendiği ve bunda teknoloji, operasyonel faktörler, askeri rekabet ortamı, sivil-asker iş birlikleri,

70 Leslie Riggs ve Joshua , “Blood Supply Solutions in a Challenging Environment”, *MHS Conference 2024*, <https://alfresco.axiom-rm.com/share/s/rgKj4fgTYiBtVmJsw93jg>, erişim 19.06.2024.

71 Eric Elster, “Military Medical Education: Century 21 and Beyond”, <https://alfresco.axiom-rm.com/share/s/MyQPUfhJTDGODnLsgHoWQ>, erişim 19.06.2024.

72 “Yakın Geleceğin Savaşlarında Ahlâk Kuralları”, *SunSavunma*, 2017, <https://sunsavunma.net/yakin-gelecegin-savaslarinda-ahlak-kurallari/>, erişim 12.05.2024.

müttefiklik ilişkileri, iç politikalar, ekonomik durumların etkili olduğu görülmektedir.⁷³ ABD-ASS 2024 Konferansının konu ve kapsamı, ulusal kongrenin ABD-ASS reform raporları ve ABD-ASS'nin çeşitli çalışma ve organizasyonları, "2050 Yılında Taktik Kara Savaşlarının Görünümü" isimli rapora rağmen, planlamaların 2050'lerden, 2030'lu yıllara çekildiğini göstermektedir.

ABD-ASS'nin benimsediği tehdit algısının, öncelikle; Çin'in sürekli büyüyen çok boyutlu tehdidi, ABD, müttefikleri ve diğer ortaklarına karşı oluşan stratejik küresel saldırılar, İndo-Pasifik bölgede Çin ve müttefiklerinin ortaya çıkardığı zorluklar ve Avrupa'da tehdit olan Rusya üzerine yoğunlaşması,⁷⁴ Rusya, Çin, Avrupa Birliği, NATO'nun 2030 hedefleri dikkate alındığında, daha anlamlı hale gelmektedir. Zira, Çin'in kara gücünü modernizasyon ve genişletme projeleri, denizasıırı gücünü modernize etme projeleri, Küba, Pakistan, Tanzanya, Sri Lanka gibi ülkelerde üs kurma çalışmalarının 2030'a miadı,⁷⁵ Tayvan'ın tamamen ele geçirilmesi için Çin'in 2030'a planlı "Ejderha Operasyonu",⁷⁶ Çin'in kara, deniz ve hava platformlarındaki nükleer gücünü 2030'a kadar iki katına çıkarma planı,⁷⁷ NATO'nun 2030 savaş yeteneğini geliştirme programı,⁷⁸ Rusya'nın, Ukrayna'nın geniş çaplı işgalinden kaynaklanan kayıpları telafi etmek ve potansiyel olarak gücünü 2022 seviyelerinin üzerine çıkarmak için planlanmış reorganizasyon programının 2030 yılını hedef alması,⁷⁹ ABD-ASS reformlarının 2030 hedefleriyle nedensellik bakımından bağlantılı görülmektedir.

Tehdit kapsamlarını değerlendirdiğimiz zaman, yoğunluk düzeyine göre çatışmaları küçükten büyüğe; hibrid tehditler, düşük yoğunluklu çatışma, terörizm, düzensiz savaşlar, hibrid savaş, sınırlı konvansiyonel savaş ve büyük bölgesel savaş olarak sıralarsak, bu savaşların ortaya çıkma ihtimali büyüklükleriyle ters orantılıdır. Tehdit kapsamına göre yoğunluklar dikkate alındığında, ihtimali en az olan küresel olarak büyük bölgesel savaşların emarelerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu emarelerin tezahürü Avrupa Birliği Dış Siyaset Sorumlusu tarafından 2024 itibarıyla deklare edilmiş durumdadır.⁸⁰ Ayrıca Ukrayna ve Rusya arasındaki çatışmaların seyri, İsrail Devleti'nin Filistin'e karşı yürüttüğü saldırılar ve ateşin Lübnan, Suriye, İran gibi ülkelere de çeşitli seviyelerde sıçramaya başlaması, Hint Okyanusu ve Pasifik bölgesinde 2010 yılından itibaren aktif şekilde başlayıp 2021 yılında resmileşen İngiltere, ABD ve Avustralya ortaklığı, Çin'in buna karşılık büyütmede kararlı ve istekli olduğu donanma başta olmak üzere askeri gücünün büyüme ivmesi, Tayvan'ın bölgede adeta bir Ukrayna misali çatışma platformu olarak hazırlanma çabaları, Rusya'nın Baltık ve Kuzey Buz Denizi'nde NATO ve Avrupa Birliği ile yürüttüğü soğuk savaş, buna karşın ABD ve NATO'nun Rusya'yı Arktik bölgedeki tehditkâr eylemlerinden caydırmak amacıyla, ittifakın

73 Barış Ateş (ed.), *Türkiye'de Askeri Yenilik: Soğuk Savaş Sonrası Dönem Üzerine Bir İnceleme*, Vakıfbank Kültür Yayınları, İstanbul, 2023, s. 31.

74 Glendon B. Diehl, "The Strategic Context of Global Health Engagement", *MHS Conference 2024*, <https://mhsrs.health.mil/Sites/mhsrs2024/submissions/SitePages/Accepted-Abstracts.aspx>, erişim 16.06.2024.

75 Honrada Gabriel, "China's Global Military Base Strategy Taking Shape", *AsiaTimes*, 2024, <https://asiatimes.com/2024/06/chinas-global-military-base-strategy-taking-shape/>, erişim 14.06.2024.

76 Kyle Amonson ve Dane Egli "The Ambitious Dragon; Beijing's Calculus for Invading Taiwan by 2030", *Journal of Indo-Pacific Affairs*, 6:3, 2023, s. 37-53.

77 Cadell Cate, "China's Nuclear Arsenal on Track to Double by 2030, Pentagon Reports", *The Washington Post*, 2023, <https://www.washingtonpost.com/national-security/2023/10/19/china-military-power-report-nuclear/>, erişim 15.07.2024.

78 Tammen John, NATO'nun Savaş Yeteneğini Geliştirme Kavramı: savaşın değişen karakterini önceden görmek. <https://www.nato.int/docu/review/tr/articles/2021/07/09/natonun-savas-yetenegini-gelistirme-kavrami-savasindegenis-karakterini-onceden-goermek/index.html>, *NATO Review*, 2021, erişim 17.06.2024.

79 Massicot Dara, "Russian Military Reconstitution: 2030 Pathways and Prospects", *Carnegie Endowment for International Peace*, <https://carnegieendowment.org/research/2024/09/russian-military-reconstitution-2030-pathways-and-prospects?lang=en>, erişim 11.07.2024.

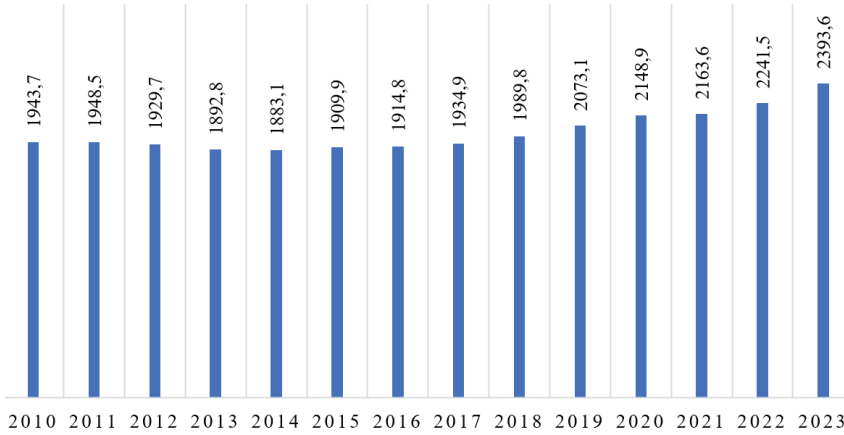
80 Borrell Joseph, Yeni Bir Dünya Savaşının Emareleri Ortaya Çıkış Durumda. *T. H. Ajansı*, 2024

kuzey ve doğu kanadı için savaş zamanı takviye planlarını geliştirmesi, Kuzey Kore'nin Rusya ile stratejik ortaklıkları ve Güney Kore'nin tehdit algıları, Afrika'da vekil araçlar üzerinden yürütülen çatışma ortamı, halihazırda hibrid savaşla sınırlı konvansiyonel çatışmalar arasında bir yelpazede olan uluslararası çatışma ortamlarının, nükleer tehditlerle birlikte, çok hızlı bir şekilde büyük bölgesel savaşlar safhasına evrilebileceğini göstermektedir.

Bu bölgelerin, ABD-ASS'nin Pasifik, Ortadoğu, Avrupa Hasta Tahliye Merkez Komutanlığı konuşlanmaları ve planlamalarıyla örtüşmesi, bölgesel savaş emarelerinden biri olarak değerlendirilmelidir. Kaldı ki, bir askeri sağlık sisteminin reform çalışmalarına tehdit algılarının belirtilmesiyle başlıyor olması bile tek başına yeteri kadar uluslararası çatışmalara hazırlık anlamı taşımaktadır.

Bunlara paralel olarak dünya genelinde askeri harcamaların her yıl arttığını gösteren açık kaynak verileri mevcut olup,⁸¹ bu artış da bölgesel savaşların emaresi olarak değerlendirilebilecektir (Şekil 7).

Şekil 7: 2010-2023 Dünya Askeri Harcamaları (Milyar \$)⁸²

Bu durumda, Avrupa Birliği'nin endişe ettiği gibi, ABD, Rusya, Çin gibi küresel güçlerin kontrolünde devam edecek, büyük bölgesel savaşlarda, kendisine güvenli alan yaratmak isteyen her ülke veya ülkeler grubu, savunma sanayii ekosistemi, savunma politikaları ve bunların desteklediği güçlü bir ordu ile caydırıcılığını korumak zorundadır.

ABD'nin daha önce 2050 yılı için programlanan dönüşüm hedeflerini, 2030'lu yıllara çekmesi,⁸³ bu dönüşümde entegre sağlık hizmetleri, insan merkezilik, muharebe sağlık hizmetleri ve sağlıkta inovasyon konularına odaklanması, planlanan hizmetlerde kitle yaralanmalarına yönelmesi, beklenen aktivasyonun büyüklüğü ve yakınlığı hakkında emare olarak kabul edilmelidir.

Türkiye'nin 2024-2028 savunma sanayii gelişim ilkesi "Savunma sanayiinin teknolojik derinliğinin ve yerlilik oranının artırılması, yurt dışı bağımlılığının mümkün olan en düşük seviyede tutulması ve savunma sanayii ekosisteminin sürdürülebilirliğinin

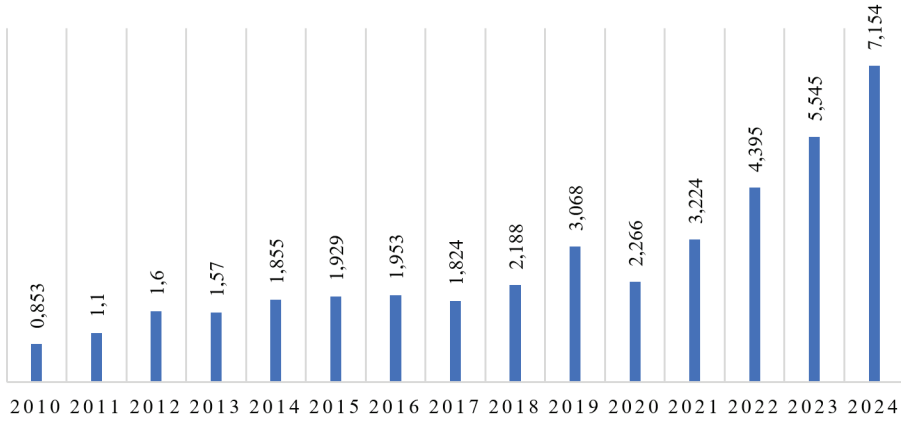
81 "SIPRI Military Expenditure Database", *Stockholm International Peace Research Institute*, 2024, <https://www.sipri.org/databases/milex>, erişim 13.12.2024.

82 Riggs Leslie ve Martinez Joshua, "Blood Supply Solutions in a Challenging Environment", *MHS Conference* 2024, <https://alfresco.axiom-rm.com/share/s/rGKj14fgTYiBtVmJsw93jg>, erişim 19.06.2024.

83 "Yakın Geleceğin Savaşlarında Ahlak Kuralları", *SunSavunma*, 2017, <https://sunsavunma.net/yakin-gelecegin-savaslarinda-ahlak-kurallari/>, erişim 12.05.2024.

sağlanması” olarak ifade edilmektedir.⁸⁴ Türkiye’nin son 20 yılda attığı adımlar, kendi kendine teknolojik olarak yeterli olma hedefine çok yaklaştığını göstermektedir. Bu gelişimde en önemli faktörlerden birisi de tehdit algısıdır.⁸⁵ Türkiye’nin adımları uluslararası kamuoyu tarafından açıkça görülmektedir. Zira yurtdışı kaynaklı araştırma şirketlerinin verilerine göre Türkiye’nin savunma ve havacılık alanındaki ihracatı son 15 yıl içerisinde yaklaşık yedi kat artarak yedi milyar doların üzerine çıkmış durumdadır (Şekil 8).⁸⁶

Şekil 8: Türkiye Savunma ve Havacılık İhracat Miktarı (Milyar \$)⁸⁷

Ayrıca yine uluslararası raporlama şirketlerinin verilerine göre 2024-2028 aralığında Türkiye Savunma ve Güvenlik endüstrisinin değerinin %5,6 yıllık büyüme oranıyla gelişeceği öngörülmektedir.⁸⁸ Bundan sonra geliştirilmesi beklenen uçak gemisi, muharip uçak ve uzay projeleri de, artık uygulamaya geçmiş ve 2030’lu yılları hedefleyen projeler olarak Türkiye’nin küresel tehditlerin farkında olduğunu ve küresel çaptaki ülkelerle yarışabilecek seviyeleri yakalamakta kararlı olduğunu göstermektedir. Ancak, yüksek kabiliyetli ve çok yönlü askeri ve sivil sağlık gücünün, uluslararası politika aracı olarak kullanıldığı bir küresel ortamda, askeri sağlık gücünün insan odaklı hizmet anlayışıyla, Afrika ve Güney Amerika örneklerinde olduğu gibi, çatışmalar, asıl ve vekil savaşçı gruplar, yer altı kaynaklarının kontrolü gibi etki girişimlerinden önce ve daha hızlı bir şekilde, insan düşünce ve duygularını kontrol altına alabildiği ve halen bu amaçla kullanıldığı değerlendirilmektedir. Askeri sağlık desteğinin, ABD tarafından Ukrayna’da etkin kullanıldığı bilinmektedir.⁸⁹ Ukrayna’ya ABD ve NATO tarafından gerçekleştirilen askeri tıbbi yardımların tıbbi destek seçeneklerinin artırılması ve geliştirilmesi, Ukrayna asker ve halkının tıbbi tahliyesinin etkinliğini artırmak

84 SSBTC Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayii Başkanlığı, *Savunma Sanayii Sektörel Strateji Dökümanı*, 2024.

85 Veyssel Kurt ve Murat Yiğit, *Türk Savunma Sanayiinin Gelişimi “Siyasal ve Bürokratik Arka Plan”*, Türkiye Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2024.

86 Tom Waldwyn “Türkiye’s Defence Industry Charts a Course for European Growth”, *International Institute for Strategic Studies*, 2025, <https://www.iiss.org/online-analysis/military-balance/2025/01/turkeyes-defence-industry-charts-a-course-for-european-growth/>, erişim 23.01.2025.

87 Glendon B. Diehl, *The Strategic Context of Global Health Engagement*.

88 “Türkiye Defense Market Overview”, *Reportlinker.com*, https://www.reportlinker.com/marketreport/Defense/666607/Defense?term=defense%20research&matchtype=b&loc_interest=&loc_physical=9198902&utm_group=standard&utm_term=defense%20research&utm_campaign=ppc&utm_source=google_ads&utm_medium=paid_ads&utm_content=, erişim 21.01.2025.

89 Oğuzhan Özmen ve Pelin A. Özmen, “A Scientific Evaluation for Military Medical Services in the Russia-Ukraine War”, *Iranian Journal of War and Public Health*, 15:4, 2023, s. 397.

için Batı Avrupa'daki ülkelere tıbbi destek, Ukrayna silahlı kuvvetlerinin sağlık birliklerinin eğitim ve uygulama açılarından desteklenmesi bu süreçte odaklanılan üç konudur.⁹⁰

Yine ABD ve NATO'nun tıbbi tahliye de Ukrayna için dikkate aldığı bir diğer sorun alanı Ukrayna'da hastanelerin çatışma alanlarına en az 400 kilometre ve bir saatten fazla güvensiz uçuş mesafesinde olmasıdır.⁹¹ Bu husus, edinilen tecrübelerle bağlı olsa gerek, ABD Birleşik Travma Sistemi Başkanı Albay Stacy Shackelford tarafından yazılan ve ABD-ASS'nin resmi internet sitesinde ABD-ASS'nin gelecekteki savaşlara nasıl hazırlandığını konu alan bir makalede; "Hastanelere olan mesafeler çok uzun olduğu için gelecekteki kayıplardan endişe ediyoruz" ifadesini kullanmıştır.⁹²

ABD'nin reform çalışmalarındaki tıbbi entegrasyon, inovasyon ve tıbbi destek çalışmalarının uzak mesafeli tıbbi desteğe odaklanmış olduğu dikkate alındığında, 2030'u hedefleyen ABD-ASS reform çalışmalarının ve bu kapsamdaki faaliyetlerin, bölgesel büyük savaşların emarelerinden biri olarak değerlendirilmesi abartılı olmayacaktır. ABD'nin özellikle Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) sınırları içerisindeki konuşlanmaları dikkate alındığında anlaşmazlıkların Doğu Akdeniz'de odaklanması ihtimali de bir hayli yüksek görülmektedir. ABD'nin uzun yıllardan beri İngiltere kontrolünde olan GKRY topraklarında askeri varlığının olduğu bilinmesine rağmen, yeni kurulan üsleriyle birlikte bu topraklardaki askeri varlığını 2023-2029 yılları aralığında %48 oranında artıracığı İngiltere kaynaklı medya kuruluşlarının yayınlarında yer almıştır.⁹³ Amerika'nın Yunanistan ve GKRY ordularının askeri sağlık sistemine gösterdiği katkı da, Selanik'te Aralık 2024'te düzenlenen 26'ncı Balkan Askeri Tıp Kongresi ve 29'uncu Silahlı Kuvvetler Tıp Konferansı'ndaki Yunanistan askeri sağlık personelinin sunumlarında hissedilmekte ve yine ABD-ASS'nin bu bölgeye yönelik askeri sağlık hizmet planlamaları olarak göze çarpmaktadır.⁹⁴

Türkiye bu yakın tehditleri dikkate alarak, en kısa sürede birincil bakım, bireysel sağlık, yeni teknoloji ve yatırımlar, disiplinler arası entegre hizmet temelli, muharebeye dönük askeri sağlık hizmeti odaklı "Askeri Sağlık Sistemi" (ASS) reformunu hayata geçirmelidir.

Türkiye'nin savunma sanayii modernizasyon ve yerlileştirme çalışmalarının beraberinde, askeri sağlık sistemi açısından da en geç 2030 yılını bir mîat olarak ortaya koyarak muharebe ortamı ve yetersiz koşullarda sağlık hizmetlerini devam ettirebilecek entegre, mobil, dayanıklı ve sürdürülebilir sağlık sistemlerini kurgulamaya ve organize etmeye yönelik reformları başlatması ve geliştirmesi gerekmektedir.

Halen Libya ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti topraklarında hizmet vermekte olan, askeri ve/veya askeri sağlık personeli destekli Türkiye Cumhuriyeti'ne ait hastanelerin, 2023 yılında Türkiye'de meydana gelen büyük deprem sonrasında Kahramanmaraş ilinde konuşlanan seyyar askeri hastanelerin, uluslararası hukuk kuralları kapsamında uygulanan iç güvenlik ve sınır ötesi harekâtlara destek amacıyla görev yapan seyyar askeri hastanelerin varlığı, Türkiye'nin hali hazırda askeri sağlık hizmetleri konusundaki çalışmalarına örneklerdir. Ancak, bu hastanelerin personel açısından T.C. Sağlık Bakanlığı desteğine

90 Aleksander Jackel, "Combining Efforts in Medical Support for Ukraine", *Europe Military Medicine Services*, 2023.

91 Özmen ve Özmen, "A Scientific Evaluation for Military Medical", s. 399.

92 A. Janer Aker, How Military Medicine Is Preparing for the Next Conflict. *U.S. Department of Defense*, Haziran 2022, <https://www.defense.gov/News/Stories/Article/Article/3062283/military-medicine-is-preparing-for-the-next-conflict/>, erişim 04.02.2025.

93 Kennard Matt, "America's Secret Military Deployment on British Cyprus", *Declassified UK*, <https://www.declassifieduk.org/revealed-americas-secret-military-deployment-on-british-cyprus/>, erişim 14.12.2024

94 BMCC, Bildiri Özetleri Kitabı. *26'ncı Balkan Askeri Tıp Kongresi*, 2024; SKTD, 29'uncu Silahlı Kuvvetler Tıp Konferansı Bildiri Özetleri Kitabı. *Yunanistan Silahlı Kuvvetler Tıp Derneği*. 2024.

ihtiyaç duyması, insan gücü ve kaynak devamlılığının uzun süreli kaynak çalışmalarıyla planlanamıyor olması, felaket durumunda sağlık hizmet tesisi olarak muharebe maksatlı yüzer platformlardan yararlanmak zorunda kalınması, muharebe hazırlığı açısından, hızla üzerinde çalışılması gereken konular olarak değerlendirilmelidir.

Somali ve Libya başta olmak üzere Afrika ülkeleriyle ilişkilerimiz, Azerbaycan'dan başlayarak Asya'nın içine uzanan Türk Cumhuriyetleri ile bağlarımız ve NATO gibi uluslararası üyeliklerimizin gerektirmesi muhtemel görevler de dikkate alınarak, stratejik açıdan Türkiye'nin savunma ve güvenlik politikalarında bir araç olarak, küresel etki gücüne ulaşması arzu edilen Türk Silahlı Kuvvetleri'nin ulusötesi, denizası ve kıtalararası operasyonlara hazırlıklı, özellikle uzun mesafeli tıbbi desteğe odaklanan askeri sağlık konusu, hizmet ve tahliye sistemlerine sahip olması, başta ABD-ASS olmak üzere, diğer ülkelerin ordularındaki çeşitli hazırlıkları 2030'a ayarlı bir bölgesel savaş emaresi olarak değerlendirerek her alanda olduğu gibi askeri sağlık alanında da planlamalarını tamamlamasının gerekli olduğu değerlendirilmektedir.

Sonuç

ABD-ASS'nin reformist hareketlilikteki nihai hedefi; “2030 ve sonrasına hazır, entegre, adapte, ihtiyaca cevap verebilen, dayanıklı Birleşik Sağlık Gücünün bir parçası olarak, çok alanlı harp ortamında hizmet edebilecek yetenekte ve insan odaklı, dönüştürülmüş ve modernize edilmiş askeri sağlık gücünün organizasyonu” olarak açıklanmıştır.⁹⁵

Ulusal ve askeri sağlık sistemlerindeki değişim ve dönüşümlerin değerlendirilmesi, aynı zamanda uluslararası siyaset, savunma ve güvenlik, istihbarat ve istihbarata karşı koyma hususlarının da bir bileşeni olarak görülmelidir. ABD-ASS reform faaliyetleri paralelinde değerlendirildiğinde, Türkiye; savunma sanayiindeki gelişmeler, ulusal sağlık sistemindeki atılımlar ve özellikle sağlık bilgi sistemlerinde sağlanan organizasyonun kolaylaştırıcı etkisi ve TSK'nın deneyimli yapısı sayesinde, çok ortamlı savaş alanlarını, askeri tıp açısından değerlendirme becerisini, çok hızlı bir şekilde modernize edebilme yeteneğine sahiptir.

Askeri Sağlık Sistemi (ASS); savunma stratejisini daha hızlı anlama, daha hızlı karar verme ve daha hızlı tepki gösterme kabiliyetine ve liderlik özelliklerine sahip, yönetim ve organizasyonu bilen askeri sağlık yöneticileri tarafından komuta ve kontrol edilmek şartıyla, muharebe sahasındaki tüm paydaşlarla organize, koordine ve birbirini destekler şekilde, mümkün olan en mobil, modüler ve esnek yapıda teşkil edilerek gücün korunması, gücün geliştirilmesi, muharebe sahasının değerlendirilmesi ve hazırlanması, lokal desteğin kazanılması başta olmak üzere stratejik ve çok amaçlı kullanılabilecek bir “güç çarpanı” olarak değerlendirilmelidir.

Klinisyenlerin ve seyyar sağlık birimlerinin muharebe ortamı ve yetersiz koşullardaki konuş ortamında oluşan muharebe çevresinde, hizmetleri devam ettirebilecekleri entegre, mobil, dayanıklı ve sürdürülebilir uygulamaların kurgulanması, organizasyonu, geliştirilmesi ve devamlılığının sağlanması, ASS'nin ilk ve en önemli hedefi olmak zorundadır.

Ülkelerin savaşı göze aldıklarının, çatışma için hazır olduklarının askeri, sosyal, ekonomik, teknolojik ve politik emareleri gözlenebilir. Bu emareler profesyonel değerlendirmelerle analiz edildiğinde zamanlama, kuvvet büyüklüğü ve hedefler de tam isabetle belirlenebilir ki; deneyimli ülkeler ve bu ülkelerin orduları da bu emareleri sürekli

95 Walker Bob, “Military Medicine in the Age of AI: DHA Perspective”, *MHS Conference 2024*, <https://custom.event.com/6C73CFFFC664B4D8DAF9D6668542C41/files/8008fb04aca9402488f2fe945d34dbbc.pdf>, erişim 20.06.2024.

olarak göz önünde tutarlar. Askeri sağlık sistemindeki faaliyetlerin, ordunun her yapıtaşında olduğu gibi, askeri hareketlilikler konusunda emareler taşıdığı ve bunların profesyonel gözetim altında bulundurulması gerektiği kabul edilmelidir.

Çalışmadaki en önemli iddia ve Türkiye açısından ASS'nin ikinci önemli hedefi ise, bu emareleri değerlendirip stratejik ve operatif yöneticilerin karar verme süreci için kullanışlı hale getirebilecek, sağlık istihbarat yapısını karargâh hizmetlerine dâhil etmek olmalıdır. Askeri sağlık epidemiyolojisi ve aktif sürveyans çalışmalarında kullanılabilecek, ulusal e-nabız sistemiyle entegre, güvenliği sağlanmış ve yerli uydu ve veri sistemlerine dayanan “sağlık bilişim sistemi” ise, ASS reformunun çatısını oluşturmalıdır. Entegre hizmetin başarılması için, yönetimde merkezileşme, personel temin faaliyetlerinde uzun ve orta vade insan kaynağı planlamaları, savunma stratejisini ve harekâtı daha hızlı anlama, daha hızlı karar verme ve tepki yeteneğine sahip askeri sağlık personeli ve liderlerinin eğitimi öncelik verilmesi gereken reform alanlarıdır. Profesyonel ve bütünlük askeri sağlık yönetimi, en üst seviyede entegre sivil-askeri sağlık iş birliği askeri sağlık yönetimi açısından dikkate alınması gereken konulardır. Sahada tahliye ihtiyacını en aza indirecek seviyede ilk yardımcı ve savaşan sağlık personeli seviyesine erişilmesi, yerli sistemlere dayalı mobil tıbbi dijitalizasyon, birliklerden yurtiçi hastanelere kadar teknoloji bütünlüğü ve teşhis, tedavi ardıllığının sağlanması, genetik doğrulamalar ve çalışmaları sağlayacak, güvenli tıbbi genetik çalışma tesisleri ise Türkiye'nin öncelik vermesi gereken Operasyonel Askeri Tıp çalışmaları olarak ön plana çıkmaktadır.

Çıkar Çatışması

Araştırmamızın yazarları olarak herhangi bir çıkar çatışma beyanımız bulunmamaktadır.

Yazarların Katkı Oranı

Araştırma Tasarısı O.Ö., Literatür Taraması O.Ö. ve P.Ö., Veri Toplama O.Ö., Veri Seti Oluşturma P.Ö., Saha Çalışması O.Ö., Analiz O.Ö. ve U.T.Ö., Metin Oluşturma O.Ö.

KAYNAKÇA

Basılı Eserler

- AMONSON Kyle ve EGLI Dane (2023). “The Ambitious Dragon; Beijing’s Calculus for Invading Taiwan by 2030”, *Journal of Indo-Pacific Affairs*, 6:3, 38-54.
- ATEŞ Barış (ed.) (2023). *Türkiye’de Askeri Yenilik: Soğuk Savaş Sonrası Dönem Üzerine Bir İnceleme*, Vakıfbank Kültür Yayınları, İstanbul.
- BMCC. (2024). *Bildiri Özetleri Kitabı*. 26’ncı Balkan Askeri Tıp Kongresi, Selanik.
- Congressional Budget Office. (2017). *Approaches to Changing Military Health Care*. Congress Research Service.
- Congress Research Service. (2013,2014,2018,2021). *Military Medical Care: Frequently Asked*. Congressional Research Service.
- Congress Research Service. (2019). *Military Health System Reform*. Congress Research Service.
- DHA, (2023). *Evaluation of the Tricare Program: FY 2023 Report of Congress*.
- JACKEL Aleksander (2023). *Combining Efforts in Medical Support for Ukraine*, Europe Military Medicine Services.

- KURT Veysel ve YİĞİT Murat (2024). *Türk Savunma Sanayinin Gelişimi “Siyasal ve Bürokratik Arka Plan, Türkiye Araştırmaları Vakfı, İstanbul.*
- MEYDAN Cem H. (2015). “Dünya Ordularında Yeniden Yapılanmanın Kaynakları Üzerine Bir İnceleme”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 11:21, 1-39.
- ÖZMEN Oğuzhan ve ÖZMEN Pelin (2023). “A Scientific Evaluation for Military Medical Services in the Russia-Ukraine War”, *Iranian Journal of War and Public Health*, 15:4, 395-403
- SARMA Karthik (2023). “Integrating Battlefield Documentation into Virtual Reality Medical Simulation Training: Virtual Battlefield Assisted Trauma Distributed Observation Kit (BATDOK)”, *Military Medicine*, 188(Suppl), 110-115.
- SKTD. (2024). *29’uncu Silahlı Kuvvetler Tıp Konferansı Bildiri Özetleri Kitabı*, Yunanistan Silahlı Kuvvetler Tıp Derneği, Selanik, 25-29.
- SIEGEL Rebecca L. GIAQUINTO Angela N. ve CEMAL Ahmedin (2024). “Cancer Statistics, 2024”, *A Cancer Journal for Clinicians*, 74:1, 12-49.

İnternet Kaynakları

- “About the Defense Health Agency”, *DHA*, <https://dha.mil/About-DHA>, 2024, erişim 25.06.2024.
- “About the Military Health System”, *MHS*, <https://health.mil/About-MHS> erişim 27.02.2025.
- “All Jobs”, *US Army*, <https://www.goarmy.com/careers-and-jobs/browse-jobs>, erişim 18.10.2024.
- “Army Medical Logistics Command. Us Medical Material Agency”, *USAMMA*, 2018, <https://www.amlc.army.mil/USAMMA/>, erişim 20.06.2024.
- “Army Jobs” *US Army*, <https://www.goarmy.com/careers-and-jobs/browse-career-and-job-categories/medical-and-emergency/combat-medic-specialist.html>, erişim 15.03.2024
- “Army Medical (AMEDD)”, *US Army*, <https://www.goarmy.com/careers-and-jobs/specialty-careers/medical>, erişim 25.12.2024.
- “Medical Training & Residency”, *GoArmy*, <https://www.goarmy.com/careers-and-jobs/specialty-careers/medical/residency-locations>, 2024, erişim 15.03.2024.
- “Medicine and the Military”, <https://www.medicineandthemilitary.com/career-and-lifestyle/military-medical-facilities-map/>, erişim 11.06.2024.
- “Military Health System Reform”, *National Military Family Association*, 2020, <https://www.militaryfamily.org/wp-content/uploads/Military-Health-System-Reform.pdf>, erişim 11.08.2024.
- “Operations, Plans, and Training”, *DHA*, <https://dha.mil/About-DHA/Organizational-Structure/Operations-Plans-and-Training> erişim 27.02.2025.
- “SIPRI Military Expenditure Database”, *Stockholm International Peace Research Institute*, <https://www.sipri.org/databases/milex>, erişim 13.12.2024.
- “Türkiye Defense Market Overview”, *Reportlinker.com*, https://www.reportlinker.com/marketreport/Defense/666607/Defense?term=defense%20research&matchtype=b&loc_interest=&loc_physical=9198902&utm_group=standard&utm_term=defense%20research&utm_campaign=ppc&utm_source=google_ads&utm_medium=paid_ads&utm_content=, erişim 21.01.2025.
- “Yakın Geleceğin Savaşlarında Ahlâk Kuralları”, *SunSavunma*, <https://sunsavunma.net/yakin-gelecegin-savaslarinda-ahlak-kurallari/>, erişim 12.05.2024.
- “Yeni Bir Dünya Savaşının Emareleri Ortaya Çıkış Durumda”, *Tesnim Haber Ajansı*, <https://www.tasnimnews.com/tr/news/2024/04/29/3076739/borrell-yeni-bir-d%C3%BCnya-sava%C5%9F%C4%B1n%C4%B1n-emareleri-ortaya-%C3%A7%C4%B1km%C4%B1%C5%9F-durumda>, erişim 20.02.2025.
- AKER Janet A. (2022). “How Military Medicine Is Preparing for the Next Conflict”, *U.S. Department of Defense*, Haziran 2022, <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3062283/military-medicine-is-preparing-for-the-next-conflict/>, erişim 04.02.2025.
- ANDRUS John (2024). “Leading Through MHS Change”, *MHS Conference 2024*, <https://mhsrs.health.mil/Sites/mhsrs2024/submissions/SitePages/Accepted-Abstracts.aspx>, erişim 16.06.2024.
- BIGGERSTAFF Sean (2024). “Military Medical Research in the DHA: An Overview”, *MHS Conference 2024*, <https://mhsrs.health.mil/Sites/mhsrs2024/submissions/SitePages/Accepted-Abstracts.aspx>, erişim 19.06.2024.
- BITTERMANN Jeff (2024). “Seize The Initiative”, *MHS Conference 2024*, <https://mhsrs.health.mil/Sites/mhsrs2024/submissions/SitePages/Accepted-Abstracts.aspx>, erişim 14.07.2024.
- CADELL Cate (2023). “China’s nuclear arsenal on track to double by 2030, Pentagon reports”, *The Washington Post*, <https://www.washingtonpost.com/national-security/2023/10/19/china-military-power-report-nuclear/>, erişim 15.07.2024.

- CATALANO John (2024). “Operational Medicine. Where The Army is Going and What We’ve Learned from Project Convergence Capstone 4”, *MHS Conference 2024*, <https://mhsrs.health.mil/Sites/mhsrs2024/submissions/SitePages/Accepted-Abstracts.aspx>, erişim 16.06.2024
- DIEHL Glendon B. (2024). “The Strategic Context of Global Health Engagement”, *MHS Conference 2024*, <https://mhsrs.health.mil/Sites/mhsrs2024/submissions/SitePages/Accepted-Abstracts.aspx>, erişim 16.06.2024.
- DIEHL Glendon ve WORLTON Tamara (2024). “Global Health Engagement: Context, Collaboration, and Collegiality”, *MHS Conference 2024*, <https://mhsrs.health.mil/Sites/mhsrs2024/submissions/SitePages/Accepted-Abstracts.aspx>, erişim 15.06.2024
- EGTS Alesha (2024). “Digital Front Door”, *MHS Conference 2024*, <https://mhsrs.health.mil/Sites/mhsrs2024/submissions/SitePages/Accepted-Abstracts.aspx>, erişim 18.06.2024
- ELSTER Eric (2024). “Military Medical Education: Century 21 and Beyond”. *MHS Conference 2024*, Portland: MHS. <https://alfresco.axiom-rm.com/share/s/MyQPUfhJTDGODniLsgHoWQ>, erişim 19.06.2024.
- FREEMAN Jeff (2024). “National Center for Disaster Medicine and Public Health”, *MHS Conference 2024*, <https://mhsrs.health.mil/Sites/mhsrs2024/submissions/SitePages/Accepted-Abstracts.aspx>, erişim 19.06.2024
- FRIENDLY Sean (2024). “Biosurveillance: Current Successes and Future Opportunities”, *MHS Conference 2024*, <https://www.mhsconference.com/event/ba00b22b-e681-458e-908f-ef5bdde8315e/websitePage:56367d01-5f6a-4fc8-aa66-812d2011d3f7>, erişim 20.06.2024.
- GAO (2023). Defense Health Care, *GAO Report*. <https://www.gao.gov/assets/d23105441.pdf>, erişim 18.10.2024.
- HAMMER Robbie (2024). “Military Health System Conference a ‘Resounding Success’”, *2024 Military Health System Conference*, <https://www.health.mil/News/Dvids-Articles/2024/05/07/news470529> erişim 11.08.2024.
- HERMAN Dawn (2024). “Right Talent, Right Place”, *MHS Conference 2024*. <https://www.mhsconference.com/event/ba00b22b-e681-458e-908f-ef5bdde8315e/websitePage:56367d01-5f6a-4fc8-aa66-812d2011d3f7> erişim 11.07.2024.
- HONRADA Gabriel (2024). “China’s Global Military Base Strategy Taking Shape”. *AsiaTimes*, <https://asiatimes.com/2024/06/chinas-global-military-base-strategy-taking-shape/>, erişim 14.06.2024.
- HOSEA Lonnie (2024). “MHS Governance”, *MHS Conference 2024*, <https://mhsrs.health.mil/Sites/mhsrs2024/submissions/SitePages/Accepted-Abstracts.aspx>, erişim 22.07.2024.
- JANSEN Don J. ve BLAKELEY Katherine. “Military Medical Care: Questions and Answers”, *CRS Report for Congress*, January 2014, <https://sgp.fas.org/crs/misc/RL33537.pdf>, erişim 10.03.2025.
- JOHN Sarah K. CARRINGTON-FAIR Dylan J. GOLDBERG Matthew S. HILDRETH Laura LINDLY A. Jamie M. LUAN W. Patrick ve MINNECI Madeline (2019). “Feasibility Study for the Consolidation of Military Medical Education and Training Organizations, Functions, and Activities”, *Institute For Defence Analyses*, <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/AD1098421.pdf>, erişim 25.02.2025.
- KAISSI Amer (2024). “Leading in Difficult Times”, *MHS Conference 2024*, Nisan 2024, <https://custom.cvent.com/6C73CFFFC664B4D8DAF9D6668542C41/files/f52d10d92cfd430397c68cc9723a7d8b.pdf> erişim 11.06.2024.
- KENNARD Matt (2023). Revealed: America’s Secret Military Deployment on British Cyprus, *Declassified UK*, <https://www.declassifieduk.org/revealed-americas-secret-military-deployment-on-british-cyprus/>, erişim 14.12.2024.
- KORTEPETER Mark G. ve BROSCHE Laura R. (2024). „Leveraging Innovation at USU to Support Medical Research for the Warfighter”, *MHS Conference 2024*, <https://mhsrs.health.mil/Sites/mhsrs2024/submissions/SitePages/Accepted-Abstracts.aspx>, erişim 14.06.2024.
- MASSICOT Dara (2024). “Russian Military Reconstitution: 2030 Pathways and Prospects”. *Carnegie Endowment for International Peace*, <https://carnegieendowment.org/research/2024/09/russian-military-reconstitution-2030-pathways-and-prospects?lang=en>, erişim 11.07.2024.
- MHS (2024) <https://www.mhsconference.com/event> erişim 25.06.2024.
- MHS (2024). Assistant Secretary of Defense for Health Affairs, <https://www.health.mil/About-MHS/OASDHA/ASDHA>, erişim 23.03.2025.
- MHS (2025). About the Military Health System, <https://health.mil/About-MHS> erişim 27.02.2025.
- MHS Genesis-T. (2024). Joint Operational Medicine Information Systems MHS Genesis Theater. [health.mil: https://www.health.mil/Reference-Center/Fact-Sheets/2023/06/07/MHS-GENESIS-Theater-Fact-Sheet](https://www.health.mil/Reference-Center/Fact-Sheets/2023/06/07/MHS-GENESIS-Theater-Fact-Sheet) erişim 11.07.2024.
- MHS Genesis. (2024). MHS GENESIS: The Electronic Health Record. [health.mil: https://www.health.mil/](https://www.health.mil/)

Military-Health-Topics/Technology/MHS-GENESIS erişim 11.07.2024.

- MINCHER Robyn (2024). "Military Health System Stabilization: Rebuilding Health Care Access Is Critical to Patient's Well-Being", *U.S. Department of Defence*, <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3652092/>, erişim 25.07.2024.
- MULLEN Seileen (2024). "Military Medicine in the Age of AI", *MHS Conference 2024*, Nisan 2024, <https://custom.cvent.com/6C73CFFFCC664B4D8DAF9D6668542C41/files/8008fb04aca9402488f2fe945d34dbbc.pdf>, erişim 17.06.2024.
- OpMed CDP. (2024). Joint Operational Medicine Information Systems Operational Medicine Care Delivery Platform (OpMed CDP). health.mil: <https://www.health.mil/Reference-Center/Fact-Sheets/2023/09/01/OpMed-CDP-Fact-Sheet> erişim 11.07.2024.
- PAUL Cordts R. vd. (2024). "Genomic Medicine, Pharmacogenomics and Data Security for Precision Care", *MHS Conference 2024*, <https://mhsrs.health.mil/Sites/mhsrs2024/submissions/SitePages/Accepted-Abstracts.aspx> erişim 19.06.2024.
- Resmî Gazete. (2024). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/12/20171202-3.htm>, erişim 21.08.2024.
- RIGGS Leslie ve MARTINEZ Joshua (2024). "Blood Supply Solutions in a Challenging Environment", *MHS Conference 2024*, <https://alfresco.axiom-rm.com/share/s/gKj14fgTYiBtVmJsw93jg>, erişim 19.06.2024.
- SHRIVER Craig D. ve BEARHS Oliver H. (2024). "Biden Cancer Moonshot & USU Cancer Research", *MHS Conference 2024*, <https://custom.cvent.com/6C73CFFFCC664B4D8DAF9D6668542C41/files/5dbaacd649eb4de29eb5d0fa64102d93.pdf>, erişim 15.06.2024.
- SMART John (2024). "DHP Audit Roadmap" *MHS Conference 2024*, <https://www.mhsconference.com/event/ba00b22b-e681-458e-908f-ef5bdde8315e/websitePage:56367d01-5f6a-4fc8-aa66-812d2011d3f7> erişim 18.06.2024.
- STEVENSON Mark J. ve WEBSTER Shana K. (2024). *TRICARE: T-5 Update/ Transition/Innovation*. *MHS Conference*, <https://mhsrs.health.mil/Sites/mhsrs2024/submissions/SitePages/Accepted-Abstracts.aspx>, erişim 11.06.2024.
- TAMMEN John (2021). NATO'nun Savaş Yeteneğini Geliştirme Kavramı: Savaşın Değişen Karakterini Önceden Görmek, *NATO Review*. <https://www.nato.int/docu/review/tr/articles/2021/07/09/natonun-savas-yetenegini-gelistirme-kavrami-savasin-degisen-karakterini-oenceden-goermek/index.html>, erişim 17.06.2024.
- TINSTON Bill vd. (2024). "Building on the Federal Electronic Health Record (EHR) Success", *MHS Conference 2024*, <https://custom.cvent.com/6C73CFFFCC664B4D8DAF9D6668542C41/files/746353aaec94c6eb0adf4e136fb551f.pdf>, erişim 16.07.2024.
- USPHS001 (2024). USPHS. <https://www.usphs.gov/>, erişim 30.11.2024.
- USUHS001 (2017). <https://www.usuhs.edu/centers>, erişim 27.02.2025.
- USUHS002 (2023). <https://medschool.usuhs.edu/about>, erişim 13.11.2024.
- USUHS003 (2024). <https://www.usuhs.edu/ao/brigade/military-benefits>, erişim 12.07.2024.
- WALDWYN Tom. "Türkiye's Defence Industry Charts a Course for European Growth", *International Institute for Strategic Studies*, 2025, <https://www.iiss.org/online-analysis/military-balance/2025/01/turkeyes-defence-industry-charts-a-course-for-european-growth/>, erişim 23.01.2025.
- WALKER Bob (2024). "Military Medicine in the Age of AI: DHA Perspective", *MHS Conference 2024*, <https://custom.cvent.com/6C73CFFFCC664B4D8DAF9D6668542C41/files/8008fb04aca9402488f2fe945d34dbbc.pdf>, erişim 20.06.2024.
- WILLIAMS Scott vd. (2024). "Addressing Moral Injury", *MHS Conference 2024*, <https://alfresco.axiom-rm.com/share/s/HHaLiDRSA-kaIWjI9x-Dw>, erişim 20.06.2024.
- WOODSON Jonathan (2024). "Transformation of Health Professions Education and Research Using AI", <https://custom.cvent.com/6C73CFFFCC664B4D8DAF9D6668542C41/files/8008fb04aca9402488f2fe945d34dbbc.pdf>, erişim 18.06.2024.

Askerî Sosyal Hizmette Travma ve Krize Müdahale: Kuramsal ve Uygulama Perspektifinden Bir Yaklaşım

Intervention in Trauma and Crisis in Military Social Work: An Approach from the Theoretical and Practical Perspectives

Filiz ER*

* Doç. Dr., Sinop Üniversitesi,
Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal
Hizmet Bölümü, Sosyal Hizmet
Anabilim Dalı, Sinop, Türkiye
e-posta: filiztokgoz@hotmail.com
ORCID: 0000-0001-5065-3809

Geliş Tarihi / Submitted:
19.02.2024

Kabul Tarihi / Accepted:
21.04.2025

Öz

Askerlik süreci, bireylerin fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan büyük zorluklarla karşılaşmasına yol açan bir deneyimdir. Özellikle savaş, çatışma ve terör ortamlarında görev yapan askerler, Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB), depresyon, anksiyete, uyum problemleri gibi psikososyal sorunlarla karşılaşabilmektedir. Bu sorunlar yalnızca askerî personeli değil, aynı zamanda gazileri ve aile üyelerini de etkilemektedir. Uzun süreli aileden uzak kalma, yoğun fiziksel eğitimler ve tehlikeli görevler askerlerin psikolojik ve sosyal sağlığını olumsuz yönde etkileyebilir. Ayrıca Türkiye'nin stratejik konumu ve gelecekteki olası savaş senaryoları bu türlü olumsuz etkilere maruz kalma riskini daha da artırabilir.

Askerî sosyal hizmet, bu zorluklarla başa çıkabilmek amacıyla psikososyal destek sağlama ve askerlerin ve ailelerinin iyileşme süreçlerini destekleme amacını taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı, askerî sosyal hizmetin travma ve kriz müdahalesindeki rolünü detaylı bir şekilde incelemektir. Çalışma, travma ve krizle ilgili teorik ve pratik müdahale modellerini ele alarak, askerî sosyal hizmetin bu alandaki uygulama potansiyelini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Özellikle mikro, mezzo ve makro düzeyde geliştirilen stratejiler incelenerek, bu yaklaşımların etkinliği değerlendirilecektir. Mikro düzeyde bireysel danışmanlık, psikoterapi ve destek hizmetleri ele alınırken; mezzo düzeyde grup terapileri, sosyal destek ağlarının önemi vurgulanacaktır. Makro düzeyde politikalar, mevzuat düzenlemeleri ele alınacaktır. Böylece bu çalışma ile, askerî sosyal hizmetin mikro, mezzo ve makro düzeydeki stratejilerini değerlendirerek, etkili müdahaleler ve uygulama stratejileri önerisinde bulunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Travma, Kriz, Sosyal Hizmet, Askerî Sosyal Hizmet, Travma ve Krize Müdahale

Abstract

The military service experience presents significant physical and psychological challenges for individuals. Soldiers, particularly those serving in war, conflict, and terror environments, may encounter various psychosocial issues, such as post-traumatic stress disorder (PTSD), depression, anxiety, and adjustment problems. These issues affect not only military personnel but also veterans and their family members. Prolonged separation from family, intense physical training, and hazardous duties can negatively impact soldiers' psychological and social well-being.

Military social work aims to provide psychosocial support to cope with these challenges and to support the recovery processes of soldiers and their families. The aim of this study is to examine in detail the role of military social work in trauma and crisis intervention. The study seeks to reveal the application potential of military social work in this field by addressing theoretical and practical intervention models related to trauma and crisis. In particular, it analyzes strategies developed at the micro, mezzo, and macro levels to assess their effectiveness. At the micro level, individual counseling, psychotherapy, and support services will be addressed. At the mezzo level, group therapy and the importance of social support networks will be emphasized. At the macro level, policies and legislative regulations will be examined. Thus, through this study, the aim is to evaluate the strategies of military social work at the micro, mezzo, and macro levels and to propose effective interventions and implementation strategies.

Keywords: Trauma, Crisis, Social Work, Military Social Work, Trauma and Crisis Intervention

Extended Summary

Individuals serving in the military face a host of challenges due to the physically demanding nature of their training, frequent relocations, extended separations from family, and the difficulties presented by their environment and geography. They may also find themselves directly involved in intense warfare, conflict, and terrorism. Such circumstances can significantly impact the lives of soldiers, veterans, and their families. The effects of these experiences may be both acute and long-lasting, leading to adverse consequences across physical, mental, emotional, sensory, and social spheres. Given Türkiye's strategic position, ongoing operations, and the potential for future warfare scenarios, the psychosocial challenges encountered by military personnel and their families are further heightened, underscoring the need for comprehensive military social service practices.

Soldiers serving in military environments, particularly in war and conflict zones, may suffer from psychological disorders such as post-traumatic stress disorder (PTSD), depression, and anxiety, in addition to physical injuries. If not addressed, the effects of trauma and crisis situations can lead to much more severe consequences. In this context, the intervention of military social work is crucial in minimizing both individual and societal costs. These situations do not only affect individuals but also their families and communities. Failure to address trauma and crisis situations may result in more severe long-term consequences. Both active-duty soldiers and veterans may experience social isolation due to the impact of their traumas, making social integration more challenging.

Thus, military social work plays a vital role in reducing individual and societal costs. Military social work is a specialized field designed to provide psychosocial intervention for soldiers and their families in situations of conflict, trauma, and crisis. The aim of this study is to examine the role of military social work in trauma and crisis intervention, discuss relevant theoretical and practical intervention models, and highlight the potential applications of military social work in this field. This study will explore intervention strategies related to crisis and trauma within military social work, assess the effectiveness of these interventions, and offer various recommendations. Furthermore, by emphasizing the significance of military social work in trauma and crisis intervention, this study aims to contribute to military institutions' review of their policies and intervention strategies in this field.

Military service inherently involves physically demanding training, frequent relocations, long periods of separation from family, and adaptation to harsh geographical conditions. Soldiers often face direct encounters with war, conflict, and terrorism, leading to profound physical, psychological, and social consequences. These challenging conditions can have long-term effects not only on soldiers but also on veterans and their families. These circumstances can result in acute and chronic physical, mental, emotional, and social difficulties, negatively impacting individuals' quality of life. Soldiers deployed in war and conflict zones are particularly vulnerable to PTSD, depression, and anxiety, as well as physical injuries. If not addressed, these psychosocial issues can lead to functional impairment at the individual level and severe adaptation problems within the family.

At this point, the intervention of military social work is crucial. Military social work provides comprehensive interventions to address the psychosocial support needs of soldiers, veterans, and their families, aiming to enhance their occupational and social adaptation. The services in this field not only improve soldiers' operational performance and psychological resilience but also mitigate the effects of traumatic experiences associated with military service. Military social work interventions aim to enhance the quality of life for military personnel and their families by providing effective support at individual, familial, and societal levels during crises and trauma.

The purpose of this study is to conduct an in-depth analysis of the role of military social work in trauma and crisis intervention. The study will examine relevant theoretical and practical intervention models to reveal the application potential of military social work in this field. It will specifically analyze intervention strategies developed at the micro, mezzo, and macro levels to assess their effectiveness. At the micro level, individual counseling, psychotherapy, and support services will be explored, while the mezzo level will emphasize the importance of group therapy, family counseling, and social support networks. At the macro level, the policies of military institutions, regulatory frameworks, and the broad impacts of social work practices will be examined.

For military social work to provide effective crisis and trauma intervention, a holistic approach is necessary. In this context, it is crucial for social work professionals to collaborate with military institutions to develop post-trauma support services. Additionally, social work policies should be designed to better meet the needs of military personnel. The integration of services such as psychosocial support, vocational rehabilitation, and family counseling will facilitate soldiers' adaptation processes and enhance their overall well-being.

In conclusion, military social work plays a crucial role in helping soldiers, veterans, and their families cope with traumatic experiences, ultimately improving their social integration. This study aims to highlight the significance of military social work in crisis and trauma intervention while offering recommendations to enhance the effectiveness of interventions in this field. A review of policies and intervention strategies by military institutions will contribute to the development of more sustainable and comprehensive social work models. Additionally, strengthening multidisciplinary collaboration and incorporating field studies will further support the effectiveness of interventions.

Giriş

Askerî personel, görevleri gereği savaş, terör, çatışma ve doğal afetler gibi travmatik olaylarla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu tür olaylar, askerler ve aileleri üzerinde derin psikolojik, fiziksel ve sosyal etkiler yaratmakta, bireylerin ve toplulukların yaşam kalitesini önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Askerlerin maruz kaldıkları travmalar, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), depresyon, anksiyete ve diğer psikolojik rahatsızlıklarla sonuçlanabilirken, kriz durumları ani ve beklenmedik gelişmelerle bireylerin psikolojik dayanıklılığını zorlayabilir. Bu noktada, askerî sosyal hizmet, kriz ve travmaya yönelik müdahale stratejileri geliştirerek bireylerin psikososyal uyumunu desteklemekte ve uzun vadeli iyileşme süreçlerine katkı sağlamaktadır.

Türkiye özelinde asker, gazi, malul gazi ve yaralı gazi grupları üzerine yapılan çalışmalarda, bu bireylerin psikolojik travmalar, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), depresyon ve anksiyete gibi klinik sorunlarla ciddi zorluklar yaşadıkları belirlenmiştir.¹

1 Mehmet Başçılar ve Kasım Karataş, "Orduda Sosyal Hizmet: Terör Gazilerinin Depresyon ve Yaşam Doyumunun Değerlendirilmesi", *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32:1, 2021, s. 23; Mehmet Başçılar, Merve Deniz Pak Güre ve Hakan Sakarya, "Examination of the Relationship Between Post-traumatic Growth and Social Support and Life Satisfaction in Wounded Veterans in Turkey", *Archives of Psychiatric Nursing*, 47, 2023, s. 10.; Filiz Er, Posttravmatik Stres Bozukluğu (PTSB) Tanısı Almış Malûl Gazi Asker ve Eşlerinin Travma Deneyimleri ve Aile Dayanıklılığı, *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2022.; Filiz Er ve Veli Duyan, "I'm About To Explode, I'm About to Strangle: Emotional Experiences of Turkish Veterans and Their Spouses Diagnosed With Post-Traumatic Stress Disorder", *Journal of Evidence-Based Social Work*, 20:6, 2023, s. 780.; Filiz Er ve Veli Duyan, "Thought Content, Thought Function, Acceptance and Adaptation Over Time: Experiences of Turkish Veterans and Their Spouses Whose Cognitive Functions Are Affected by PTSD", *Military Psychology*, 2024, s. 1; Burcu Ertuğ, Türkiye'de Gazilerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve İlişkili Faktörlerin İncelenmesi: Bir Sistematik Derleme Çalışması, *Yüksek Lisans Tezi*, MEF Üniversitesi, İstanbul, 2022.

Bunun yanı sıra, asker ve gazilerin aile sistemine ilişkin yaşadıkları güçlükler,² sosyal destek sisteminin yetersizliği,³ istihdam süreçlerinde karşılaştıkları engeller⁴ ve sosyal haklarına erişimde yaşanan sıkıntılar⁵ bu grupların karşı karşıya kaldığı çok boyutlu ihtiyaç ve sorunları ortaya koymaktadır. Ek olarak, savaş, terör, çatışma ve diğer travmatik olaylar yalnızca bireylerin psikolojik ve sosyal sağlığını değil, aynı zamanda aile yapısını ve toplumsal dinamikleri de olumsuz etkilemekte, kriz durumlarını daha da derinleştirmektedir. Literatürde, sosyal hizmet alanında gerçekleştirilen çalışmaların eksik kalan yönlerini tamamlamak amacıyla kapsamlı askerî sosyal hizmet müdahale stratejilerinin ve politika önerilerinin geliştirilmesi gerektiği vurgulanırken, özellikle psikososyal destek mekanizmalarının güçlendirilmesine dikkat çekilmektedir.⁶ Bu bağlamda, askerî sosyal hizmet uygulamaları, bireylerin yaşadığı travmalara müdahale etmek, sosyal destek mekanizmalarını güçlendirmek ve uyumu artırmak için kritik bir alan olarak öne çıkmaktadır. Askerî sosyal hizmet, bireysel ve toplumsal düzeyde kriz ve travma müdahalelerinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu disiplin, askerî personelin ve ailelerinin karşılaştığı zorlukları anlamak, psikososyal destek sağlamak ve travmanın olumsuz etkilerini en aza indirmek amacıyla özel olarak geliştirilmiş yöntemler kullanmaktadır. Askerî sosyal hizmet uzmanları, birey ve aile odaklı müdahaleler, grup çalışmaları ve toplum temelli yaklaşımlar ile kriz ve travma sonrası uyumu destekleyen önemli aktörlerdir. Mikro düzeyde bireysel terapi, psikolojik ilk yardım, Göz Hareketleriyle Duyarsızlaştırma ve Yeniden İşleme (EMDR) ve kriz müdahale modelleri kullanılırken, mezo düzeyde travmanın etkilerine yönelik grup müdahaleleri uygulanmaktadır. Makro düzeyde ise toplum temelli müdahaleler, politika geliştirme ve destekleyici sistemler oluşturma gibi stratejiler devreye girmektedir.

Bu çalışmanın temel problemi, mevcut literatürde travma ve krizin bireysel ve toplumsal düzeyde yarattığı olumsuz etkilerin geniş bir perspektifle tartışılmasına rağmen, özellikle Türkiye özelinde askerî sosyal hizmet alanında travma ve kriz müdahalesinin hem kuramsal hem de uygulama düzeyinde yeterince bütüncül ve entegre bir biçimde ele alınmamış olmasıdır. Askerî personelin ve ailelerinin yaşadığı travmalar, yalnızca bireysel ruhsal problemler olarak değil, aynı zamanda sosyal uyum ve mesleki performans üzerinde de derin etkiler yaratmaktadır. Ancak, literatürdeki bu boşluk, Türkiye’de askerî sosyal hizmet uygulamalarının yerel dinamiklere uygun müdahale stratejileri geliştirmede yetersiz kalmasına neden olmaktadır.

Her ülkenin kendine özgü güvenlik tehditleri ve askerî dinamikleri bulunmaktadır. Küresel ölçekte bakıldığında, ülkelerin karşılaştığı güvenlik tehditleri jeopolitik konumlarına,

2 Mehmet Başcılar, *Orduda Sosyal Hizmet: Terör Gazilerinin ve Aile Üyelerinin Yaşam Deneyimleri, Sorunları ve Gereksinimleri, Doktora Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 2021; Ayşin Çetinkaya Büyükbodur, “Malul Gazilerin Aile Sistemi: Türkiye Harp Malulü Gaziler, Şehit Dul ve Yetimleri Demeği Örneği”, *Social Mentality And Researcher Thinkers Journal (Smart Journal)*, 7:51, 2024, s. 2725; Fatma Peker, *Malul Gazilerin Yeti Yitimi, Aile Dayanıklılığı ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi, Doktora Tezi*, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara, 2022.

3 Özsoy Dilek vd. (2023). Malul Sayılmayan Gazilerin Yaşadıkları Sorunlar ve Sosyal Destekleri, *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13:2, 2023, s. 1111; Başcılar Mehmet, *Malul Terör Gazilerinin Sosyal Destek ve Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, 2017.

4 Filiz Er, Fatma Peker, Ferda Karadağ ve Helena Belchior-Rocha, “The Civil Employment Experiences Of Amputee Veterans: The Case of Turkey”, *Military Psychology*, 2025, s. 1.

5 Yunus Köleoğlu, Soner Karataşoğlu ve Mete K. Namal, “Türkiye’de Gazi ve Şehit Ailelerine Sağlanan Sosyal Haklar ve Gazi ve Şehit Aileleri Bilgi Bankası Oluşumunun Sağlanmasında Batman İli Örneği”, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 3:2, 2013, s. 1.

6 Filiz Er, *Posttravmatik Stres Bozukluğu (PTSB) Tanısı Almış Malul Gazi Asker ve Eşlerinin Travma Deneyimleri ve Aile Dayanıklılığı, Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2022; Fatma Peker, *Malul Gazilerin Yeti Yitimi, Aile Dayanıklılığı ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi, Doktora Tezi*, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara, 2022.

tarihsel süreçlerine ve bölgesel dinamiklere bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Türkiye ise stratejik konumu gereği hem bölgesel hem de küresel güvenlik politikalarında kritik bir rol üstlenmektedir. Orta Doğu’da süregelen çatışmalar, sınır ötesi terör tehditleri ve jeopolitik riskler, Türkiye’nin askerî personeli ve güvenlik güçleri için benzersiz ve zorlu bir güvenlik ortamı oluşturmaktadır. Bu nedenle, Türkiye’deki askerlerin ve güvenlik personelinin maruz kaldığı riskler ve travmalar, diğer ülkelerden farklı olarak, sürekli değişen tehdit unsurları ve operasyonel gerekliliklerle şekillenmektedir. Bu bağlamda, askerî sosyal hizmetin, askerî personel ve aileleri üzerinde ortaya çıkabilecek travma ve kriz etkilerine karşı, kapsamlı psikososyal destek mekanizmaları geliştirilmesi zorunlu hale gelmektedir.

Bu çalışma, mevcut teorik yaklaşımlara ve uygulamalara yer vererek, askerî sosyal hizmetin travma ve kriz müdahalesindeki rolünü daha kapsamlı bir çerçevede ele almayı amaçlamaktadır. Özellikle mikro, mezzo ve makro düzeyde geliştirilen müdahale stratejilerini değerlendirerek, literatürdeki eksiklikleri gidermeyi ve Türkiye’ye özgü uygulamaların yerleşmesine katkı sağlamayı hedeflemektedir. Böylece hem akademik literatüre hem de pratik uygulama modellerine önemli katkılar sunulması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada, travma ve krizin askerî bağlamda nasıl şekillendiği ve askerî sosyal hizmetin gelişim süreci ele alınacaktır. Ardından, askerî sosyal hizmetin travma ve kriz müdahalesindeki rolü kuramsal ve uygulamalı çerçevede incelenerek, askerî personel ve aileleri üzerindeki psikososyal destek mekanizmalarının etkisi ve etkili müdahale yöntemleri vurgulanacaktır. Ayrıca, bireysel ve toplumsal düzeyde kullanılan kriz müdahale modelleri ele alınarak, bu yaklaşımların etkinliği değerlendirilecektir. Çalışma, askerî sosyal hizmetin kriz ve travma konularındaki önemini ortaya koyarak, mevcut uygulamalara katkı sağlamayı ve daha etkili müdahale stratejileri geliştirilmesine yönelik öneriler sunmayı amaçlamaktadır.

1. Travma ve Kriz: Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve

Geçtiğimiz yüzyıl boyunca, psikanalitik edebiyatın dışında travma kavramı genellikle deri üzerinde belirgin bir yara veya ciddi bir yırtılma anlamında kullanılmış ve psikolojik bir bağlamda ele alınmamıştır.⁷ Ancak, kontrol edilemeyen yaşam olaylarının bireyler üzerinde zararlı etkiler yaratmasıyla birlikte, travmaya yönelik ilgi bu yüzyılda belirgin şekilde artmıştır. Travma, bireyin fiziksel, duygusal veya psikolojik bütünlüğünü önemli ölçüde zedeleyen bir olay ya da durumdur. Kişinin başa çıkma sınırlarını aşarak psikolojik işlevselliğini derinden sarsabilen bir deneyimdir. Travma, bireyin yaşamında, yaralanma, ölüm, ölüme yönelik tehdit ya da beden bütünlüğünü zedeleyecek bir tehdit durumunun bulunduğu, bireyin bizzat yaşadığı ve/veya tanık olduğu ve dolaylı olarak deneyimlediği olaylar olarak tanımlanır.⁸ American Psychological Association (APA), dolaylı olarak deneyimlenen travmatik yaşantıları; intihar, saldırı, yaralanma ve/veya kaza yaşantıları olarak ele almaktadır. Travma deneyimleri arasında fiziksel, cinsel ve/veya duygusal istismar, ihmal, şiddete veya çatışmaya maruz kalma, fiziksel veya ruhsal hastalık (kişisel deneyim veya bir aile üyesinin deneyimi) ve sistemik veya sosyal travmalar yer almaktadır.⁹ Askerî bağlamda travmalar genellikle savaş, çatışma, yaralanmalar ve kayıplar gibi şiddetli stres kaynaklarına bağlı olarak gelişir.¹⁰

7 Edgar Jones ve Simon Wessely, “A Paradigm Shift in The Conceptualization of Psychological Trauma in The 20th Century”, *Journal of Anxiety Disorders*, 21:2, 2007, s. 164.

8 American Psychological Association, Trauma, 2020.

9 Emily M. Cohodes vd., “Migration-Related Trauma And Mental Health Among Migrant Children Emigrating From Mexico And Central America to The United States: Effects on Developmental Neurobiology and Implications for Policy”, *Developmental Psychobiology*, 63:6, 2021, e22158.

10 Rothschild Babette, *The Body Remembers: The Psychophysiology of Trauma And Trauma Treatment*, W.W. Norton & Company, New York, 2006.

Travmatik bir olayın sıra dışı olarak değerlendirilmesinde, beklenmedik bir anda meydana gelmesi kadar, bireyin baş etme mekanizmalarını zorlayıp işlevselliğini kısıtlaması da önemli bir rol oynar. Ayrıca travmanın kişi üzerindeki etkileri, kişisel dayanıklılık, destek sistemleri ve geçmiş deneyimlere bağlı olarak değişkenlik gösterebilir.¹¹ Travma, bireylerde fiziksel, duygusal ve psikolojik yanıtların bir kombinasyonunu tetikleyebilir. Bu yanıtlar arasında, korku, kaygı, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu ve diğer psikolojik rahatsızlıklar yer alabilir.¹² Kişi aşırı bir çaresizlik ve felaket tepkisi hissedebilir.¹³

Kriz; bireyin mevcut başa çıkma becerilerinin yetersiz kaldığı, yaşamı tehdit eden, kayıp veya büyük değişimlere yol açan ve yoğun stres yaratan durumları ifade eder. Genellikle bireyin alışılmış başa çıkma stratejilerinin tükendiği noktada ortaya çıkar ve kişiyi aşırı stres altında, dağılmış ve işlevsiz bir hale getirebilir.¹⁴ Bir olayın kriz olarak nitelendirilebilmesi için yalnızca travmatik veya stresli olması yeterli değildir; bireyin bu olayı sarsıcı bir tehdit olarak algılaması ve daha önce kullandığı başa çıkma yöntemlerinin yetersiz kalması da gerekmektedir.¹⁵

Askerî bağlamda kriz, savaş, çatışma veya diğer travmatik olaylar sonucunda askerî personelin hızla psikolojik ve sosyal dengesini kaybetmesi olarak tanımlanabilir. Bu tür krizler genellikle üç aşamada gelişir: Şok (ilk tepki), direnç (krize karşı verilen mücadele) ve yeniden dengeleme (krizin etkileriyle başa çıkma süreci). Askerî personel için bu süreç, savaşın ve çatışmaların yoğunluğu nedeniyle daha karmaşık hale gelebilir. Özellikle uzun süreli stres altında kaldığında, kriz duygusal çöküş, güven kaybı ve sosyal izolasyon gibi etkilerle daha da derinleşebilir.

Travma ve kriz arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Travma genellikle uzun vadeli ve kalıcı etkiler bırakırken, kriz daha çok ani ve geçici bir stres tepkisi olarak ortaya çıkar. Travma, bireyin yaşamını ve psikolojik sağlığını derinden sarsarak kalıcı ruhsal rahatsızlıklara yol açabilir.¹⁶ Öte yandan kriz, belirli bir başlangıç ve bitiş aşamasına sahip olup, uygun müdahale ile bireyin normale dönmesi mümkündür.

Travma ve kriz kavramlarının kuramsal temellerine bakıldığında, birçok psikiyatrist ve Freud, psikopatolojinin temelinde psikolojik travmaların, özellikle de çocukluk çağı travmalarının yattığını öne sürmektedir.¹⁷ Freud'un Psikoanalitik Teorisi, travmanın bireyin psikolojik yapısını etkileyerek bilinçaltına yerleştiğini ve çeşitli ruhsal sorunlara yol açtığını savunur. Bu etkileri anlamak ve çözümlmek amacıyla serbest çağrışım tekniği kullanılarak bireylerin düşünce ve duygularını ifade etmeleri sağlanır. Böylece, bilinçaltına itilmiş travmatik anılar bilinç düzeyine çıkarılabilir.¹⁸

11 Mardi Horowitz, "Psychological Response to Stress: A Conceptual Framework", *Journal of Social Issues*, 57:3, 2001, s. 499.

12 Naomi Breslau, "The Epidemiology of Trauma, PTSD, and Other Posttrauma Disorders", *Trauma, Violence, & Abuse*, 10:3, 2009, s. 198.

13 Judith L. Herman, *Travma ve İyileşme* (4. Bs.). Literatür Yayınları, İstanbul, 2016; Richard G. Tedeschi ve Lawrence G. Calhoun, "The Posttraumatic Growth Inventory: Measuring The Positive Legacy of Trauma". *Journal of Traumatic Stress*, 9:3, 1996, s. 455.

14 Gerald Caplan, *Principles of Preventive Psychiatry*, Basic Books, New York, 1964.

15 Albert R. Roberts, *Crisis Intervention Handbook: Assessment, Treatment, and Research* (3rd ed.), Oxford University Press, Oxford, 2005.

16 Bessel A. Van der Kolk, *The Body Keeps the Score: Brain, Mind, and body in the Healing of Trauma*, Penguin Books, London, 2014.

17 Van der Kolk, *The Body Keeps the Score*.

18 Sigmund Freud, *A General Introduction to Psychoanalysis*, Boni and Liveright, New York, 1922.

Yapılan araştırmalar, travmatik olayların istemsiz ve müdahaleci anılar şeklinde tekrarlandığını, bu anıların duygusal yoğunlukla birlikte yaşandığını ve zamanla etkilerinin azalmadığını ortaya koymaktadır. Bu bulgular, travmanın bilişsel işleyişi önemli ölçüde bozduğunu göstermektedir.¹⁹ Bu bağlamda Bilişsel Davranışçı Teori (BDT), travmanın bireyin düşünce yapısını nasıl etkilediğini vurgular. Bu yaklaşıma göre, travmatik olaylar bireyin dünya görüşünü, kendilik algısını ve duygusal tepkilerini sarsabilir. BDT, bireylerin olumsuz düşünce ve inançlarının ruhsal sağlık üzerindeki etkilerini anlamalarına yardımcı olur.²⁰

Bronfenbrenner'in Ekolojik Sistem Teorisi, bireyin travma deneyimini çevresel faktörlerin etkisi altında nasıl yaşadığını açıklar. Bu teori, bireyin sosyal çevresi ve destek sistemlerinin travma üzerindeki belirleyici rolüne odaklanır.²¹ Grossman ve Christensen (2007),²² savaş bölgelerini "kan ve gözyaşıyla dolu korkutucu yerler" olarak tanımlamaktadır. Travma, ekolojik yaklaşım çerçevesinde ele alındığında, bireyin uyum sağlama kapasitesine, psikolojik ve fiziksel sağlığına yönelik ciddi bir ekolojik tehdit oluşturduğu söylenebilir.²³

1946'da Lindeman ile çalışmaya başlayan Gerald Caplan, ekolojik kavramlar arasında yer alan homeostasis kavramını krize müdahale ile ilişkilendiren ilk kuramcıdır.²⁴ Ona göre, insan organizması dış çevresiyle sürekli bir denge kurmaya çalışmaktadır. Ancak birey, yaşamı tehdit eden bir durum karşısında alışılmış problem çözme yöntemleriyle başa çıkamazsa kriz yaşar. Caplan'ın kriz kuramında, kriz yalnızca tehdit edici durumun kendisi değil, bireyin bu duruma verdiği duygusal tepkidir.²⁵ Bu teori, bireylerin kriz anlarında sergiledikleri duygusal ve davranışsal tepkileri ele alarak, eski işlevsellik düzeylerine dönmelerini desteklemeyi amaçlar. Krize müdahale süreci, bireyin içinde bulunduğu durumun bütüncül olarak değerlendirilmesini sağlayan ve kısa sürede işlevselliğini yeniden kazanmasını hedefleyen çok disiplinli ve çok yönlü bir yaklaşımdır.

Travma ve kriz kavramlarının anlaşılmasında öne çıkan teorik yaklaşımların, askeri bağlamda nasıl farklılaşabileceği ve birbirleriyle nasıl bir etkileşim içinde olduğu karşılaştırmalı perspektifle ele alındığında; Öncelikle, Freud'un psikanalitik teorisi, travmatik deneyimlerin bireyin bilinçaltında derin izler bırakarak uzun süreli ruhsal problemlere yol açtığı savını öne sürmekte ve bu bağlamda bireysel iç dünyaya odaklanması açısından önemli

19 Lalitha Iyadurai vd., "Intrusive Memories of Trauma: A Target for Research Bridging Cognitive Science and its Clinical Application", *Clinical Psychology Review*, 69, 2019, s. 67; Svend R. Staugaard, Anette K. Fuglsang ve Dorthe Bernsten, "Involuntary Memories of War-Related Scenes in Veterans With PTSD", *Clinical Psychological Science*, 9:5, 2021, s. 919; Shana A. Hall vd., "Neural Responses to Emotional Involuntary Memories in Posttraumatic Stress Disorder: Differences in Timing and Activity", *NeuroImage: Clinical*, 19, 2018, s. 793; Elizabeth H. Marks, Ashley R. Franklin ve Lori A. Zoellner, "Can't Get it Out of My Mind: A Systematic Review of Predictors of Intrusive Memories of Distressing Events", *Psychological Bulletin*, 144:6, 2018, s. 584; Lalitha Iyadurai vd., "Preventing Intrusive Memories after Trauma via a Brief Intervention Involving Tetris Computer Game Play in the Emergency Department: a Proof-of-Concept Randomized Controlled Trial", *Molecular Psychiatry*, 23:3, 2018, s. 674.

20 Aaron T. Beck, "Recovery-Oriented Cognitive Therapy For Schizophrenia: A Personal Perspective", Robert L. Leahy (ed.), *Science and Practice in Cognitive Therapy: Foundations, Mechanisms, and Applications*, The Guilford Press, New York, 2018, 3-12.

21 Urie Bronfenbrenner, "Toward an Experimental Ecology of Human Development", *American Psychologist*, 32:7, 1977, s. 513.

22 Dave Grossman ve Loren W. Christensen, *On Combat: The Psychology and Physiology of Deadly Conflict in War and in Peace*, PPCT Research Publications, Pennsylvania, 2007.

23 Mary P. Koss ve Mary R. Harvey, *The Rape Victim: Clinical and Community Interventions*. Sage Publications, Los Angeles, 1991.

24 Gerald Caplan, *Principles of Preventive Psychiatry*, Basic Books, New York City, 1964.

25 Işık Sayıl, *Kriz Kavramı, Krize Müdahale ve Korumucu Ruh Sağlığındaki Yeri*, Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2000, s. 6.

bir bakış açısı sunmaktadır. Ancak, bu yaklaşımın travmanın sosyal, kültürel ve ekolojik boyutlarını yeterince hesaba katmaması, eleştirel bir sorgulamayı gerekli kılmaktadır. BDT ise travmanın bireyin düşünce kalıpları ve inanç sistemleri üzerindeki yıkıcı etkilerini vurgulayarak, yapılandırılmış müdahale modelleri önermektedir. Fakat, BDT'nin duygusal ve bilinçaltı süreçlere dair açıklamalarının sınırlı kalması, özellikle askerî gibi yüksek travma riski taşıyan alanlarda, eksiklik olarak değerlendirilebilir. Diğer yandan, BDT travmanın bireyin düşünce kalıpları ve inanç sistemleri üzerindeki yıkıcı etkilerine odaklanmakta, ancak bu yaklaşımın duygusal ve bilinçaltı süreçlere yeterince açıklık getirmediği iddia edilebilir. Bu bağlamda, BDT'nin güçlü yanları ile, daha bütüncül bir yaklaşımın gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bronfenbrenner'in Ekolojik Sistem Teorisi, bireyin travma deneyimini sadece kişisel düzeyde değil, aynı zamanda ailesel, toplumsal ve kültürel düzeylerde de ele alması açısından zengin bir perspektif sunar. Bu yaklaşım, askerî sosyal hizmet uygulamalarının, bireyin içinde bulunduğu sosyal çevre ve destek sistemleriyle olan etkileşimini anlamada kritik öneme sahiptir. Yine de ekolojik yaklaşımın uygulama aşamasında somut müdahale stratejilerine dönüşüm sürecinde bazı zorluklar barındırdığı gözlemlenmektedir. Caplan'ın kriz kuramı, kriz durumlarının bireyin mevcut başa çıkma mekanizmalarının yetersiz kaldığı anlarda ortaya çıktığını ve bireyin duygusal tepkilerinin krizin şiddetini belirlediğini vurgular. Bu model, askerî personelin savaş ve çatışma ortamlarında yaşadığı ani ve yoğun stres tepkilerini açıklamada yararlı olsa da bireysel farklılıkların ve kültürel etkilerin hesaba katılmasında sınırlı kalabilmektedir. Bu bağlamda, askerî travmanın ve kriz durumlarının yalnızca bireysel değil, aynı zamanda sistemik ve çevresel dinamiklerle de şekillenmesi, eklektik ve bütüncül yaklaşımla değerlendirme önem kazanmaktadır.

1.1. Askerî Bağlamda Kriz ve Travma Tepkileri: Gelişim Süreci ve Risk Faktörleri

Askerler, görevleri gereği travmatik deneyimlere maruz kalma riski taşımaktadır. Özellikle savaş, çatışma, askerî operasyonlar ve terör olayları sırasında askerler, ölümle burun buruna gelme, yaralanma veya yakın arkadaşlarının kaybı gibi derin psikolojik etkiler yaratabilecek olaylarla karşılaşabilirler. Bu tür durumlar, askerler için olağan bir hâl olabilir; zira savaş esnasında aniden ve öngörülemeyen şekilde meydana gelen ciddi yaralanmalar ya da ölüm olaylarına tanıklık etmek, bu kişilerin yaşamında sıkça karşılaşılan bir durumdur.²⁶ Krizler ve travmatik olaylar, askerî bağlamda büyük zorluklar yaratmakta olup, terörist saldırılar ve bölgesel çatışmalar da geniş çaplı travmalara yol açarak küresel düzeyde hem insani hem de ekonomik maliyetler yaratmaktadır.

Savaş ve çatışma ortamına maruz kalmanın, TSSB, majör depresyon, madde kullanımı ve intihar gibi ruh sağlığı sorunlarının yanı sıra sosyal işlevsellikte bozulmalara da yol açtığı bilinmektedir.²⁷ Türkiye'de aktif görevde iken terörle mücadelede bulunan gazilerin %66,7'sinin ruh sağlığının olumsuz yönde etkilendiği saptanmıştır.²⁸

Krizler ise travmatik olayların hemen ardından ortaya çıkan duygusal ve bilişsel çöküşler ile yoğun stres durumlarıdır. Askerî bağlamda krizler görev öncesi, görev sırası ve görev sonrası olmak üzere üç temel aşamada ele alınabilir.

26 Brett T. Litz vd. "Moral Injury and Posttraumatic Stress Disorder in Military Veterans: Theoretical Considerations and Clinical Implications", *Psychological Bulletin*, 135:1, 2009, s. 24.

27 Charles W. Hoge vd. "Combat Duty in Iraq and Afghanistan, Mental Health Problems, And Barriers to Care", *New England Journal of Medicine*, 351:1, 2004, s. 13; Denise L. Smith "The Relationship of Disability and Employment for Veterans From The 2010 Medical Expenditure Panel Survey (MEPS)", *Work*, 51:2, 2015, s. 349.

28 Mehmet Başçılar ve Kasım Karataş, "Orduda Sosyal Hizmet: Terör Gazilerinin Depresyon ve Yaşam Doyumunun Değerlendirilmesi", *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32:1, 2021, s. 23.

1. *Görev Öncesi Dönem:* Askerin fiziksel, psikolojik ve sosyal hazırlık sürecini içerir. Bu aşamada yoğun askerî eğitim, aileden ayrılma ve yaklaşan operasyonlara ilişkin belirsizlik gibi faktörler, önemli stres kaynaklarıdır.²⁹ Bu süreçte askerler hem fiziksel hem de zihinsel açıdan zorlu bir hazırlık sürecinden geçerken aynı zamanda ailevi ve sosyal sorunlarla da baş etmek zorunda kalabilirler.³⁰
2. *Görev Sırası Dönem:* Askerî personelin savaş ya da barış zamanı operasyonlarında travmatik olaylarla yüzleştiği aşamadır. Bu süreçte yaşanan krizler genellikle savaş travması, şiddetli stres, aşırı yorgunluk, tükenmişlik sendromu ve etik çatışmalar gibi unsurlarla ilişkilidir.³¹ Özellikle yoğun çatışma ortamında karar verme süreçleri, askerin psikolojik dayanıklılığı açısından kritik bir rol oynar.
3. *Görev Sonrası Dönem:* Askerlerin sivil hayata uyum sağlamaya çalıştıkları en kritik evredir. Bu aşamada PTSB, depresyon, sosyal izolasyon ve işsizlik gibi sorunlar ön plana çıkmaktadır.³² Askerler, sivil yaşama döndüklerinde savaş/ çatışma alanında yaşadıkları deneyimlerin uzun vadeli etkileriyle başa çıkmak zorunda kalırlar. Sosyal destek sistemlerinin yeterliliği, bu süreçte bireylerin psikolojik iyilik hâlini önemli ölçüde belirleyebilir.

Young (1995), klinik bozukluklarla ilişkili faktörlerin psikiyatrik değerlendirmesinde genellikle biyolojik savunmasızlık ve geçmiş yaşam deneyimlerine odaklanıldığını belirtmiştir. Travma ve krize neden olan risk faktörleri incelendiğinde, savaşa ve diğer savaş bölgesi stres faktörlerine maruz kalma düzeyinin en etkili risk faktörü olarak öne çıktığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, daha düşük yaş, çocukluk dönemindeki sorunlu davranışlar, antisosyal kişilik bozukluğu belirtileri, zorlayıcı aile yapıları ve birinci derece akrabalarda akıl hastalığı geçmişinin de önemli rol oynadığı vurgulanmaktadır.³³ Savaş sırasında askerlerin karşılaştığı yaygın stres etmenleri arasında yol kenarındaki bombalar, görev süresi, ölü ve yaralı askerler, insan kalıntıları taşıma ve şiddetli durumları engelleyememe gibi unsurlar yer almaktadır.³⁴ Özellikle çatışma ortamlarında ölüm tehdidi, ciddi şekilde yaralanma ve ölümlere tanıklık etme olaylarının her biri, TSSB ile güçlü şekilde ilişkilendirilmiştir ve bu durum, düşmanla yakın temas tecrübesi ve ölüm korkusunun açığa çıkması ile açıklanabilir.³⁵

29 Amy B. Adler, Thomas W. Britt, Carl A. Castro vd., “Effect of Transition Home From Combat on Risk-Taking and Health-Related Behaviors”, *Journal of Traumatic Stress*, 24:4, 2011, s. 381.

30 Mansfield Alyssa J., Kaufman Julia S., Marshall Stephen W., Gaynes Bradley N., Morrissey Joseph P. ve Engel Charles C. “Deployment and The Use of Mental Health Services Among U.S. Army Wives”, *New England Journal of Medicine*, 362, 2010, s. 101.

31 Charles Hoge, Jennifer Auchterlonie ve Charles Milliken, “Mental Health Problems, Use of Mental Health Services, and Attrition From Military Service After Returning From Deployment to Iraq or Afghanistan”, *JAMA*, 295:9, 2006, s. 1023; William P. Nash, Richard J. Westphal, Patricia Watson ve Brett T. Litz “Combat and Operational Stress First Aid (COSFA) Field Operations Manual”, Washington, 2010, <https://www.okdisasterhelp.org/wp-content/uploads/2024/02/osfa-manual-master-final.pdf>, erişim 21.02.2025; Brett T. Litz vd. “Moral Injury And Posttraumatic Stress Disorder in Military Veterans: Theoretical Considerations and Clinical Implications”, *Psychological Bulletin*, 135:1, 2009, s. 24.

32 Charles Hoge, Jennifer Auchterlonie ve Charles Milliken, “Mental Health Problems, Use of Mental Health Services, and Attrition From Military Service After Returning From Deployment to Iraq or Afghanistan”, *JAMA*, 295:9, 2006, s. 1023.

33 Chris R. Brewin, Bernice Andrews ve John D. Valentine, “Meta-Analysis Of Risk Factors For Posttraumatic Stress Disorder in Trauma-Exposed Adults”, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68:5, 2000, s. 748; Christopher J. Phillips vd. “Risk Factors for Posttraumatic Stress Disorder Among Deployed U.S. Male Marines”, *BMC Psychiatry*, 10, 2010, s. 52.

34 Hoge vd., “Combat Duty in Iraq and Afghanistan”, s. 13.

35 Michael S. Gallaway vd., “Combat Exposure Factors Associated with the Likelihood of Behavioral and Psychiatric Issues”, *Military Behavioral Health*, 2:2, 2014, s. 139; Maguen Shira Maguen vd., “The Impact of Killing on Mental Health Symptoms in Gulf War Veterans”, *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 3:1, 2011, s. 21.

Ek olarak savaşta/ çatışmada travmatik deneyime maruz kalma süresi arttıkça, savaş travması ile psikiyatrik bozukluklar arasında daha güçlü bir ilişki oluşmaktadır.³⁶ Türkiye’de yapılan iki araştırmada ise, travma tepkilerinin gelişiminin, yaralanma, silah arkadaşının ölümü ve yaralanmasına tanıklık etme ile ilişkili olabileceği ifade edilmiştir.³⁷

Brewin, Andrews ve Valentine (2000) tarafından yapılan bir çalışmada, travma sonrası stres bozukluğu (PTSB) ile ilişkili 14 farklı risk faktörü üzerine meta-analizler gerçekleştirilmiş ve sivil/askerî durumlar da dahil olmak üzere çeşitli örneklem ve çalışma özelliklerinin etkileri incelenmiştir. Sonuç olarak, üç ana risk faktörü kategorisi belirlenmiştir:

1. Demografik Faktörler: Cinsiyet, travma yaşı ve ırk.
2. Sosyo-biyografik Faktörler: Eğitim düzeyi, önceki travma deneyimleri ve çocukluk dönemi sıkıntıları.
3. Psikiyatrik Geçmiş: Kişisel psikiyatrik öykü, çocukluk çağı istismarı ve ailede psikiyatrik rahatsızlık öyküsü.

Bu bulgular, bireysel özelliklerin travmaya karşı dayanıklılığı etkileyebileceğini, ancak asıl belirleyicinin travmanın kendisi, sosyal destek eksikliği ve ek stres faktörleri olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle, ağır bir travmaya maruz kalma veya destekten yoksun olma gibi dışsal faktörler, bireysel risk faktörlerinden daha büyük bir etkiye sahiptir.³⁸

Koruyucu faktörler arasında askerlik hizmetinin olumlu değerlendirilmesi, bireysel psikolojik dayanıklılık ve yüksek sosyal destek öne çıkmaktadır.³⁹ Bununla birlikte, travmaya verilen tepkinin son derece bireysel olduğunu unutmamak önemlidir. Aynı travmayı deneyimleyen iki bireyden biri travma belirtileri gösterirken, diğeri nispeten az etkilenmiş olabilir. Bu farklılıklar, genetik faktörler, olay sonrasında sağlanan destek, bireyin kişiliği ve geçmişteki benzer travmatik deneyimler gibi birçok faktöre bağlı olarak şekillenir.⁴⁰

1.2. Askerî Bağlamda Kriz ve Travma Tepkileri: Yaygınlık ve Etkileri

Askerî ortamlarda travmatik olayların ve kriz durumlarının yaygınlığını ele alan çalışmalar, bu tür deneyimlerin askerler ve gaziler üzerinde önemli psikolojik, sosyal ve mesleki etkilere yol açtığını göstermektedir. Herhangi bir askerî çatışma, tüm katılımcılarının (savaşçılar, çatışma bölgesindeki siviller ve mülteciler) ruh sağlığı açısından olumsuz sonuçlara yol açmaktadır.⁴¹

Askerî ortamlarda travma veya kriz durumlarını tetikleyen stres etmenleri incelendiğinde, savaş sırasında askerlerin karşılaştığı en yaygın unsurlar arasında yol kenarındaki bombalar, el yapımı patlayıcılar görevlendirmenin süresi, insan kalıntılarını

36 Patricia B. Sutker, Madeline Uddo-Crane ve JR Albert N. Allain, “Clinical And Research Assessment of Posttraumatic Stress Disorder: A Conceptual Overview Psychological Assessment”, *A Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 3:4, 1991, s. 520.

37 Ali Doruk, Travma Sonrası Stres Bozukluğunda Etiyolojik Faktörlerin Araştırılması, *Tıpta Uzmanlık Tezi*, Gülhane Askerî Tıp Akademisi, Ankara, 1998; Ebru Sinici vd., “Assessment of Anxiety Levels in Patients with Posttraumatic Stress Disorder”, *Acta Orthopaedica et Traumatologica Turcica*, 38:2, 2004, s. 147.

38 Brewin, Andrews ve Valentine, “Meta-Analysis of Risk Factors”, s. 748.

39 Robert H. Pietrzak, Marisa B. Goldstein, James C. Malley ve Steven M. Southwick, “The Role of İntimate Relationships, Appraisals of Military Service, and Gender on The Development of Posttraumatic Stress Symptoms Following Iraq Deployment”, *Journal of Traumatic Stress*, 24:3, 2009, s. 277.

40 Ann L. Wilson, Stephen C. Messer ve Charles W. Hoge, “U.S. Military Mental Health Care Utilization and Attrition Prior to the Wars in Iraq and Afghanistan”, *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 44:6, 2009, s. 473.

41 Iryna Prykhodko vd., “Psychological First Aid For Military Personnel in Combat Operations: The Ukrainian Model”, *Military Behavioral Health*, 9:3, 2021, s. 289.

taşıma, bir düşmanı öldürme, ölü veya yaralı askerleri görme ve şiddetli bir durumu durduramama gibi faktörler öne çıkmaktadır.⁴² Genel nüfusla ilgili yapılan araştırmalara göre, genel nüfusun %93'ü travmatik bir olaya maruz kalırken, yalnızca %5 ila %12'sinde travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) geliştiği gözlemlenmiştir.⁴³ Askerî personel ve gaziler arasında savaşa ilişkili TSSB yaygınlığı %1,09 ile %34,84 arasında değişmektedir. TSSB riskini artıran faktörler, travma öncesi (cinsiyet, etnik köken, eğitim seviyesi, rütbe, hizmet süresi, önceki travmalar), travma dönemi (savaş maruziyeti, silah kullanımı, tanık olunan şiddet) ve travma sonrası (destek eksikliği) olmak üzere 18 önemli belirleyici olarak saptanmıştır.⁴⁴

Irak ve Afganistan görevlerinden sonra askerî tıbbi tesislerde depresyon vakaları %11,4'ten %15'e yükselmiştir.⁴⁵ ABD Gaziler İşleri Bakanlığı'na göre, gazilerin intihar oranları gazi olmayanlardan 1,5 kat daha yüksektir.⁴⁶ Araştırmalar travmatik durumlara maruziyetten kaynaklanabilen anksiyete, depresyon, fizyolojik uyarılma, TSSB, intihar düşünceleri ve girişimleri ile uyuşturucu ve alkol kötüye kullanımı gibi uyumsuz başa çıkma stratejileri öne çıktığını göstermektedir.⁴⁷

Türkiye'de emekli profesyonel askerler üzerinde yapılan bir başka araştırma, travma öyküsünün sosyal işlevsellik ve yaşam memnuniyeti üzerinde etkili olduğunu göstermiştir.⁴⁸ Yapılan bir başka çalışmada ise, TSSB tanısı almış malul gazi askerler ve eşlerinin travma deneyimleri ile aile dayanıklılığı derinlemesine incelenmiştir. Sonuçlar, travma ve PTSB'nin hem gaziler hem de eşleri üzerinde uzun süreli ve derin etkiler yarattığını ortaya koymuştur.⁴⁹

Tüm bunların yanında, saldırganlık ve şiddete eğilim⁵⁰ yakın ilişki sorunları ve aileye uyum, aile işlevlerinde sorunlar,⁵¹ cinsel işlev zorlukları⁵² gibi psiko-sosyal sağlık durumunu etkileyen sorunlar da dikkat çekmektedir.

42 Hoge vd., "Combat Duty in Iraq and Afghanistan", s. 13.

43 David Lee ve Kim Young, "Post-Traumatic Stress Disorder: Diagnostic Issues and Epidemiology in Adult Survivors of Traumatic Events", *International Review of Psychiatry*, 13:3, 2001, s. 150.

44 Changwei Xue vd., "A Meta-Analysis of Risk Factors for Combat-Related PTSD Among Military Personnel and Veterans", *PLOS ONE*, 10:3, 2015, s. e0120270.

45 Chie Inoue vd., "Veteran and Military Mental Health Issues", *Journal of Military Psychology*, 33:2, 2021, s. 150. 46 Jonathan D. Green vd., "Evaluating the Effectiveness of Safety Plans for Military Veterans: Do Safety Plans Tailored to Veteran Characteristics Decrease Suicide Risk?" *Behavior Therapy*, 49:6, 2018, s. 931.

47 Nicholas R. Carleton vd., "Mental Disorder Symptoms Among Public Safety Personnel in Canada", *Canadian Journal of Psychiatry*, 63, 2018, s. 54; Alan Finnegan ve Rebecca Randles, "Prevalence of Common Mental Health Disorders in Military Veterans: Using Primary Healthcare Data", *BMJ Military Health*, 169:6, 2023, s. 523.

48 Yavuz Deveci, Travma Öyküsüne Sahip Olan/Olmayan Profesyonel Emekli Askerlerde Sosyal İşlev Bozukluğu, Umutsuzluk ve Yaşam Doyumunun İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa, 2021.

49 Filiz Er, "Askerlerde Başlıca Ruhsal-Davranışsal Sorunlar ve Sosyal Hizmet Uygulamaları", Hakan Sakarya, Aşın Çetinkaya Büyükbodur ve Çiğdem Ademhan Tunaç (ed.), *Askerî Sosyal Hizmet*, Nika Yayınları, Ankara, 2022, s. 183.

50 Filiz Er ve Veli Duyan, "I'm About To Explode, I'm About to Strangle: Emotional Experiences of Turkish Veterans and Their Spouses Diagnosed With Post-Traumatic Stress Disorder", *Journal of Evidence-Based Social Work*, 20:6, 2023, s. 780; Casey T. Taft vd., "Intimate Partner and General Aggression Perpetration Among Combat Veterans Presenting to a Posttraumatic Stress Disorder Clinic", *American Journal of Orthopsychiatry*, 79:4, 2009, s. 461; Steven L. Sayers vd., "Family Problems Among Recently Returned Military Veterans Referred For a Mental Health Evaluation", *Journal of Clinical Psychiatry*, 70:2, 2009, s. 163.

51 Er, "Askerlerde Başlıca Ruhsal-Davranışsal Sorunlar", s. 183; Dawne Vogt vd., "Consequences of PTSD for the Work and Family Quality of Life of Female and Male US Afghanistan and Iraq War Veterans", *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 52:3, 2017, s. 341; Steven L. Sayers vd., "Family Problems Among Recently Returned Military Veterans Referred for A Mental Health Evaluation", *Journal of Clinical Psychiatry*, 70:2, 2009, s. 163.

52 Daniel Cosgrove vd., "Sexual Dysfunction in Combat Veterans With Post-Traumatic Stress Disorder", *Urology*, 60:5, 2002, s. 881.

Askerî bağlamda travma ve krizin kümülatif etkisi, ruhsal ve davranışsal bozuklukların yanı sıra psiko-sosyal sorunlara yol açmakta ve hem asker kişinin hem de ailesinin yaşamının tüm boyutlarını etkileyen bir sorun yumağı oluşturmaktadır. Sosyal hizmet, bu süreçte koruyucu, önleyici, tedavi ve rehabilite edici psiko-sosyal müdahalelerini, mesleki bilgi, beceri ve değerler temelinde, bütüncül bir bakış açısıyla yerine getirir.

2. Askerî Sosyal Hizmette Travma ve Krize Müdahale: Mikro, Mezzo ve Makro Düzeyde Müdahale Yöntemleri

Askerler, gaziler ve aileleri, askerlik hizmetinin neden olduğu travmatik durumlar ve krizlerle ilişkili davranışsal, psikolojik ve fiziksel sorunlar yaşayabilmektedir. Bu süreçte, psiko-sosyal destek, rehabilitasyon ve davranışsal sağlık hizmetlerinin yanı sıra, yeniden entegrasyon ve fiziksel ve ruhsal engellilikle başa çıkmalarını destekleyecek multidisipliner hizmetlere ihtiyaç duyulmaktadır. Asker ve gazilerin karmaşık sağlık ve tedavi gereksinimleri, multidisipliner vaka yönetimi, bakım koordinasyonu ve kanıta dayalı müdahaleleri zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, sosyal hizmet mesleği, birey ve çevresi bağlamında küresel bir bakış açısıyla sosyal ve ekonomik adaletin sağlanması, insan haklarını kısıtlayan koşulların önlenmesi ve yaşam kalitesinin artırılması gibi temel amaçlarla önemli bir rol üstlenmektedir.⁵³

Askerî sosyal hizmet, aslında travma ve krize müdahale amacıyla gelişmiş bir alandır. 1918’de, savaş sonrası travma yaşayan askerlerle çalışmak üzere sosyal hizmet uzmanları eğitim almaya başlamış ve II. Dünya Savaşı sırasında “askerî sosyal hizmet” alanında uzmanlaşmıştır. İlk olarak, 1943’te ordu tarafından psikiyatrik sosyal hizmette tanınan sosyal hizmet uzmanları, 1945’te sağlık hizmetleri birliğinde görevlendirilerek askerî sağlık hizmetlerinin önemli bir parçası olmuştur.⁵⁴

Askerî sosyal hizmet, mikro, mezzo ve makro düzeylerde sürekliliği sağlayan ve gelişmiş sosyal hizmet bilgisi ile becerilerini gerektiren bir uygulama alanıdır. Bu alanda, askerler, gaziler ve ailelerine TSSB, depresyon, uyum sorunları, madde bağımlılığı, intihar ve psiko-sosyal işlevsellik gibi psikolojik ve sosyal sorunlarla ilgili destek sağlanmaktadır. Kore Savaşı’ndan itibaren sosyal hizmet uzmanları, askerlerin savaşa hazırlığını destekleyen ve muharebe stresini yöneten programlar geliştirerek önemli bir rol üstlenmişlerdir.⁵⁵ Askerî sosyal hizmet, önleme, tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerini içererek, doğrudan uygulama, politika geliştirme ve savunuculuk gibi birçok alanı kapsamaktadır. Uzmanlar, PTSD, travmatik beyin hasarı ve madde kullanımı gibi sorunlarla başa çıkacak programlar ve politikalar geliştirirken organizasyonel beceriler kullanmak zorundadırlar.⁵⁶

Askerî sosyal hizmet, askerlik hizmetinin yüksek performans beklentileri, yoğun talepler, katı disiplin ve risklerle özgünleşir. Askerlikle ilgili sorunların doğru şekilde anlaşılabilmesi için bireyin mevcut durumu, geçmişi, ruhsal durumu, risk faktörleri ve sosyal destek ağının değerlendirildiği kapsamlı bir değerlendirme süreci gereklidir. 2010 yılında Sosyal Hizmet Eğitimi Konseyi (CSWE), “Askerî Sosyal Hizmette İleri Uygulama Standartlarını” belirlemiştir. Bu standartlar, risk, dayanıklılık, başa çıkma stratejileri ve sosyal destek gibi unsurları değerlendirerek kanıta dayalı müdahalelere odaklanır. Ayrıca, askerî

53 Council on Social Work Education (CSWE). Educational Policy and Accreditation Standards for Baccalaureate And Master’s Social Work Programs, 2015, [https://www.cswe.org/getmedia/23a35a39-78c7-453f-b805-b67f1dca2ee5/2015-Educational-Policy-and-Accreditation-Standards-\(EPAS\).pdf](https://www.cswe.org/getmedia/23a35a39-78c7-453f-b805-b67f1dca2ee5/2015-Educational-Policy-and-Accreditation-Standards-(EPAS).pdf), erişim 21.02.2025.

54 Michael W. Brand ve Eugenia L. Weiss, “Social Workers in Combat: Application of Advanced Practice Competencies in Military Social Work and Implications for Social Work Education”, *Journal of Social Work Education*, 51:1, 2015 153-168.

55 Age, s. 154.

56 Age, s. 155.

personel, gaziler ve ailelerinin bakımına yönelik müdahalelerin uyarlanması gereklidir. Askerî sosyal hizmet uzmanları, bireysel, çift, aile ve grup terapisi gibi klinik modeller kullanarak geniş bir yelpazede çalışır. Tedavi hedefi, asker, gazi ve ailelerinin sağlık ve dayanıklılığını artırmaktır. Klinik uygulamalar, kanıta dayalı tedavi, terapötik yönetim ve biyo-psiko-sosyal-manevi değerlendirmeleri içerir.⁵⁷

Askerî sosyal hizmet uzmanları, görev sırasında ve sonrasında askerlerin travma tepkilerini ve kriz durumlarını yönetir. Bu müdahaleler, anlık destek, saha danışmanlığı ve psikolojik dayanıklılığı artırıcı önlemlerle sağlanır. Kriz yönetimi, bireysel psikolojik dayanıklılığın ve sosyal destek sistemlerinin güçlendirilmesiyle mümkün olur. Askerî sosyal hizmet uzmanları, askerlerin psikososyal uyumunu artırmak için eğitim programları ve danışmanlık hizmetleri sunarak krizleri en aza indirmeyi amaçlar.⁵⁸ Travma ve krize müdahalede, uzman daha çok dinleyici ve yönlendirici bir rol üstlenir; bireydeki duygu, düşünce ve davranış değişiklikleri değil, sağlıklı değişimler teşvik edilir.⁵⁹ Travmalar, uzun vadeli ve karmaşık sağlık hizmetleri gerektirir; bu nedenle, entegre klinik bakım yaklaşımları ile çalışmalar yapılmalıdır. Beshai ve Carleton (2016), kriz odaklı müdahaleler ve akran destek programlarının etkinliğini incelemiş ve bu programların olumsuz olaylar yaşayan bireyler arasında destek sağladığını vurgulamıştır.⁶⁰ Cyr ve arkadaşlarına (2016) göre, bu programlar, duygusal ve sosyal destek sağlayarak, cesaretlendirici ve umut verici ilişkiler kurmayı amaçlamaktadır.⁶¹

Askerler, gaziler ve aileleri, travmatik olayların etkileriyle başa çıkmak için çok düzeyli sosyal hizmet müdahalelerine ihtiyaç duyar. Mikro düzeyde bireysel danışmanlık, mezzo düzeyde grup terapileri, makro düzeyde ise askerî sosyal hizmet politikaları ve sivil-asker iş birlikleri ön plana çıkar. Bu bütüncül yaklaşım, askerî bağlamda travma ve kriz yönetimini güçlendirerek sosyal uyumu destekler.

2.1. Mikro Düzey Müdahaleler: Birey ve Aile Odaklı Yaklaşımlar

Savaş deneyimleri, tüm travmalar arasında en korkunç ve tehditkâr olanlardan biridir.⁶² Viney (1976) ve Fairchild (1986), kriz çözümünü dengeyi yeniden sağlamak, bilişsel hakimiyet kazanmak, yeni başa çıkma yöntemleri geliştirmek ve bireyin uyum becerilerini artırmak olarak tanımlar.⁶³ Everly ve Mitchell'e (2008) göre; kriz müdahalesi, sıkıntı veya işlev bozukluğu semptomlarını stabilize edip, ardından bu semptomları azaltarak uyarlanabilir bir işlevsellik düzeyine ulaşmayı amaçlayan acil psikolojik veya davranışsal bakımdır.⁶⁴ Bu bağlamda literatürde, birey ve aile odaklı yaklaşımlar kapsamında psikolojik ilk yardım, yedi

57 Council on Social Work Education (CSWE), Educational Policy and Accreditation Standards for Baccalaureate and Master's Social Work Programs, 2022, https://www.cswe.org/getmedia/afb6458f-dbe0-4530-997c-08b741f135ae/8353-cswe_MilitaryandVeteranSW_web_REV1.pdf, erişim, 21.02.2025.

58 Thomas W. Britt vd., "Determinants of Mental Health Treatment Seeking among Soldiers Who Recognize their Problem: Implications for High-Risk Occupations", *Work & Stress*, 30:4, 2016, s. 318.

59 Albert R. Roberts, "The ACT Model: Assessment, Crisis Intervention, and Trauma Treatment in the aftermath of Community Disaster and Terrorism Attacks", Albert R. Roberts (ed.), *Crisis Intervention Handbook: Assessment, Treatment, and Research* Oxford University Press, Oxford, UK, 2005, s. 143-170; Şeyda Yıldırım, "Sosyal Hizmette Krize Müdahale Yaklaşımının Kullanımı", *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3:4, 2016, s. 56.

60 Gregory S. Anderson vd., "Peer Support and Crisis-Focused Psychological Interventions Designed to Mitigate Post-Traumatic Stress Injuries Among Public Safety And Frontline Healthcare Personnel: A Systematic Review", *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17:20, 2020, s. 7645.

61 Céline Cyr vd. "Making the Case for Peer Support", *Mental Health Commission of Canada*, 2016, s. 148.

62 Iryna Prykhodko vd., "Psychological First Aid for Military Personnel in Combat Operations: The Ukrainian Model", *Military Behavioral Health*, 9:3, 2021, s. 289.

63 Roberts, "The ACT Model: Assessment, Crisis Intervention", s. 143.

64 Ignacio Jarero, Lucina Artigas ve Marilyn Lubet, "The EMDR Protocol for Recent Critical Incidents: Application in a Disaster Mental Health Continuum of Care Context", *Journal of EMDR Practice and Research*, 5:3, 2011, s. 82.

aşamalı kriz müdahalesi ve travma sonrası kriz müdahalesi gibi kabul görmüş müdahaleler bu bölümde ele alınacaktır.

2.1.1. Psikolojik ilk yardım:

Psikolojik ilk yardım (PİY) kavramı, 20. yüzyılın ortalarında ortaya çıkmış ve 11 Eylül sonrası, felaketlerden kurtulanlara erken müdahale olarak önem kazanmıştır.⁶⁵ Günümüzde, PİY, uluslararası tedavi kılavuzlarında afetzedelere yönelik erken müdahale olarak önerilen en yaygın yaklaşımdır.⁶⁶ PİY, aşırı/zorlu olaylardan etkilenen bireylere bilgi, güven, duygusal destek ve araçsal yardım sağlar. Müdahale, bireyin ihtiyaçlarına göre adım adım uyarlanır ve öncelikle acil pratik sorunlar ile temel ihtiyaçların karşılanmasına odaklanır.⁶⁷

PİY'nin ortaya çıkmasında, Lindemann ve Caplan (1964), Boston'daki büyük bir yangının ardından, geleneksel psikiyatri hizmetleri yerine, toplumla doğrudan iletişimi ve kısa süreli kriz müdahalesini öne çıkaran bir program geliştirme düşüncelerinin etkin rol oynamıştır.⁶⁸ Başlangıçta sivil afet mağdurları için tasarlanan PİY, zamanla acil müdahale personeli ve askerî birimler gibi yüksek riskli gruplara da uygulanabilir hale gelmiştir.⁶⁹

PİY, tanı veya tedavi gerektirmez; bunun yerine, psikolojik triyaj ve kriz müdahalesi sunarak, bakım sürekliliği sağlamak için en erken noktada uygulanır. Sahada, mobil kriz müdahale hizmetleriyle uyumlu olarak bireysel ya da grup formatında uygulanabilir.⁷⁰ PİY süreci, travmatik olaya maruz kalanlarla temas kurulması, empatik ilişki geliştirilmesi, ihtiyaçlarının belirlenmesi ve duygusal tepkilerin değerlendirilmesiyle başlar. Ayrıca, başa çıkma becerileri için rehberlik yapılır ve daha fazla müdahale gerekip gerekmediği belirlenir.⁷¹ Rafael (1986), PİY'nin etkili mekanizmalarını şu şekilde sıralar:

- (1) güvenlik ve fiziksel ihtiyaçların karşılanması,
- (2) duyguların ifade edilmesi,
- (3) destekleyici bağlantıların kurulması,
- (4) öz yardım teşviki,
- (5) stres yönetimi için destek ve
- (6) akut psikolojik değerlendirme.⁷²

2.1.2. Roberts'in Yedi aşamalı kriz müdahale modeli:

Roberts'in Yedi Aşamalı Kriz Müdahale Modeli, bireylerin kriz anlarında yapılandırılmış duygusal ve psikolojik destek almalarını sağlar. Model, kafa karıştırıcı duygular, somatik

65 Daniel Blain, Paul Hoch ve VG. Ryan "A Course in Psychological First Aid and Prevention: A Preliminary Report", *American Journal of Psychiatry*, 101, 1945, s. 629; Robert I. Ruzek vd., "Psychological First Aid", *Journal of Mental Health Counseling*, 29:1, 2007, s. 17.

66 Patricia J. Watson, Melissa J. Brymer ve George A. Bonanno, "Postdisaster Psychological Intervention Since 9/11", *American Psychologist*, 66:6, 2011, s. 482; David Forbes vd., "Psychological First Aid Following Trauma: Implementation and Evaluation Framework for High-Risk Organizations", *Psychiatry*, 74, 2011, s. 224.

67 Age, s. 224.

68 George S. Everly ve Jeffrey M. Lating, "Psychological First Aid (PFA) and Disasters", *International Review of Psychiatry*, 33:8, 2021, s. 718.

69 Nash vd., "Combat and Operational Stress First Aid: Caregiver Training Manual".

70 George S. Everly, Daniel J. Barnett ve Jonathan M. Links, "The Johns Hopkins Model Of Psychological First Aid (RAPID -PFA): Curriculum Development and Content Validation", *International Journal of Emergency Mental Health and Human Resilience*, 14:2, 2012, s. 95.

71 Everly, Barnett ve Links, *The Johns Hopkins Model*, s. 96.

72 George S. Everly ve Jeffrey M. Lating "Psychological First Aid (PFA) and Disasters", *International Review of Psychiatry*, 33:8, 2021, s. 718.

şikayetler ve düzensiz davranışlar gibi belirtileri hedef alarak, duygusal dengeyi sağlamak ve sağlıklı başa çıkma mekanizmaları geliştirmeye yardımcı olur. Literatürde sıkça kullanılan bu model, güç odaklı bir bakış açısıyla kriz sürecindeki bireylere anlamlı müdahaleler sunmaktadır. Aşağıda, güç odaklı perspektifle Roberts'in modeli açıklanmıştır.

- *Aşama 1:* Kriz müdahalesinin ilk adımında, bireyin biyopsikososyal durumu ve kriz seviyesi değerlendirilir. Bu süreçte intihar, şiddet riski, tıbbi gereksinimler ve madde kullanımı gibi faktörler gözden geçirilir. Ayrıca, bireyin dayanıklılık, sosyal destek ve başa çıkma stratejileri de değerlendirilir. Kriz uzmanları, bireyi destekleyici kişilerle iletişime teşvik ederek iyileşmeyi hızlandırabilir.⁷³
- *Aşama 2:* Kriz müdahalesinin ikinci aşaması, danışanla hızlıca güven ve terapötik ilişki kurmayı amaçlar. Saygı ve kabul göstermek bu süreçte önemlidir. Kriz çalışanları, danışanı olduğu noktada karşılamalı ve onların konuşmaya başladığı konudan devam etmelidir. Tarafsız, yargısız bir tutum sergileyip sakin ve kendinden emin olmak, bu aşamanın kritik becerilerindendir.⁷⁴
- *Aşama 3:* Bu aşamada, danışanın kriz etmenleri belirlenmeli ve açık uçlu sorularla kendi hikâyesini anlatması teşvik edilmelidir. Bu, danışanın anlaşıldığını hissetmesini sağlar. Ayrıca, çözüm odaklı tekniklerle güçlü yönler ve başa çıkma stratejileri keşfedilmelidir. İstisna soruları, başa çıkma soruları ve başarı soruları, danışanın güçlü yönlerine odaklanarak güven ve rahatlık oluşturur.⁷⁵
- *Aşama 4:* Bu aşamada, danışanın duyguları ve hisleriyle başa çıkılırken, aktif dinleme becerileri etkili bir şekilde kullanılır. Danışanın söylediklerini dinlediğinizi gösteren cesaretlendirici ifadelerle (örneğin, “Hı hı”) yanıt verilmelidir. Yansıtma (danışanın kelimelerini ve hislerini tekrar ifade etmeyi içerir), parantezleme (anlamı kendi kelimelerinizle tekrar eder) ve duygu etiketleme (danışanın duygularını özetler, örneğin “Çok öfkeli gibi görünüyorsunuz”) gibi teknikleri kullanılır.⁷⁶
- *Aşama 5:* Bu aşama, danışanın güçlü yönlerini ve önceki başa çıkma becerilerini belirleyerek alternatif çözümler üretmeye odaklanır. Çalışan ve danışan birlikte kaynakları ve çözüm alternatiflerini keşfederler. Roberts (2000), krizdeki kişilerin dirençli bireyler olarak görülmesi gerektiğini belirtir. Danışanın geçmişteki başarılı başa çıkma deneyimlerinin ve iyi anılarının hatırlatılması bu süreçte yardımcı olur.
- *Aşama 6:* Aksiyon planı uygulanır ve danışanın güçlenmesi sağlanır. Bu aşamada, iletişim kurulacak kişiler ve yönlendirme kaynakları belirlenir, başa çıkma stratejileri sağlanır. Uzman oluşturulan planı kaydedip, danışmanların sonraki görüşmelerde hangi adımları takip edeceğini bilmesini sağlar.⁷⁷
- *Aşama 7:* Takip planı oluşturulur ve kriz danışmanları, ilk müdahalenin ardından danışanın krizinin çözülüp çözülmediğini değerlendirir. Takip,

73 Albert R. Roberts, “An Overview of Crisis Theory and Crisis Intervention”, Albert R. Roberts (ed.), *Crisis Intervention Handbook* (2nd ed.), Oxford University Press, 2000, s. 3-30; Kevin R. Yeager ve Thomas K. Gregoire, “Crisis Intervention: Application Of Brief Solution-Focused Therapy In Addictions”, Albert R. Roberts (ed.), *Crisis Intervention Handbook* (2nd ed.), Oxford University Press, 2000, s. 275-306.

74 Roberts, *An Overview of Crisis Theory*, s. 144.

75 Yeager ve Gregoire, *Crisis Intervention*, s. 144.

76 Yvonne Eaton ve Albert R. Roberts, “Frontline Crisis Intervention: Step-by-Step Practice Guidelines with Case Applications”, Albert R. Roberts ve Gilbert J. Greene (ed.), *Social Work Practitioners' Desk Reference* (2nd ed.), Oxford University Press, New York, 2002, s. 31-55.

77 Roberts, *An Overview of Crisis Theory*, s. 145.

telefonla veya yüz yüze yapılabilir. Ekip ortamında, takip edilmesi gereken vakalar ve yapılacak görüşmeler silinebilir beyaz tahta gibi araçlarla izlenebilir.⁷⁸

2.1.3. Değerlendirme, Krize Müdahale ve Travma Tedavisi Modeli (ACT Modeli):

Değerlendirme, Kriz Müdahalesi ve Travma Tedavisi (ACT) modeli, ruh sağlığı uzmanlarının akut kriz ve travma müdahalesinde kullanabileceği üç aşamalı bir çerçevedir. Bu model, çeşitli değerlendirme ve önceliklendirme protokollerini, üç temel kriz odaklı müdahale stratejisi ile bütünleştirmektedir: “Roberts’in Yedi Aşamalı Kriz Müdahale Modeli”, “Kritik Olay Stres Yönetimi (Critical Incident Stress Debriefing/CISM)” ve 10 Aşamalı “Akut Travmatik Stres Yönetimi Protokolünün” birleşimidir.

Roberts’in Yedi Aşamalı Kriz Müdahale Modeli, ACT modelinin ilk basamağı olup, bir önceki bölümde ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Bu nedenle, burada ele alınmayacaktır. CISM ise, Jeffrey T. Mitchell tarafından geliştirilen, özellikle ilk müdahale ekipleri (polis, itfaiye, sağlık çalışanları) ve travmatik olaylara maruz kalan bireyler için kullanılan yapılandırılmış bir grup kriz müdahale protokolüdür. CISM’in ve travma ve akut stres yönetiminin 10 temel bileşeni, kitlesel felaketler, askerî ortamlar ve terör saldırıları gibi durumlara uyarlanmıştır.⁷⁹ CISM, grup kriz müdahalesi için tarama, önceliklendirme, grup tartışması ve psiko-eğitsel bir yöntem olarak uygulanmaktadır. Bu model, bireylerin travmatik olaylara verdikleri tepkileri anlamalarına, bu tepkileri işleyebilmelerine ve psikolojik olarak desteklenmelerine yardımcı olan yapılandırılmış ve bilimsel bir yaklaşımdır. Terör saldırıları ve kitlesel felaketler gibi etkili müdahaleleri içeren CISM, genellikle kritik travma ve krize maruziyetten 24-72 saat sonra uygulanan bir stres yönetimi yöntemidir.⁸⁰

Akut Travmatik Stres Yönetimi, travmatik olaylar sırasında hızlı psikolojik müdahale için bir rehber sunar. Kriz müdahale uzmanları, müdahaleden önce birey ve durumun değerlendirilmesinin gerektiğini ifade eder. Bu değerlendirmenin ilk üç adımı şunlardır:

- (1) Tehlike ve güvenlik değerlendirmesi,
- (2) Maddi hasar ve yaralanmaların belirlenmesi,
- (3) Bireyin farkındalık ve ruhsal durumunun değerlendirilmesi.

Olayın etkisi, mekânın yakınlığı, olayın süresi ve yeniden yaşanma algısı gibi faktörlere bağlı olarak değişir. Bu değerlendirmelerin ardından Akut Travma ve Stres Yönetimi, şu adımlarla gerçekleştirilir:

- (1) Kendiniz ve diğerleri için tehlike/güvenliği değerlendirin.
- (2) Fiziksel ve algısal yaralanma mekanizmalarını göz önünde bulundurun.
- (3) Tepki verme düzeyini değerlendirin.
- (4) Tıbbi ihtiyaçları ele alın.
- (5) Her bireyin travmatik stres belirtilerini gözlemleyin ve tanımlayın.
- (6) Kendinizi tanıttın, unvanınızı ve rolünüzü belirtin ve bir bağ kurmaya başlayın.
- (7) Bireyi, hikayesini anlatması için rahat bırakın.

78 Yvonne ve Roberts, *Frontline Crisis Intervention*. s. 145.

79 Roberts, “The ACT Model: Assessment, Crisis Intervention”, s.150.

80 Gregory S. Anderson vd. “Peer Support And Crisis-Focused Psychological Interventions Designed to Mitigate Post-Traumatic Stress Injuries Among Public Safety And Frontline Healthcare Personnel: A Systematic Review”, *International Journal of Environmental Research And Public Health*, 17:20, 2020, s. 7645.

(8) Aktif ve empatik dinleme ile destek sağlayın.

(9) Normalleştirin, doğrulayın ve eğitin.

(10) Kişiyi şu anda getirin, gelecekteki olayları açıklayın ve yönlendirmelerde bulunun.⁸¹

Tablo1. ACT (Assessment, Crisis Intervention, and Trauma Treatment) Uygulama Modeli⁸²

A/ Değerlendirme/ <i>Assessment</i>	Acil tıbbi ihtiyaçların, kamu güvenliğine yönelik tehditlerin ve mal hasarının değerlendirilmesi; triyaj değerlendirilmesi, kriz ve travma değerlendirilmesi ile biyo-psiko-sosyal ve kültürel değerlendirme protokollerinin uygulanmasını içerir.
C/Kriz Müdahale/ <i>Crisis Intervention</i>	Destek grupları, afet yardımı ve sosyal hizmet desteği sunulması, Kritik Olay Stres Yönetimi (CISM) uygulanması, güçlü yönler perspektifi ile güçlendirilmiş başa çıkma stratejileri aracılığıyla Robert'in yedi aşamalı krize müdahale modelinin uygulanmasını içerir
T/Travma Tedavisi/ <i>Trauma Treatment</i>	Travmatik stres tepkileri ve sonuçları, travma sonrası stres bozukluğu. On adımlı akut travma ve stres yönetimi protokolü ⁸³ çerçevesinde, travma tedavi planları ve iyileşme stratejileri uygulanır.

2.1.4. Göz Hareketleriyle Duyarsızlaştırma ve Yeniden İşleme (Eye Movement Desensitization and Reprocessing, EMDR):

Göz Hareketleriyle Duyarsızlaştırma ve Yeniden İşleme (EMDR), özellikle yakın zamanda yaşanan travmaların tedavisinde etkili bir yöntem olarak birçok bilimsel çalışmada incelenmiştir.⁸⁴ EMDR, bireyin travmatik anılara verdiği olumsuz duygusal tepkileri azaltarak, anıların daha sağlıklı bir şekilde işlenmesini hedefler. Bu yöntem, danışanın travmatik anıları hatırlarken çift yönlü uyarıcılara —göz hareketleri, ritmik dokunuşlar veya işitsel uyarılar gibi— odaklanmasını içerir. Bu süreç, beynin bilgi işleme sistemini harekete geçirerek travmatik anının olumsuz etkisini zamanla azaltır ve bireyin bu anıya ilişkin bilişsel çarpıtmalarını yeniden yapılandırmasını sağlar. Kısaca beynin bilgi işleme sistemi devreye girerek bellekte iç bağlantılar kurulur ve olumlu duygular ile inançlar gelişir, bu da rahatsız edici olayların öğrenme deneyimine dönüşmesini sağlar.⁸⁵

EMDR terapisi, özellikle Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) başta olmak üzere, depresyon, anksiyete bozuklukları ve diğer travma temelli ruhsal rahatsızlıkların tedavisinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Terapinin etkinliği, bireyin geçmiş deneyimlerini yeniden işlemesine ve mevcut işlevselliğini artırmasına yardımcı olmasıyla ilişkilidir.⁸⁶ Ancak EMDR, uzmanlık gerektiren bir yöntem olup, yalnızca bu konuda özel eğitim almış terapistler tarafından uygulanmalıdır.⁸⁷

Vaka raporları ve saha çalışmaları, doğal veya insan yapımı felaketler ve savaş travması sonrası çocuklar ve yetişkinler üzerinde EMDR'nin etkinliğini belgelemiştir.⁸⁸ Ayrıca, akut travmatik stres yaşayan bireylere yönelik çeşitli EMDR protokolleri geliştirilmiş

81 Roberts, "The ACT Model: Assessment, Crisis Intervention", s. 151.

82 Roberts, "The ACT Model: Assessment, Crisis Intervention", s. 151.

83 Michael D. Lerner ve Robert Shelton, "Comprehensive Acute Traumatic Stress Management (ATSM): Addressing Emergent Psychological Needs During Traumatic Events", American Academy of Experts in Traumatic Stress, 2001.

84 Jarero, Artigas ve Luber, *The EMDR Protocol for Recent Critical Incidents*, s. 82.

85 Francine Shapiro, *Eye Movement Desensitization And Reprocessing (EMDR) Therapy: Basic Principles, Protocols, and Procedures* (3rd ed.), Guilford Publications, New York, 2018.

86 Shapiro, *Eye Movement Desensitization*.

87 Jeffrey S. Yarvis ve Joan Beder, *Behavioral Health Response to Disasters*, Routledge, New York, 2012.

88 Jonathan Bisson ve Martin Andrew, "Psychological Treatment of Post-Traumatic Stress Disorder (PTSD)", *The Cochrane Database Of Systematic Reviews*, 2, 2007, s. 1465; María E. Adúriz, Cristina Bluthgen ve Catalina Knopfler, "Helping Child Flood Victims Using Group EMDR Intervention in Argentina: Treatment Outcome and Gender Differences", *International Perspectives in Psychology*, 1, 2011, s. 58.

ve bu müdahalelerin iyileşme sürecine katkı sağladığı başarılı ön kanıtlarla gösterilmiştir.⁸⁹ Bu kapsamda, Silver vd. (2005) de tarafından geliştirilen Yakın Olay Protokolü, 11 Eylül Dünya Ticaret Merkezi saldırısından kurtulanlarla yapılan bir araştırmada test edilmiş ve EMDR'nin felaketlerin hemen sonrasında ve uzun vadede etkili bir tedavi müdahalesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2.2. Mezzo Düzey Müdahaleler: Grup Terapileri ve Destek Grupları

Geçmişte kriz müdahaleleri bireysel ve yüz yüze uygulamalara dayansa da kitlesel felaketler karşısında daha sistematik yöntemlere ihtiyaç artmıştır. Bu doğrultuda, askerî alan ve acil hizmetlerden uyarlanan grup terapileri, travmatik deneyimlerin paylaşılmasını, karşılıklı desteğin güçlenmesini ve ortak başa çıkma stratejilerinin geliştirilmesini sağlamaktadır. Bu yaklaşım, askerlerin psikolojik dayanıklılığını artırarak psiko-sosyal zorluklarla baş etmelerini kolaylaştırmaktadır. Travma mağdurları genellikle sosyal izolasyon yaşayan ve başkalarına güvenmekte zorlanan bireylerdir. Grup müdahaleleri, bu bireyler için güvenli bir sosyal bağlam sunarak, aralarında güven ilişkisi geliştirmelerine fırsat tanımaktadır.⁹⁰ Benzer şekilde, benzer mağduriyetleri paylaşan bireylerin bir araya gelmesi, izolasyon, yabancılaşma ve travmanın yol açtığı olumsuz duyguların aşılmasına katkı sağlamaktadır.⁹¹ Yapılan araştırmalar, grup terapileri ve mesleki eğitim programlarının, askerlerin sivil yaşama uyum sürecini destekleyen önemli yöntemler arasında yer aldığını göstermektedir.⁹²

Grup kriz müdahalesi modeline örnek olarak, Jeffrey T. Mitchell'in (1983) geliştirdiği model gösterilebilir. Mitchell, kriz müdahalesinin tarihsel temellerini ve grup terapisine ilişkin literatürü⁹³ bir araya getirerek Kritik Olay Stresi Değerlendirmesi (*Critical Incident Stress Debriefing* /CISD) modelini oluşturmuştur.⁹⁴ CISD, özellikle acil durum personeli gibi homojen gruplar için tasarlanmış bir grup kriz müdahale modelidir. Bu modelin temel amacı, katılımcıların akut stres düzeyini azaltmak ve psikolojik destek sağlamaktır. Ancak, CISD'nin doğrudan TSSB önlediğine dair kesin bir kanıt bulunmamaktadır. CISD süreci, tedavi edici bir müdahale olmaktan ziyade, psikolojik destek ve eğitsel unsurlar içeren yapılandırılmış bir yaklaşımdır. Öncelikli olarak askerî personel ve acil hizmet çalışanları için uygulanmakla birlikte, belirli koşullar sağlandığında sivil gruplara da uygulanabilmektedir.

CISD süreci genellikle bir ilâ üç saat sürer ve acil hizmetlerin ardından bir ilâ on gün, kitlesel felaketlerden sonra ise bir ilâ dört hafta içinde uygulanır. Bu süreç, gruplara duygusal destek sunarak psikolojik iyileşmeyi hedefler.⁹⁵ CISD'nin aşamaları şunlardır:

89 Jarero, Artigas ve Lubet, *The EMDR Protocol for Recent Critical Incidents*, s. 82; Ilan Kutz, Vicky Resnik ve Rachel Dekel, "The Effect Of Single-Session Modified EMDR on Acute Stress Syndromes", *Journal of EMDR Practice and Research*, 2:3, 2008, s. 190; Steven M. Silver vd., "EMDR Therapy Following The 9/11 Terrorist Attacks: A Community-Based Intervention Project in New York City", *International Journal of Stress Management*, 12:1, 2005 s. 29.

90 David W. Foy vd. (2000). "Group therapy", Edna B. Foa, Terence M. Keane & Mathew. J. Friedman (ed.), *Effective Treatments for PTSD: Practice Guidelines from the International Society for Traumatic Stress Studies*, Guilford Press, New York, 2000. s. 155-175.

91 Age, s.156.

92 Patricia A. Resick vd., "Effect of Group vs Individual Cognitive Processing Therapy in Active-Duty Military Seeking Treatment for Posttraumatic Stress Disorder: A Randomized Clinical Trial", *JAMA Psychiatry*, 74:1, 2017, s. 28.

93 Irvin D. Yalom ve Modyn Leszcz, *The Theory And Practice of Group Psychotherapy*, Basic Books, New York, 2020.

94 Jeffrey T. Mitchell ve George S. Everly "Critical Incident Stress Debriefing: An Operations Manual for the Prevention of Traumatic Stress Among Emergency Services and Disaster Workers", Routledge, New York, 2018, s. 425-480.

95 George S. Everly, Jeffrey M. Lating ve Jeffrey T. Mitchell "Innovations in Group Crisis Intervention", Albert. R. Roberts (ed.), *Crisis Intervention Handbook: Assessment, Treatment and Research* (3rd ed.) Oxford University Press, New York, 2005, s. 221-245.

1. *Giriş/Tanışma Aşaması:* Katılımcılara sürecin amacı açıklanır, gizlilik sağlanır ve grup tartışmasını engelleyebilecek engeller aşılır.
2. *Gerçekler Aşaması:* Katılımcılar olayın nesnel gerçeklerini, kişisel duygularına girmeden anlatır.
3. *Düşünceler Aşaması:* Katılımcılar, yaşadıkları olaya ilişkin ilk düşüncelerini paylaşır.
4. *Tepkiler/Reaksiyon Aşaması:* Katılımcılar, olay hakkında kişisel duygusal tepkilerini açıkça ifade eder.
5. *Semptomlar Aşaması:* Katılımcılara, olay sırasında yaşadıkları semptomlar sorulur.
6. *Eğitim Aşaması:* Semptomların normal olduğu hatırlatılır ve stresle başa çıkma stratejileri öğretilir.
7. *Tekrar Başlangıç Aşaması:* Katılımcılar önceki konuları gözden geçirir ve kapanış yapacak olumlu yorumlarla süreç tamamlanır.⁹⁶

Farklı travma ve yas odaklı grup müdahaleleri, özellikle çocuklar ve ergenler üzerinde olumlu etkiler göstermiştir.⁹⁷ Yaygın olarak kullanılan CISD ise yetişkinlerde özellikle afet danışmanlığında olumlu sonuçlar vermiştir.⁹⁸

2.3. Makro Düzey Müdahaleler: Politika ve Sistem Odaklı Yaklaşımlar

Terör, silahlı çatışmalar ve doğal afetler gibi geniş kapsamlı travmatik olay ve krizler, yalnızca yerel toplulukları değil, ulusal ve uluslararası düzeyde geniş insan gruplarını da etkileyen makro-sosyal sorunlar arasında yer almaktadır. Bu tür krizler, toplumun farklı kesimlerini derinden etkileyerek sosyal yapıları zayıflatmakta ve uzun vadeli iyileşme süreçlerini gerektirmektedir. Bu nedenle, geniş çaplı ve kalıcı bir etki yaratabilmek için müdahalelerin de aynı ölçekte planlanması ve uygulanması gerekmektedir.

Makro sosyal hizmet, bu tür büyük ölçekli toplumsal zorluklarla başa çıkmak için politika geliştirme, savunuculuk ve programlı müdahaleler yoluyla çözüm üretir. Etkili bir müdahale, yalnızca bireysel ve topluluk düzeyinde değil, aynı zamanda ulusal ve uluslararası politikalar çerçevesinde gerçekleştirilen yapısal değişikliklerle mümkün hale gelmektedir. Bu doğrultuda, politika yapıcılarının ve ilgili paydaşların desteğiyle hayata geçirilen kapsamlı sosyal hizmet uygulamaları, travma ve krizlerin etkilerini azaltmada kritik bir rol oynamaktadır. Makro askerî sosyal hizmet uzmanı, askerleri istihdam eden, barınma ve sağlık hizmetleri sağlayan ve eğitim veren oldukça yapılandırılmış ve hiyerarşik bir organizasyon içinde, askerî personel ile ailelerini etkili bir şekilde değerlendirmeli, savunmalı ve onlar adına müdahalede bulunmalıdır.⁹⁹

⁹⁶ Age, s. 241.

⁹⁷ Judith Cohen ve Anthony Mannarino, "A Treatment Study for Sexually Abused Preschool Children: Outcome during a One-Year Follow-Up", *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 36, 1997, s. 1228; Abdel Aziz Thabet, Panos Vostanis ve Khalid Karim, "Group Crisis Intervention for Children during Ongoing War Conflict", *European Child & Adolescent Psychiatry*, 14:5, 2005, s. 262.

⁹⁸ Campfield Kerrienne ve Hills Adelma M. "Effect of Timing Of Critical Incident Stress Debriefing (CISD) on Posttraumatic Symptoms", *Journal of Traumatic Stress*, 14, 2001, s. 327.

⁹⁹ Nikki R Wooten, "Military Social Work: Opportunities and Challenges For Social Work Education", *Journal of Social Work Education*, 51, 2005, s. 6.

Askerî sosyal hizmet uzmanları hem klinik hem de makro/toplumsal düzeyde sosyal hizmet uygulamalarını entegre edilerek;

(a) sorunların ortaya çıkmasını önlemek,

(b) hızlı müdahale ile denge ve homeostaziye yeniden sağlamak ve

(c) uzun vadeli destek ve rehabilitasyonu teşvik etmek amacıyla kullanılabileceği şeklinde öneriler bulunmaktadır.¹⁰⁰

Ayrıca etkili kriz müdahaleleri için sağlam politikalar ve yasal düzenlemeler gereklidir. Sosyal hizmet uzmanları, kriz durumlarında bireylerin ve toplulukların ihtiyaçlarını karşılamak üzere politikaların oluşturulmasında ve uygulanmasında aktif rol alırlar. Örneğin afet yönetimi politikaları, kriz anlarında hızlı ve etkili müdahaleleri mümkün kılarken toplum temelli müdahaleler ise kriz sonrası toplulukların dayanıklılığını artırmayı ve sosyal sermayeyi güçlendirmeyi hedefler bunlara afet sonrası kurulan destek grupları ve topluluk merkezleri örnek verilebilir.¹⁰¹

Ulusal ve uluslararası örnekler incelendiğinde, özellikle önleyici çalışmalara odaklanmak yerinde olacaktır. Türk Silahlı Kuvvetleri, görev yapan personelin psiko-sosyal sorunlarını değerlendirmek ve çözüm üretmek amacıyla “Rehberlik ve Danışma Merkezleri”ni kurmuştur. Tıbbi bir müdahale niteliği taşımayan bu merkezler, özellikle uyum sorunu yaşayan askerlere destek sağlamakta olup, savaş stresine karşı belirtilerin erken fark edilmesi, hızlı müdahale, disiplinin korunması ve doğru bilgilendirme gibi önlemler önermektedir.¹⁰²

Travma ve krizin gelişimini önlemeye yönelik programlardan biri, Walter Reed Ordu Araştırma Enstitüsü (WRAIR) tarafından geliştirilen görev sonrası *Battlemind* eğitimidir. Bu program, savaş sonrası yeniden entegrasyonu kolaylaştırmak amacıyla tasarlanmış erken müdahale programlarından biridir. Yapılan araştırmalar, *Battlemind* eğitiminin, çatışmaya maruz kalan askerlerde travma sonrası stres, depresyon ve uyku problemlerini azaltmada geleneksel stres eğitime kıyasla daha etkili bir yöntem olduğunu göstermektedir.¹⁰³ Bunun yanı sıra, Kanada Silahlı Kuvvetleri, askerlerin operasyon sonrası stresini azaltmak ve aile yaşamına uyumlarını kolaylaştırmak amacıyla “*Third Location Decompression Period*” programını uygulamaktadır. Bu süreçte askerler, takdir edilme, rahat bir ortamda dinlenme, zihinsel gevşeme ve ev yaşamına hazırlık gibi konularda desteklenmektedir. Benzer uygulamalar, Hollanda Kraliyet Silahlı Kuvvetleri ve Avustralya Savunma Gücü tarafından da askerlerin sivil yaşama geçişlerini kolaylaştırmak amacıyla yürütülmektedir.¹⁰⁴

Makro düzeyde askerî sosyal hizmet uygulamaları, yalnızca travma ve kriz müdahalesine odaklanmakla kalmayıp, aynı zamanda nitelikli personelin temini ve askerî etkinliğin artırılması açısından da kritik bir rol üstlenmektedir. Bu bağlamda, askerî

100 Eileen A. Dombo ve Frederick L. Ahearn, “The Aftermath of Humanitarian Crises: A Model for Addressing Social Work Interventions with Individuals, Groups, and Communities”, *Illness, Crisis & Loss*, 25:2, 2017, s. 107.

101 Hilal Kök, “Afetlerde Kriz Yönetimi ve Sosyal Hizmet Örgütleri”, *Sosyal Çalışma Dergisi*, 7:1, 2023, s. 1.

102 Nahit K. Özmenler, “Kıtalarada Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik”, Aytekin Özşahin (ed.), *Kanada Psikiyatri Uygulamaları*, GATF Psikiyatri Anabilim Dalı Başkanlığı Yayını, Ankara, 2009.

103 Amy B. vd. Adler, “Effect of Transition Home from Combat on Risk-Taking and Health-Related Behaviors”, *Journal of Traumatic Stress*, 24:4, 2011, s. 381.

104 Erik De Soir, “Psychological Adjustment after Military Operations: The Utility of Postdeployment Decompression for Supporting Health Readjustment”, Stephen V. Bowkes ve Paul T. Bartone (ed.), *Handbook of Military Psychology: Clinical and Organizational Practice*, Springer, 2017, s. 89; Nash vd., “Combat and Operational Stress First Aid (COSFA) Field Operations Manual”.

sosyal hizmet, personelin işe alım sürecinden eğitimine, mesleki destek mekanizmalarına ve uzun vadeli adaptasyon süreçlerine kadar geniş bir yelpazede faaliyet göstermektedir. Ayrıca, yapılan bir çalışmada askerî personel ve ailelerinin ihtiyaçlarına yönelik kapsamlı hizmetler; moral ve motivasyonun artırılması, iş gücü verimliliğinin sağlanması ve önleyici hizmetler aracılığıyla kriz ve travmanın etkilerinin azaltılması gibi önemli çıktılar sunacağını vurgulamıştır.¹⁰⁵ Bu sayede, savunma alanında stratejik öneme sahip nitelikli personelin sürekli desteklenmesi, askerî etkinliğin artırılmasına ve uzun vadeli kurumsal sürdürülebilirliğe doğrudan katkı sağlamaktadır.

Bunun yanı sıra, makro düzeyde gerçekleştirilen müdahaleler, askerî kurumlar ile sosyal hizmet uzmanları arasındaki iş birliğini güçlendirerek, askerî personelin psikososyal dayanıklılığını artırmayı hedeflemektedir. Örneğin, asker alım ve eğitim süreçlerinde uygulanan erken müdahale programları, psikolojik risk değerlendirmeleri ve sürekli danışmanlık hizmetleri, personelin stresle başa çıkma kapasitelerini geliştirirken, savaş ve kriz sonrası dönemde mesleki performansın korunmasına da katkıda bulunmaktadır. Bu bütüncül yaklaşım, yalnızca askerî etkinliği artırmakla kalmayıp, aynı zamanda personel temininin sürekliliğini sağlamaya ve askerî organizasyonların uzun vadeli başarısını destekleyerek ulusal güvenliğe de önemli katkılar sunmaya yönelik stratejik bir çerçeve oluşturmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Askerlik mesleği, asker ve aileleri için hem fiziksel hem de psikososyal açıdan çeşitli riskler taşımaktadır. Savaş, çatışma, operasyon ve zorlu görev koşulları, travmatik deneyimler ve krizi tetikleyen olaylar yaratabilir, bu da askerlerin yalnızca bedensel sağlıklarını değil, aynı zamanda ruhsal ve duygusal dengelerini de olumsuz etkileyebilir. Bu bağlamda Türkiye'nin kendine özgü koşulları dikkate alındığında, askerî sosyal hizmetin sistemli ve kapsamlı bir şekilde uygulanması, sadece askerler ve aileleri için değil, toplumsal bütünlüğün ve dayanıklılığın güçlendirilmesi açısından da kritik bir ihtiyaçtır.

Askerî sosyal hizmet, askerlerin, gazilerin ve ailelerinin psikososyal ihtiyaçlarına destek sağlayan, kriz ve travma durumlarında önemli bir rol oynayan bir alandır. Mikro düzeyde bireysel danışmanlık ve terapi hizmetleriyle travma ve krize müdahale yaklaşımları, asker, gazi ve ailelerinin ruh sağlığını korumalarına ve travmalarla başa çıkmalarına yardımcı olmaktadır. Mezzo düzeyde, grup çalışmaları aracılığıyla askerlerin sosyal bağları güçlendirilir ve topluma entegrasyonları kolaylaştırılır. Makro düzeyde ise askerî kurumlar ve politika yapıcılar, askerî sosyal hizmet modelleri geliştirerek askerî personel ve ailelerinin uzun vadeli refahını artırmaya yönelik sistematik çözümler üretmektedir. Bu çalışma, mikro, mezzo ve makro düzeydeki uygulamalara yönelik öneriler ve askerî sosyal hizmet uzmanlarının nitelikleri hakkında tavsiyeler sunacaktır.

Mikro Düzeyde: Kriz ve travma yaşayan askerler için erken müdahale büyük önem taşır. Görev bölgelerine gitmeden önce askerlerin psikolojik sağlık durumlarını değerlendiren rutin taramalar yapılmalı ve psikososyal destek hizmetlerine erişimleri sağlanmalıdır. Kriz anlarında bireysel terapiler ve danışmanlık seansları sunularak askerlerin yaşadıkları travmalarla daha hızlı başa çıkmaları ve olumsuz etkilerin en aza indirilmesi hedeflenmelidir. Uzun ve stresli görevlerden dönen askerlerin normal hayata adapte olabilmesi için bireysel adaptasyon programları geliştirilmelidir. Görev süresi boyunca yaşanan stres ve travmaların etkilerini azaltmak amacıyla psikolojik danışmanlık ve stres yönetimi gibi destek mekanizmaları devreye sokulmalıdır. Kriz durumlarında hızlı ve etkili müdahaleyi sağlamak için mobil psikososyal destek ekipleri oluşturulmalı, özellikle çatışma

¹⁰⁵ Er, Posttravmatik Stres Bozukluğu (PTSB) Tanısı Almış Malûl Gazi Asker, s. 581.

ve operasyon bölgelerinde görev yapan askerlere yerinde destek sunulmalıdır. Bu ekipler, psikososyal değerlendirmeler yaparak anlık stres, travma veya psikolojik rahatsızlık yaşayan askerlere süratle müdahale edebilmelidir.

Mezzo Düzeyde: Kriz anlarında askerlerin yalnız hissetmemeleri ve yaşadıkları deneyimleri paylaşabilmeleri için grup terapileri düzenlenebilir. Bu terapiler, benzer deneyimlere sahip askerlerin birbirlerine duygusal destek vermesini ve toplumsal bağlarını güçlendirmesini sağlar. Grup destekleri, askerlerin birbirlerinden güç alarak toplumdan izole olmalarını önlemeye yardımcı olabilir. Aynı zamanda, askerlerin ruhsal durumlarından doğrudan etkilenen aileleri de göz önünde bulundurularak, onlara yönelik destek programları oluşturulmalı ve ailelerin bu süreçte bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.

Makro Düzeyde: Askerî sosyal hizmet uzmanlarının eğitime ve istihdamına daha fazla önem verilmesi, askerî personel için sağlanan psikososyal destek sistemlerinin etkinliğini artıracaktır. Bu uzmanlar yalnızca bireysel terapi ve destek sunmakla kalmaz, aynı zamanda askerî kurumların kriz ve travma müdahale politikalarının oluşturulmasında da kritik bir rol oynar. Bununla birlikte, kriz ve travma müdahalesine yönelik daha etkili politikalar geliştirilerek askerî sosyal hizmetin yalnızca bireysel değil, kurumsal düzeyde de sağlam temellere oturtulması sağlanmalıdır.

Sosyal Hizmet Uzmanlarının Niteliklerine Yönelik Öneriler: Askerî bağlamda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının, askerler, gaziler ve ailelerinin özel ihtiyaçlarını anlayarak etkili müdahalelerde bulunabilmesi büyük önem taşır. Askerlerin maruz kaldığı stres ve travmaların risk faktörlerini, görev koşullarını ve sosyal destek eksikliklerini dikkate alarak hareket etmeleri gerekmektedir. Travma ve kriz durumlarının farklı yoğunluk ve karmaşıklıkta gelişebileceğini fark eden uzmanlar, danışmanlık/terapi süreçlerini buna göre şekillendirmelidir. Askerî sosyal hizmet uzmanları Travma ve kriz müdahalelerinde genel sosyal hizmet uygulamalarının ötesine geçerek ileri düzey terapi ve teknikleri eğitimlerini almalı ve mesleki gelişimlerini sürekli desteklemelidirler. Ayrıca, travma sonrası stres belirtilerini ve tedavi yöntemlerini iyi anlamaları, askerler ve aileleri üzerindeki çok boyutlu etkileri göz önünde bulundurarak çok düzeyli (mikro, mezzo ve makro) uygulamalar yapmaları gerekmektedir. Travmadan etkilenen aile bireyleri de göz ardı edilmemeli, aile içi ilişkiler değerlendirilerek uygun destek mekanizmaları sağlanmalıdır. Ailelerin inanç sistemleri, yapıları ve dayanıklılık düzeyleri analiz edilerek, travma ve kriz süreçlerini yönetebilmeleri için etkili müdahale stratejileri geliştirilmelidir. Bunun yanı sıra, sosyal hizmet uzmanları toplum içindeki kaynakları koordine ederek askerler, gaziler ve aileleri için en uygun destek hizmetlerine erişimi sağlamalıdır.

Çatışma Beyanı:

Araştırmamın yazarı olarak herhangi bir çıkar çatışma beyanım bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR

Basılı Eserler

- ADLER Amy B. BRITT Thomas W. CASTRO Carl A. McGURK Dennis ve BLIESE Paul D. (2011). "Effect of Transition Home From Combat on Risk-Taking and Health-Related Behaviors", *Journal of Traumatic Stress*, 24:4, 381-389.
- ADÚRIZ María E. BLUTHGEN Cristina ve KNOPFLER Catalina (2011). "Helping Child Flood Victims Using Group EMDR Intervention in Argentina: Treatment Outcome And Gender Differences", *International Perspectives in Psychology*, 1: Supplement 1, 58-67.
- ANDERSON Gregory S. NOTA Paula M. Di GROLL Dianne ve CARLETON Nicholas R. (2020). "Peer Support And Crisis-Focused Psychological Interventions Designed To Mitigate Post-Traumatic Stress Injuries Among Public Safety And Frontline Healthcare Personnel: A Systematic Review", *International Journal of Environmental Research And Public Health*, 17:20, 7645.
- BAŞÇILAR Mehmet (2017). *Malul Terör Gazilerinin Sosyal Destek ve Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- BAŞÇILLAR Mehmet (2021). *Orduda Sosyal Hizmet: Terör Gazilerinin ve Aile Üyelerinin Yaşam Deneyimleri, Sorunları ve Gereksinimleri, Doktora Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- BAŞÇILLAR Mehmet ve KARATAŞ Kasım (2021). "Orduda Sosyal Hizmet: Terör Gazilerinin Depresyon ve Yaşam Doyumunun Değerlendirilmesi", *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 3:21, 23-40.
- BAŞÇILLAR Mehmet GÜRE Merve D. P. ve SAKARYA Hakan (2023). "Examination Of The Relationship Between Post-Traumatic Growth And Social Support And Life Satisfaction In Wounded Veterans in Turkey", *Archives of Psychiatric Nursing*, 47, 10-15.
- BECK Aaron T. (2018). "Recovery-Oriented Cognitive Therapy For schizophrenia: A Personal Perspective", Robert L. Leahy (ed.), *Science and Practice in Cognitive Therapy: Foundations, Mechanisms, and Applications*, The Guilford Press, New York, NY, 3-12.
- BISSON Jonathan ve ANDREW Martin (2007). "Psychological Treatment of Post-Traumatic Stress Disorder (PTSD)", *The Cochrane Database of Systematic Reviews*, 3, CD003388.
- BLAIN Daniel HOCH Paul ve RYAN V. G. (1945). "A Course in Psychological First Aid and Prevention: A Preliminary Report", *American Journal of Psychiatry*, 101, 629-634.
- BRAND Michael W. ve WEISS Eugenia L. (2015). "Social Workers In Combat: Application Of Advanced Practice Competencies in Military Social Work and Implications for Social Work Education", *Journal of Social Work Education*, 51:1, 153-168.
- BRESLAU Naomi (2009). "The Epidemiology of Trauma, PTSD, and Other Posttrauma Disorders", *Trauma, Violence, & Abuse*, 10:3, 198-210.
- BREWIN Chris R. ANDREWS Bernice ve VALENTINE John D. (2000). "Meta-Analysis Of Risk Factors For Posttraumatic Stress Disorder In Trauma-Exposed Adults", *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68:5, 748-766.
- M. RAYMOND Mary A. ve McFADDEN Anna C. (2016). "Determinants of Mental Health Treatment Seeking Among Soldiers Who Recognize Their Problem: Implications For High-Risk Occupations", *Work & Stress*, 30:4, 318-336.
- BRONFENBRENNER Urie (1977). "Toward An Experimental Ecology of Human Development", *American Psychologist*, 32:7, 513-531.
- BÜYÜKBODUR Çetinkaya Aysin (2024). "Malul Gazilerin Aile Sistemi: Türkiye Harp Malulü Gaziler, Şehit Dul ve Yetimleri Derneği Örneği", *Social Mentality And Researcher Thinkers Journal (Smart Journal)*, 7:51, 2725-2735.
- CAMPFIELD Kerianne ve HILLS Adelma M. (2001). "Effect Of Timing Of Critical Incident Stress Debriefing (CISD) On Posttraumatic Symptoms", *Journal of Traumatic Stress*, 14, 327-340.
- CAPLAN Gerald (1964). *Principles of Preventive Psychiatry*, Basic Books, New York, NY.
- CARLETON Nicholas R. AFIFI Tracie O. TURNER Sarah TAILLIEU Tamara DURANCEAU Sophie, LeBOUTHILLIER Daniel M. SAREEN Jitender RICCIARDELLI Rose MacPHEE Renee S. ve GROLL Dianne (2018). "Mental Disorder Symptoms Among Public Safety Personnel in Canada", *Canadian Journal of Psychiatry*, 63, 54-64.
- COHEN Judith ve MANNARINO Anthony (1997). "A Treatment Study For Sexually Abused Preschool Children: Outcome During A One-Year Follow-Up", *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 36, 1228-1235.

- COHODES Emily M. KRIBAKARAN Sahana ODRIÖZOLA Paola BAKIRCI Sarah McCAULEY Sarah HODGES Hopewell. R. SISK Lucinda M. ZACHAREK Sadie J. GEE Dylan G. (2021). "Migration-Related Trauma And Mental Health Among Migrant Children Emigrating From Mexico And Central America To The United States: Effects On Developmental Neurobiology And Implications For Policy", *Developmental Psychobiology*, 63:6, e22158.
- COSGROVE Daniel GORDON Zachary BERNIE Jonathan E. HAMI Shadha. MONTOYA Daniel STEIN Murray ve MONGA Manoj (2002). "Sexual Dysfunction In Combat Veterans With Post-Traumatic Stress Disorder", *Urology*, 60:5, 881-884.
- CYR Céline McKEE Heather O'HAGAN Mary ve PRIEST Robyn (2016). "Making the Case for Peer Support", *Mental Health Commission of Canada*, 148.
- De SOIR Erik (2017). "Psychological Adjustment After Military Operations: The Utility of Postdeployment Decompression for Supporting Health Readjustment", *Handbook of Military Psychology: Clinical and Organizational Practice*, 1, 89.
- DEVECİ Yavuz (2021). Travma Öyküsüne Sahip Olan/Olmayan Profesyonel Emekli Askerlerde Sosyal İşlev Bozukluğu, Umutsuzluk ve Yaşam Doyumunun İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.
- DOMBO Eileen A. ve AHEARN Frederick L. (2017). "The Aftermath of Humanitarian Crises: A Model for Addressing Social Work Interventions with Individuals, Groups and Communities", *Illness, Crisis & Loss*, 25:2, 107-126.
- DORUK Ali (1998). Travma Sonrası Stres Bozukluğunda Etiyolojik Faktörlerin Araştırılması, *Tıpta Uzmanlık Tezi*, Gülhane Askeri Tıp Akademisi, Ankara.
- EATON Yvonne ve ROBERTS Albert R. (2002). "Frontline Crisis Intervention: Step-By-Step Practice Guidelines With Case Applications", Albert R. Roberts ve Gilbert J. Greene (ed.), *Social Work Practitioners' Desk Reference* (2nd ed.) Oxford University Press, New York, NY, 31-55.
- ER Filiz (2022). Posttravmatik Stres Bozukluğu (PTSB) Tanısı Almış Malûl Gazi Asker ve Eşlerinin Travma Deneyimleri ve Aile Dayanıklılığı, *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- ER Filiz (2024). "The Effects of Military Lifestyle and Operational Deployments on Marital Dynamics: A Qualitative Study of Military Spouses in Türkiye", *Armed Forces & Society*, 0(0).
- ER Filiz PEKER Fatma KARADAĞ Ferda ve BELCHIOR-ROCHA Helena (2025). "The Civil Employment Experiences of Amputee Veterans: The Case of Turkey", *Military Psychology*, 1-13.
- ER Filiz ve DUYAN Veli (2023). "I'm About to Explode, I'm About to Strangle: Emotional Experiences of Turkish Veterans and Their Spouses Diagnosed With Post-Traumatic Stress Disorder", *Journal of Evidence-Based Social Work*, 20:6, 780-799.
- ER Filiz ve DUYAN Veli (2024). "Thought Content, Thought Function, Acceptance and Adaptation Over Time: Experiences of Turkish Veterans and Their Spouses Whose Cognitive Functions Are Affected by PTSD", *Military Psychology*, 1-11.
- ER Filiz (2022) "Askerlerde Başlıca Ruhsal-Davranışsal Sorunlar ve Sosyal Hizmet Uygulamaları", Hakan Sakarya, Aysin Çetinkaya Büyükbodur ve Çiğdem Ademhan Tunaç (ed.), *Askerî Sosyal Hizmet*, Nika Yayınları, Ankara.
- ERTUĞ Burcu (2022). Türkiye'de Gazilerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve İlişkili Faktörlerin İncelenmesi: Bir Sistematiik Derleme Çalışması, *Yüksek Lisans Tezi*, MEF Üniversitesi, İstanbul.
- EVERLY George S. ve LATING Jeffrey M. (2021). "Psychological First Aid (PFA) and Disasters", *International Review of Psychiatry*, 33:8, 718-727.
- EVERLY George S. BARNETT Daniel J. ve LINKS Jonathan M. (2012). "The Johns Hopkins model of psychological first aid (RAPID-PFA): Curriculum Development and Content Validation", *International Journal of Emergency Mental Health and Human Resilience*, 14:2, 95-103.
- EVERLY George S. LATING Jeffrey M. ve MITCHELL Jeffrey T. (2005). "Innovations in Group Crisis Intervention", Albert R. Roberts (ed.), *Crisis Intervention Handbook: Assessment, Treatment and Research* (3rd ed.) Oxford University Press, New York, NY, 221-245.
- FINNEGAN Alan ve RANGLES Rebecca (2023). "Prevalence of Common Mental Health Disorders in Military Veterans: Using Primary Healthcare Data", *BMJ Military Health*, 169:6, 523-528.
- FORBES David LEWIS Virginia VARKER Tracey PHELPS Andrea O'DONNELL Meaghan, WADE Darryl J. RUZEK Josef I. WATSON Patricia BRYANT Richard A. ve CREAMER Mark (2011). "Psychological First Aid Following Trauma: Implementation and Evaluation Framework for High-Risk Organizations", *Psychiatry*, 74, 224-239.

- FOY David W. GLYNN Shirley M. SCHNURR Paula P. JANKOWSKI Mary K. WATTENBERG Melissa S. WEISS Daniel S. MARMAR Charles R. ve GUSMAN Fred D. (2000). "Group Therapy", Edna B. Foa, Terence M. Keane ve Mathew. J. Friedman (ed.), *Effective Treatments for PTSD: Practice Guidelines from The International Society for Traumatic Stress Studies*, Guilford Press, New York, NY, 155-175.
- FREUD Sigmund (1922). *A General Introduction to Psychoanalysis*, Boni and Liveright, New York, NY.
- GALLAWAY Michael S. MITCHELL Mary FINK David S. FORYS-DONAHUE Kelly PECKO Joseph BELL Michael R ve MILLIKAN Amy M. (2014). "Combat Exposure Factors Associated With The Likelihood of Behavioral and Psychiatric Issues", *Military Behavioral Health*, 2:2, 139-147.
- GOENJIAN Armen K. KARAYAN Ida PYNOOS Robert S. MINASSIAN Derenik NAJARIAN Louis M. STEINBERG Alan M. ve FAIRBANKS Lynn A. (1997). "Outcome of Psychotherapy Among Early Adolescents After Trauma", *American Journal of Psychiatry*, 154:4, 536-542.
- GREEN Jonathan D. KEARNS Jaclyn C. ROSEN Ronald C. KEANE Terence M. ve MARX Brian P. (2018). "Evaluating The Effectiveness of Safety Plans for Military Veterans: Do Safety Plans Tailored to Veteran Characteristics Decrease Suicide Risk?" *Behavior Therapy*, 49:6, 931-938.
- GROSSMAN Dave ve CHRISTENSEN Loren W. (2007). "On Combat: The Psychology and Physiology of Deadly Conflict in War and in Peace", PPCT Research Publications, Pennsylvania.
- HALL Shana A. BRODAR Kaitlyn E. LaBAR Kevin S. BERNTSEN Dorte ve RUBIN David C. (2018). "Neural Responses to Emotional Involuntary Memories in Posttraumatic Stress Disorder: Differences in Timing and Activity", *NeuroImage: Clinical*, 19, 793-804.
- HERMAN Judith L. (2016). *Tavma ve iyileşme* (4. baskı), Literatür Yayınları, İstanbul.
- HOGUE Charles W. CASTRO Carl A. MESSER Stephen C. McGURK Dennis, COTTING Dave I. ve KOFFMAN Robert L. (2004). "Combat Duty in Iraq And Afghanistan, Mental Health Problems, and Barriers to Care", *New England Journal of Medicine*, 351:1, 13-22.
- HOGUE Charles AUCHTERLONIE Jennifer ve MILLIKEN Charles (2006). "Mental Health Problems, Use of Mental Health Services and Attrition From Military Service After Returning From Deployment to Iraq or Afghanistan", *JAMA*, 295:9, 1023-1032.
- HOROWITZ Mardi (2001). "Psychological Response To Stress: A Conceptual Framework", *Journal of Social Issues*, 57:3, 499-518.
- INOUE Chie SHAWLER Emily JORDAN Catherine H. MOORE Megan J. ve JACKSON Catherine A. (2021). "Veteran and Military Mental Health Issues", *Journal of Military Psychology*, 33:2, 150-165.
- IYADURAI Lalitha. BLACKWELL Simon E. MEISER-STEDMAN Richard. WATSON Peter C. BONSALL Michael. B. GEDDES John R. NOBRE Anna C. ve HOLMES Emily A. (2018). "Preventing Intrusive Memories After Trauma Via a Brief Intervention Involving Tetris Computer Game Play in The Emergency Department: A Proof-Of-Concept Randomized Controlled Trial", *Molecular Psychiatry*, 23:3, 674-682.
- IYADURAI Lalitha VISSER Rianne M. LAU-ZHU Ada PORCHERET Kate HORSCH Antje HOLMES Emily A. ve JAMES Ella L. (2019). "Intrusive Memories of Trauma: A Target for Research Bridging Cognitive Science And its Clinical Application", *Clinical Psychology Review*, 69, 67-82.
- JARERO Ignacio ARTIGAS Lucina ve LUBER Marilyn (2011). "The EMDR Protocol for Recent Critical Incidents: Application in a Disaster Mental Health Continuum Of Care Context", *Journal of EMDR Practice and Research*, 5:3, 82-94.
- JONES Edgar ve WESSELY Simon (2007). "A Paradigm Shift in The Conceptualization of Psychological Trauma in the 20th Century", *Journal of Anxiety Disorders*, 21:2, 164-175.
- KOSS Mary P. ve HARVEY Mary R. (1991). *The Rape Victim: Clinical and Community Interventions*. Sage Publications, Los Angeles, LA.
- KÖK Hilal (2023). "Afetlerde Kriz Yönetimi ve Sosyal Hizmet Örgütleri", *Sosyal Çalışma Dergisi*, 7:1, 1-17.
- KÖLEOĞLU Yunus KARATAŞOĞLU Soner ve NAMAL Mete K. (2013). "Türkiye’de Gazi ve Şehit Ailelerine Sağlanan Sosyal Haklar ve Gazi ve Şehit Aileleri Bilgi Bankası Oluşumunun Sağlanmasında Batman İli Örneği", *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 3:2, 110-149.
- KUTZ Ilan RESNIK Vicky ve DEKEL Rachel (2008). "The Effect of Single-Session Modified Emdr on Acute Stress Syndromes", *Journal of EMDR Practice and Research*, 2:3, 190-200.
- LAYNE Christopher M. IPPEN Chandra STRAND Virginia C. ve STUBER Margaret L. (2011). "The Core Curriculum on Childhood Trauma: A Tool For Training A Trauma-Informed Workforce", *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 3:3, 243-252.
- LEE David ve YOUNG Kim (2001). "Post-Traumatic Stress Disorder: Diagnostic Issues and Epidemiology in Adult Survivors of Traumatic Events", *International Review of Psychiatry*, 13:3, 150-158.

- LERNER Michael D. ve SHELTON Robert (2001). *Comprehensive Acute Traumatic Stress Management (ATSM): Addressing Emergent Psychological Needs During Traumatic Events*, Commack: American Academy of Experts in Traumatic Stress, New York, NY.
- LITZ Brett T. STEIN Nathan DELANEY Erin LEBOWITZ Leslie NASH William ve SILVA Caroline (2009). “Moral Injury and Posttraumatic Stress Disorder in Military Veterans: Theoretical Considerations and Clinical Implications”, *Psychological Bulletin*, 135:1, 24-48.
- MAGUEN Shira LUCENKO Barbara A. REGER Mark A. GAHM Gregory A. LITZ Brett T. SEAL Karen H. ve MARMAR Charles R. (2011). “The Impact of Killing on Mental Health Symptoms in Gulf War Veterans”, *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice and Policy*, 3:1, 21-26.
- MARKS Elizabeth H. FRANKLIN Ashley R. ve ZOELLNER Lori A. (2018). “Can’t Get it Out of My Mind: A Systematic Review Of Predictors Of Intrusive Memories Of Distressing Events”, *Psychological Bulletin*, 144:6, 584-611.
- MANSFIELD Alyssa J. KAUFMAN Julia S. MARSHALL Stephen W. GAYNES Bradley N. MORRISSEY Joseph P. ENGEL Charles C. (2010). “Deployment and The Use of Mental Health Services Among U.S. Army Wives”, *New England Journal of Medicine*, 362, 101-109.
- MITCHELL Jeffrey T. ve EVERLY George S. (2018). *Critical Incident Stress Debriefing: An Operations Manual for the Prevention of Traumatic Stress Among Emergency Services and Disaster Workers*, Routledge, New York, NY, 425-480.
- ÖZMENLER Nahit K. (2009). “Kıtalarda Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik”, Aytekin Özşahin (ed.), *Kıtada Psikiyatri Uygulamaları, Kıtada Psikiyatri Uygulamaları*, GATF Psikiyatri Anabilim Dalı Başkanlığı Yayını, Ankara.
- ÖZSOY Dilek DUYUŞ Beyza N. CELALOĞLU Merit BÜYÜKGÜÇLÜ Ümmügülsüm DEMİR Zeynep ve USLU Zeynep (2023). “Malul Sayılmayan Gazilerin Yaşadıkları Sorunlar ve Sosyal Destekleri”, *Neşşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13:2, 1111-1124.
- PEKER Fatma (2022). Malul Gazilerin Yeti Yitimi, Aile Dayanıklılığı ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi, *Doktora Tezi*, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- PHILLIPS Christopher J. LEARDMANN Cynthia A. GUMBS Gia R. ve SMITH Besa (2010). “Risk Factors for Posttraumatic Stress Disorder Among Deployed U.S. Male Marines”, *BMC Psychiatry*, 10, 52.
- PIETRZAK Robert H. GOLDSTEIN Marisa B. MALLEY James C. ve SOUTHWICK Steven M. (2009). “The Role of Intimate Relationships, Appraisals of Military Service and Gender on The Development of Posttraumatic Stress Symptoms Following Iraq Deployment”, *Journal of Traumatic Stress*, 24:3, 277-286.
- PRYKHODKO Iryna MATSEHORA Yuliia KOLESNICHENKO Oleksandr STASIUK Volodymyr BOLSHAKOVA Anna ve BILYK Olena (2021). “Psychological First Aid For Military Personnel in Combat Operations: The Ukrainian Model”, *Military Behavioral Health*, 9:3, 289-296.
- RESICK Patricia A. WACHEN Jenifer S. DONDANVILLE Katherine A. PRUKSMA Kristi E. YARVIS Jeffrey S. PETERSON Alan L. MINTZ Jim BORAH Elisa V. BRUNDIGE Antoinette, HEMBREE Elizabeth A. LITZ Brett T. ROACHE John D. ve Young-McCaughan, Stacey. “Effect of Group vs Individual Cognitive Processing Therapy in Active-Duty Military Seeking Treatment for Posttraumatic Stress Disorder: A Randomized Clinical Trial”, *JAMA Psychiatry*, 74:1, 28-36.
- ROBERTS Albert R. (2000). “An Overview Of Crisis Theory And Crisis Intervention”, Albert R. Roberts (ed.), *Crisis Intervention Handbook* (2nd ed.), Oxford University Press, Oxford, 3-30.
- ROBERTS Albert R. (2005). “The ACT Model: Assessment, Crisis Intervention, and Trauma Treatment in The Aftermath of Community Disaster and Terrorism Attacks”, Albert R. Roberts (ed.), *Crisis Intervention Handbook: Assessment, Treatment, and Research*, Oxford University Press, Oxford, 143-170.
- ROTHSCHILD Babette (2006). *The Body Remembers: The Psychophysiology of Trauma and Trauma Treatment*, W. W. Norton & Company, New York, NY.
- RUZEK Robert I. BRYMER Melissa J. JACOBS Ann K. LAYNE Christopher M. VERNBERG Eric M. ve WATSON Patricia J. (2007). “Psychological First Aid”, *Journal of Mental Health Counseling*, 29:1, 17-49.
- SAYERS Steven L. FARROW Valerie A. ROSS Jessica ve OSLIN David W. (2009). “Family Problems Among Recently Returned Military Veterans Referred For A Mental Health Evaluation”, *Journal of Clinical Psychiatry*, 70:2, 163.
- SHAPIRO Francine (2018). *Eye Movement Desensitization and Reprocessing (EMDR) Therapy: Basic Principles, Protocols and Procedures* (3rd ed.), Guilford Publications, New York, NY.
- SILVER Steven M. ROGERS Sheila KNIPE James ve COLELLI George (2005). “EMDR Therapy Following The 9/11 Terrorist Attacks: A Community-Based Intervention Project in New York City”, *International Journal of Stress Management*, 12:1, 29-42.

- SİNİCİ Ebru YILDIZ Cemil TUNAY Servet ÖZKAN Hüseyin ve ALTINMAKAS Mehmet (2004). "Assessment of Anxiety Levels in Patients With Posttraumatic Stress Disorder", *Acta Orthopaedica et Traumatologica Turcica*, 38:2, 147-152.
- SMITH Denise L. (2015). "The Relationship of Disability and Employment for Veterans From the 2010 Medical Expenditure Panel Survey (MEPS)", *Work*, 51:2, 349-363.
- STAUGAARD Svend R. FUGLSANG Anette K. ve BERNTSEN Dorthel (2021). "Involuntary Memories of War-Related Scenes in Veterans With PTSD", *Clinical Psychological Science*, 9:5, 919-931.
- TAFT Casey T. WEATHERILL Robin P. WOODWARD Halley E. PINTO Lavinia A. WATKINS Laura E. MILLER Mark W. ve DEKEL Rachel (2009). "Intimate Partnernd General and Aggression Perpetration Among Combat Veterans Presenting to A Posttraumatic Stress Disorder Clinic", *American Journal of Orthopsychiatry*, 79:4, 461-468.
- TEDESCHI Richard G. ve CALHOUN Lawrence G. (1996). "The Posttraumatic Growth Inventory: Measuring the Positive Legacy of Trauma", *Journal of Traumatic Stress*, 9:3, 455-471.
- THABET Abdel Aziz VOSTANIS Panos ve KARIM Khalid (2005). "Group Crisis Intervention for Children During Ongoing War Conflict", *European Child & Adolescent Psychiatry*, 14:5, 262-269.
- VAN der KOLK Bessel A. (2014). *The Body Keeps The Score: Brain, Mind and Body in The Healing of Trauma*, Penguin Books, London, UK.
- VOGT Dawne SMITH Brian FOX Abigale AMOROSO Timothy TAVERNA Elizabeth ve SCHNURR Paula P. (2017). "Consequences of PTSD for The Work and Family Quality of Life of Female and Male US Afghanistan and Iraq War Veterans", *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 52:3, 341-352.
- WATSON Patricia J. BRYMER Melissa J. ve BONANNO George A. (2011). "Postdisaster Psychological Intervention Since 9/11", *American Psychologist*, 66:6, 482-494.
- WENZEL Amy (2010). "Crisis intervention in Disaster Settings", *Social Work in Health Care*, 49:7, 618-631.
- WILSON Ann L. MESSER Stephen C. ve HOGE Charles W. (2009). "U.S. Military Mental Health Care Utilization and Attrition Prior to The Wars in Iraq and Afghanistan", *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 44:6, 473-481.
- WOOTEN Nikki R. (2015). "Military Social Work: Opportunities and Challenges for Social Work Education", *Journal of Social Work Education*, 51: 6-25.
- XUE Changwei GE Yuxia TANG Bei LIU Ying KANG Ping WANG Ming ve ZHANG Lei (2015). "A Meta-Analysis of Risk Factors for Combat-Related PTSD Among Military Personnel and Veterans", *PLOS ONE*, 10:3, e0120270.
- YARVIS Jeffrey S. ve BEDER Joan (2012). *Behavioral Health Response to Disasters*, Routledge, New York.
- YEAGER Kevin R. ve GREGOIRE Thomas K. (2000). "Crisis Intervention: Application of Brief Solution-Focused Therapy in Addictions", Albert R. Roberts (ed.), *Crisis Intervention Handbook* (2nd ed.). Oxford University Press, Oxford, 275-306.
- YALOM Irvin D. ve LESZCZ Molyn (2020). *The Theory And Practice of Group Psychotherapy*, Basic Books, New York, NY.
- YILDIRIM Şeyda (2016). "Sosyal Hizmette Krize Müdahale Yaklaşımının Kullanımı", *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3:4, 56-67.

İnternet Kaynakları

- American Psychological Association (2020). "Trauma", <https://www.apa.org/topics/trauma>, erişim 21.10.2024.
- Council on Social Work Education (CSWE) (2010). Advanced Social Work Practice in Military Social Work, <https://www.cswe.org>, erişim 21.02.2025.
- Council on Social Work Education (CSWE). Educational Policy and Accreditation Standards for Baccalaureate And Master's Social Work Programs, 2015, [https://www.cswe.org/getmedia/23a35a39-78c7-453f-b805-b67f1dca2ee5/2015-Educational-Policy-and-Accreditation-Standards-\(EPAS\).pdf](https://www.cswe.org/getmedia/23a35a39-78c7-453f-b805-b67f1dca2ee5/2015-Educational-Policy-and-Accreditation-Standards-(EPAS).pdf), erişim 21.02.2025.
- Council on Social Work Education (CSWE) (2022). Specialized Practice Curricular Guide For Military Social Work, https://www.cswe.org/getmedia/afb6458f-dbe0-4530-997c-08b741f135ae/8353-cswe_MilitaryandVeteranSW_web_REV1.pdf, erişim. 21. 02. 2025.
- NASH William P. WESTPHAL Richard J. WATSON Patricia ve LITZ Brett T. (2010). Combat and Operational Stress First Aid (COSFA) Field Operations Manual, Combat and Operational Stress First Aid: Caregiver Training Manual, *Navy, Bureau of Medicine and Surgery*, https://static-cdn.edit.site/users-files/6e4f972ffc1a31738c05ffce86bfdc59/cosfa_navy_training_manual.pdf?dl=1, erişim 22.03.2025.

Public Health as a Security Strategy: A Critique of Three Seminal Books on Nuclear Threats amid Escalating Global Crises

Verda
TUNALIGİL*

* MD, MPH, PhD, Presidency
of Disaster and Emergency
Medical Services, TR MoH Health
Directorate of Istanbul, Istanbul,
Türkiye
e-mail: verda@post.harvard.edu
ORCID: 0000-0002-4965-9231

Geliş Tarihi / Submitted:
06.12.2024

Kabul Tarihi / Accepted:
10.03.2025

Books in Review:

- SOLOMON Fred and MARSTON Robert Q. (eds.) (1986). *The Medical Implications of Nuclear War*, National Academies Press, Washington, D.C. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK219152/>.
- National Academies of Sciences (2019). *Engineering and Medicine. Exploring Medical and Public Health Preparedness for a Nuclear Incident: Proceedings of a Workshop*, The National Academies Press, Washington, D.C. <https://nap.nationalacademies.org/catalog/25372/exploring-medical-and-public-health-preparedness-for-a-nuclear-incident>.
- International Atomic Energy Agency (2022). *Nuclear Law: The Global Debate*, Asser Press & Springer, New York, NY. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-94-6265-495-2>.

Introduction

A strong public health strategic plan, designed with care, rigor, and accountability, is key to sustaining the survival of local and global populations. A well-crafted roadmap in population health boosts resilience and enhances the ability to respond to emerging threats. As nuclear risks grow, the need for more robust approaches to managing chemical, biological, radiological, and nuclear (CBRN) threats becomes critical. This situation poses significant challenges for both military and civilian medical personnel, who must be prepared to manage casualties resulting from CBRN-related incidents such as warfare, conflicts, terrorism, and assassinations. Public health and medical practices focus on identifying CBRN agents, directing rescue operations, handling the victims, and applying decontamination and hazard management protocols. This effort includes materials, dirty bombs, and radiological dispersal devices.¹ Nuclear war is a major global risk, though not necessarily existential. Outcomes like nuclear winter or electromagnetic pulses remain uncertain. Risk assessments differ, and while current knowledge is important for management strategies, narrow methodologies may overlook the full impact of measures like reducing nuclear arsenals. Multidisciplinary research is decisive for gaining a deeper understanding of and managing the risks.² A nuclear war could cause “nuclear winter,” resulting in drastic global environmental changes

1 Steven A. Bland, “Chemical, Biological, Radiological and Nuclear (CBRN) Casualty Management Principles”, *Conflict and Catastrophe Medicine: A Practical Guide*, 747-770. July 18, 2013.

2 James Scouras, “Nuclear War as a Global Catastrophic Risk”, *National Security Report*, The Johns Hopkins University Applied Physics Laboratory, <https://www.jhuapl.edu/sites/default/files/2022-12/NuclearWarGlobalRisk.pdf>, accessed 07.02.2025.

and severe public health consequences. While research has focused on environmental and food security impacts, the human health effects and policy implications have received less attention. An interdisciplinary approach is needed to address the public health risks of nuclear winter, which should be prioritized internationally as a major public health concern.³ Even a “limited” nuclear war with 100 nuclear weapons used could have catastrophic global outcomes, disrupting climate and agriculture and endangering over two billion lives through mass starvation. Involving fewer than 5% of the world’s nuclear arsenal, it would lead to famines, food supply disruptions, and social unrest, possibly causing billions of deaths. Given the rising nuclear tensions, the risk of war is higher than ever, making these concerns especially alarming.⁴

Nuclear threats pose unique and serious challenges to public health preparedness, requiring coordinated efforts at local, national, and international levels to mitigate radiation exposure and related hazards. These threats demand a specialized approach, addressing both immediate radiation impacts and long-term recovery and health surveillance. Effective planning, timely communication, and well-equipped health systems are essential for an adequate, well-coordinated, and competent public health response.

Public health preparedness for nuclear threats includes planning, radiation detection, and monitoring. Governments and health agencies must equip first responders with radiation assessment tools and establish clear evacuation and shelter protocols. Medical plans should include potassium iodide (KI) for thyroid protection. Regular training helps identify gaps and improve coordination. Agencies are required to communicate protective measures effectively. Health systems should be capable of managing patient surges through triage, decontamination, and the provision of psychosocial support. Radiological countermeasures like KI and chelating agents should be available. Recovery involves long-term health monitoring, environmental cleanup, and infrastructure rebuilding. International collaboration boosts resilience. Challenges include damage to infrastructure, injuries, and limited resources. A systematic approach, informed by science and experience, is required for planning, collaboration, and communication.⁵

The Materials and Methods used in Assessing Public Health Approaches to Nuclear Risks

This section outlines the methodology for comparative analysis, including selection criteria, data collection, and the analytical framework. The critique compares three key works, *The Medical Implications of Nuclear War*, *Exploring Medical and Public Health Preparedness for a Nuclear Incident*, and *Nuclear Law: The Global Debate*, on nuclear threats and public health. The books were selected from equally valuable resources, also taking into account their availability online for free and their global accessibility to students, researchers, and policymakers. They offer distinct perspectives on medical effects, preparedness, and legal frameworks, with comprehensive coverage and interdisciplinary insights. Data was collected through a systematic review of these books, focusing on themes, findings, and recommendations about medical effects, preparedness, and legal frameworks. A comparative analysis examined methodologies, evidence, and policy implications, revealing each text’s

3 Andreas Vilhelmsson and Seth D. Baum. “Public Health and Nuclear Winter: Addressing a Catastrophic Threat”, *Journal of Public Health Policy*, 44, 2023, pp. 360-369.

4 International Physicians for the Prevention of Nuclear War. “Nuclear Famine: Even a ‘Limited’ Nuclear War Could Cause Abrupt Climate Disruption and Global Starvation”, August 2022. <https://www.ippnw.org/wp-content/uploads/2022/09/ENGLISH-Nuclear-Famine-Report-Final-bleed-marks.pdf>, accessed 07.02.2025.

5 Norman C. Coleman et al., “Public Health and Medical Preparedness for a Nuclear Detonation: The Nuclear Incident Medical Enterprise”, *Health Physics*, 108:2, 2015, pp. 149-160.

unique contributions to nuclear threat knowledge. This process deepened the understanding of how each addresses nuclear risks and public health, informing policy development. The critique followed a structured analytical framework, emphasizing interdisciplinary approaches and the need for a global response to nuclear threats. Key themes like radiation exposure, health crises, preparedness, and international cooperation were identified and categorized. The influence of expert knowledge across medicine, public health, and law was also assessed. The societal impact of each work was considered in shaping public health policies and international treaties on nuclear risk. Despite the thorough evaluation, the review acknowledges the limitations of the selected texts in representing the full literature on nuclear threats and public health.

Comparative Analysis of the Three Key Works on Nuclear Threats and Public Health

This book review critiques three key open-access resources on nuclear threats and public health. It presents a comparative analysis of the books' coverage of the medical effects, public health preparedness, and policy aspects of nuclear threats, offering valuable insights into their impact on society. These resources provide scholars in relevant fields with a comprehensive understanding of nuclear threats and their profound public health implications, encouraging deeper engagement with critical perspectives on the subject (Image 1).

Image 1. The Covers of the Three Books Reviewed for Their Insights on Nuclear Threats and Public Health

The Medical Implications of Nuclear War, examines the catastrophic medical, environmental, and psychosocial consequences of nuclear conflict. Based on a 1985 symposium, the book covers the immediate and long-term health impacts of nuclear warfare, including radiation exposure, nuclear winter, and famine. It also discusses the aftermath of Hiroshima and Nagasaki, focusing on the demand for medical resources and the psychological toll and calling attention to gaps in research and the urgent need for global action to prevent nuclear disaster.⁶

6 Institute of Medicine (US) Steering Committee for the Symposium on the Medical Implications of Nuclear War, Franklin Solomon & R. Q. Marston (eds.), *The Medical Implications of Nuclear War*, National Academy Press, Washington, D.C., 1986.

Exploring Medical and Public Health Preparedness for a Nuclear Incident compiles a workshop by the National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine on medical and public health systems' readiness for nuclear emergencies. It explores the complexities of preparing for such incidents, focusing on healthcare capacity, emergency services, and public health measures, particularly regarding radiation exposure and treatment. Drawing on expert insights, the book offers recommendations for improving preparedness, coordination, and response to nuclear disasters, aiming to strengthen national and international public health strategies.⁷

Nuclear Law: The Global Debate, edited by the International Atomic Energy Agency, explores the evolution of nuclear law, covering its origins, development, and current state. The book examines legal issues surrounding nuclear energy, including safety, non-proliferation, environmental concerns, and liability. Legal experts and policymakers discuss laws, treaties, and agreements that govern nuclear technology to ensure international safety. It addresses the opportunities and challenges of nuclear power and provides insights into the four main branches of nuclear law: safety, security, safeguards, and liability, ensuring the peaceful use of nuclear technology worldwide.⁸

The risk of nuclear warfare has reached its highest point in decades, fueled by escalating global conflicts. These books are crucial in light of the growing threat of nuclear conflict, offering frameworks for understanding the complexities of modern warfare and nuclear escalation. In a time when nuclear war looms large, they provide critical insights into the historical, political, and ethical aspects of global security. Revisiting these texts deepens our understanding of how past theories inform current efforts to mitigate existential threats. These books, while not recent, remain influential in shaping foundational concepts and provide sparks in the ongoing discussion. A review article demonstrates their enduring relevance and long-lasting contributions.⁹

Addressing Nuclear Risks from Health, Preparedness, and Legal Perspectives

These three books reviewed here address nuclear risks from health, preparedness, and legal perspectives. They serve as foundational building blocks in understanding the multifaceted risks of nuclear threats, collectively providing a comprehensive understanding of the global nuclear challenge and the interconnectedness of these fields. These books are essential for understanding the significant risks that nuclear weapons pose to both health and the environment (Table 1).

7 National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. *Exploring Medical and Public Health Preparedness for a Nuclear Incident: Proceedings of a Workshop*, The National Academies Press, Washington, D.C., 2019.

8 International Atomic Energy Agency, ed. *Nuclear Law: The Global Debate*, Asser Press & Springer, 2022.

9 United Nations. "Nuclear Warfare Risk at Highest Point in Decades, Secretary-General Warns Security Council, Urging Largest Arsenal Holders to Find Way Back to Negotiating Table: Delegates Stress Non-Proliferation Architecture Must Be Strengthened", *Meetings Coverage*, Security Council, 9579th Meeting (AM), March 18, 2024. <https://press.un.org/en/2024/sc15630.doc.htm>; Laurence Norman, "Nuclear War Risks Rise Again, Stoked by Global Conflicts", *The Wall Street Journal*, October 16, 2024. <https://www.wsj.com/world/russia/nuclear-war-risks-rise-again-stoked-by-global-conflicts-fa3333b6>, accessed 07.02.2025.

Table 1. A Systematic and Comparative Analysis of Three Seminal Works

Book Title	Summary	Common Themes	Distinctive Aspects	Expert Contribution	Societal Impact
<i>The Medical Implications of Nuclear War</i>	Examines the medical, environmental, and psychosocial effects of nuclear warfare, focusing on radiation exposure, health crises, and health care system impact, using Hiroshima and Nagasaki as examples, and calls for global prevention.	Addresses nuclear risks and their societal impact, focusing on health systems, public safety, and global consequences.	Specifically examines the medical consequences of nuclear war, while others focus on preparedness or legal frameworks.	Contributions from the National Academy of Sciences stressing urgency in preparedness and long-term health effects. (It has also had a significant impact on policy and nuclear disaster research.)	Raised global awareness about nuclear war's medical and environmental consequences, urging preventive action and international cooperation. (It has also influenced health care protocols and nuclear disarmament discussions.)
<i>Exploring Medical and Public Health Preparedness for a Nuclear Incident</i>	Focuses on the preparedness of health care systems for nuclear incidents, covering radiation exposure, treatment, and response strategies.	Discusses nuclear risks, health system preparedness, and emergency response, similar to <i>The Medical Implications of Nuclear War</i> .	Emphasizes preparedness and response, while others focus on consequences or legal regulations.	Recommendations from the workshop helped guide emergency protocols and international collaboration.	Strengthened national and international health care systems, improved nuclear emergency preparedness and disaster response strategies.
<i>Nuclear Law: The Global Debate</i>	Explores nuclear law, including safety, non-proliferation, environmental concerns, and liability, offering insights into treaties and international agreements.	Addresses nuclear risks, global implications, and nuclear safety, like the others.	Focuses on nuclear law and regulation, while others focus on health and emergency preparedness or effects.	Provides a comprehensive understanding of nuclear law, safety, and international frameworks.	Influenced nuclear safety regulations and international treaties, promoted global security and the peaceful use of nuclear technology.

The immediate aftermath of nuclear war viewed through the medical lens reveals catastrophic health consequences. *The Medical Implications of Nuclear War* examines the health consequences of nuclear warfare, using Hiroshima and Nagasaki as examples. It highlights the impact on health systems and human health, filling a research gap and calling for disarmament. Unlike the other two books focusing on preparedness or legal frameworks, this work offers a stark warning about the medical fallout from nuclear events and advocates for urgent policy change.

Exploring Medical and Public Health Preparedness for a Nuclear Incident focuses on strategies to enhance health systems' response to nuclear disasters. While other works examine the consequences or legal structures, this book bridges the gap in anticipation of the inevitable. It provides a blueprint for improving emergency healthcare infrastructure and response strategies, shaping modern disaster readiness, and influencing global healthcare protocols.

Nuclear Law: The Global Debate explores international legal frameworks governing nuclear technology, focusing on safety, non-proliferation, and environmental concerns. Unlike the other two books, which emphasize health and preparedness, it examines treaties and regulations preventing nuclear misuse and ensuring peaceful use, contributing to the legal architecture safeguarding the future of nuclear safety laws and global cooperation on nuclear security.

Despite their different focuses, all three books accentuate the interconnected impact, a global perspective on the global stakes of nuclear risks, and the need for integrated approaches across health, legal, and international frameworks. *The Medical Implications of Nuclear War* influenced disarmament and health protocols; *Exploring Medical and Public Health Preparedness* strengthened emergency responses; and *Nuclear Law: The Global Debate* shaped global nuclear safety standards, improving preparedness and security.

Each of these books offers distinct strengths and weaknesses. *The Medical Implications of Nuclear War* provides a powerful look at the health consequences of nuclear conflict, but its focus on immediate fallout may leave readers wanting broader solutions. *Exploring Medical and Public Health Preparedness for a Nuclear Incident* excels in offering practical strategies for improving health system responses, though it could benefit from more examples of international collaboration. *Nuclear Law: The Global Debate* presents a thorough examination of legal frameworks for nuclear safety and non-proliferation but may lack insights into real-world enforcement. The combined power of the three books lies in their emphasis on the imperative for integrated approaches across health, preparedness, and legal perspectives in the management of nuclear risks.

The growing wealth of scholarship on this subject addresses the need for accessible academic resources. This review aims to optimize benefits for academic readers by ensuring that the three selected books are easily accessible as open-access online resources; however, these books represent just a small portion of the expanding literature in the field. Many thought-provoking works explore nuclear threats and public health strategies, offering diverse perspectives from policy, science, and ethics: *Global Catastrophic Risks*, edited by Nick Bostrom and Milan M. Ćirković, addresses this issue with an interdisciplinary approach, examining global catastrophic risks, including nuclear war, and their potential threats to civilization and public health.¹⁰ *Nuclear Disarmament: A Critical Assessment*, edited by Bård Steen and Øyvind Njølstad, explores the challenges and opportunities of nuclear disarmament. The book presents essays from leading scholars, weighing arguments for and against a world without nuclear weapons (the “global zero”) and examining paths to disarmament while offering a new framework for assessing the evolving agenda. It also addresses how technological, political, and climatic changes complicate the issue. Aimed at students and scholars in arms control and international relations, the book fosters debate and bridges differing perspectives on nuclear disarmament.¹¹ The growing global instability

10 Nick Bostrom and Milan M. Ćirković (eds.), *Global Catastrophic Risks*, Oxford University Press, Oxford, 2008.

11 Bård Steen and Olav Njølstad, eds. *Nuclear Disarmament: A Critical Assessment*. 1st ed., Routledge, London, 2019.

from nuclear weapon proliferation highlights the catastrophic risks of nuclear war, including massive loss of life, infrastructure destruction, and environmental collapse. A recent journal article argues that current defense systems and shelters provide inadequate protection. The authors emphasize that global nuclear disarmament through treaties, not post-event preparedness, is the only effective prevention.¹² A 2023 editorial reflects on the risks of nuclear threats, linking them to public health and global security, marking the anniversaries of the Hiroshima bombing and the Alma-Ata Conference. It opposes escalating nuclear war rhetoric, urging that “please, world leaders, come to your senses and give the world a chance of survival and the hope of ‘health for all’.”¹³ Nuclear war is the greatest threat to global public health.¹⁴ The prohibition of nuclear weapons is a public health priority, as they pose severe threats to public health and the environment. The destructive potential of nuclear weapons makes traditional defense and just war concepts irrelevant. Nuclear weapons cause mass casualties, overwhelm healthcare systems, and have long-term effects that threaten humanity’s survival. Global health systems can’t handle nuclear warfare’s devastation. The Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons, effective since January 2021, is an integral step in preventing such disasters. The medical community must actively oppose war to protect public health.¹⁵ The call for collective action from the international public health community is crucial in mitigating the risks of catastrophic conflicts and nuclear warfare.

Relevance of the Current Analysis to Türkiye’s National Security, Nuclear Risks, and Emerging Threats

Türkiye’s public safety and state security are shaped by its unique position at the crossroads of Europe and Asia, influencing its role in regional conflicts and security challenges. Türkiye’s security is also closely tied to its ability to address nuclear and chemical threats when questioned from the perspective of this review, which critiques the intersection of public health and security strategies in the context of nuclear threats amidst global crises. Its proximity to potentially hostile neighbors with access to or the capability to develop nuclear or chemical weapons means that Türkiye needs robust national security strategies, which must include comprehensive preparedness for CBRN threats, better medical infrastructure, enhanced detection systems, and rapid-response capabilities. Türkiye must integrate public health considerations into its security framework, ensuring national and international coordination mechanisms to manage health crises resulting from such catastrophic events. By making public health a key element of its national security, Türkiye can strengthen its resilience against emerging threats and mitigate their impact both domestically and globally. The growing threat of terrorism, exacerbated by proximity to conflict zones, demands effective counterterrorism strategies. Türkiye also faces increasing cybersecurity risks due to its interconnectedness, necessitating defenses against cyberattacks on critical infrastructure. Energy security is also vital, as disruptions to energy flows can have widespread effects. Internal stability, migration, and border security are further concerns, along with preparedness for environmental and health crises. Turkish national security strategies integrate military, diplomatic, and domestic policies to address these multifaceted threats.

12 Frank Boulton and Thomas Dunn, “Nuclear War and Public Health: Preparedness, Protection and the Case for Prevention”, *Journal of Public Health*, 42:3, 2020, pp. e316-e322.

13 Colin Binns and Wah Yun Low, “Nuclear Threats and Public Health”, *Asia-Pacific Journal of Public Health*, 35:6-7, 2023, pp. 405-407.

14 Richard C. Armitage, “Nuclear War: The Greatest Threat to Global Public Health”, *Public Health* 207, 2022, pp. e3-e4.

15 Lucia Bisceglia and Pirous Fateh-Moghadam, “The Prohibition of Nuclear Weapons: A Public Health Priority”, *Lancet*, 400:10347, 2022, pp. 158-159.

Conclusion

A strong public health strategy is fundamental for enhancing global resilience and responding to emerging security threats. This review critically examines three seminal works to call for urgent international action against the threats posed by nuclear weapons while emphasizing the intersection of nuclear threats and public health and pointing to the challenges in mitigating nuclear war's catastrophic effects. Despite complexities such as disarmament and political instability, the position here is that the only solution is a legally binding commitment to nuclear disarmament.

Nuclear weapons pose catastrophic risks, including mass casualties, overwhelmed healthcare, environmental collapse, and irreversible climate effects like nuclear winter, making disarmament urgent. Current defense mechanisms cannot protect populations during nuclear conflict, thus making disarmament a crucial security and public health priority, as outlined in the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons. Health systems already strained by crises like pandemics cannot manage nuclear devastation, and the medical community's opposition to nuclear war is a moral duty. As global instability rises, the call for a nuclear-free world is time-sensitive; inaction threatens humanity's survival. Immediate collective action is essential to dismantle the nuclear threat and ensure health and security worldwide.

Acknowledgement

The author conducted the entire study, including the literature review, research idea, methodology, conceptual analysis, critical discussion, and conclusion. This work utilized the free OpenAI GPT-40 technology in a nearly negligible capacity. Its application was confined to minor tasks such as paragraphing, section partitioning, formatting, standardizing the reference list, finding synonyms for no more than ten words, and correcting inadvertent typographical errors.

References

Published Works

- ARMITAGE Richard C. (2022). "Nuclear War: The Greatest Threat to Global Public Health", *Public Health*, 207, e3-e4.
- BINNS Colin and LOW Wah Yun (2023). "Nuclear Threats and Public Health", *Asia-Pacific Journal of Public Health*, 35:6-7, 405-407.
- BISCEGLIA Lucia and FATEH-MOGHADAM Pirous (2022). "The Prohibition of Nuclear Weapons: A Public Health Priority", *Lancet*, 400:10347, 158-159.
- BLAND Steven A. (2013). "Chemical, Biological, Radiological and Nuclear (CBRN) Casualty Management Principles", *Conflict and Catastrophe Medicine: A Practical Guide*, 747-770.
- BOSTROM Nick and ČIRKOVIĆ Milan M. (eds.) (2008). *Global Catastrophic Risks*, Oxford University Press, Oxford, UK.
- BOULTON Frank and DUNN Thomas (2020). "Nuclear War and Public Health: Preparedness, Protection and the Case for Prevention", *Journal of Public Health*, 42:3, e316-e322.
- COLEMAN Norman C. et al. (2015). "Public Health and Medical Preparedness for a Nuclear Detonation: The Nuclear Incident Medical Enterprise", *Health Physics*, 108:2, 149-160.

- International Atomic Energy Agency (2022). *Nuclear Law: The Global Debate*, Asser Press & Springer, New York, NY.
- National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine (2019). *Exploring Medical and Public Health Preparedness for a Nuclear Incident: Proceedings of a Workshop*, The National Academies Press, Washington, D.C.
- SOLOMON Franklin and MARSTON R. Q. (eds.) (1986). *The Medical Implications of Nuclear War*, National Academy Press, Washington, D.C.
- STEEN Bård and NJØLSTAD Olav (eds.) (2019). *Nuclear Disarmament: A Critical Assessment* (1st eds.), Routledge, London, UK.
- VILHELMSSON Andreas and BAUM Seth D. (2023). “Public Health and Nuclear Winter: Addressing a Catastrophic Threat”, *Journal of Public Health Policy*, 44, 360-369.

Internet Sources

- International Physicians for the Prevention of Nuclear War (2022). “Nuclear Famine: Even a ‘Limited’ Nuclear War Could Cause Abrupt Climate Disruption and Global Starvation”, *International Physicians for the Prevention of Nuclear War*, <https://www.ippnw.org/wp-content/uploads/2022/09/ENGLISH-Nuclear-Famine-Report-Final-bleed-marks.pdf>, accessed 07.02.2025.
- NORMAN Laurence (2024). “Nuclear War Risks Rise Again, Stoked by Global Conflicts”, *The Wall Street Journal*, October 2024, <https://www.wsj.com/world/russia/nuclear-war-risks-rise-again-stoked-by-global-conflicts-fa3333b6>, accessed 07.02.2025.
- SCOURAS James (2020). “Nuclear War as a Global Catastrophic Risk, National Security Report”, *The Johns Hopkins University Applied Physics Laboratory*, <https://www.jhuapl.edu/sites/default/files/2022-12/NuclearWarGlobalRisk.pdf>, accessed 07.02.2025.
- United Nations (2024). “Nuclear Warfare Risk at Highest Point in Decades, Secretary-General Warns Security Council, Urging Largest Arsenal Holders to Find Way Back to Negotiating Table: Delegates Stress Non-Proliferation Architecture Must Be Strengthened”, *Meetings Coverage*, Security Council, 9579th Meeting (AM), March 2024, <https://press.un.org/en/2024/sc15630.doc.htm>, accessed 07.02.2025.

YAZIM KURALLARI

Güvenlik Stratejileri Dergisine gönderilen çalışmalar daha önce yayımlanmamış ve ilgili alana katkı sağlayacak özgün çalışmalar olmalıdır. “Yayın Etiği ve Değerlendirme Süreci”nde yer alan parametreler dışında deskriptif ya da ilgili konuda mükerrer olan çalışmalar değerlendirme safhasına alınmayacaktır. Bilimsel toplantılarda sunulmuş bildiriye dayanan çalışmalar, ilgili bildiri kitabında yayımlanmamış olması ve bu durumun Editörler Kuruluna belirtilmesi koşuluyla kabul edilebilir.

Güvenlik Stratejileri Dergisi’nin etik ilkeler ve yayın politikası Committee on Publication Ethics (COPE) tarafından yayınlanan rehberler ve politikalar dikkate alınarak hazırlanmıştır. Yayın ilkeleri, yazarlar ile ilişkiler ve hakemlerle ilişkiler konularında ayrıntılı bilgiye dergimizin internet sitesindeki ilgili başlıklar altından erişilebilir. Yayımlanmak üzere <https://dergipark.org.tr/tr/pub/guvenlikstrty> üzerinden Güvenlik Stratejileri Dergisine iletilen makale metinleri, aşağıda belirtilen biçimsel özellikleri haiz ve konu/alan açısından uygun bulunmaları halinde alan uzmanı (en az) iki hakeme gönderilir. Yazarlar, Yayın Kurulu tarafından reddedilen çalışmalarını hakem raporları çerçevesinde gözden geçirerek Güvenlik Stratejileri Dergisi editörlüğüne gönderir. Bu çalışmalardan yeterli değişiklik yapılmadığı tespit edilenler yazarlarına iade edilir ve süreç sona erer. Yeterli değişiklik yapıldığı tespit edilen çalışmalar ise tekrar değerlendirme sürecine alınır. Hakem raporları tavsiye niteliğindedir ve yayın kararı Editör Kurulu tarafından alınır.

Güvenlik Stratejileri Dergisine yabancı dilde makale gönderen yazarlar, çalışmalarını makale yazım dili ana dili olan ve alanında yetkinliği bulunan bir akademisyene/uzmana “son okuma” yaptırıp bunu ibraz etmekle yükümlüdür.

Güvenlik Stratejileri Dergisinde yayımlanan çalışmalarda ifade edilen görüşler yazarların şahsi bilimsel değerlendirme ve görüşleri olup, mensubu oldukları kurum ve kuruluşlar ile derginin yayımcısı olan Atatürk Stratejik Araştırmalar ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nün ve Milli Savunma Üniversitesi’nin kurumsal kimliğini bağlamaz ve bu kurumların görüşü olarak lanse edilemez.

Dergide yayın yapmış tüm yazarlar, Güvenlik Stratejileri Dergisinin doğal hakemleri sayılmaktadır. Yayın Kurulu’nun talebi üzerine yazarlar en az bir defaya mahsus hakemlik yapmakla mükelleftir.

Makale Metin Şekil Esasları

1. Güvenlik Stratejileri Dergisinin yayın dili Türkçedir. Ancak İngilizce, Almanca ve Fransızca makale ve değerlendirme yazıları da yayımlanabilir. Türkçe makalelerin imla ve noktalamasında Türk Dil Kurumu kurumsal web sayfasında yer alan güncel sözlük ve yazım kuralları esas alınır. Gönderilen makaleler dil ve anlatım açısından bilimsel kıstaslara uygun, açık ve anlaşılır olmalıdır.
2. Gönderilen makale metni (öz, abstract, kaynakça, geniş özet-summary- ve dipnotlar dâhil) asgari 6000, azami 10.000 kelime olmalıdır. Belirtilen sınırların üzerinde veya altında olan çalışmalar değerlendirilmeden yazara iade edilir.
3. Makalelere Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmış azami 200 kelimelik öz ve beş anahtar kelime (İngilizce abstract ve keywords) eklenmelidir. Öz, makalenin kaleme alınma amacını, yöntemini, hipotezini/araştırma sorusunu, bulguları ve sonucunu kısaca belirtmelidir. Öz yazımında “bir kısa, iki uzun cümle” prensibine riayet edilmelidir. (Almanca veya Fransızca olarak hazırlanan makalelerde Türkçe ve İngilizce öz/abstract ve anahtar kelime/keywords yanı sıra makalenin yazıldığı dilde de yukarıdaki ilkelerle öz ve anahtar kelime eklenmelidir.) Ayrıca öz ve abstract bölümünün devamında 750-1000 kelime aralığında olacak şekilde İngilizce geniş özete (extended abstract) yer verilmelidir. Geniş özet, öz kısmında yer verilen hususlara ilave olarak vurgulanması gerekli görülen noktaları, tartışmaları ve makalenin genel akışını içermelidir. Türkçe hazırlanan makalelerde söz konusu geniş özet İngilizce; İngilizce hazırlanan makalelerde geniş özet Türkçe yazılmalı; Almanca ve Fransa hazırlanan makalelerde ise geniş özet hem İngilizce hem Türkçe olarak hazırlanmalıdır.
4. Güvenlik Stratejileri Dergisine gönderilen makaleler Microsoft Word programında Times New Roman karakteri kullanılarak 11 punto yazılmalıdır. Dipnotlar ise 9 punto yazılmalıdır. Metnin paragraf özellikleri hizalama iki yana ve satır aralığı 1,5 iken dipnotlarda paragraf özellikleri iki yana hizalı ve 1 satır aralığında olmalıdır. Sayfa numaraları sayfa altında verilmelidir.

5. Yazar adı, İngilizce ve Türkçe olarak yazılan makale başlığının altına yazılmalı; yazarın unvanı, görev yeri ve elektronik posta adresi dipnotta (*) işareti ile 9 punto yazılarak belirtilmelidir. Diğer açıklamalar için yapılan dipnotlar metin içinde ve sayfa altında numaralandırılarak verilmelidir. Makalelerde ikili alt başlık sistemi kullanılmalıdır. Alt başlıklar koyu yazılmalı ve (giriş ile sonuç dışında) rakam ile numaralandırılmalıdır.

6. Metnin içindeki alıntılar çift turnak ile gösterilmeli; üç satırı geçen alıntılar yeni bir paragraf olarak, içerden, tek aralık ve iki yana yaslı şeklinde yazılmalıdır. Alıntı içerisindeki alıntılar tek turnak içerisinde gösterilmelidir. Metin içinde vurgulanmak istenen kelimeler koyu veya altı çizili yapılmamalı, çift turnak içerisinde yazılmalıdır.

7. Makalelerin hazırlanmasında kullanılan kaynaklara yapılacak atıflarda aşağıdaki Yazım Kurallarına uyulmalıdır. Bu kurallara riayet etmeyen çalışmalar, doğrudan reddedilecektir.

8. Birden fazla kez aynı kaynağa atıfta bulunulduğunda; ilk atıfta künye tam olarak verilmeli, ikinci atıfta yazarın soyadı ve çalışmanın kısaltılmış başlığı kullanılmalıdır. Birbirini takip eden dipnotlarda aynı kaynağa yapılacak atıflarda ise soyadı ile birlikte “age” kullanılmalıdır. (Yabancı dildeki makalelerde “Ibid.” kullanılmalıdır.)

9. Yazarlar makale başvurusu sırasında aksini belirtmedikleri sürece çalışmaya dair katkı oranları yarı yarıya kabul edilir.

9. Dipnotlarda atıflar şu şekillerde verilmelidir:

9.1. Kitaplara yapılan atıflarda yazar adı ve soyadı, eser adı, (varsa cilt numarası), (varsa çeviren), yayınevi, yayımlandığı yer, yayımlandığı tarih ve sayfa numarası aşağıdaki örneklere uygun olarak sırayla verilmelidir.

1 Morris Janowitz, *The Professional Soldier: A Social and Political Portrait*, Free Press, New York, 1964, s. 210.

2 John J. Mearsheimer ve Stephen M. Walt, *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*, FSG Adult, New York, 2008, s. 92.

3 Mustafa Aydın, Mitat Çelikpala vd., *Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015, s. 79.

4 Janowitz, *The Professional Soldier*, s. 155.

5 Age, s. 156.

9.2. Makalelere yapılan atıflarda yazar adı ve soyadı, “makale adı” (varsa çeviren), yayımlandığı süreli yayının adı, yayımlandığı yıl, sayı ve cilt numarası, alıntının yapıldığı sayfa numarası aşağıdaki örneklere uygun olarak sırayla verilecektir. Ansiklopedi maddelerine yapılan atıflarda da makalelere atıf şekli kullanılacaktır. Adam Grissom, “The Future of Military Innovation Studies”, *Journal of Strategic Studies*, 29:5, 2006, s. 910. Özlem Durgun ve Mustafa Caner Timur, “Savunma Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Analizi”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 54, 2017, s. 119.

Lütfi Sürücü, Fehiman Eminer ve Murat Sağbaş, “The Relationship of Defense Expenditures and Economic Growth Examples of Turkey and China (2000-2020)”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 18:41, 2022, s. 175.

Dört ve daha fazla yazarlı makalelerde birinci yazardan sonra Gültekin Yıldız vd. şeklinde kısaltma yapılır. Derleme kitaplar ve bildiri kitaplarında bölüm/makale:

Engin Avcı, “Ceza Adalet Sistemi Çerçevesinde Şiddet İçeren Radikalleşmeyle Mücadele: Terörist Rehabilitasyonu ve Yeniden Topluma Kazandırma”, Gökhan Sarı ve Cenker Korhan Demir (ed.), *Uluslararası Güvenlik Kongresi, Kuram, Yöntem, Uygulama*, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Yayınları, Ankara, 2019, s. 433.

İnternette Makale:

George F. Kennan, “The Sources of Soviet Conduct”, *Foreign Affairs Magazine*, Temmuz 1947, <https://www.foreignaffairs.com/articles/russian-federation/1947-07-01/sources-soviet-conduct>, erişim 21.11.2019.

Kaan Kılıç, “Türk Hava Sanayinin Gelişiminde Polonyalıların Etkisi”, <https://savasarastirmalari.com/turk-hava-sanayinin-gelisiminde-polonyanin-etkisi/>, erişim 21.05.2022.

“War in Ukraine”, www.internetkaynak.com, erişim 10.05.2022.

9.3. Tezlere yapılan atıflarda, yayımlanmamış tezlerin başlıkları için italik kullanılmayacaktır. Yazar adı ve soyadı, tezin adı, tezin derecesi, tezin yapıldığı kurum ve enstitü, yapıldığı yer ve tarih, sayfa numarası aşağıdaki şekilde verilecektir.

Barış Ateş, Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Askeri Değişim: NATO Orduları ve Türk Silahlı Kuvvetleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz, *Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2014, s. 84.

10. Ekler yazının sonunda verilmeli ve altında belgenin içeriği ve kaynağına dair kısa bilgi yer almalıdır. Tablo, Grafik ve şekiller, Ekler kısmında verilebileceği gibi metin içerisine de yerleştirilebilir. Metin içerisinde verilmeleri durumunda tablo ve şekiller kendi içinde sıralanarak numaralandırılmalı (Tablo: 1, Şekil: 2 gibi) ve gerek bu numara gerekse tablo veya şeklin içeriğine dair tanıtıcı başlık tablo ve şeklin üst orta kısmında verilmelidir. Tablo, şekil, grafik ve resim için alıntı yapılmış ise mutlaka kaynak belirtilmelidir.

11. Aday makale metinlerinin sonlarında, alfabetik sıraya göre tasniflenmiş kaynakça yer almalıdır. İnternet kaynakları kaynakçanın sonuna eklenmelidir. Kaynakça düzenlenirken yazarın önce soyadı (BÜYÜK HARFLERLE) ve ardından adı yazıldıktan sonra, metin içindeki dipnotlarda yer alan bilgiler aynen aktarılmalıdır.

KAYNAKÇA ÖRNEĞİ

Metin dosyasında “Kaynakça” başlığı altında eserler Arşiv Kaynakları, Basılı Eserler ve İnternet Kaynakları olmak üzere 3 alt başlığa ayrılmalıdır.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları (Varsa)

İlgili arşivin kendi atf kuralları dikkate alınmalıdır.

Kitap

YILDIZ Gültekin (2021). *Osmanlı Devleti’nde Askeri İstihbarat*, Yeditepe Yayınları, İstanbul.

SCHELLING Thomas C. (2008). *Arms and Influence*, Yale University Press, Revised edition, New Haven.

YILDIZ Gültekin (ed.) (2017). *Osmanlı Askeri Tarihi: Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri 1792 – 1918*, Timaş Yayınları, İstanbul.

MEARSHEIMER John J. ve WALT Stephen M. (2008). *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*, FSG Adult, New York.

SCHMITT Carl (2018). *Kara ve Deniz* (Çev. Gültekin Yıldız), Vakıfbank Kültür Yayınları, İstanbul.

Kitap Bölümü

İNALCIK Halil (2002). “Barbaros’tan İnebahtı (Leponto)’ya Akdeniz”, Bülent Arı (ed.), *Türk Denizcilik Tarihi*, T.C. Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı Yayınları, Ankara, 141-154.

BALZACQ Thierry ve DOMBROWSKI Peter J. (2019). “Introduction Comparing Grand Strategies in the Modern World”, Thierry Balzacq, Peter J Dombrowski ve Simon Reich (eds.), *Comparative Grand Strategy: A Framework and Cases*, Oxford University Press, Oxford, 2019. 1-21.

Makale

GRISSOM Adam (2006). “The Future of Military Innovation Studies”, *Journal of Strategic Studies*, 29:5, 905-934.

ARQUILLA John ve FREDRICKSEN Hal (1995). “Graphing’ an Optimal Grand Strategy”, *Military Operations Research*, 1:3, 3-17.

KALELİOĞLU Uğur Berk (2022). “Alman Askeri Sosyolojisi: Gelişim, Kurumsallaşma ve Sınırlılıklar”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 18:41, 201-224.

Tez

ATEŞ Barış (2014). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Askeri Değişim: NATO Orduları ve Türk Silahlı Kuvvetleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz, *Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi, Ankara.

KİBAROĞLU Mustafa (1996). The Nuclear Non-Proliferation Regime at The Crossroads: Strengthening or Uncertainty, *Doktora Tezi*, Bilkent Üniversitesi, Ankara.

İnternet

KENNAN George F. (1947). “The Sources of Soviet Conduct”, *Foreign Affairs Magazine*, <https://www.foreignaffairs.com/articles/russian-federation/1947-07-01/sources-soviet-conduct>, erişim 21.10.2023.

CHARAP Samuel ve PRIEBE Miranda. “Avoiding a Long War: U.S. Policy and the Trajectory of the Russia-Ukraine Conflict”, *RAND Report*, Ocak 2023, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PEA2500/PEA2510-1/RAND_PEA2510-1.pdf, erişim 21.10.2023.

KILIÇ Kaan. “Türk Hava Sanayinin Gelişiminde Polonyalıların Etkisi”, <https://savasrastirmalari.com/turk-hava-sanayinin-gelisiminde-polonyanin-etkisi/>, erişim 21.05.2022.

“War in Ukraine”, www.internetkaynak.com, erişim 10.05.2022.

SUBMISSION GUIDELINES

Articles submitted to the *Güvenlik Stratejileri Dergisi* shall not be previously published and shall be authentic in a way that it will contribute to literature of the relevant field. Articles, which are descriptive, expect for the stated parameters in the “Publication Ethics and Evaluation Process” or which are repetitive in their field, will not be taken into evaluation. Articles based on presentations submitted in scientific meetings may be accepted for evaluation, provided that they have not been published in the proceedings of the meetings and that the authors inform the editors so.

The ethical principles and publication policy of the *Güvenlik Stratejileri Dergisi* have been prepared in accordance with the guidelines and policies published by the Committee on Publication Ethics (COPE). Detailed information on publication principles, relations with authors and relations with referees can be found under the relevant sections on the website of our journal.

If the articles submitted via <https://dergipark.org.tr/en/pub/guvenlikstrj> comply with the formatting principles presented below and is found to eligible in terms of subject/field, they are assigned to (at least two) referees who are experts in the field for review and evaluation. The authors may re-submit their articles, which are rejected by the Publication Committee, after they revise their work in accordance with the reports of reviewers. If the article is considered to be ill-revised, it is rejected and the process is over. If the article is considered to be revised properly, it is taken as a newly submitted article into the reviewing process. The reports of the referees are of advisory nature and the decision to publish is taken by the Editorial Board.

Authors, who send articles in a foreign language to the Journal, are obliged to get their work proof-read by a native speaker academic who is considered as an expert on their field and to provide an evidence of this proof-reading.

Opinions expressed in the articles published in the Journal are the personal scientific evaluations of the authors and are not, in any way, the institutional views or opinions of their own organizations/institutes or of the Atatürk Strategic Studies and Graduate Institute or the Turkish National Defence University. The authors whose articles have been published in the *Güvenlik Stratejileri Dergisi* are considered as natural peer-reviewers of the Journal and they are obliged to perform a peer-review at least once upon the request of the Editors.

Formatting Principles for Articles

1. The publication language of *Güvenlik Stratejileri Dergisi* is Turkish. However, articles written in English, German, and French may also be published. The texts submitted shall be clear and understandable and be in line with scientific criteria in terms of language and expression.
2. The article submitted shall have minimum of 6000 words and maximum of 10,000 words including abstract, summary, bibliography, and footnotes. The articles which are below the minimum or above the maximum counts of words are returned to the authors without being evaluated.
3. The articles shall be submitted with the abstract no longer than 200 words and five keywords. The abstract shall include purpose, method, hypothesis/question, and findings of the article and present the conclusion reached in the article shortly. While writing the abstract, the author shall comply to the rule of “one short and two long sentences”. (In the articles written in German or French, abstracts and keywords in Turkish and English shall be added, as well as the abstract and keywords in the original language of the article.) The article shall also have a summary 750-1000 words at the end of the text. The summary shall include the points and arguments, which are considered to emphasize and the general outline of the article, in addition to the points pointed out in the abstract. In the articles written in Turkish, the aforementioned extensive summary shall be in English. For articles written in English, extensive summary shall be written in Turkish. The articles written in German or France, the extensive summary shall be written in both English and Turkish.

4. Articles submitted to the JGüvenlik Stratejileri Dergisi shall be written using the program Microsoft Word in 11 font size in the text and 9 font size in the footnotes. Paragraph properties of the text shall be aligned and line spacing of 1.5 line and paragraph properties of the footnotes shall be aligned and line spacing of 1 line. The page numbers shall be at the bottom of the page.

5. Name of the author shall be placed under the title of the article; their title, place of duty and e-mail address shall be indicated in the footnote with (*) in 9 font size. Footnotes for other explanations shall be provided in numbers at the bottom of the page. The article shall have two-level subheadings and these subheadings shall written bold and numbered (except for introduction and conclusion).

6. Citations in the text shall be shown with double quotes (“...””) and citations with more than three lines shall be written as a new paragraph as a inward, singled spaced and aligned paragraph. Citations within citations shall be shown with a single quote (‘...’). The words to be emphasized within the text shall not be written in bold or underlined but shall be written with double quotes (“...”).

7. The citations shall be made according to guidelines presented below. Articles, which do not comply with these guidelines, will be rejected directly.

8. Multiple references for the same publication shall be made by fully complying the guidelines below in the first reference and then by using the surname and the shortened name of the study. For multiple references in subsequent footnotes, the phrase “ibid” shall be used.

9. The citations in the shall be written as follows:

9.1. Books: name and surname of the author, name of the book, (volume number, if any), (translator, if any), publishing house, place of publication, date of publication, and page number shall be given in order in accordance with the following examples.

1 Morris Janowitz, *The Professional Soldier: A Social and Political Portrait*, Free Press, New York, 1964, p. 210.

2 John J. Mearsheimer and Stephen M. Walt, *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*, FSG Adult, 1st edition, New York, 2008, p. 92.

3 Mustafa Aydın, Mitat Çelikpala et al., *Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015, p. 79.

4 Janowitz, *The Professional Soldier*, p. 155.

5 Ibid, p. 156.

9.2. Articles: name and surname of the author, “name of the article” (translator, if any), name of the periodical, date of publication, number and volume, page number of the reference shall be given in order in accordance with the following examples. For the reference to the encyclopedia articles, same rules apply.

Adam Grissom, “The Future of Military Innovation Studies”, *Journal of Strategic Studies*, 29:5, 2006, p. 910.

Özlem Durgun and Mustafa Caner Timur, “Savunma Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Analizi”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 54, 2017, p. 119.

Lütfi Sürücü, Fehiman Eminer and Murat Sağbaş, “The Relationship of Defense Expenditures and Economic Growth Examples of Turkey and China (2000-2020)”, *Journal of Security Strategies*, 18:41, 2022, p. 175.

In the articles with four or more authors, the names are abbreviated after the first author, as “Gültekin Yıldız et al.”.

9.3. Chapters/articles in edited books and proceedings books:

Engin Avcı, “Ceza Adalet Sistemi Çerçevesinde Şiddet İçeren Radikalleşmeyle Mücadele: Terörist Rehabilitasyonu ve Yeniden Topluma Kazandırma”, Gökhan Sarı & Cenker Korhan Demir (eds.), *Uluslararası Güvenlik Kongresi, Kuram, Yöntem, Uygulama*, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Yayınları, Ankara, 2019, s. 433.

9.4. Online articles:

George F. Kennan, “The Sources of Soviet Conduct”, *Foreign Affairs Magazine*, July 1947, <https://www.foreignaffairs.com/articles/russian-federation/1947-07-01/sources-soviet-conduct>, accessed 21.11.2019.

Kaan Kılıç, “Türk Hava Sanayinin Gelişiminde Polonyalıların Etkisi”, <https://savasarastirmalari.com/turk-hava-sanayinin-gelisiminde-polonyanin-etkisi/>, accessed 21.05.2022.

“War in Ukraine”, www.internetkaynak.com, accessed 10.05.2022.

9.5. Theses/dissertations: no italics shall be used for the titles of the unpublished theses/dissertations. Name and surname of the author, title of the thesis/dissertation, degree of the thesis/dissertation, institution or institute to which it was submitted, place and date, page number shall be given in accordance with the following example.

Tolga Öz, Reverse Logistics and Applications in the Defense Industry, *Unpublished Master's Thesis*, Dokuz Eylül University, İzmir, Turkey, 2007, p.60.

10. Attachments shall be presented at the end of the text and brief information as to the content and source of the document shall be presented at the bottom of it. Tables and figures (including graphics) may be presented within the text of the article as well as in the attachments. If they are to be presented within the text of article, tables, figures, and graphics shall be numbered in their own order (such as Table 1, Figure 2, etc). The number of the table or figure and the introductory title regarding the content of it shall be given at the bottom of the table or figure centered. If citations are made for tables, figures, graphics and pictures, the sources of the citations shall be given with a footnote.

11. Resources shall be sorted alphabetically in a bibliography at the end of the article. Internet sources shall be added at the end of the bibliography. The entries of the bibliography shall be written by putting the surname of the author first (IN CAPITAL LETTERS) and then name of the author; then all the other information of the sources shall be included as done in the references.

REFERENCES SAMPLE:

REFERENCES

Archival Sources (If available)

The referencing rules of the relevant archive should be taken into account.

Published Works

Book

YILDIZ Gültekin (2021). *Osmanlı Devleti'nde Askeri İstihbarat*, Yeditepe Yayınları, İstanbul.

SCHELLING Thomas C. (2008). *Arms and Influence*, Yale University Press, Revised edition, New Haven.

YILDIZ Gültekin (ed.) (2017). *Osmanlı Askeri Tarihi: Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri 1792 – 1918*, Timaş Yayınları, İstanbul.

MEARSHEIMER John J. and WALT Stephen M. (2008). *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*, FSG Adult, New York.

SCHMITT Carl (2018). *Kara ve Deniz*, (trans. Gültekin Yıldız), Vakıfbank Kültür Yayınları, İstanbul.

Book Chapter

İNALCIK Halil (2002). “Barbaros’tan İnebahtı (Leponto)’ya Akdeniz”, Bülent Arı (ed.), *Türk Denizcilik Tarihi*, T.C. Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı Yayınları, Ankara, 141-154.

BALZACQ Thierry and DOMBROWSKI Peter J. (2019). “Introduction Comparing Grand Strategies in the Modern World”, Thierry Balzacq, Peter J Dombrowski ve Simon Reich (eds.), *Comparative Grand Strategy: A Framework and Cases*, Oxford University Press, Oxford, 2019. 1-21.

Article

GRISSOM Adam (2006). “The Future of Military Innovation Studies”, *Journal of Strategic Studies*, 29:5, 905-934.

ARQUILLA John ve FREDRICKSEN Hal (1995). “Graphing’ an Optimal Grand Strategy”, *Military Operations Research*, 1:3, 3-17.

KALELİOĞLU Uğur Berk (2022). “Alman Askeri Sosyolojisi: Gelişim, Kurumsallaşma ve Sınırlılıklar”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 18:41, 201-224.

Doctoral Dissertation/Master’s Thesis

ATEŞ Barış (2014). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Askeri Değişim: NATO Orduları ve Türk Silahlı Kuvvetleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz, *Doctoral Dissertation*, Gazi Üniversitesi, Ankara.

KİBAROĞLU Mustafa (1996). The Nuclear Non-Proliferation Regime at The Crossroads: Strengthening or Uncertainty, *Doctoral Dissertation*, Bilkent Üniversitesi, Ankara.

Web Page

KENNAN George F. (1947). “The Sources of Soviet Conduct”, *Foreign Affairs Magazine*, <https://www.foreignaffairs.com/articles/russian-federation/1947-07-01/sources-soviet-conduct>, erişim 21.10.2023.

CHARAP Samuel ve PRIEBE Miranda. “Avoiding a Long War: U.S. Policy and the Trajectory of the Russia-Ukraine Conflict”, RAND Report, Ocak 2023, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PEA2500/PEA2510-1/RAND_PEA2510-1.pdf, erişim 21.10.2023.

KILIÇ Kaan. “Türk Hava Sanayinin Gelişiminde Polonyalıların Etkisi”, <https://savasarastirmalari.com/turk-hava-sanayinin-gelisiminde-polonyanin-etkisi/>, erişim 21.05.2022.

“War in Ukraine”, www.internetkaynak.com, erişim 10.05.2022.

